

EDU CONFERENCES

CONFERENCE BOOK

ICSHSR
7. ULUSLARARASI
INSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ
KONGRESİ
28 - 30 HAZİRAN 2024
SARAYBOSNA

Yüzyüze ve Online

www.educonferences.org

ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY
AND SOCIAL SCIENCES
JUNE 28 - 30, 2024- SARAJEVO

ISBN: 978-625-6283-36-7

ACADEMY GLOBAL PUBLISHING HOUSE

ICSHSR 7TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND
SOCIAL SCIENCES
JUNE 28 - 30, 2024 – SARAJEVO

CONGRESS ORGANIZING BOARD

Head of Conference: Prof. Dr. Naile Bilgili

Head of Organizing Board: Assis. Prof. Dr. Gültekin Gürçay

Prof. Dr. Başak Hanedan

Prof. Dr. Naile Bilgili

Prof. Dr. Hülya Çiçek

Prof. Dr. Ali Bilgili

Prof. Dr. Hajar Huseynova

Prof. Dr. Dwi Sulisworo

Prof. Zain Musa

Prof. Dr. Sameer Jain

Prof. Dr. Yakup Babayev

Assoc. Prof. Dr. Abbas Ghaffari

Assoc. Prof. Dr. Abışov Elşad Şərəfxan oğlu

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat Baran

Assoc. Prof. Dody Hartanto

Assoc. Prof. Dr. Rungchacadaporn

Assoc. Prof. Nazile Abdullazade

Assoc. Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi

Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti

Assoc. Prof. Ivaylo Staykov

Assist. Prof. Ihwan Ghazali

Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini Heydarlou

Dr. Gültekin Gürçay

Dr. Amaneh Manafidizaji

Aynurə Əliyeva

Ferah Erdemir

Edited By

PROF. DR. SAMEER JAIN

All rights of this book belong to Academy Global Publishing House

Without permission can't be duplicate or copied.

Authors of chapters are responsible both ethically and juridically.

Academy Global–2024 ©

CONFERENCE ID

ICSHSR 7TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES

DATE – PLACE

JUNE 28 - 30, 2024
SARAJEVO

ORGANIZATION

Academy Global Conferences & Journals

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

Turkey – Spain - India – Indonesia- Colombia- Croatia- Morocco -Malaysia- Liby – Thailand – Canada – Taiwan – Russia- UK – Japan – Cyprus – Jordan - Sri Lanka-Czech Republic- Egypt - Romania- Portugal- - Latvia – Kazakhstan- Japan- South Africa – Algeria – Palestine- Germany- Belarus

ASSOCIATION & ACADEMIC INCENTIVES :

32 papers presented from Turkey and 76 papers from other Countries
Members of the organizing committees of the conference perform their duties with an "official assignment letter"

LANGUAGES

Turkish, English, Russian, Persian, Arabic

Issued: 15. 08. 2024

ISBN: 978-625-6283-36-7

Scientific & Review Committee

- Prof. Dr. Hülya Çiçek Kanbur, Turkey
Dr. Gultekin Gurcay, Turkey
Doç. Dr. Hülya BALKAYA, Turkey
Doç. Dr. Mehmet Fırat BARAN, Turkey
Prof. Dr. Gulzar İBRAGİMOVA, Turkey
Prof. Dr. Bülent KURTİŞOĞLU, Turkey
Doç. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ, Turkey
Prof. Dr. Ali BİLGİLİ - Türkiye
Prof. Dr. Naile BİLGİLİ - Türkiye
Prof. Dr. Başak HANEDAN - Türkiye
Prof. Dr. Asım KART - Türkiye
Dr. Öğretim Üyesi Büşra YARANOĞLU - Türkiye
Dr. Öğretim Üyesi İsmail Hakkı TEKİNER - Türkiye
Doç. Dr. Şeyma ÇALIŞKAN ÇAVDAR - Türkiye
Prof. Dr. Həcər Hüseynova, Azerbaijan Republic
Doç. Dr. Nazilə Abdullazadə, Azerbaijan Republic
Dr. Moo Sung Kim College of Business, Zayed University, Dubai UAE
Dr. Mahboubeh Taghizadeh, Iran University of Science and Technology, Iran
Prof.(Dr.)Wen-Lin Yang, Dean, National University of Tainan, Taiwan
Dr. Pankaj Thakur, Assistant Professor, Arba Minch University, Arba Minch, Ethiopia
Dr. Hoang Anh Tuan, Vice Dean, Ho Chi Minh city University of Transport, Vietnam
Dr. Dodo Yakub Aminu, Senior lecturer, University Sains Islam Malaysia
Dr. Sunny Joseph, HOD, Dept. of Mathematics, K. E. College, Kottayam, Kerala, India
Dr. Dipti Patra, Associate Professor, National Institute of Technology, India
Dr. Mohd Helmy Abd Wahab, Universiti Tun Hussein Onn Malaysia
Dr. Poonam Vyas, J K Lakshmi Pat University, Jaipur, Rajasthan, India
Dr. Ahmed A. Elngar, Assistant Professor, Beni-Suef University, Egypt
Dr. Ahmad R. AlBattat, Senior Lecturer, Management and Science University, Shah Alam, Malaysia
Dr. Arunachalam Kalirajan, Senior Lecturer, DMI St. Eugene University, Zambia
Dr. Yagyanath Rimal, Lecturer, School of Engineering, Pokhara University, Nepal
Dr. Choen Krainara, Office of the National Economic & Social Development Board, Thailand
Dr. Nihar Ranjan Mishra, Asst. Professor, Social Anthropology, NIT, India
Prof. Saber Mohamed Abd-Allah, Chairman, Reproductive Biology & Genetics Society, Singapore
Prof.(Dr.) Mwafaq M. Dandan, Aljouf University, Kingdom of Saudi Arabia
Dr. Hussein Hussein Zidan, Assistant Professor, Directorate General of Diyala, Baqubah, Iraq
Prof.(Dr.) Basim Alhadidi, Albalqa' Applied University, Jordan
Prof.(Dr.) Ashraf M. A. Ahmad, Princess Sumaya University for Technology, Amman
Prof.(Dr.) Raymond Kosala, The Loseph Wibowo Center for Advanced Learning, Jakarta, Indonesia
Dr. Aliyu Ahmad Warra, Centre for Entrepreneurial Development, Federal University, Gusau, Nigeria
Dr. R Nandhini, Assistant Professor and Head, Anna University, Tamil Nadu, India
Dr. Srishti Umekar, Assistant Professor, AISECT University Bhopal, India
Dr. Md. Mamun Habib, School of Quantitative Sciences, Universiti Utara Malaysia, UUM
Johnnie Jada Lim, San Sebastian College Recoletos De Cavite, Cavite City, Philippines

Dr. Mumtaz Alam, Fiji National University, Republic of Fiji.

Prof. Muntazir MEHDI, Pakistan

Dr. Yang ZITONG, China

Aynurə Əliyeva, Azerbaijan Republic

Dr. Mehdi Meskini HEYDALOU, Iran

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hemşirelik Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-70909012-199-786428
Konu : Dilekçe - Prof. Dr. Naile
BİLGİLİ

27.10.2023

Sayın Prof. Dr. Naile BİLGİLİ
Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı Başkanlığı - Öğretim Üyesi

İlgi : 10.10.2023 tarihli ve 87008936-199- 770518 sayılı yazı.

İlgi dilekçenizde belirttiğiniz üzere, "Yükseköğretim Kurulu'nun 15.06.2023 tarihli oturumunda doçentlik başvuruları şartları ile ilgili değişiklik önerileri kapsamında Sağlık Bilimleri Temel Alanı'nda gerçekleştirilecek olan madde 8'in Bilimsel Toplantı başlığı altındaki b bendi" uyarınca, Academy Global Conferences & Publishing (www.akademikongre.org) tarafından düzenlenecek olan bilimsel etkinliklerde görev alma talebiniz konusunda bilgilendirildim.

İlgi dilekçenizde isimleri belirtilen uluslararası kongrelerde; kongre başkanı, kongre düzenleme ve bilim kurulu üyesi olarak görev almanızda bir sakınca bulunmamaktadır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Sultan AYAZ ALKAYA
Dekan

Belge Doğrulama Kodu :BSAH510TL3

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/gazi-universitesi-ebys>

Emniyet Mahallesi Bandırma Caddesi No :6/1 06560 Yenimahalle/ANKARA
Tel:0 (312) 202 20 00 Faks:0 (312) 221 32 02
İnternet Adresi :<http://gazi-universitesi.gazi.edu.tr/>
Kep Adresi: gaziuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için :Onur Akın
Memur

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH,
ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND
SOCIAL SCIENCES
LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
JUNE 28 - 30, 2024
SARAJEVO

Kongre Bağlantı Linki :

Join Zoom Meeting

<https://us06web.zoom.us/j/81604584722?pwd=y2kFvDBw8AEhxbZ5eSknYVkdXt0yTt.1>

Meeting ID: 816 0458 4722

Passcode: 202224

ÖNEMLİ AÇIKLAMA (Lütfen okuyunuz)

- ZOOM bağlantısı için yukarıda verilen bağlantıyı veya yine yukarıda verilen giriş bilgilerini kullanabilirsiniz.
- Oturum içerisinde en KIDEMLİ olan moderator olarak seçilir. Moderatörün oturum düzenini gözetmesi, akademisyen adaylarını yönlendirmesi beklenmektedir.
- Oturuma bağlanmadan önce Salon numaranızı adınızın önüne aşağıdaki gibi ekleyiniz. Bu sayede kongre açılışında beklemeden oturumlarınıza gönderilebileceksiniz. Ör. 5 Ahmet Ahmetoglu
- Sunum süresi 10 dakikadır. Bu sürenin aşılmasını moderatörler temin edecektir.
- Sunum sonrası 5 dakikayı geçmeyen soru-cevap, tartışma süresi verilmektedir.
- Sunumlar TÜRKÇE veya İNGİLİZCE yapılabilmektedir.
- Kameralar, oturum süresince toplam % 70 oranında açık olmak zorundadır.
- Sunum yapan katılımcının kamerası açık olmak zorundadır.
- Sunum yapmak zorunludur. Herhangi bir nedenle sunum yapmamış olan katılımcıya sertifika verilmesi ve çalışmasının yayınlanması sözkonusu olamaz.
- Katılımcı, kendi oturumda, oturum bitene kadar bulunmak zorundadır.
- Katılımcıların kendi oturumları dışındaki oturumlara katılma zorunluluğu yoktur.
- ZOOM platformunun kapasite sınırı nedeniyle, DİNLEYİCİ, sadece kapasite izin verdiği sürece kabul edilebilmektedir.

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID instead of “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- During the session, your camera should be turned on **at least %70** of session period
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.
- Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	Doç.Dr.Filiz YANGILAR	1	KRONİK YORGUNLUK SENDROMU ve BESLENME İLİŞKİSİ	Doç.Dr.Filiz YANGILAR
		2	YENİ BİR FİTOKİMYASAL: FİSETİN VE SAĞLIĞA ETKİLERİ	Doç.Dr.Filiz YANGILAR
		3	The Effect of Plum on Constipation Symptoms in Children with Functional Constipation	Uzman Hemşire, Kübra KOÇYİĞİT GÜLTEPE Prof. Dr., Filiz HİSAR
		4	CASE REPORT: HOW SHOULD THE SKIN OF SALT-WATER WASHED NEONATES BE ASSESSED AND CARED FOR?	Hemşire Esmâ ŞEKER Doc.Dr Gülzade UYSAL Prof.Dr Duygu SÖNMEZ DÜZKAYA
		5	Yenidoğanın Geçici Takipnesi ve Noninvaziv Mekanik Ventilasyondaki Bebeklerin Hemşirelik Bakımı	Hemşire Esmâ ŞEKER Doc.Dr Gülzade UYSAL Prof.Dr Duygu SÖNMEZ DÜZKAYA
		6	EXAMINATION OF DISPOSABLE SURGICAL GLOVES AS FORENSIC EVIDENCE	Asst. Prof. Soner KIZIL BSc. Reyhan Gamze ERDEMI
		7	The Impact of Climate Change on Sustainable Nutrition	Sultan YILDIRIM TUTAR Doç. Dr. Ayşe GÜNEŞ BAYIR
		8	THE EFFECT OF CIGARETTE ADDICTION ON BALANCE IN UNIVERSITY STUDENTS BETWEEN 18-25 YEARS OF AGE	SENA NUR KOÇER AYNUR OTAĞ BÜŞRA KEPENEK VAROL

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 2	Öğr. Gör. Fatoş Ceren ŞAHİN	1	THE FOURTH ORDER LEONARDO NUMBERS	Dr. ÇAĞLA ÇELEMOĞLU
		2	ON PELL-ORESME NUMBERS	Dr. ÇAĞLA ÇELEMOĞLU
		3	NON-LINEAR DIFFERENTIAL MOVEMENTS OF UNDERGROUND GAS BUBBLES IN LIQUID MEDIUM	EBRAR SEREN EKİCİ YAREN TEKİN Assoc. Prof. Dr. ŞERİFE MÜGE EGE
		4	MİKROFİLAMENT POLYESTER DOKUMA KUMAŞLARDA KUMAŞ YAPISAL ÖZELLİKLERİ VE PERFORMANS İLİŞKİSİNİN İSTATİSTİKSEL OLARAK İNCELENMESİ	Öğr. Gör. Fatoş Ceren ŞAHİN Prof. Dr. Hatice Kübra KAYNAK Prof. Dr. Yasemin KORKMAZ
		5	ON A UNIVERSAL FUNCTION OF CORROSION STRENGTH OF MATERIALS WITH THE INFLUENCE OF MECHANICAL STRESSES AND THE CONCENTRATION DIFFUSION OF THE DIFFUSING SUBSTANCES	HIJRAN MAMMADOVA

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 3	Dr. Öğr. Üyesi Nurgül ERDAL	1	Key Concepts of Participatory Project Planning and Management: An Empirical Review	Daniel Stephen WAMBURA
		2	AN EMPIRICAL ANALYSIS ON THE OIL AND NATURAL GAS INDUSTRIES IN THE TANZANIAN ECONOMY	Assoc. Prof. Muhammet Yunus Şişman Jessica Kusungulwa Mitto
		3	KÜRESEL EKONOMİDE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR: PANDEMİ ÖNCESİ VE SONRASI GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN EKONOMİLER ÜZERİNE BİR İNCELEME	Assoc. Prof. Muhammet Yunus Şişman Hasan Can Ağarı
		4	AN OVERVIEW OF THE CHANGING DYNAMICS OF CHINA-KENYA RELATIONS	Dr. Esra SARIOĞLU
		5	REACTIONS OF THE CENTRAL ASIAN COUNTRIES TO CHINA'S BELT & ROAD INITIATIVE (BRI)	Ph.D. Candidate, YAVUZ CELİK,
		6	THE USE OF VISUAL CONTENT IN NEWS ON VIOLENCE AGAINST HUMAN BEINGS: A QUALITATIVE ANALYSIS ON THE CASE OF MOTOCOURIER ATA EMRE AKMAN	Doçent, SİMGE ÜNLÜ Öğrenci, REMZİ BAYAR
		7	ANALYSIS OF INFLUENCERS' INSTAGRAM POSTS FROM THE PERSUASIVE COMMUNICATION PERSPECTIVE	Doç. Dr. Selma Didem ÖZŞENLER MA.c. Selvinaz YOLTAY
		8	EVALUATION OF HEALTH MANAGEMENT MASTER STUDENTS' PERSPECTIVES ON HEALTH TOURISM: ISTANBUL CASE	Dr. Öğr. Üyesi Nurgül ERDAL Yüksek Lisans Öğrenci Soheila GHOLİPOUR
		9	ATTITUDES OF HEALTH MANAGEMENT MASTER STUDENTS TOWARDS ALTERNATIVE MEDICINE	Yüksek Lisans Öğrenci Soheila GHOLİPOUR Dr. Öğr. Üyesi Nurgül ERDAL

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 4	Doç. Dr. Fatma YUVAYAPAN	1	CEFR-aligned formative assessment: Teachers' perception, attitudes and practices	Sumati Muniandy Jasmine Jain Ramesh Nair
		2	CONVERSATIONAL INDIRECTNESS: ADAPTATION OF INDIRECTNESS SCALE	Dr. DİLEM DİNC
		3	EXAMINING THE RELATIONSHIPS BETWEEN SPORTS MANAGER CANDIDATES' SOCIAL ENTREPRENEURSHIP COMPETENCIES AND SOCIAL PROBLEM SOLVING SKILLS	Asst. Prof, Eda ADATEPE Doctorant, Furkan KELEŞ
		4	A REVIEW OF STUDIES CONDUCTED FOR STUDENTS WITH WRITING DIFFICULTIES IN PRIMARY SCHOOL	Doctorant, Furkan KELEŞ Graduate Student, Nurten KELEŞ
		5	EXAMINATION OF SAMPLE SCIENCE QUESTIONS PREPARED BY MEB IN THE FRAMEWORK OF THE RENEWED BLOOM TAXONOMY	Teacher, FERUZE ÖZKOL Prof. Dr. UĞUR SARI
		6	EXPLORING THE LINGUISTIC AND MULTIMODAL FEATURES OF FINANCIAL DISCOURSE THROUGH CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS	Doç. Dr. Fatma YUVAYAPAN

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 5	Prof. Dr. Şafak ULUÇINAR SAĞIR	1	ORGANIZATIONAL HAPPINESS IN EDUCATION	Dr. Öğr. Üyesi Mahire ASLAN
		2	ANALYSIS OF TEACHERS' PERCEPTIONS OF ORGANIZATIONAL ATTRACTIVENESS IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES	Dr. Öğr. Üyesi Mahire ASLAN
		3	KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM VE KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK PERSPEKTİFİNDEN POLONYA'DA ERASMUS+ ÖĞRENCİSİ OLMAK	Sınıf Öğretmeni, AYBİGE EBRU SARIÇAY Prof. Dr., BELGİN ARSLAN CANSEVER
		4	SINIF ÖĞRETMENLERİNİN 21. YÜZYIL ÖĞRETMEN BECERİLERİ KULLANIM DÜZEYLERİ İLE ÖĞRENCİLERİN ÖZ DÜZENLEME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	Sınıf Öğretmeni, AYBİGE EBRU SARIÇAY Prof. Dr., BELGİN ARSLAN CANSEVER
		5	ÇOK SESLİ KORO ŞEFLERİNİN ÇALIŞMALARINDA ALGISAL ÖĞRETİM STRATEJİLERİNİ KULLANMA DURUMLARI	Yüksek Lisans Öğrencisi, Ümit ÜNAY Prof. Dr., Begüm ÖZ
		6	CHORISTERS' PERCEPTION AND APPROACHES TO CONDUCTORS	Yüksek Lisans Öğrencisi, İlgi Alkım ÖZDURAN Prof. Dr., Begüm ÖZ
		7	ÜST BİLİŞSEL DİNLEME STRATEJİSİNE YÖNELİK GELİŞTİRİLEN ETKİNLİKLERİN DİNLEME BECERİLERİNE ETKİSİ: PİLOT ÇALIŞMA	Doktora Öğrencisi, MURAT ERMİŞ Prof. Dr., ŞAFAK ULUÇINAR SAĞIR
		8	SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ FEN OKURYAZARLIĞINA İLİŞKİN METAFORLARI	Prof. Dr. Şafak ULUÇINAR SAĞIR

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 6	Dr Özge AYDIN	1	BONZAI BAĞIMLILIĞI ŞİDDETİNE GÖRE ALEKSİTİMİ, DÜRTÜSELLİK VE BÜYÜME KORKUSU'NUN İNCELENMESİ	Dr. Bingül Subaşı Psk. Diğdem Özdiren
		2	EBEVEYNLERİN MEDYA ARACILIKLARI İLE ÇOCUKLARIN DİJİTAL BAĞIMLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi HÜLYA ÇAKIR Dr. Öğr. Üyesi ASUMAN BİLBAY
		3	VALIDITY AND RELIABILITY STUDY OF THE HEALTH AND WEIGHT ATTITUDE SCALE	PHN, PhD Student Esra KOC Research Assistant, FEYZA BARDAK Prof. Dr., FILİZ HISAR Doç. Dr. Yusuf BAYAR
		4	SPORDA ÖZYETERLİLİK VE KAYGI: GENÇ FUTBOLCULAR ÜZERİNE BİR İNCELEME	Dr Özge AYDIN
		5	VOLEYBOLCULARIN MOTİVASYONEL İKLİM VE SPORCU BAĞLILIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ	Dr Özge AYDIN Doç Dr Yeliz ERATLI ŞİRİN

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 11:30 – 13:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 7	Assis. Prof. Dr. Amanda Jones	1	EMPOWERING INDUSTRY 4.0 WITH DEEP LEARNING: ENHANCING ASSEMBLY LINE EFFICIENCY THROUGH AI-POWERED PRODUCT IDENTIFICATION	Adegboye Moguel
		2	EVALUATING THE PRIVATE MONETARY BENEFITS OF HUMANITIES AND EDUCATION PROGRAMS IN OSUN STATE'S PUBLIC UNIVERSITIES: A FIELD OF STUDY ANALYSIS	Angel Muñoz Daniel Guzmán
		3	NAVIGATING THE E-LEARNING LANDSCAPE: AN EXPLORATION OF STUDENT LEARNING EXPERIENCES WITH DIVERSE E-TOOLS	Assis. Prof. Dr. Amanda Jones
		4	UNVEILING THE HIDDEN STRUGGLE: A QUANTITATIVE EXPLORATION OF ANXIETY PREVALENCE AMONG DYSLEXIC STUDENTS IN HIGHER EDUCATION	C. Barzen Annika Victoria
		5	NAVIGATING THE MAZE OF UNIVERSITY CURRICULUM POLICYMAKING IN CHILE: A CASE STUDY OF CHANGE AND REFORM	Joanna Lee Dillon- Peksa,
		6	THE TRANSFORMATIVE POWER OF COLLABORATION: MIDDLE GRADE TEACHERS EMBRACING A CULTURE OF SHARED LEARNING	Vasiliki Kontzinos, Panagiotis Markaki, Vagelis Karakolis, John Psarras
		7	HARNESSING THE POWER OF CHATBOTS: A GLIMPSE INTO THEIR POTENTIAL IN HIGHER EDUCATION	Christos Vlachou, Ourania Kokkinakos,
		8		

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 11:30 – 13:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 8	Assis. Prof. Dr. Nazia Khan	1	MODELS OF COPYRIGHTS SYSTEM	A. G. Matveev
		2	MODERN PROBLEMS OF RUSSIAN SPORT LEGISLATION	Dr. Yurlov Sergey
		3	HOW TO MODERNISE THE EUROPEAN COMPETITION NETWORK (ECN)	Dr. Dorota Galeza
		4	WOMEN'S RIGHTS IN CONFLICT WITH PEOPLE'S CULTURAL AUTONOMY: PROBLEMS OF CULTURAL ACCOMMODATION	Assis. Prof. Dr. Nazia Khan
		5	SOCIAL MOVEMENTS AND THE DIFFUSION OF TACTICS AND REPERTOIRES: ACTIVISTS' NETWORK IN ANTI-GLOBALISM MOVEMENT	Assoc. Prof. Kyoko Tominaga
		6	EMPLOYMENT DISCRIMINATION ON CIVIL SERVANT RECRUITMENT	Li Lei Jia Jidong
		7	DEPENDENCY THEORY ON EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN THE UNITED STATES AND THE MIDDLE EAST: IN THE CASE OF IRAN, SAUDI ARABIA, AND TURKEY	Assis. Prof. Dr. Abdelhafez Abdel Hafez
		8		

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 11:30 – 13:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 9	Jaruphan Supprung	1	THE DESIGN INSPIRED BY PHRA MAHA CHEDI OF KING RAMA I-IV AT WAT PHRA CHETUPHON VIMOLMANGKLARAM RAJWARAMAHA VIHARN	Assis. Prof. Dr. Taechit Cheuypong
		2	A COMPARATIVE STUDY OF COSTUMES FOR RELIGIOUS FESTIVALS IN ASEAN COUNTRIES	Jaruphan Supprung
		3	LOAN GUARANTEE SCHEMES: PRIVATE AND PUBLIC EXAMPLES	Assis. Prof. Dr. Simeon Karafolas Maciej Woźniak
		4	THE APPLICATION OF RHIZOPHORA WOOD TO DESIGN: A WALKING STICK FOR ELDERLY	Noppadon Sangwalpetch
		5	PROPERTIES OF RHIZOPHORA CHARCOAL FOR PRODUCT DESIGN	Tanutpong Phriwanrat
		6	FABRIC PRINTING DESIGN: AN INSPIRATION FROM THAI KITES	Assis. Prof. Dr. Suwit Sadsunk
		7	THE DESIGN OF ENGLISH MATERIALS TO COMMUNICATE THE IDENTITY OF MUEANG DISTRICT, SAMUT SONGKRAM FOR ECOTOURISM	Ress. Assis. Kitda Prarathajariya
		8		

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 11:30 – 13:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 10	Ifedapo Francis Awolowo	1	THE CORRELATION OF ECONOMIC VARIABLES ON DOMESTIC INVESTMENT	Dr. Amirreza Attarzadeh
		2	AN ASSESSMENT ON THE EFFECT OF PARTICIPATION OF RURAL WOMAN ON SUSTAINABLE RURAL WATER SUPPLY IN YEMEN	Afrah Saad Mohsen Al-Mahfadi
		3	ARMED GROUPS AND INTRA STATE CONFLICT: A STUDY ON THE EGYPTIAN CASE	Assis. Prof. Dr. Ghzlan Mahmoud Abdel Aziz
		4	ROLE OF LEADERS IN MANAGING EMPLOYEES' DYSFUNCTIONAL BEHAVIOR AT WORKPLACE	Aya Maher, Dri Pakinam Youssef
		5	FINANCIAL STATEMENT FRAUD: THE NEED FOR A PARADIGM SHIFT TO FORENSIC ACCOUNTING	Ifedapo Francis Awolowo
		6	CUSTOMER ADOPTION AND ATTITUDES IN MOBILE BANKING IN SRI LANKA	Dr. Prasansha Kumari
		7	THE SERVICE APPRAISAL OF SOLDIERS OF THE ARMY OF THE CZECH REPUBLIC IN THE CONTEXT OF PERSONAL EXPENSES	Assoc. Prof. Tereza Dolečková
		8	PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF BRANDING PRINCIPLES	Maia Seturi
			MARKET SEGMENTATION AND CONJOINT ANALYSIS FOR APPLE FAMILY DESIGN	Abbas Al-Refaie, Nour Bata

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 11:30 – 13:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 11	Dr. Marut Pichetvit	1	TO CLOUDIFY OR NOT TO CLOUDIFY	Laila Yasir Al-Harthy Ali H. Al-Badi
		2	ZHOU ENLAI'S INFLUENCE ON CHINA'S FOREIGN POLICY	Nazira B. Boldurukova
		3	TRACE ON BALLISTIC AFTER SHOOTING	Levture Narong Kulnides
		4	THE EVOLUTION OF ONLINE LESSONS IN AN INTEGRATION MODEL	Prof. Dr. Chalernpol Tapsai
		5	DISCLOSURE IN THE SOCIAL AREA TO MITIGATE CONFLICTS BETWEEN COMMUNITY AND THE STATE: A CASE OF MAHAKAN FORTRESS, BANGKOK	Assis. Prof. Saowapa Phaithayawat
		6	THE POTENTIAL OF DIGITAL TOOLS IN JUNIOR SCHOOL ART LESSONS TO ENHANCE ARTISTIC ABILITY USING TAMAZIGHT FONTS	Aber Salem Aboalgasm, Rupert Ward
		7	THE DESIGN OF CHILDREN'S PICTURE BOOKS BASED ON AMPHAWA FIREFLIES TALES	Dr. Marut Pichetvit
		8		

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 11:30 – 13:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 12	Assoc Prof. Dr. Dr. Nada Azhar	1	WEB-CONTENT EXAMINATION OF THE MAJOR SPANISH TOURIST DESTINATIONS EVALUATION BY RUSSIAN TRAVELERS	Dr. Natalia Polkanova, Sergey Kazakov
		2	DISABILITY VARIETY MANAGEMENT: A CASE STUDY OF THE BANKING SECTOR IN THE KSA	Assoc Prof. Dr. Dr. Nada Azhar
		3	ITALIC HANDWRITING IN AN INTERNET ERA	Karen Armstrong
		4	THE INFLUENCE OF PARENTAL ENGAGEMENT IN PRESCHOOL DISABLED CHILDREN	Sheng-Min Cheng
		5	THE SIGNIFICANCE OF CONCERNS FOR THE YOUTH IN VOTER DECISION-MAKING: A CASE STUDY AMONG UNIVERSITY STUDENTS IN MALAYSIA	Lecture Sivamurugan Pandian
		6	JAPANESE ENGLISH IN TRAVEL PAMPHLETS	Premvadee Na Nakompanom
		7	LIFESTYLES OF UNDERGRADUATE STUDENTS BASED ON SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY IN SUAN SUNANDHA RAJABHAT UNIVERSITY	PHD candidate Phusit Phukamchanoad
		8	RESEARCH EXAMINATION IN ECLECTIC THEORY (KABOUDAN AND SFANDIAR) ONLINE METACOGNITIVE READING STRATEGIES UTILIZATION BY POSTGRADUATE LIBYAN EFL STUDENTS	Tarideh Alizadeh Mohd Nasir Hashim
		8	AUGURIOUS SIGNIFICANCE FOR COMMUNITY SOUVENIR PRODUCTS	Assoc. Prof. Dr. Najwa Alsayed Omar

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 11:30 – 13:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 113	Wardoyo, Humairoh	1	IMPACT OF A COMPANY'S DYNAMIC CAPABILITIES ON ITS INNOVATION CAPABILITIES	Dr. Lovorka Galetic, Zeljko Vukelic
		2	A PSO-NM ALGORITHM FOR NELSON-SIEGEL-SVENSSON CALIBRATION	Ms. Student Sofia Ayouché Dr. Rachid Ellaia, Dr. Rajae Aboulaich
		3	CONSEQUENCES OF OIL PRICES ON RENEWABLE ENERGY DEPLOYMENT	Osamah A. Alsayegh
		4	LEAN HEALTHCARE: CHALLENGES AND FACILITATORS IN THE COLOMBIAN CONTEXT	Assis. Prof. Dr. Erika Ruiz, Nestor Ortiz
		5	RECOGNITION OF LEAN IMPLEMENTATION HURDLES IN INDIAN INDUSTRIES	Dr. Bhim Singh
		6	ADVANCING LOCAL PRODUCTS THROUGH ONE VILLAGE ONE PRODUCT AND CUSTOMER SATISFACTION	Wardoyo, Humairoh
		7	EXAMINATION OF THE CAUSES BEHIND THE DETERIORATED STANDING OF ENGINEERING COMPANIES DURING THE FINANCIAL CRISIS	Prof. DR . Levan Sabauri
		8	OVERVIEW OF MODELS OF CONSUMER BEHAVIOR AND INFLUENCE OF EMOTIONS IN DECISION MAKING	Mikel Alonso López

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	Assist.Prof.Dr., MUHAMMED GÜNGÖREN Assist.Prof.Dr., MUSTAFA YUNUS EMRE	1	USE OF Arthrospira platensis IN THE DEVELOPMENT OF FUNCTIONAL FOODS	İREM YEŞİLDAĞ Prof. Dr. ABUZER ÇELEKLİ
		2	BIODIVERSITY LOSS: A GLOBAL ISSUE THREATENING ECOLOGICAL BALANCE	ESMANUR ŞEREN Prof. Dr. ABUZER ÇELEKLİ
		3	VOLATILE AROMATIC, FATTY ACIDS AND ANTIOXIDANT PROPERTIES OF St. JOHN'S WORT (Hypericum Perforatum L.) OIL EXTRACTED IN OLIVE OIL AND SUNFLOWER OIL	Assist.Prof.Dr., MUHAMMED GÜNGÖREN Assist.Prof.Dr., MUSTAFA YUNUS EMRE
		4	TOTAL PHENOLIC CONTENT AND TOTAL ANTIOXIDANT CAPACITY OF OLIVE OIL, SUNFLOWER OIL AND CANOLA OILS	SERDİL ŞENPALIT, Assist.Prof.Dr. MUSTAFA YUNUS EMRE, Assist.Prof.Dr. ÜMMÜGÜLSÜM TÜKENMEZ EMRE, Assist.Prof.Dr. MUHAMMED GÜNGÖREN
		5	Assessment of Molecular Markers for Resistance to Biotic Stress in Sunflower (Helianthus annuus L.)	İrem Şenel AKDAĞ Doç. Dr. Özge KARAKAŞ METİN

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 2	Assist. Prof., Nurver Karşlı	1	The investigation of expansion screws in different configurations: A finite element study	Assist. Prof., Nurver Karşlı Assist. Prof., Salim Çam
		2	AİLE TERAPİSİNİN ÇOCUK PSİKIYATRİSİ ALANINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ	Uzm. Dr. ERMAN USLU Öğr. Gör. Uzm. RUKİYE USLU
		3	ORTODONTİK TEDAVİLERİN TEMPOROMANDİBULAR EKLEM ÜZERİNE ETKİLERİ	Arş. Gör. Mert Efe GENÇ Prof. Dr. Dr. Mehmet İrfan KARADEDE
		4	OKUL SAĞLIĞININ OBEZİTE VE FİZİKSEL AKİVİTE İLE İLİŞKİSİ	Hemşire ŞEYMA YILDIRIM Prof. Dr. FİLİZ HİSAR
		5	THE EFFECT OF HONEY ON CHRONIC WOUNDS	Research Assistant Mahsum KORKUTAN, RN, Msc. Associate Professor Serpil Yüksel, RN, PhD
		6	YENİDOĞANIN AĞRI DEĞERLENDİRMESİNDE YAPAY ZEKA KULLANIMI	Prof. Dr. Emine GEÇKİL
		7	COMMUNICATION WITH SCHOOL CHILDREN AND ADOLESCENT	Prof. Dr. Emine GEÇKİL

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 3	Prof. Dr. FATİH ÇALIŞKAN	1	5000 SERİSİ ALÜMİNYUM MALZEMELERİN TIG KAYNAK YÖNTEMİ İLE BİRLEŞTİRİLEBİLİRLİĞİNİN ARAŞTIRILMASI	OSMAN YAVUZ Prof. Dr. AHMET DURGUTLU
		2	GROWTH AND CHARACTERIZATION OF TITANIUM OXIDE THIN FILMS BY GREEN SYNTHESIS METHOD	Nur ELVAN, Samet UYSAL Aytunç ATEŞ
		3	VİTRİFİYE ÇAMUR ÜRETİMİNDE TALK KULLANILARAK PIŞIRIM SICAKLIĞININ DÜŞÜRÜLMESİ	İREM ALTINOK ORÇUN ZIRTIL SEZER KULLUK Prof. Dr. FATİH ÇALIŞKAN
		4	KUVARS TANE BOYUT DAĞILIMININ SERAMİK SAĞLIK GEREÇLERİ SIRLARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	BESTE BULTAN TUNA SEZER KULLUK İREM ALTINOK ORÇUN ZIRTIL Prof. Dr. FATİH ÇALIŞKAN
		5	BOR BİLEŞİĞİ İLAVELİ POLİÜRETAN KOMPOZİT SENTEZİ	EREN ERTİK SILA TOPÇU MURAT ZENGİN Prof. Dr. FATİH ÇALIŞKAN
		6	ATIK CAM DOLGULU POLİÜRETAN SÜNGER KÖPÜK ÜRETİMİ	ERHAN ÖZKARAASLAN SILA TOPÇU MURAT ZENGİN Prof. Dr. FATİH ÇALIŞKAN
		7	NOISE ANALYSIS IN A FURNITE FACTORY	Prof. Dr. Hasan SERİN Dr. Öğr. Üyesi Yunus ŞAHİN
		8	EVALUATION OF WOOD BASED DUST FROM SOME AREAS AND MACHINES IN A FURNITURE FACTORY	Prof. Dr. Hasan SERİN Dr. Öğr. Üyesi Yunus ŞAHİN

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 4	Dr. Öğr. Üyesi Derya GÜNGÖRDÜ SOLĞUN	1	KOBALT FTALOSİYANİN BİLEŞİĞİNİN 2-NİTROFENOL İÇİN KATALİTİK ÖZELLİĞİNİN İNCELENMESİ	Dr. Öğr. Üyesi Derya GÜNGÖRDÜ SOLĞUN Prof.Dr. Mehmet Salih AĞIRTAŞ
		2	GÜMÜŞ ALAŞIMLI KALKOPİRİT İNCE FİLMERDE GALYUM MİKTARININ KİMYASAL KOMPOZİSYON DERİNLİK PROFİLİ ÜZERİNE ETKİLERİ	Dr. SEMİH AĞCA
		3	THE EFFECT OF POLYPROPYLENE FIBERS OF DIFFERENT TYPES AND RATIOS ON THE PERFORMANCE OF CONCRETE AFTER EXPOSURE TO ELEVATED TEMPERATURES	Asst. Prof. Dr., H. Alperen BULUT
		4	KAHRAMANMARAŞ MERKEZ İLÇELERİNDEKİ OYUN PARKLARININ YAŞ ARALIKLARINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ	Nihan Ayşe ANÇEL Prof. Dr. Hasan SERİN
		5	KAHRAMANMARAŞ MERKEZ İLÇELERİNDEKİ OYUN PARKLARININ ENGELLİ ÇOCUKLAR İÇİN DEĞERLENDİRİLMESİ	Nihan Ayşe ANÇEL Prof. Dr. Hasan SERİN
		6	ASMA KAT YÜKSEKLİĞİNİN PERDELİ-ÇERÇEVELİ BETONARME YAPILARIN YAPISAL DAVRANIŞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	Dr. Öğretim Üyesi Muhammet Zeki ÖZYURT Lisans Öğrencisi Zeki SARI
		7	PERDELERİ DIŞ VE İÇ AKSLARDA YERLEŞTİRİLMİŞ OLAN BETONARME YAPILARDA ZEMİN KAT YÜKSEKLİĞİNİN DAVRANIŞA ETKİSİ	Dr. Öğretim Üyesi Muhammet Zeki ÖZYURT Öğrenci Mustafa Gökbalp CENGİZ

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 5	NİL KURTGÖZ	1	BIOTIC STRESS-INDUCED ALTERATIONS IN DNA METHYLATION IN SUNFLOWERS	NİL KURTGÖZ MSc. Mehmet İbrahim YILMAZ Prof. Mine TÜRKTAŞ Assoc. Prof. Özge KARAKAŞ METİN
		2	COLORIMETRIC DETERMINATION OF AMPLIFICATION PRODUCTS IN FOODBORNE PATHOGENS DETECTION	NAZLI AYYILDIZ Dr. Öğr. Üyesi BESTE ÇAĞDAŞ
		3	A STUDY ON VANDALISM IN CHILDREN'S PLAYGROUND: THE CASE OF KAHRAMANMARAS CITY	SİBEL KÜRDİ
		4	DENİZLERDE PETROL KİRLİLİĞİNİN UYDU GÖRÜNTÜLERİ ile İZLENMESİ ve ANALİZİ	Yük. Har. Müh., Deniz BİTEK Prof. Dr., Füsün Balık ŞANLI

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 6	Assoc. Prof. Dr. Ahmad Noor Ariffin,	1	HARNESSING THE POWER OF GARLIC AND CHILI: A NATURAL SOLUTION FOR CONTROLLING CABBAGE INSECT PESTS AND ENHANCING CROP GROWTH IN VIETNAM	Nguyen Tuan, Bui Lan Anh, Hoang Anh
		2	EXPLORING THE EFFICACY OF BANANA PEELS AS A BIOSORBENT FOR MANGANESE REMOVAL FROM AQUEOUS SOLUTIONS	Assoc. Prof. Dr. Minh Bui
		3	INVESTIGATING THE BROAD-SPECTRUM ANTIMICROBIAL ACTIVITY OF EUCALYPTUS CAMENDULENSIS ESSENTIAL OIL AGAINST SELECTED BACTERIA AND FUNGI	Phd. Candidate Milad Mahmoud
		4	CRAFTING THE SQUARE WATERMELON MOLD: A MECHANICAL FORCE GAUGE DESIGN AND DEVELOPMENT JOURNEY	Dr. Mina Mehani, Prof. Dr. Nsasrin Salhi,
		5	UNVEILING FIBRINOLYTIC PROTEASE-PRODUCING ENDOPHYTIC FUNGI RESIDING IN HIBISCUS LEAVES FROM SHAH ALAM	Mohd Sidek Zainon Mohd Zaidah Zainal
		6	IMPACT OF BOVINE COLOSTRUM SUPPLEMENTATION ON INTESTINAL ENZYME ACTIVITY IN JUVENILE DOURADO SALMINUS BRASILIENSIS: A HISTOCHEMICAL INVESTIGATION	Assoc. Prof. Dr. Ahmad Noor Ariffin,
		7	REVOLUTIONIZING SQUARE WATERMELON PRODUCTION: THE INNOVATIVE DESIGN AND DEVELOPMENT OF A MECHANICAL FORCE GAUGE	Tahere Valeria, Sara Ladjel
		8		

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 7	Dt . Tadatsugu Kitamoto	1	CONVENTIONAL DESIGN AND SIMULATION OF AN URBAN HYBRID BUS	A. Khanipour, K. M. Ebrahimi, W. J. Seale
		2	AN EXPERT SYSTEM FOR CAR FAILURE DIAGNOSIS	Ahmad T. Al-Taani
		3	LIMIT CYCLE BEHAVIOUR OF A NEURAL CONTROLLER WITH DELAYED BANG-BANG FEEDBACK	Travis Wiens, Greg Schoenau, Rich Burton
		4	INTER-PHASE MAGNETIC COUPLING EFFECTS ON SENSORLESS SR MOTOR CONTROL	Assoc. Prof. Dr. . Mvungi
		5	T-DOF PI CONTROLLER DESIGN FOR A SPEED CONTROL OF INDUCTION MOTOR	Tianchai Suksri, Satean Tunyasrirut
		6	USING FUZZY CONTROLLER IN INDUCTION MOTOR SPEED CONTROL WITH CONSTANT FLUX	Hassan Baghgar Bostan Abad, Ali Yazdian Varjani, Taheri Asghar
		7	A METHOD FOR QUALITY INSPECTION OF MOTORS BY DETECTING ABNORMAL SOUND	Dt . Tadatsugu Kitamoto
		8	INDUSTRIAL COMPRESSOR ANTI-SURGE COMPUTER CONTROL	Ventzas Dimitrios, Petropoulos George

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 8	Dr. Miloš Šeda	1	OPTIMIZING OF GAS CONSUMPTION IN GAS-BURNER SPACE HEATER	Dr. Saeed Negahdari, Davood Jalali Vahid
		2	DEVELOPMENT OF AUTOMATIC GUIDED MOBILE ROBOT USING MAGNETIC POSITION METER	Geun-Mo Kim, Young-Jae Ryoo
		3	A SUPERVISORY SCHEME FOR STEP-WISE SAFE SWITCHING CONTROLLERS	Fotis N. Koumboulis, Maria P. Tzamtzi
		4	GEOMETRY DESIGN SUPPORTED BY MINIMIZING AND VISUALIZING COLLISION IN DYNAMIC PACKING	Johan Segeborn, Johan S. Carlson, Robert Bohlin, Rikard Söderberg
		5	FLEXIBLE HEURISTICS FOR PROJECT SCHEDULING WITH LIMITED RESOURCES	Dr. Miloš Šeda
		6	CLASSIC AND HEURISTIC APPROACHES IN ROBOT MOTION PLANNING A CHRONOLOGICAL REVIEW	Ellips Maschian, Davoud Sedighizadeh
		7	STABILIZER FILLET WELD STRENGTH UNDER MULTIAXIAL LOADING (EFFECT OF FORCE, SIZE AND RESIDUAL STRESS)	Iman Hadipour, Javad Marzbanrad
		8	INTELLIGENT ABS FUZZY CONTROLLER FOR DIVERSE ROADSURFACES	Dr. Roozbeh Keshmiri, Alireza Mohamad Shahri

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 9	Helen P. Greatrex	1	WHEN ELUCIDATIONS "INDUCE" MISTAKES: AN EXAMINATION OF DEPICTIONS AND COMPRESSIONS	Assoc. Prof. Dr. Michael Lissack
		2	IMPLEMENTATION OF MICROSOFT TECHNOLOGIES IN COURSEWORK – AN INSTANCE STUDY	Lilac Al Safadi, Rana Abu Nafesa, Regina Garcia
		3	CYBERSPACE: A NOVEL MEDIUM TO ADVANCE TRADITIONAL DANCES IN INDONESIA PERSIAN BAZAARS: THE DEMONSTRATION OF STABLE IDEAS	Dr. Maria Satya Rani, Fandy Tjiptono, Suyoto
		4	ELEMENTS INFLUENCING ECOLOGICAL MANAGEMENT PRACTICES AMONG HOTELS IN MALAYSIA	Dr. Aida Amirazodi
		5	RESILIENT HUMAN RIGHTS GOVERNANCE: FORMULATING INTERNATIONAL STANDARDS	Zaiton Samdin, Kasimu Abdu Bakori, Hamimah Hassan
		6	DETERMINANTS FOR TRIUMPH IN EXPATRIATION OF MALAYSIAN INTERNATIONAL CORPORATIONS	Helen P. Greatrex
		7	SUSTAINABLE TOURISM, EXPANSION, ALONG WITH PREDOMINANT FUNCTION OF KHARK (KHARG) AND KHARKO ISLANDS	LEC. Senian Malie, Oriah Akir
		8	AESTHETICS OF MOBILE INTERFACE DESIGN	Maral Mohamadi Zanjani
		9	A DESIGN BLUEPRINT FOR EVENT SUGGESTIONS IN NOVICE LOW-LITERACY COMMUNITIES	Shafiq ur Rehman, Jane-Lisa Coughlan

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 10	Assis. Prof. Dr. Srisawas Siriporn,	1	USING ISM TO IDENTIFY THE INTERRELATIONSHIPS AMONG CRITERIA FOR KNOWLEDGE MANAGEMENT WITHIN MALAYSIAN ORGANIZATIONS	Phd .Reza Sigari Tabrizi, Dr. Yeap Peik Foong, Nazli Ebrahimi
		2	EXPLORING THE IMPACT OF MARKET BETA ON ASSET PRICING: FINDINGS FROM THE ROMANIAN STOCK MARKET	Ioan Popa, Radu Lupu, Cristiana Tudor
		3	ASSESSING AN OFFSHORE WIND POWER PROJECT: ECONOMIC, STRATEGIC, AND ENVIRONMENTAL ASSESSMENT	Assis. Prof. Paula Ferreira, Filipa Vieira
		4	APPLICATION OF TOPSIS APPROACH TO SOLVE SUPPLIER SELECTION ISSUES	Dr. Omid Jadidi, Assis. Prof. Dr. Fatemeh Firouzi, Enzo Bagliery
		5	CORE PRINCIPLES OF THEORY OF CONSTRAINTS: AN UP-AND-COMING PHILOSOPHY	Ajay Gupta, Arvind Bhardwaj, Arun Kanda
		6	FRAMEWORK FOR POLICY MANAGEMENT IN ENTERPRISE POLICIES ADMINISTRATION	Dahir A. Ga'al, Wardah Zainal Abidin
		7	OPTIMIZING CUSTOMER RELATIONSHIPS THROUGH SOCIAL NETWORK MANAGEMENT	Assis. Prof. Dr. Srisawas Siriporn, Assis. Prof. Dr. Rotchanakitumnuai Siriluck
			STRATEGIES FOR DETERMINING THE IDEAL ASSET STRUCTURE FOR A COMMERCIAL BANK	Dr. Svetlana Saksonova
			SEGMENTATION OF STUDENTS INTERESTED IN STUDYING ABROAD THROUGH CLUSTER ANALYSIS	Kamila Tislerova, Marta Zambochova
	8	ANALYZING FOREIGN DIRECT INVESTMENT COMPETITION USING REAL OPTIONS IN A HIGHLY UNCERTAIN ENVIRONMENT	J. Zambujal-Oliveira	

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 11	Assis. Prof. Dr. Pattama Ratana-Arporn,	1	COMPARISON OF PHYSICO-CHEMICAL PROPERTIES AND FATTY ACID COMPOSITION OF ELATERIOSPERMUM TAPOS (BUAH PERAH), PALM OIL AND SOYBEAN OIL	Siti Hamidah, Lee Nian Yian, Azizi Mohd
		2	PHYSICAL PROPERTIES AND STABILITY OF EMULSIONS AS AFFECTED BY NATIVE AND MODIFIED YAM STARCHES	Nor Hayati Ibrahim, Shamini Nair Achudan
		3	OPTIMIZATION OF EXTRACTION OF PHENOLIC COMPOUNDS FROM AVICENNIA MARINA (FORSSK.) VIERH USING RESPONSE SURFACE METHODOLOGY	V.Bharathi, Jamila Patterson, R.Rajendiran
		4	CHEMICAL AND BIOLOGICAL PROPERTIES OF LOCAL COWPEA SEED PROTEIN GROWN IN GIZAN REGION	Assoc. Prof. Abdelatif S. H. El-Jasser
		5	INTERACTION EFFECT OF DGAT1 AND COMPOSITE GENOTYPE OF BETA-KAPPA CASEIN ON ECONOMIC MILK PRODUCTION TRAITS IN CROSSBRED HOLSTEIN	A. Molee, N. Duanghaklang, P. Memkrathoke
		6	REVEALING CASEIN MICELLE DISPERSION UNDER VARIOUS RANGES OF NaCl: EVOLUTION OF PARTICLES SIZE AND STRUCTURE	Raza Hussain, Claire Gaiani, Joël Scher
		7	PROCESS DEVELOPMENT OF SAFE AND READY-TO-EAT RAW OYSTER MEAT BY IRRADIATION TECHNOLOGY	Assis. Prof. Dr. Pattama Ratana-Arporn, Pongtep Wilaipun
		8	EFFECT OF PRETREATMENT METHOD ON THE CONTENT OF PHENOLIC COMPOUNDS, VITAMIN C AND ANTIOXIDANT ACTIVITY OF DRIED DILL	Ruta Galoburda, Zanda Kruma, Karina Ruse

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 12	Samir K. Deshmukh	1	PERFORMANCE ENHANCEMENT OF MEMBRANE DISTILLATION PROCESS IN FRUIT JUICE CONCENTRATION BY MEMBRANE SURFACE MODIFICATION	Samir K. Deshmukh, Mayur M. Tajane
		2	PRODUCTION OF APRICOT VINEGAR USING AN ISOLATED ACETOBACTER STRAIN FROM IRANIAN APRICOT	Keivan Beheshti Maal, Rasoul Shafei, Noushin Kabiri
		3	EFFECT OF FERMENTATION TIME ON XANTHAN GUM PRODUCTION FROM SUGAR BEET MOLASSES	Marzieh Moosavi- Nasab, Safoora Pashangch, Maryam Rafsanjani
		4	UTILIZATION JUICE WASTES AS CORN REPLACEMENT IN THE BROILER DIET	Yose Rizal, Maria Endo Mahata, Mira Andriani, Guoyao Wu
		5	SURVEY OF IMPACT OF PRODUCTION AND ADOPTION OF NANOCROPS ON FOOD SECURITY	Sahar Dehyouri, Seyed Jamal Farajollah Hosseini
		6	SOUS VIDE PACKAGING TECHNOLOGY APPLICATION FOR SALAD WITH MEAT IN MAYONNAISE SHELF LIFE EXTENSION	Vita Levkane, Sandra Muizniece-Brasava, Lija Dukalska
		7	INVESTIGATION OF PHYSICOCHEMICAL PROPERTIES OF THE BACTERIAL CELLULOSE PRODUCED BY GLUCONACETOBACTER XYLINUS FROM DATE SYRUP	Marzieh Moosavi-Nasab, Ali R. Yousefi
		8		

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 28 Haziran / June 28, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 13	Assoc. Prof. Dr. Suman Sharma	1	SHED SNAKE SKINS: A NATURAL RESOURCE FOR BIOMIMETIC MEMBRANES – ADVANCING PERMEATION STUDIES AND DRUG DELIVERY APPLICATIONS	Emma Grigoryan, Ashot Khachatryan, Karapet Flora Avjyan Savchenko,
		2	PRECISION DRUG DELIVERY OF GLIBENCLAMIDE: EXPLORING THE IMPACT OF POLYVINYL PYRROLIDONE AND ETHYL CELLULOSE CONCENTRATION ON RELEASE PROFILES AND KINETICS	Dr. Stepan Arakelova, Assis. Prof. Dr. Lilia Arsenyan
		3	INVESTIGATING THE EFFECTS OF AMINOPOLYETHER ON 18F-FDG PROPERTIES AND ITS IMPLICATIONS FOR PET IMAGING APPLICATIONS	Dr. Sunil Kamboj, Dr. Vipin Saini, Lecture GauravBala,
		4	ENDOPHYTES AS A NEW SOURCE OF BIOACTIVE COMPOUNDS: ISOLATION AND IDENTIFICATION OF FIBRINOLYTIC PROTEASE-PRODUCING FUNGI FROM HIBISCUS LEAVES	Assoc. Prof. Dr. Suman Sharma
		5	FROM CONCEPT TO REALITY: THE DESIGN AND DEVELOPMENT OF A MECHANICAL FORCE GAUGE FOR SQUARE WATERMELON MOLDING	Dr. Bedi Neayti Singh Phd. Candidate Balvinder Thakur,
		6	THE ROLE OF EXERCISE IN IMPROVING SEXUAL PERFORMANCE AND SEMEN QUALITY OF SAHIWAL BULLS: A PRACTICAL GUIDE FOR BREEDERS	Assis. Prof. Dr. Rathapon Dr.Sorrachaitawatwong, Nardauma Pouthai
		7	INVESTIGATING THE IMPACT OF DIETARY HERBAL SEED SUPPLEMENTATION ON CARCASS CHARACTERISTICS, IMMUNE RESPONSE, AND ANTIOXIDANT STATUS OF BROILER CHICKENS	Sirijit Tipchuwong, Chayanid Asasutjarit
		8		

ICHEAS 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES ICHSR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES LatinArt 7th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION JUNE 28 - 30, 2024 SARAJEVO				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
KARMA SERGİ		1	Sevgi Dolu Şey'ler (Things Full Of Love)	Meltem ÖZKAYA SARUL
		2	Yol / The road	Doç. Dr. Hilal Süreyya Yılmaz
		3	Denge	Res. Assist. Şevin Gülpinar
		4	Pano / Panel	Prof. Dr. Valide PAŞAYEVA
			Metropol 1 / Metropolis 1	Doç. Dr. Z. Sevgen PERKER
			Metropol 2 / Metropolis 2	Doç. Dr. Z. Sevgen PERKER
			MONOTYPE2	Arş. Gör. Merve Özel
			Boulder	Arş. Gör. Ayşenur KANDEMİR
			Capstone	Dr. Öğr. Üyesi Turgut KALAY
KİŞİSEL SERGİ			DÜŞLER	Dr. Öğr. Üyesi M.Sema Üşenmez
			Yayla Kültürü ve Mimari, Doğu Karadeniz Dağlarında (Plateau Culture and Architecture in the Eastern Black Sea Mountains)	Dr. Öğr. Üyesi Birgül ÇAKIROĞLU
			VIEWS OF CONTEMPORARY ARCHITECTURE:DUBAİ	Assoc. Prof. Dr. REYHAN AKAT

Contents

KEY CONCEPTS OF PARTICIPATORY PROJECT PLANNING AND MANAGEMENT: AN EMPIRICAL REVIEW.....	1
KÜRESEL EKONOMİDE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR: PANDEMİ ÖNCESİ VE SONRASI GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN EKONOMİLER ÜZERİNE BİR İNCELEME	26
AN EMPIRICAL ANALYSIS ON THE OIL AND NATURAL GAS INDUSTRIES IN THE TANZANIAN ECONOMY	35
AN OVERVIEW OF THE CHANGING DYNAMICS OF CHINA-KENYA RELATIONS.....	42
REACTIONS OF THE CENTRAL ASIAN COUNTRIES TO CHINA’S BELT & ROAD INITIATIVE (BRI) ..	43
İNSANA YÖNELİK ŞİDDET HABERLERİNDE GÖRSEL İÇERİK KULLANIMI: MOTOKURYE ATA EMRE AKMAN VAKASI ÜZERİNE NİTELİKSEL BİR İNCELEME	44
İNFLUENCERLARIN İNSTAGRAM POSTLARININ İKNA EDİCİ İLETİŞİM PERSPEKTİFİNDEN ANALİZİ	54
CUSTOMER ADOPTION AND ATTITUDES IN MOBILE BANKING IN SRI LANKA	70
THE SERVICE APPRAISAL OF SOLDIERS OF THE ARMY OF THE CZECH REPUBLIC IN THE CONTEXT OF PERSONAL EXPENSES	71
PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF BRANDING PRINCIPLES.....	72
MARKET SEGMENTATION AND CONJOINT ANALYSIS FOR APPLE FAMILY DESIGN	73
STAGNANT GDP PREDICTION: A BINARY CHOICE MODEL FOR 40 GLOBAL ECONOMIES.....	74
ENSURING SOLID STATE DRIVE RELIABILITY: FROM PREDICTION TO CONTROL	76
BUILDING THE FUTURE: STRATEGIC INFRASTRUCTURE INVESTMENT FOR A THRIVING U.S. ECONOMY	77
LEADING THE CHARGE: EFFECTIVE LEADERSHIP STRATEGIES FOR THE ENGINEERING, TECHNOLOGY, AND CONSTRUCTION INDUSTRY	78
UNPACKING THE TOOLBOX: A SYSTEMATIC EXAMINATION OF METHODS FOR FOSTERING SOCIAL INNOVATION	79
INVESTIGATING THE PROFITABILITY OF COSMETICS PRODUCTS: A BOOTSTRAP EDGEWORTH APPROXIMATION APPROACH	80
UNVEILING THE IMPACT OF COVID-19 ON USER PERCEPTIONS OF MHEALTH SERVICE QUALITY	81
WEB-CONTENT ANALYSIS OF THE MAJOR SPANISH TOURIST DESTINATIONS EVALUATION BY RUSSIAN TOURISTS	82
DISABILITY VARIETY MANAGEMENT: A CASE STUDY OF THE BANKING SECTOR IN THE KSA	83
ITALIC HANDWRITING IN AN INTERNET ERA.....	84
THE INFLUENCE OF PARENTAL ENGAGEMENT IN PRESCHOOL DISABLED CHILDREN	85
THE SIGNIFICANCE OF CONCERNS FOR THE YOUTH IN VOTER DECISION-MAKING: A CASE STUDY AMONG UNIVERSITY STUDENTS IN MALAYSIA.....	86
JAPANESE ENGLISH IN TRAVEL PAMPHLETS.....	87

RESEARCH EXAMINATION IN ECLECTIC THEORY (KABOUDAN AND SFANDIAR) ONLINE METACOGNITIVE READING STRATEGIES UTILIZATION BY POSTGRADUATE LIBYAN EFL STUDENTS	88
AUGURIOUS SIGNIFICANCE FOR COMMUNITY SOUVENIR PRODUCTS	89
IMPACT OF A COMPANY’S DYNAMIC CAPABILITIES ON ITS INNOVATION CAPABILITIES	90
A PSO-NM ALGORITHM FOR NELSON-SIEGEL-SVENSSON CALIBRATION	91
CONSEQUENCES OF OIL PRICES ON RENEWABLE ENERGY DEPLOYMENT.....	92
LEAN HEALTHCARE: CHALLENGES AND FACILITATORS IN THE COLOMBIAN CONTEXT	93
RECOGNITION OF LEAN IMPLEMENTATION HURDLES IN INDIAN INDUSTRIES	94
ADVANCING LOCAL PRODUCTS THROUGH ONE VILLAGE ONE PRODUCT AND CUSTOMER SATISFACTION.....	95
OVERVIEW OF MODELS OF CONSUMER BEHAVIOR AND INFLUENCE OF EMOTIONS IN DECISION MAKING.....	96
CEFR-ALIGNED FORMATIVE ASSESSMENT: TEACHERS’ PERCEPTION, ATTITUDES AND PRACTICES	97
KONUŞMADA DOLAYLILIK: DOLAYLILIK ÖLÇEĞİNİ UYARLAMA.....	98
SPOR YÖNETİCİSİ ADAYLARININ SOSYAL GİRİŞİMCİLİK YETERLİLİKLERİ İLE SOSYAL PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ.....	105
İLKOKULDA YAZMA GÜÇLÜĞÜ YAŞAYAN ÖĞRENCİLERE YÖNELİK YAPILAN ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ	108
MEB’İN HAZIRLADIĞI ÖRNEK FEN BİLİMLERİ SORULARININ YENİLENMİŞ BLOOM TAKSONOMİSİ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ.....	111
EXPLORING THE LINGUISTIC AND MULTIMODAL FEATURES OF FINANCIAL DISCOURSE THROUGH CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS	123
EĞİTİMDE ÖRGÜTSEL MUTLULUK	143
ÖĞRETMENLERİNİN ÖRGÜTSEL ÇEKİCİLİK ALGILARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN ANALİZİ.....	149
KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM VE KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK PERSPEKTİFİNDEN POLONYA’DA ERASMUS+ ÖĞRENCİSİ OLMAK	158
SINIF ÖĞRETMENLERİNİN 21. YÜZYIL ÖĞRETEN BECERİLERİ KULLANIM DÜZEYLERİ İLE ÖĞRENCİLERİN ÖZ DÜZENLEME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.....	168
ÇOK SESLİ KORO ŞEFLERİNİN ÇALIŞMALARINDA ALGISAL ÖĞRETİM STRATEJİLERİNİ KULLANMA DURUMLARI.....	170
KORİSTLERİN KORO ŞEFİ ALGISI VE YAKLAŞIMLARI.....	186
ÜST BİLİŞSEL DİNLEME STRATEJİSİNE YÖNELİK GELİŞTİRİLEN ETKİNLİKLERİN DİNLEME BECERİLERİNE ETKİSİ: PİLOT ÇALIŞMA.....	202
SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ FEN OKURYAZARLIĞINA İLİŞKİN METAFORLARI.....	210
BONZAI BAĞIMLILIĞI ŞİDDETİNE GÖRE ALEKSİTİMİ, DÜRTÜSELLİK VE BÜYÜME KORKUSU’NUN İNCELENMESİ	222

EBEVEYNLERİN MEDYA ARACILIKLARI İLE ÇOCUKLARIN DİJİTAL BAĞIMLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	223
SAĞLIK VE KİLO TUTUM ÖLÇEĞİNİN GEÇERLİK GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI	224
SPORDA ÖZYETERLİLİK VE KAYGI: GENÇ FUTBOLCULAR ÜZERİNE BİR İNCELEME	226
VOLEYBOLCULARIN SPORCU BAĞLILIĞI VE MOTİVASYONEL İKLİM DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ	238
DEPREM ANI İNSAN DUYGULARI, DÜŞÜNCELERİ VE DAVRANIŞLARI.....	253
OSMANLI DÜNYASINDA ÇÖP KAVRAMINA YAKLAŞIM: KAVRAMIN İÇERİĞİ VE TARİHSEL KÖKENLERİ ÜZERİNE TESPİTLER	263
EMPOWERING INDUSTRY 4.0 WITH DEEP LEARNING: ENHANCING ASSEMBLY LINE EFFICIENCY THROUGH AI-POWERED PRODUCT IDENTIFICATION	275
EVALUATING THE PRIVATE MONETARY BENEFITS OF HUMANITIES AND EDUCATION PROGRAMS IN OSUN STATE'S PUBLIC UNIVERSITIES: A FIELD OF STUDY ANALYSIS	276
NAVIGATING THE E-LEARNING LANDSCAPE: AN EXPLORATION OF STUDENT LEARNING EXPERIENCES WITH DIVERSE E-TOOLS.....	277
NAVIGATING THE MAZE OF UNIVERSITY CURRICULUM POLICYMAKING IN CHILE: A CASE STUDY OF CHANGE AND REFORM	278
THE COLLABORATIVE SPARK: MIDDLE GRADE TEACHERS IGNITE SHARED LEARNING	279
HARNESSING THE POWER OF CHATBOTS: A GLIMPSE INTO THEIR POTENTIAL IN HIGHER EDUCATION	280
MODELS OF COPYRIGHT SYSTEMS: BALANCING RIGHTS, INNOVATION, AND ACCESS	281
MODERN CHALLENGES IN RUSSIAN SPORTS LAW.....	282
HOW TO MODERNISE THE EUROPEAN COMPETITION NETWORK (ECN)	283
WOMEN'S RIGHTS IN CONFLICT WITH CULTURAL AUTONOMY: NAVIGATING THE MINEFIELD OF ACCOMMODATION	284
EMPLOYMENT DISCRIMINATION IN CIVIL SERVANT RECRUITMENT: A PERSISTENT STAIN ON MERITOCRACY	285
EPENDENCY DYNAMICS: EXAMINING US-MIDDLE EAST TIES THROUGH IRAN, SAUDI ARABIA, AND TURKEY	286
THE DESIGN INSPIRED BY PHRA MAHA CHEDI: ECHOES OF ROYALTY, CRAFTSMANSHIP, AND MODERNITY	287
A COMPARATIVE STUDY OF COSTUMES FOR RELIGIOUS FESTIVALS IN ASEAN COUNTRIES ..	288
LOAN GUARANTEE SCHEMES: PRIVATE AND PUBLIC EXAMPLES	289
THE APPLICATION OF RHIZOPHORA WOOD TO DESIGN: A WALKING STICK FOR ELDERLY	290
RHIZOPHORA CHARCOAL: A SUSTAINABLE MATERIAL FOR INNOVATIVE PRODUCT DESIGN .	291
FABRIC PRINTING DESIGN: AN INSPIRATION FROM THAI KITES	292
UNVEILING MUEANG'S ECOTOURISM SOUL THROUGH ENGLISH MATERIALS.....	293
THE CORRELATION OF ECONOMIC VARIABLES ON DOMESTIC INVESTMENT	294

AN ASSESSMENT ON THE EFFECT OF PARTICIPATION OF RURAL WOMAN ON SUSTAINABLE
RURAL WATER SUPPLY IN YEMEN 295

ARMED GROUPS AND INTRA STATE CONFLICT: A STUDY ON THE EGYPTIAN CASE 296

ROLE OF LEADERS IN MANAGING EMPLOYEES’ DYSFUNCTIONAL BEHAVIOR AT WORKPLACE
..... 297

THE RELATIONSHIP BETWEEN SCHOOL HEALTH AND OBESITY AND PHYSICAL ACTIVITY..... 298

KEY CONCEPTS OF PARTICIPATORY PROJECT PLANNING AND MANAGEMENT: AN EMPIRICAL REVIEW.

Author:

Daniel Stephen WAMBURA

Email: danielstephenkoica@gmail.com

Abstract:

This paper presents the specificities of the key concepts of project management. Project management key terms includes, planning, executing, controlling, closing, activity, project cycle, resources, time line, duration, goal, objectives, Gant chart, scope, project team and so many. A project is temporary in that it has a defined beginning and end in time, and therefore defined scope and resources. And a project is unique in a sense that it is not a routine operation, but a specific set of operations designed to accomplish a singular goal. So a project team often includes people who don't usually work together, this paper tries to explore the meaning of project, project cycle, characteristics of project and the different key concepts that are related with project management through review of different literature and articles. Trainer and trainees all must be in a position of understanding these concepts and being expertly managed to deliver the on-time, on-budget results, learning and integration that organizations need. Therefore project management, then, is the application of knowledge, skills, tools, and techniques to project activities to meet the project requirements. Theoretical development and practical experience are continually producing new insights. This paper is therefore incomplete, and it will grow along with new developments in the area of project management simply because of time limits, few literature and articles were reviewed. Hence calling for more other research to find out more and updated concepts related to project management.

Keywords: Participatory, Planning, Project; and Project management

Objectives

To explore and recognize the key concepts of projects management, including their definitions.

Introduction

Project Definition

Projects are defined as organizational activities that are complex, one-time processes, limited by a defined budget, schedule to completion and resources, and aimed at achieving a set of technical or operating specifications designed to meet customer needs. Let's take a moment to examine the various elements of this definition.

Projects are complex, one-time processes: Projects arise for a specific purpose or to fulfil a stated goal. They are complex in that they typically require the coordinated input of a number of members of the organization, either members from different departments, or multiple members of one functional area working together.

Project organizations are intended to fulfil a stated goal and hence, are temporary; they exist only until the goals they are seeking have been attained, at which point they disband or are dissolved. Projects are limited by budget, schedule, and resources:

Project work requires members of a company to work with limited financial and human resources for a specified time period.

Projects do not continue to run indefinitely. Once the assignment is completed, the project team disbands. Until that point, all activities are bounded by the limits placed on them by budget and personnel availability. In this way, we often think of projects as resource-constrained activities.

Projects are developed to achieve a clear goal or set of goals: There is no such thing as a project team with an ongoing, nonspecific purpose.

A project's goals define the nature of the project and the team that staffs it. Whether the goal is to build a new bridge, implement a new accounts receivable system, or win a presidential election, the goal must be specific and the project must be organized around achieving that stated goal.

Projects are customer-focused: Whether the customer is an internal organizational unit (e.g., accounting) or a broader external market, the underlying purpose of projects is to satisfy customer needs.

In the past, this characteristic was sometimes overlooked; projects were considered successful if they attained their other technical, budget, and schedule goals.

Now we have become increasingly aware that this attitude reflects only half the picture. Unless we acknowledge that the primary goal of a project is customer satisfaction, we run the risk of “doing the wrong things well;” that is, creating projects that do not serve the purposes for which they were intended

Project Life Cycles

Project life cycle refers to the stages in a project's development process. Life cycles are important because they demonstrate the logic for how a project proceeds.

1. Conceptualization refers to the initial goal development and technical specifications for the project. The scope of the work is created, the necessary resources are identified, and the important organizational contributors or stakeholders are signed on to the process.

2. Planning is the stage in which all detailed specifications, schematics, schedules, and other plans are developed. The work packages are broken down, individual assignments are created, and the process is delineated.

3. Execution is when the actual “work” of the project is done, the system is developed, or the product is created and fabricated and requirements (resources), allowing team members to better focus on what and when resources are needed. The project life cycle is also a useful

means of visualizing the activities required and challenges to be faced during the life of a project.

Understanding the Key Concept Terms in Project Management

Acceptance

The formal process of accepting delivery of a product or deliverable.

Acceptance Criteria

The performance requirements and essential conditions that have to be achieved before project deliverables are accepted.

Accountability

The obligation to report on one's actions.

Activity

The actions taken or work performed through which inputs, such as funds, technical assistance and other types of resources are mobilized to produce specific outputs.

Activity Duration

Activity duration specifies the length of time (hours, days, weeks, months) that it takes to complete an activity.

Actual Dates

Actual dates are entered as the project progresses. These are the dates that activities really started and finished as opposed to planned or projected dates.

Actuals

The cost or effort incurred in the performance of tasks. Also, the date's tasks have been started or completed and the date's milestones have been reached.

Alternatives

A number of different solutions and approaches that must be evaluated and chosen to attain the objectives of a project.

Analogous Estimating

Estimating using similar projects or activities as a basis for determining the effort, cost and/or duration of a current one. Usually used in Top-down Estimating.

Approach Statement

A high-level description of how the project will accomplish its goals and objectives.

Assumption

Something taken as true without proof. In planning, assumptions regarding staffing, complexity, learning curves and many other factors are made to create plan scenarios. These

provide the basis for estimating. Remember, assumptions are not facts. Make alternative assumptions to get a sense of what might happen in your project

Authority

The ability to get other people to act based on your decisions. Authority is generally based on the perception that a person has been officially empowered to issue binding orders.

Award Agreement

An agreement made between an NGO and the project donor. Award Agreements may also be called grant agreements, cooperative award agreements,

Balanced Scorecard

A management and measurement system that enable organizations to clarify their vision and strategy, and translate them into action. It provides feedback for both the internal business processes and external outcomes in order to continuously improve strategic performance and results.

Baseline

A point of reference. The plan used as the comparison point for project control reporting. There are three baselines in a project—schedule baseline, cost baseline and product (scope) baseline. The combination of these is referred to as the performance measurement baseline.

Baseline Schedule

The baseline schedule is a fixed project schedule. It is the standard by which project performance is measured. The current schedule is copied into the baseline schedule which remains frozen until it is reset. Resetting the baseline is done when the scope of the project has been changed significantly. At that point, the original or current baseline becomes invalid and should not be compared with the current schedule.

Baseline Survey

Information on the pre-project status of project participant conditions against which Performance Indicators will be compared at midterm and at the end of the project.

Beneficiary

The person or organization that is the principle beneficiary of the project. Generally the beneficiary has a significant authority regarding the acceptance of the project outputs

Benefits Management

Benefits management is the identification of the benefits at an organizational level and the monitoring and realization of those benefits.

Best Practice

Something that we have learned from experience on a number of similar projects around the world. This requires looking at a number of “lessons- learned” from projects in the same field and noticing a trend that seems to be true for all projects in that field.

Bottom-up Estimating

Approximating the size (duration and cost) and risk of a project (or phase) by breaking it down into activities, tasks and sub-tasks, estimating the effort, duration and cost of each and rolling them up to determine the full estimate. Determining duration through a bottom-up approach requires sequencing and resource leveling to be done as part of the scheduling process.

Budget

The amount allotted for the project that represents the estimate of planned expenditures and income. The budget may be expressed in terms of money or resource units (effort). Budgeting and cost management Budgeting and cost management are the estimating of costs and the setting of an agreed budget, and the management of actual and forecast costs against that budget.

Calendar Date

A specific date shown on the calendar (e.g., July 3, 1942) as opposed to a relative date.

Capacity Assessment

Analysis to measure the ability of the project, partners, and the community to implement a particular Project Strategy and related Activities. Change Difference in an expected value or event. The most significant changes in project management are related to scope definition, availability of resources, schedule and budget.

Change control

Change control is the process that ensures that all changes made to a project's baseline scope, time, cost and quality objectives or agreed benefits are identified, evaluated, approved, rejected or deferred.

Change Request

A documented request for a change in scope or other aspects of the plan.

Charter

A formal document providing authority to a project manager to conduct a project within scope, quality, time, cost, and resource constraints as laid down in the document.

Closing

The process of gaining formal acceptance of the results of a project or phase and bringing it to an orderly end, including the archiving of project information and post-project review.

Communication

Communication is the giving, receiving, processing and interpretation of information. Information can be conveyed verbally, non-verbally, actively, passively, formally, informally, consciously or unconsciously.

Concept

This is the first phase of the project life cycle. During this phase the need, opportunity or problem is confirmed, the overall feasibility of the project is considered and a preferred solution identified. The business case for the project will be produced in this phase.

Conflict management

Conflict management is the process of identifying and addressing differences. Effective conflict management prevents differences becoming destructive elements in a project.

Consensus

Unanimous agreement among the decision-makers that everyone can at least live with the decision (or solution). To live with the decision, one has to be convinced that the decision will adequately achieve objectives. As long as someone believes that the decision will not achieve the objectives, there is no consensus.

Constraint

A condition or occurrence that might restrict, limit, or regulate the project. Generally constraints are outside the control of the project team. For example, a target date may be a constraint on schedule. A schedule may be constrained by resource limitations.

Contingencies

Planned actions for minimizing the damage caused by a problem, in the event that a problem should occur.

Contingency Reserve

A designated amount of time and/or budget to account for parts of the project that cannot be fully predicted. For example, it is relatively certain that there will be some rework, but the amount of rework and where it will occur in the project (or phase) are not known.

These are sometimes called "known unknowns". The purpose of the contingency reserve is to provide a more accurate sense of the expected completion date and cost of the project (or phase). Some PMs Separate contingency reserves from management reserves while others combine the two into a single reserve. Reserves for changes and issues may be part of the contingency reserve or separate reserves.

Control

Control is the process of comparing actual performance with planned performance, analyzing the differences, and taking the appropriate corrective action Critical Activity -A critical activity has zero or negative float. This activity has no allowance for work slippage. It must be finished on time or the whole project will fall behind schedule.

Critical Path

The path(s) in a project network that has the longest duration. This represents the series of activities that determines the earliest completion of the project.

There may be more than one critical path and the critical path(s) may change during the project.

Deliverable

Any measurable, tangible or intangible, verifiable item that that must be produced to complete a process, phase, or project.

Dependency

A relationship between two or more tasks. A dependency may be logical (see Logical Relationship) or resource based.

Detailed Implementation Plan

A set of updated schedules, plans, targets and systems that have sufficient detail to permit the smooth and effective project implementation. It is completed after a project proposal is approved and funded and before implementation begins.

Development Goals

The underlying basis for which a project is undertaken

Dialogue

A discussion in which the participants share their thoughts and gain a better understanding of the subject and, possibly, reach consensus. This is contrasted with debate.

Duration

The length of time required or planned for the execution of a project activity. Measured in calendar time units—days, weeks, months.

Early Finish date

The Early Finish date is defined as the earliest calculated date on which an activity can end. It is based on the activity's Early Start which depends on the finish of predecessor activities and the activity duration.

Early Start

The earliest time a task can begin. The time at which all the tasks' predecessors have been completed and its resources are planned to be available.

Earned value management

Earned value management (EVM) is a project control process based on a structured approach to planning, cost collection and performance measurement. It facilitates the integration of project scope, time and cost objectives and the establishment of a baseline plan for performance measurement.

Effort

The amount of human resource time required to perform an activity. Measured in terms of person hours, person days, etc. Elapsed Time Elapsed time is the total number of calendar days (excluding non-work days such as weekends or holidays) that is needed to complete an activity.

Estimate

An assessment of the required duration, effort and/or cost to complete a task or project. Since estimates are not actual, they should always be expressed with some indication of the degree of accuracy. Estimate to Completion The expected effort, cost and/or duration to complete a project or any part of a project. It may be made at any point in the project's life.

Estimating

Estimating uses a range of tools and techniques to produce estimates. An estimate is an approximation of project time and cost targets that is refined throughout the project life cycle.

Evaluation

A periodic, systematic assessment of a project's relevance, efficiency, effectiveness and impact on a defined population. Evaluation draws from data collected during monitoring, as well as data from additional surveys or studies to assess project achievements against set objectives.

Evidence based Reporting

An approach to report writing in which statements made about the progress of the project are supported with verifiable information.

Executing

The process of coordinating the people and other resources in the performance of the project or the actual performance of the project.

Exposure

The likely loss or consequence of a risk. It is the combined probability and impact of a risk usually expressed as the product or probability x impact. Feasibility Study -A study to examine the viability of taking on a project.

Finish Float

Finish float is the amount of excess time an activity has at its finish before a successor activity must start.

Finish-To-Finish Lag

The finish-to-finish lag is the minimum amount of time that must pass between the finish of one activity and the finish of its successor (s). Finish-To-Start Lag -The finish-to-start lag is the minimum amount of time that must pass between the finish of one activity and the start of its successor(s).

Fiscal Year

The 12-month period of July 1 to June 30 used for financial planning and reporting purposes.

Float

The amount of time available for a task to slip before it results in a delay of the project end date. It is the difference between the task's early and late start dates.

Free Float

Free float is the excess time available before the start of the next activity, assuming that both activities start on their early start date

Gantt chart

A bar chart that depicts a schedule of activities and milestones. Generally activities (which may be projects, operational activities, project activities, tasks, etc.) are listed along the left side of the chart and the time line along the top or bottom. The activities are shown as horizontal bars of a length equivalent to the duration of the activity. Gantt Charts may be annotated with dependency relationships and other schedule-related information. Goal -The higher-order objective to which a development intervention is intended to contribute.

Goal Statement

A high-level statement of the project's object of study, its purpose, its quality focus, and viewpoint. Should reference the project's benefits in terms of improved social or economic conditions.

Governance

The planning, influencing and conducting of the policy and affairs of the project.

Governance Model

The agreed upon processes, roles and responsibilities for governing the progress and direction of a project.

Governance of project management

Governance of project management (GoPM) concerns those areas of corporate governance that are specifically related to project activities. Effective governance of project management ensures that an organization's project portfolio is aligned to the organization's objectives, is delivered efficiently and is sustainable.

Grant

Grants are funds given to tax-exempt nonprofit organizations or local governments by foundations, corporations, governments, small businesses and individuals. Most grants are made to fund a specific project and require some level of reporting. The process involves an applicant submitting a proposal to a potential funder, either on the applicant's own initiative or in response to a Request for Proposals from the funder.

Histogram

A histogram is a graphic display of resource usage over a period of time. It allows the detection of overused or underused resources. The resource usage is displayed in colored vertical bars.

Human resource management

Human resource management (HRM) is the understanding and application of the policy and procedures that directly affect the people working within the project team and working group.

These policies include recruitment, retention, reward, personal development, training and career development. Impact Positive and negative long-term effects on identifiable population groups produced by a development intervention, directly or indirectly, intended or unintended. These effects can be economical, socio-cultural, institutional, environmental, technological or of other types.

Implementation

Implementation is the third phase of the project life cycle, during which the project management plan (PMP) is executed, monitored and controlled. In this phase the design is finalized and used to build the deliverables.

Incremental Delivery

A project life cycle strategy used to reduce the risk of project failure by dividing projects into more manageable pieces. The resulting sub-projects may deliver parts of the full product, or product versions. These will be enhanced to increase functionality or improve product quality in subsequent sub-projects.

Information management and reporting Information management is the collection, storage, dissemination, archiving and appropriate destruction of project information.

Information reporting takes information and presents it in an appropriate format which includes the formal communication of project information to stakeholders. Initiating (Project) The process of describing and deciding to begin a project (or phase) and authorizing the Project Manager to expend resources, effort and money for those that are initiated.

Inputs

The financial, human, material, technological and information resources used for the development intervention.

Issue management

Issue management is the process by which concerns that threaten the project objectives and cannot be resolved by the project manager are identified and addressed to remove the threats they pose.

Kick-Off Meeting

A meeting at the beginning of the project or at the beginning of a major phase of the project to start officially the project and help the team have an understanding of objectives, procedures and plans. Lag Lag is the time delay between the start or finish of an activity and the start or finish of its successor(s).

Late Finish

Late Finish dates are defined as the latest dates by which an activity can finish to avoid causing delays in the project. Many PM software packages calculate late dates with a backward pass from the end of the project to the beginning.

Late Start

The latest time a task can start before it causes a delay in the project end date.

Leadership

Leadership is the ability to establish vision and direction, to influence and align others towards a common purpose, and to empower and inspire people to achieve project success. It enables the project to proceed in an environment of change and uncertainty. Learning and development Learning and development involve the continual improvement of competencies in the organization.

The identification and application of learning within projects develop the organization's capability to undertake current and future projects.

Legal awareness

Legal awareness provides project management professionals with an understanding of the relevant legal duties, rights and processes that should be applied to projects.

Lessons Learned

A set of statements captured after completion of a project or a portion of a project.

The statements describe in a neutral way what did or did not work well, along with a statement regarding the risk of ignoring the lesson. Capturing and sharing the lessons learned is an important part of process improvement. Link -A relationship between two or more tasks. See Logical Relationship.

Log Frame

A management tool used to improve the design of interventions, most often at the project level. It involves identifying strategic elements (inputs, outputs, outcomes and impact) and their causal relationships, indicators, and the assumptions and risks that may influence success and failure. It thus facilitates planning, execution and evaluation of a development intervention.

Logical Relationship

A dependency relationship between two or more tasks or between tasks and milestones, such that one cannot start or finish before another has started or finished. Management Reserve -A designated amount of time and/or budget to account for parts of the project that cannot be predicted. These are sometimes called "unknown unknowns." For example, major disruptions in the project caused by serious weather conditions, accidents, etc. Use of the management reserve generally requires a baseline change. See Contingency Reserve.

Matrix Organization

A business structure in which people are assigned to both a functional group (departments, disciplines, etc.) and to projects or processes which cut across the organization and require resources from multiple functional groups. Methods and procedures Methods and procedures detail the standard practices to be used for managing projects throughout a life cycle.

The methods provide a consistent framework within which project management is performed. Procedures cover individual aspects of project management practice and form an integral part of a method.

Metrics

Metrics are quantitative measures such as the number of project activities completed on time. They are used in improvement programs to determine if improvement has taken place or to determine if goals and objectives are met.

Milestone

A point in time when a deliverable or set of deliverables is available. Generally used to denote a significant event such as the completion of a phase of the project or of a set of critical activities.

A milestone

This is an event; it has no duration or effort. It must be preceded by one or more tasks (even the beginning of a project is preceded by a set of tasks, which may be implied).

Mitigation

Actions taken to eliminate or reduce risk by reducing the probability and or impact of occurrence. Mitigation Strategies Identification of the steps that can be taken to lessen the risk by lowering the probability of a risk event's occurrence, or to reduce its effect should the risk event occur.

Monitoring

The process of monitoring, measuring and reporting on progress and taking corrective action to ensure project objectives are met.

Negative Float

The float indicates activities must start before their predecessors finish in order to meet a Target Finish date. All float is calculated when a project has its schedule computed. Negative float occurs when the difference between the late dates and the early dates (start or finish) of an activity are negative. In this situation, the late dates are earlier than the early dates. This can happen when the constraints (Activity Target dates or a Project Target Finish date) are added to a project.

Negotiation

Negotiation is a search for agreement, seeking acceptance, consensus and alignment of views. Negotiation in a project can take place on an informal basis throughout the project life cycle or on a formal basis such as during procurement, and between signatories to a contract.

Network Analysis

Network analysis is the process of identifying early and late start and finish dates for project activities. This is done with a forward and backward pass through the project.

Network Diagram

A graphic tool for depicting the sequence and relationships between tasks in a project.

PERT Diagram, Critical Path Diagram, Arrow Diagram, Precedence Diagram, are all forms of network diagrams.

NGO

A non-governmental organization is a non-profit organization that often conducts humanitarian and development work around the world.

Objective

An objective is something to be achieved. In project management, the objectives are the desired outcomes of the project or any part of the project, both in terms of concrete deliverables and behavioral outcomes (e.g., improved service, more income, etc.).

Organization Structure

The organization structure is the organizational environment within which the project takes place.

The organization structure defines the reporting and decision making hierarchy of an organization and how project management operates within it

Organizational roles

Organizational roles are the roles performed by individuals or groups in a project. Both roles and responsibilities within projects must be defined to address the transient and unique nature of projects and to ensure that clear accountabilities can be assigned.

Organizational Culture

The behavior and unspoken rules shared by people and groups in an organization. It is organically developed over time and may differ from ideal organizational values.

Outcome

The intended or achieved short-term and medium-term effects of an intervention's output, usually requiring the collective effort of partners. Outcomes represent changes in development conditions which occur between the completion of outputs and the achievement of impact.

Outputs

The products and services which result from the completion of activities within a development intervention.

Parallel Activities

Parallel activities are two or more activities than can be done at the same time. This allows a project to be completed faster than if the activities were arranged serially in a straight line.

Parametric Estimating

Estimating using an algorithm in which parameters that represent different attributes of the project are used to calculate project effort, cost, and/or duration. Parametric estimating is usually used in top-down Estimating.

Performance Indicators

Something observed or calculated that acts as an approximation of, or proxy for, changes in the phenomenon of interest.

Performance Measures

Performance measures describe how success in achieving the agency goals will be measured and tracked. Performance measure targets provide the quantifiable answer to the question, "How will we know when we've been successful in achieving our goal?" Analyzing the gaps between current performance levels and performance targets helps organizations identify priority areas needing improvement and develop strategies that will close the gap.

Performance Outcomes

Results or consequences of the efforts enacted during the project's planning and execution.

PERT Program Evaluation and Review Technique

A scheduling technique that makes use of dependency analysis and critical path to determine the duration of a project and slack to determine priorities of tasks. In PERT, task durations are computed as $(\text{Optimistic} + 4 \times \text{Most likely} + \text{Pessimistic estimates}) / 6$.

PERT Diagram

A type of network diagram deriving its name from the PERT technique. The term is often used as a synonym for network diagram.

Phase

A grouping of activities in a project that are required to meet a major milestone by providing a significant deliverable, such as a requirements definition or product design document. A project is broken down into a set of phases for control purposes. The phase is usually the highest level of breakdown of a project in the WBS.

PIR (Post Implementation Review) Also known as Close Out Report

This is a report compiled upon completion of every project, which determines if the expectations established for the project outcome were met. It documents the comparison between actual results of a project and the objectives and deliverables specified in the project's Charter.

Planning

The process of establishing and maintaining the definition of the scope of a project, the way the project will be performed (procedures and tasks), roles and responsibilities and the time and cost estimates.

Portfolio management

Portfolio management is the selection and management of all of an organization's projects, programs and related business-as-usual activities taking into account resource constraints. A portfolio- is a group of projects and programs carried out under the sponsorship of an organization. Portfolios can be managed at an organizational, program or functional level.

Post-Project Evaluation

An activity to assess and evaluate the way a project was performed, so as to learn from the experience and continuously improve project performance.

Power

Power is the ability to influence the actions of others. Power may come from the formal delegation of authority, reference power, and subject matter expertise, the ability to influence rewards and penalties, as well as other sources.

Predecessor Task

A task (or activity) that must be started or finished before another task or milestone can be performed. Probability

The likelihood of a risk occurring. Usually expressed as a probability percentage or a relative scale such as low, medium or high.

Process

A series of steps or actions to accomplish something. A natural series of changes or occurrences. Procurement -Procurement is the process by which the resources (goods and services) required by a project are acquired. It includes development of the procurement strategy, preparation of contracts, selection and acquisition of suppliers, and management of the contracts.

Program

A suite of related projects and ongoing operational activities managed as a whole.

Program Management -Program management is the coordinated management of related projects, which may include related organizational activities that together achieve a beneficial change of a strategic nature for an organization.

Program Manager

The person who directs the planning and execution of a program and is held personally accountable for the success of the program. Programmatic Drivers/Background Statement- An explanation of why the project is needed and why it is being recommended at this time. It describes the problem or issue that will be resolved by the project as well as any background information necessary to understand the problem.

Project

A project is a one-time effort to accomplish an explicit objective by a specific time. Each project is unique although similar projects may exist. Like the individual activity, the project has a distinguishable start and finish and a time frame for completion. Each activity in the project will be monitored and controlled to determine its impact on other activities and projects.

Project Approach Statement

A statement of the way the project will do things. For example, project planning may require different approaches, or different approaches may be considered as a way of reducing project risks.

Project Assumptions

Written statements relative to the project, which help to clarify scope, objectives and other relevant factors that cannot be known at a given point in time.

Project Charter

A document that describes the project at a high level of detail and is used to authorize the Project Manager to begin work. It may also be called a "Project Brief," or any number of other synonyms.

Project Context

Project context refers to the environment within which a project is undertaken.

Projects do not exist in a vacuum and an appreciation of the context within which the project is being performed will assist those involved in project management to deliver a project.

Project Donor

The funding agency that provides funds to the project.

Project Environment

The combined internal and external forces, both individual and collective, which assist or restrict the attainment of the project objectives.

Project Financing and Funding

Project financing and funding are the means by which the capital to undertake a project is initially secured and then made available at the appropriate time. Projects may be financed externally, funded internally or a combination of both.

Project Life Cycle

The full set of activities from the beginning to the end of a project. Generally associated with a set of phases, which are determined based on the major parts of project performance (e.g., requirements definition, design, construction, deployment) and the need for control by the Client organization (checkpoints for Go/No go decision-making).

Project Management

Project management is the process by which projects are defined, planned, monitored, controlled and delivered such that the agreed benefits are realized. Projects are unique, transient endeavors undertaken to achieve a desired outcome. Projects are about change and project management is recognized as the most efficient way of managing such change.

Project Management Life Cycle

The sequential major time periods through which any project passes, namely: Initiation, Planning, Implementation, Monitoring, Closure, Each period may be identified as a phase and further broken down into stages.

Project Management plan

The project management plan brings together all the plans for a project. The purpose of the project management plan (PMP) is to document the outcomes of the planning process and to provide the reference document for managing the project. The project management plan is owned by the project manager.

Project Manager

The person responsible and accountable for managing a project's planning and performance. The single point of accountability for a project.

Project Objectives

Descriptions of the project's intended results. Project Office- A project office serves the organization's project management needs. A project office can range from simple support functions for the project manager to being responsible for linking corporate strategy to project execution.

Project Outcomes

A result or consequence of the project activity.

Project Proposal

A document prepared by the INGO to managers and donors to obtain approval and funding for a proposed project. It stands as the agreement among the relevant Stakeholders about the analysis of the situation and the resulting plan of action.

Project Quality Management

Project quality management is the discipline that is applied to ensure that both the outputs of the project and the processes by which the outputs are delivered meet the required needs of stakeholders.

Quality

This is broadly defined as fitness for purpose or more narrowly as the degree of conformance of the outputs and process.

Project reviews

Project reviews take place throughout the project life cycle to check the likely or actual achievement of the objectives specified in the project management plan (PMP) and the benefits detailed in the business case. Additional reviews will take place following handover and closeout to ensure that the benefits are being realized by the organization.

Project risk management

Project risk management is a structured process that allows individual risk events and overall project risk to be understood and managed proactively, optimizing project success by minimizing threats and maximizing opportunities.

Project Scope Statement

A concise and accurate description of the expected work, products and deliverables. Also includes works and products that are not included in the project.

Project sponsorship

Project sponsorship is an active senior management role, responsible for identifying the business need, problem or opportunity. The sponsor ensures the project remains a viable

proposition and that benefits are realized, resolving any issues outside the control of the project manager.

Project Statement

A concise statement that clearly identifies the project's purpose, or desired outcome. It generally includes three components: cost, time and performance.

Project Status Reports

A written report produced by the project manager and sent to a senior manager or project supervisor on a regular basis, stating the position of an activity, work package, or the whole project. Status reports control the project and keep management informed of project status.

Project Success

Project success is the satisfaction of stakeholder needs and is measured by the success criteria as identified and agreed at the start of the project.

Project Team Members

Members of the core project team and those that are assigned to the development and/or support the project deliverables.

Quality Assurance (QA)

Making sure standards and procedures are effective and that they are complied with. Note, in some organizations QA is used to refer to the quality control function.

Quality Control (QC)

Making sure deliverables comply with acceptance criteria. Includes testing and reviews.

Relative Date

A date expressed as a number of periods (e.g., days, weeks, or months) from a reference point. For example, two months after the project start date. See Calendar Date.

Request for Applications (RFA)

Request for Applications. This is a document sent out to the development community to inform them that funding will be made available in the form of grants to development organizations interested in conducting development work in a specific area.

Request for Proposal (RFP)

An RFP is an announcement, often by the government agency, of a willingness to consider proposals for the performance of a specified project or program component.

A request for proposals is often issued when proposals for a specific research project are being sought. Required Approvals Required sign offs, usually by higher authority.

Resource

Any tangible support such as, a person, tool, supply item or facility used in the performance of a project. Human resources are people. Resource Dependency A dependency between tasks in

which the tasks share the same resources and therefore cannot be worked on simultaneously. Resource dependent tasks can be scheduled at the same time but are limited by the availability of the shared resources.

Resource Leveling

Resource leveling is the part of the scheduling process in which the start and end dates of tasks are driven by resource limitations (e.g., limited availability of resources or difficult-to-manage resource levels).

Among the scheduling objectives, is to ensure that resources are not overburdened (don't schedule more resources for a period than are available) and that (as much as possible) there are not significant peaks and valleys in the resource schedule.

Resource Loading

The process of assigning resources (people, facilities and equipment) to a project, usually activity by activity.

Resource management

Resource management identifies and assigns resources to activities so that the project is undertaken using appropriate levels of resources and within an acceptable duration.

Resource allocation

The smoothing, leveling and scheduling are techniques used to determine and manage appropriate levels of resources.

Responsibility

The obligation to perform or take care of something, usually with the liability to be accountable for loss or failure. Responsibility may be delegated to others but the delegation does not eliminate the responsibility.

Responsibility Assignment Matrix (RAM)

A tool used to relate each project activity in the WBS with a responsible organization unit or individual. Its purpose is to ensure that every activity is assigned to one or more individuals (only one with primary responsibility) and that the individuals are aware of their responsibilities.

Results

Results are changes in a state or condition which derive from a cause-and- effect relationship. There are three types of such changes (intended or unintended, positive and/or negative) which can be set in motion by a development intervention – its output, outcome and impact.

Results Based Management (RBM)

A management strategy by which an organization ensures that its processes, products and services contribute to the achievement of desired results (outputs, outcomes and impacts).

RBM rests on clearly defined accountability for results, and requires monitoring and self-assessment of progress towards results, and reporting on performance.

Risk

A future event or problem that exists outside of the control of the project that will have an adverse impact on the project if it occurs. Risk involves the probability of occurrence and the possible consequences or impact. Unlike an issue that is a current problem that must be dealt with, a risk is a potential problem that has not yet occurred.

Risk Analysis

An examination of risk areas or events to assess the probable consequences for each event, or combination of events in the analysis, and determine possible options for avoidance

Risk Assessment

Part of risk management in which planners identify potential risks and describe them, usually in terms of their symptoms, causes, probability of occurrence and potential impact.

Risk Exposure

The likely loss or consequence of a risk. It is the combined probability and impact of a risk usually expressed as the product or probability x impact.

Risk Impact

The harm or consequences for a project of a risk if it occurs. Usually expressed on a relative scale such as low, medium or high.

Risk Management

A process to assess potential problems (risks), determine which risks are important to deal with, and implement strategies to reduce the likelihood or consequences (impact) of those problems.

Risk Mitigation

Actions taken to eliminate or reduce risk by reducing the probability and or impact of occurrence.

Risk Probability

The likelihood of a risk occurring. Usually expressed as a probability percentage or a relative scale such as low, medium or high.

Risk Response

An action that can be taken to address the occurrence of a risk event. Contingency plans are collections of risk responses.

Risk Trigger Events or thresholds for indicators that specify when an action such as implementing a contingency plan needs to be taken.

Schedule

The project timeline, identifying the dates (absolute or relative to a start date) that project tasks will be started and completed, resources will be required and upon which milestones will be reached.

Scheduling

Scheduling is the process used to determine the overall project duration and when activities and events are planned to happen.

This includes identification of activities and their logical dependencies, and estimation of activity durations, taking into account requirements and availability of resources.

Scope

Scope is defined in terms of three dimensions—product, project and impact. Product scope is the full set of features and functions to be provided as a result of the project.

The project scope is the work that has to be made to deliver the product.

Impact scope

Impact scope is the depth and breadth of involvement by, and effect on, the performing and client organizations.

Scope Change

Any change in the definition of the project scope. Scope change can result from changes in client needs, discovery of defects or omissions, regulatory changes, etc.

Scope Change Control Also called scope change management.

The process of making sure that all changes to the project scope are consciously evaluated and their implications to the project plan are considered in making a decision to make the change, postpone it or reject it.

Scope Creep

The unconscious growth of the project scope resulting from uncontrolled changes to requirements.

Scope Definition

Breaking down the project's major deliverables into smaller, more manageable components to make verifications, development and project control easier. This may be part of requirements definition and/or design.

Scope Management

Scope management is the process by which the deliverables and work to produce them are identified and defined. Identification and definition of the scope must describe what the project will include and what it will not include, i.e. what is in and out of scope.

Scope Planning

Development of a statement of the principle deliverables of a project along with the project's justification (business case) and objectives. Part of requirements definition.

Scope Verification PMI's PMBOK Guide

Defines this as the process to ensure that all project deliverables have been completed satisfactorily. It is associated with acceptance of the product by clients and sponsors.

Sequence

Sequence is the order in which activities will occur with respect to one another. This establishes the priority and dependencies between activities.

Successor and predecessor relationships are developed in a network format. This allows those involved in the project to visualize the work flow.

Sequencing Tasks

A part of the scheduling process in which the tasks are positioned in series or in parallel to one another based on dependencies between them. Sequencing results in a task network.

Slippage

Slippage is the amount of slack or float time used up by the current activity due to a delayed start. If an activity without float is delayed, the entire project will slip.

SMART

The five elements for a well-worded objective, namely Specific, Measurable, Achievable, Realistic, Time Bound. Specifications Detailed statements of project deliverables that result from requirements definition and design. Specifications generally describe the deliverables in terms of appearance, operational constraints and quality attributes.

Specifications

These are the basis for acceptance criteria used in scope verification and quality control. In some organizations and industries, specifications may be qualified as requirements specifications and design specifications.

Stakeholder

Anybody and everybody with a stake in the project - clients, sponsors, performers, the general public and even the family and friends of direct participants can be considered stakeholders. Not to be confused with the guy that holds the stake when the vampire slayer slays the vampire.

Stakeholder Management

Stakeholder management is the systematic identification, analysis and planning of actions to communicate with, negotiate with and influence stakeholders.

Stakeholders are all those who have an interest or role in the project or are impacted by the project.

Stakeholders

These are people who have a vested interest in the outcome of the project.

Starting Activity

A starting activity has no predecessors. It does not have to wait for any other activity to start. Many PM software packages permit multiple start activities if needed

Statement of Work

A description of the scope of a project centered on the major deliverables and constraints.

Steering Committee A group of people who monitor the project and give guidance to the project sponsor or project manager.

Strategic Plan

A plan that is tightly tied to the organization's mission, vision, values and objectives, and depends heavily on high level coordination and influences management to achieve their goals.

Sub Grant

An award of financial assistance in the form of money, or property in lieu of money, made under a grant by a grantee to an eligible sub-grantee.

Sub Grantee

A legal entity to which a sub-grant is awarded and which is accountable to the grantee for the use of the funds provided

Sub-contractor

A group or individual providing products or services to the project. Commonly, sub-contractors are considered to be vendors.

However there is a growing understanding that any internal group that provides products or services (e.g., an internal technical writing department is used to denote a piece of work at a particular level in a Work Breakdown Structure (WBS) hierarchy e.g., a phase is broken into a set of activities, and an activity into a set of tasks. Except for this hierarchical usage, activity is synonymous with task.

Task Dependency

A relationship in which a task or milestone relies on other tasks to be performed (completely or partially) before it can be performed. Also referred to as a logical relationship.

Teamwork

Teamwork is when people work collaboratively towards a common goal as distinct from other ways that individuals can work within a group.

Top-down Estimating

Approximating the size (duration and cost) and risk of a project (or phase) by looking at the project as a whole and comparing it to previously performed similar projects. The comparison may be made directly using "analogous estimating," through an algorithm as in "parametric estimating", or from the memory of estimating experts.

Total Float

Total float is the excess time available for an activity to be expanded or delayed without affecting the rest of the project -- assuming it begins at its earliest time.

Variance

The difference between estimated cost, duration or effort and the actual result of performance. In addition, can be the difference between the initial or baseline product scope and the actual product delivered.

Vendor

An organization or individuals providing products or services under contract to the client or to the project performance group. Also called outside contractors or subcontractors.

Vision Statement

A statement that captures the long-term picture of what the organization wants to become. A vision statement must be inspirational, memorable and reflect the desires of those with vested interests. An example would be, "To be recognized for leadership, innovation and excellence in improving the health of individuals and populations

Work Breakdown Structure (WBS)

A hierarchical task list created by decomposing the project based on the breakdown of the product into components and the breakdown of the project process into increasingly detailed tasks. The WBS is depicted as a tree diagram (or hierarchy chart) or as a list in outline form with detailed items subordinated to higher-level items.

Work Flow

Work flow is the relationship of the activities in a project from start to finish. Work flow takes into consideration all types of activity relationships. Work Load Work load is the amount of work units assigned to a resource over a period of time.

Work Package

A task at a low level of the Work Breakdown Structure at which project accounting is performed. Usually a week or so in duration and performed by an individual or small work group.

Work Units

Work units is the measurement of resources. For example, people as a resource can be measured by the number of hours they work.

Zero Float

Zero float is a condition where there is no excess time between activities. An activity with zero float is considered a critical activity. If the duration of any critical activity is increased (the activity slips), the project finish date will slip.

Recommendation

The authors recommend that the information in this paper be presented at different trainers, trainees, project managers, college and universities for more insights on project management terms to have common understanding as per more critics provided by other scholars.

Conclusion

Some trainers and trainees are struggling with understanding on key terms or glossary of term related to project management therefore leading to confusions. The industry is plagued by a history of non-performance, and complexity due to the numerous confusion on standards and common term that may applied when it comes with project management course. Very little documentation or research results have been identified or describing these key terms. Although new solutions have been suggested and implemented, the overall performance and customer satisfaction could be improved.

References

- [1] Ahern, T., B. Leavy, and PJ Byrne. (2014). "Complex Project Management as Complex Problem Solving: A Distributed Knowledge Management Perspective." *International Journal of Project Management* 32.8: 1371-81.
- [2] Anantatmula, V. S. (2010). Project manager leadership role in improving project performance. *Engineering Management Journal*, 22(1), 13- 22. Retrieved from
- [3] Anderson, R. N., Boulanger, A., & Johnson, J. A. (2008). *Computer-Aided Lean Management for the energy industry*. PennWell Books.
- [4] Ballard, G., & Howell, G. (2003). Lean project management. *Building Research & Information*, 31(2), 119-133.
- [5] Business Wire. (2012). Agile management tools promote successful agile projects according to survey. Business Wire, A Berkshire Hathaway Company. Web. (10 October 2015). Retrieved from <http://www.businesswire.com/news/home/20120229005882/en/Agile-Management-Tools-Promote-Successful-Agile-Projects>
- [6] Cooke, Jamie Lynn, and Inc ebrary. (2012). *Everything You Want to Know about Agile: How to Get Agile Results in a Less-than-Agile Organization*. Ely, Cambridgeshire: IT Governance Publishing 2012.
- [7] Dahlgaard, J. J., & Mi Dahlgaard-Park, S. (2006). Lean production, six sigma quality, TQM and company culture. *The TQM magazine*, 18(3), 263-281.
- [8] Deming, EW. (1982). *Out of the Crisis*, Massachusetts Institute of Technology, Cambridge.
- [9] Dinsmore, P., and Cabanis-Brewin, J. (2014). *AMA Handbook of Project Management* (4th Edition). Saranac Lake, NY, USA: AMACOM Books. ProQuest ebrary.
- [10] Elonen, Suvi, and Karlos A. Artto. (2003). "Problems in Managing Internal Development Projects in Multi-Project Environments." *International Journal of Project Management* 21.6: 395-402.
- [11] Kabst, R., Holt Larsen, H., & Bramming, P. (1996). *How do lean manag*

KÜRESEL EKONOMİDE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR: PANDEMİ ÖNCESİ VE SONRASI GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN EKONOMİLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Doç. Dr. Muhammet Yunus Şişman¹, Hasan Can Ağarı²

¹ Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
myunus.sisman@dpu.edu.tr, ORCID 0000-0002-9791-1382

² Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
hasan.can.agari@hotmail.com, ORCID 0000-0002-8629-610X

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı sonrasında küreselleşmenin hız kazandığı dünya ekonomisinde, doğrudan yabancı yatırımlar bu süreci arttıran ve hızlandıran bir rol oynamıştır. Günümüze kadar dünya ekonomisini şekillendiren çok uluslu işletmeler için doğrudan yabancı yatırımlar en önemli finansal araçlardan biri olarak kullanılmıştır. Doğrudan yabancı yatırımlar dünya ekonomisini ve uluslararası ticareti güçlendirdiği gibi, ülkelerin sahip olduğu üstünlüklere göre de teknolojik gelişmeleri tetiklemiştir. Dünyada ekonomisinde yaşanan daralma ve krizler diğer finansal argümanları etkilediği gibi doğrudan yabancı yatırımları da etkilemiş, miktarı ve seyir yönü üzerinde belirleyici bir gelişme olmuştur. Bu çalışmada, küresel ekonominin son yirmi yıllık döneminde doğrudan yabancı yatırımların sektörel ve bölgesel gelişmeleri detaylı bir şekilde ele alınmış özellikle Kovid-19 Pandemisinin doğrudan yabancı yatırımlar üzerindeki etkileri gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler bağlamında açıklanmıştır. Çalışmanın bulguları, pandemi döneminde küresel doğrudan yabancı yatırımların 2007 küresel finansal krizinden daha çok daraldığını, gelişmiş ülkelerin diğer ekonomilere göre doğrudan yabancı yatırımlarda daha fazla olumsuz etkilendiğini göstermiştir. Örneğin Amerikan ekonomisinden çıkan yatırım miktarı ve bu ülkeye yapılan yatırımlar sürecin başlamasıyla çok sert bir düşüş göstermiştir. Çin Halk Cumhuriyeti ve Hindistan gibi yüksek nüfusa sahip gelişmekte olan ülke ekonomilerinden çıkan yatırım miktarında ise azalış yerine artış gözlemlenmektedir. Gelişmekte olan ekonomilere giriş yapan miktarda ise azalış gözlenmemekle beraber sadece artış trendinde bir düşüş yaşanmıştır. Sonuç olarak, Kovid-19 pandemisini, doğrudan yabancı yatırım miktarlarında olan değişim çerçevesinden yorumlayacak olursak, gelişmekte olan ülke ekonomilerinin, gelişmiş ülke ekonomilerine nazaran daha az etkilendiğini gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Doğrudan yabancı yatırımlar, Dünya ekonomisi, Pandemi, Gelişen ekonomiler

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN EKONOMİLER ADINA ÖNEMİ

Doğrudan yabancı yatırımlar bir ekonomideki yerleşik yatırımcının, farklı ülkelerde ticari bir iş ilişkisine dayalı olarak yapılan yatırımlardır. (OECD, 2010). Birleşmiş Milletlere göre, doğrudan yabancı yatırımlar; gelişmeyi teşvik etmesi ve sürdürülebilir kalkınma için belirlenen amaçlara ulaşma adına çok önemli bir rolü olan finansal argümandır (UNCTAD, 2015). IMF (2012) tanımına göre, doğrudan yabancı yatırımlar, bir ülkede yaşayan kişilerin ve işletmelerin farklı ülkelerdeki gelir elde ettiği yatırımlarıdır. Bu tanım ve ifadelerde doğrudan yabancı yatırımların farklı ekonomik otoritelerce anlamları anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu açıklamalarda ortak olan nokta ise doğrudan yabancı yatırımların bir ticari iş neticesinde olduğu ve uluslararası bir ekonomik etkinlik olduğudur.

Doğrudan yabancı yatırımlarla dünya ekonomisi daha da tek ve bütüncül bir parça haline gelmiştir. Dünya ekonomisi bu yatırımlar sayesinde daha da büyümüştür. Örneğin bir ülkenin veya toplumun bir ürün ya da hizmet üretimin için sahip olduğu uzmanlığın, o ülkenin dışına çıkıp diğer toplum ve ekonomilerde tanınması aşamasında doğrudan yabancı yatırımlar kilit role sahiptir. Hatta bu uzmanlığın getirdiği yararların diğer toplumlar tarafından istifade edilmesi sürecinde de doğrudan yabancı yatırımların önemi büyüktür. Bu noktada ise Birleşmiş Milletlerin tayin ettiği Sürdürülebilir Kalkınma hedefleri doğrultusunda doğrudan yabancı yatırımlar ayrı bir önem kazanmaktadır. Zira bu yatırımlar yoluyla toplumlar arası eşitsizlikler giderilmeye çalışılarak; ülkelerin ekonomik seviyeleri daha adil bir seviyede tutulmaya çalışılabilir.

Uluslararası ekonominin en büyük aktörlerinden birisi olan çok uluslu işletmeler, bu yatırım yöntemini kullanarak, farklı ülke ekonomilerinde yer alan karşılaştırmalı üstünlükler sayesinde, üretim süreçlerine yönelik avantajlar elde etmeyi amaçlamışlardır. Bu avantajlar sayesinde ise söz konusu işletmeler kazançlarını hatta karlarını arttırma imkânı elde etmiş olurlar. Örneğin; hammadde, işçilik ve mevcut pazarlara yakınlık gibi faktörler bu işletmelerin faaliyetleri için önemli hususlardır.

Ashoka Mody'e (2007) göre, doğrudan yabancı yatırımlar, dünya ekonomisini bir bütün haline getirerek daha işlevsel bir fonksiyon kazanmasına imkân vermiştir. Bu ekonomik aktivite sayesinde yenilikler ve teknolojik gelişmelerde daha aktif bir şekilde yaygınlaşma olanağı buldu. Dünya ekonomisinde doğrudan yabancı yatırımlar, 1980'lerin başından itibaren daha sık kullanıldığından, gelişme aşamasına girmiş ülkelere yoğun şekilde giriş yapmaya başladı. Bu durum ilgili ülkelerde, diğer toplumlardaki yeniliklerin ve teknolojik ürünlerin tanınmasına olanak tanıdı. Örneğin o ülkelerde imalat sanayii daha verimli şekilde çalışmaya başladı. Diğer bir örnek olarak o dönemlerde dünyada yaygınlaşmaya başlayan

telefon ve internet gibi iletişim teknolojileri gelişme gösterdi. Bu durum küresel haberleşmenin ivme kazanmasına imkân verdi. Gelişen iletişim teknolojisi küreselleşme başta olmak üzere dünya kalkınmasına pozitif yönde bir katkı sundu. Artık dünyada olup bitenler diğer ülkelerde çok daha kısa sürede öğreniliyordu. Ortaya çıkarılan yenilikler daha kısa sürede diğer bölgelerde yaygınlaşıyordu. Önümüzdeki süreçlerde bu durum dünyanın sosyal yaşantısında değişikliklere sebebiyet verecekti. Yine Mody'e (2007) göre doğrudan yabancı yatırımlar hizmet ve sanayi sektörlerini ciddi oranda geliştirdi. Örneğin sanayi alanındaki gelişmeler, bir ürünün daha az kaynakla üretim imkânı olarak karşımıza çıkarken, hizmet alanındaki gelişmeler ise daha çok sosyal yönü olan, eğitim, sağlık, ticaret ve finans alanlarında gözlemlendi.

Zhang (2006) bir çalışmasında doğrudan yabancı yatırımların önem ve etkisini bazı başlıklara ayırarak vurgulamıştır. Bunlar;

- i) Ülke ekonomisinin sahip olduğu toplam geliri, öz sermayeyi ve iş gücünü doğrudan etkilemektedir
- ii) Ülke ekonomisinde üretilen mal ve hizmetlerin dış piyasalara olan satışını olumlu etkilemektedir
- iii) Yönetim becerilerine pozitif katkı, iş gücü niteliklerine pozitif katkılar sunar.
- iiii) Teknolojik sermayeyi ve pozitif dışsallıkları geliştirir.

Belirtildiği üzere doğrudan yabancı yatırımlar, bir ülkenin ekonomisi başta olmak üzere diğer sosyal göstergelerini de iyileştirir. Bu yatırımı iyi şekilde değerlendiren bir devlet, kalkınma ataklarını gerçekleştirme imkânı bulur. Ayrıca doğrudan yabancı yatırımlar, özellikle gelişmekte olan ülkelerin kalkınma için ihtiyaç duyduğu sermaye ihtiyacını karşılaması adına oldukça önemli bir argümandır.

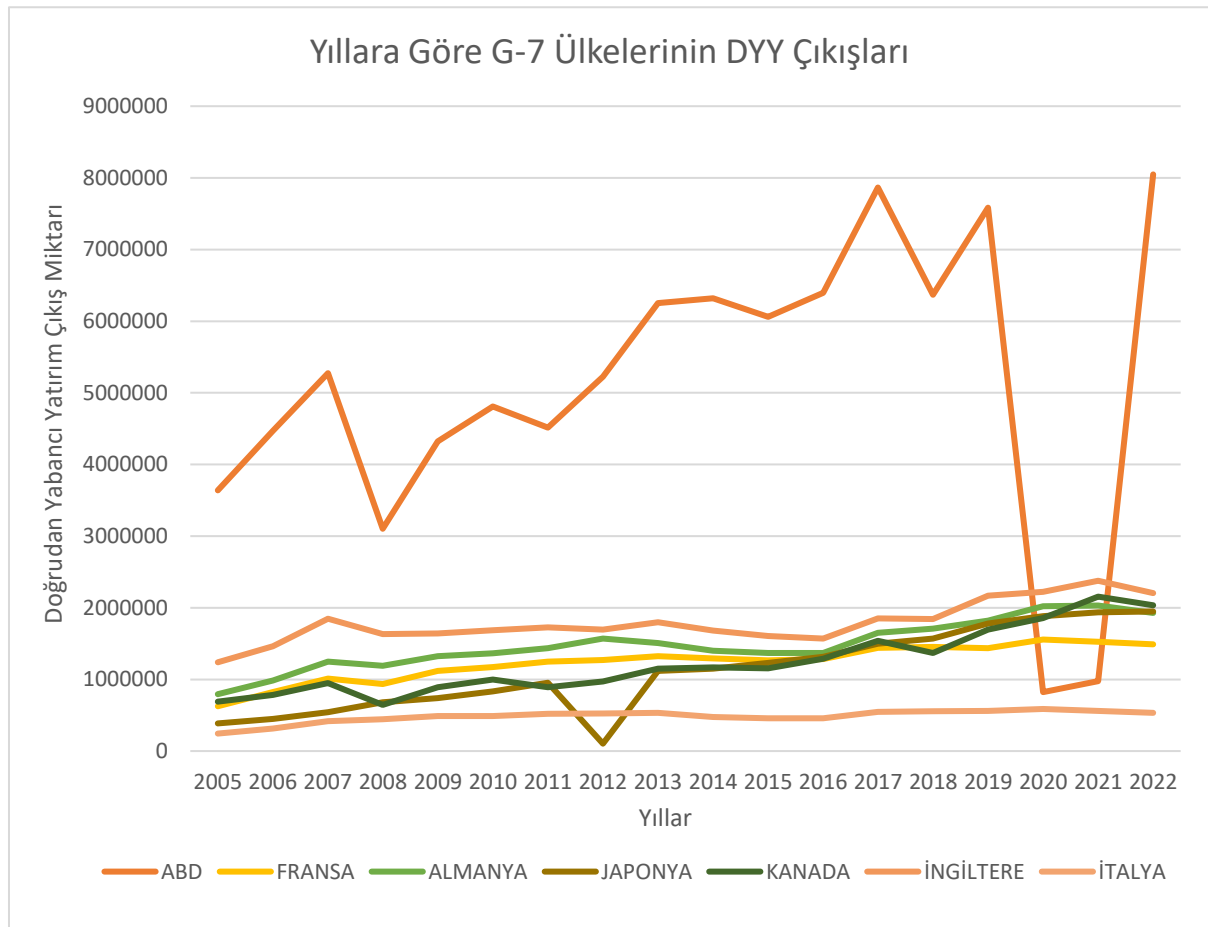
Doğrudan yabancı yatırımların da etkilendiği bazı gelişmeler vardır. Ekonominin genişleme ya da daralma döneminde bu yatırım türü de, mevcut yeni duruma uyum sağlamak adına artış veya azalış trendi ortaya koymaktadırlar. Bu dönemlerden en önemlisi kriz anlarıdır. Ve kriz döneminde ise gerek piyasalar gerekse piyasada aktör olarak adlandırabileceğimiz çok uluslu işletmeler, ihtiyatlılık gereği mevcut yatırımlarını azaltma yoluna giderler. 2008 Küresel Krizinde tüm dünyadaki toplam doğrudan yabancı yatırım miktarı azalış göstermiş ve ciddi düşüşler yaşamıştır. Bu kriz sürecinden sadece doğrudan yabancı yatırımlar değil işsizlik oranı ve üretim düzeyi gibi diğer ekonomik göstergelerde olumsuz bir şekilde etkilenmiştir (Karabıyık ve Anbar, 2010).

Özellikle 2008 Küresel Krizinde Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin mevcut doğrudan yabancı yatırım çekme potansiyelini araştıran bir ampirik çalışmada; kriz öncesine göre mevcut yatırım akışının ciddi oranda bir azalış ortaya koyduğu gözlemlenmiştir (Simionescu, 2016). İlave olarak bir kriz ortamında yer alan ekonomiye de doğrudan yabancı yatırımlar akışı göstermeyecektir. Çünkü kriz ortamlarında olan belirsizlikler sebebiyle o ekonomide yüksek riskler bulunacağı için yatırımcılar bu ortamlardan kaçınmaya çalışacaklardır.

Yakın dönemde benzer bir kriz sürecini yaşamaya başladık. Küresel pandemi salgınından ekonomiler olumsuz olarak etkilendi. Kovid-19 pandemisinde uygulanan kapanmalar sebebiyle ise ekonomiler ciddi şekilde etkilenmiştir. Bu süreçte üretimler düşüş göstermiş ve birçok insanda işsiz kalmıştır. Ortaya çıkan belirsizlikler hem devletleri hem de büyük küresel işletmeleri ihtiyatlı davranmaya itmiştir. Bu ihtiyatın birincil olarak hissedildiği alan ise doğrudan yabancı yatırımlar olmuştur. Çalışmamızda doğrudan yabancı yatırımlardaki bu değişim trendini gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler olarak iki ayrı kategoriye ayırarak inceledik.

1. Çıkış Miktarlarına Göre Doğrudan Yabancı Yatırımlar

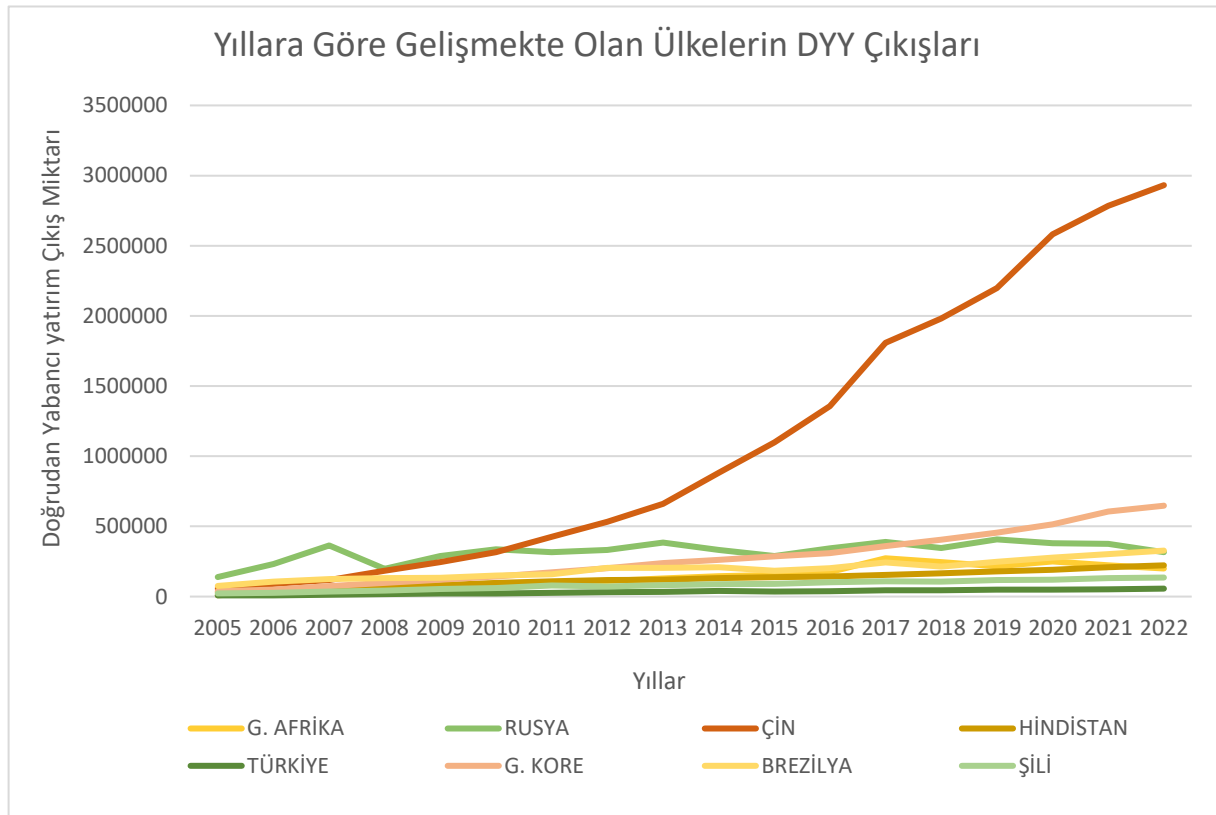
1.1. G-7 Ülkelerinin Doğrudan Yabancı Yatırım Çıkışları

Kaynak: UNCTAD

Yukarıdaki grafikte görüldüğü üzere dünya ekonomisindeki en büyük doğrudan yabancı yatırım yapıcı pozisyonunda yer alan ABD ekonomisinde pandemi sürecinin başlangıcı ile sert bir düşüş yaşadığını görmekteyiz. Bu süreç ABD ekonomisi için zorlu geçmiş ve o dönemde FED tarafından yükseltile politik faizlerinin de bu dönemi ayrıca zorlu hale getirmiştir.

1.2. Gelişmekte Olan Ülkelerin Doğrudan Yabancı Yatırım Çıkışları

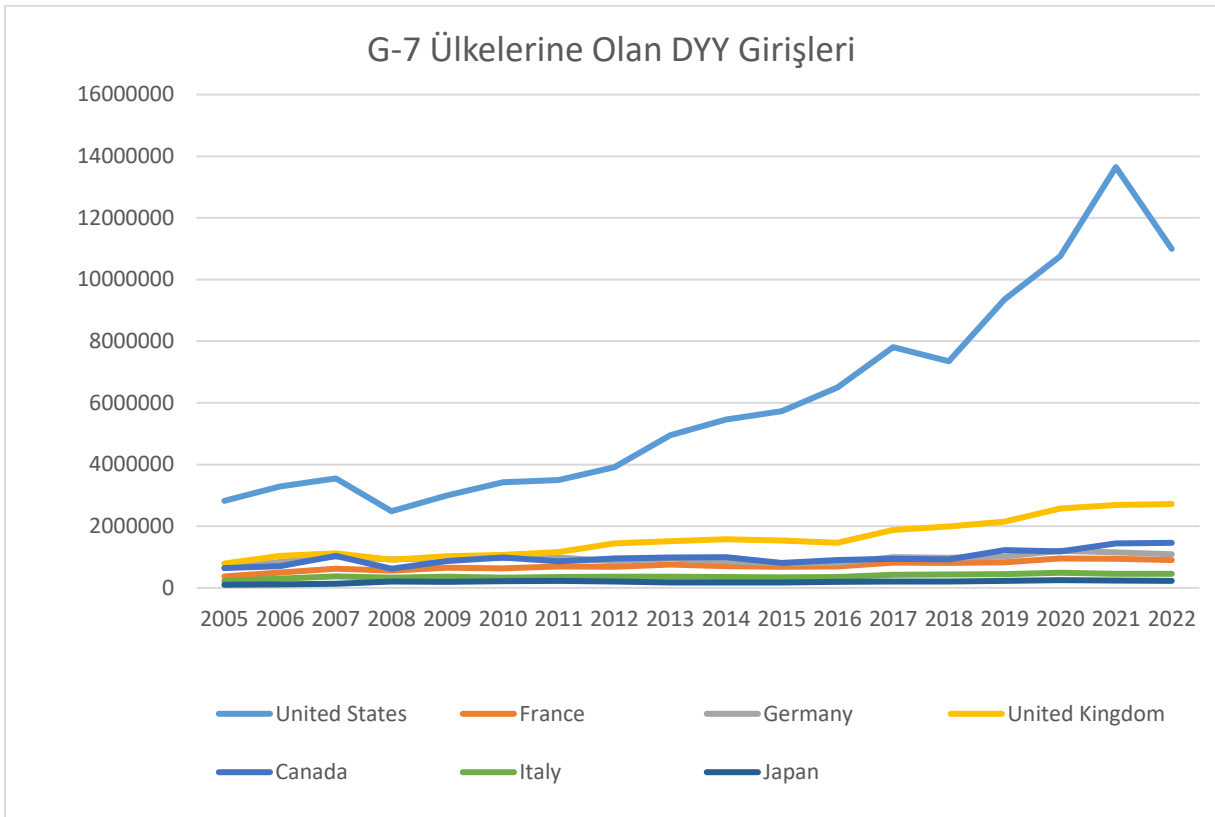
Kaynak: UNCTAD

Yukarıda yer alan grafikte ise yıllara göre; gelişmekte olan ülkelerin yaptığı doğrudan yabancı yatırım çıkışları yer almaktadır. Bu aşamada Kovid-19 Küresel Pandemisinin başlangıcı olarak görebileceğimiz 2020 yılı itibariyle, bu krizin çıkış noktası olan Çin Halk Cumhuriyeti'nden çıkış yapan yatırım miktarı azalmamış tam aksine artış ortaya koymuştur. Sadece artış hızında bir miktar düşüş gözlemlenmektedir. ABD ekonomisine kıyasla yatırım çıkışında çok sert düşüş Çin ekonomisinde yaşanmamıştır. Rusya ekonomisinde ise bir miktar düşüş yaşanmıştır.

2. Giriş Miktarlarına Göre Doğrudan Yabancı Yatırımlar

2.1. G-7 Ülke Ekonomilerine Giriş Yapan Doğrudan Yabancı Yatırım Miktarları

G-7 grubunda ve dünyada en büyük ekonomi olan ABD ekonomisi giriş miktarlarında da çıkış miktarında olduğu gibi bir azalış yaşamıştır. İlgili dönemde krizle beraber ABD ekonomisinde başlayan yüksek enflasyon ve işsizlik sebebiyle ortaya çıkan belirsizlikler bu ekonomiye yönelen yabancı yatırım miktarını da olumsuz etkilemiştir. Şüphesiz bu süreci o dönemde FED tarafından arttırılmak istenen politika faizinin getirdiği belirsizlikte olumsuz etkilemiştir.

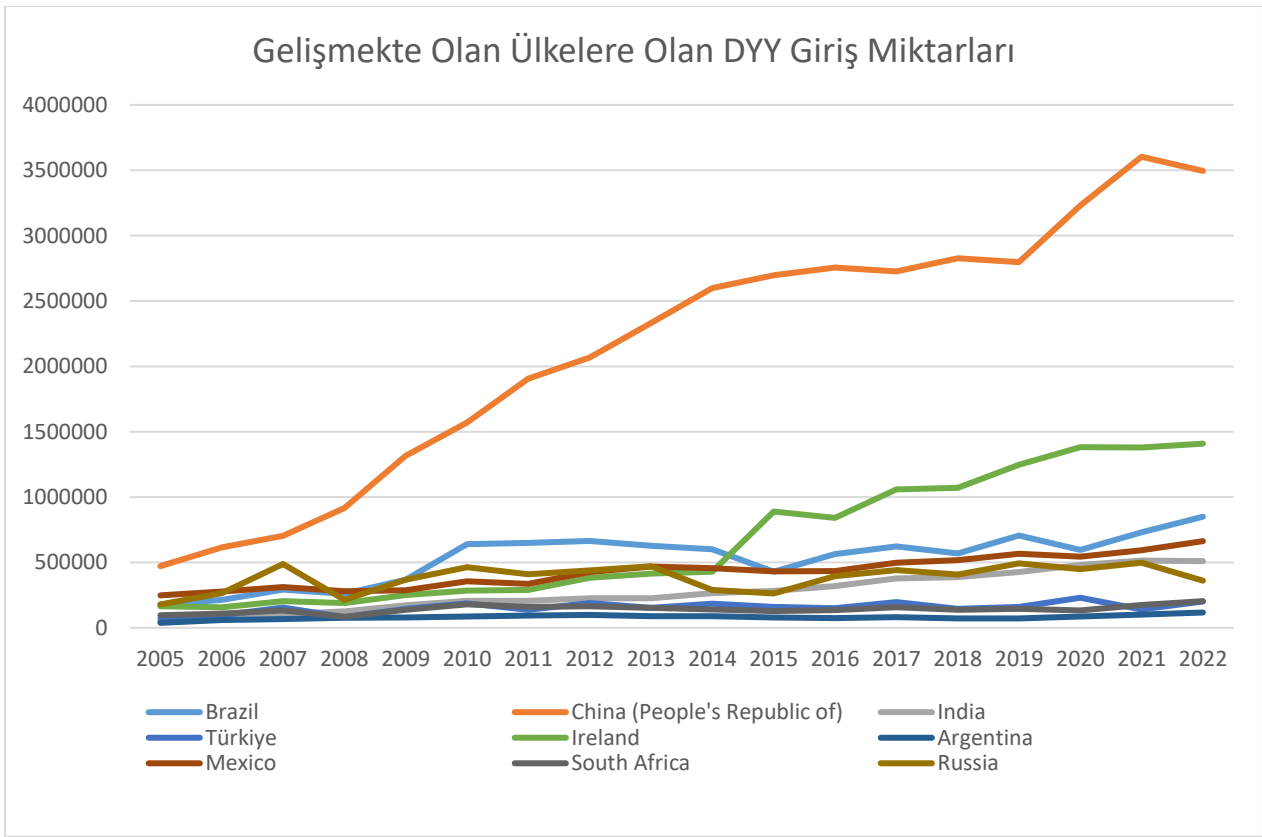

Kaynak:OECD

Diğer G-7 ülkelerinde ise bahse konu olan sert düşüş gözlemlenmemiştir. Yeni düzenin getirisi olan konjonktürel dalgalanma oralarda da olmuştur; lakin ani sert hareketler İngiltere, Fransa gibi ülke ekonomilerinde yaşanmamıştır. ABD harici birçok G-7 ülkesinin azalış ortaya koymayıp mevcut durumlarını kısmen de olsa koruduklarını söylememiz grafiğe göre mümkündür.

2.2. Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerine Giriş Yapan Doğrudan Yabancı Yatırım Miktarları

Gelişmekte olan ülke ekonomileri; sahip oldukları dinamik genç nüfus sayısı, ucuz iş gücü ve üretime yönelik sunulan vergi muafiyeti gibi avantajlar sayesinde çok uluslu işletmeler tarafından cazip bir yatırım hedefi olmaktadır. Yaygın görüşe göre gelişmekte olan ülkeler, tüm dünyayı etkileyen bir krizden çok fazla miktarda etkilenirler. Çünkü onların ekonomileri daha kırılgandır.

Kaynak: OECD

Grafikte gelişmekte olan ülkelere yönelen doğrudan yabancı yatırımların yıllara göre dağılımını görmekteyiz. Çin ekonomisi giriş yapan yatırım miktarında düşüşü sadece 2022 yılında yaşamıştır. Pandemi başlangıcı olarak kabul edeceğimiz 2020 yılında düşüşün aksine artış yaşanmıştır. Bu grafiğe dahil ettiğimiz İrlanda ise yatırımcılara sunmuş olduğu finansal avantajlar sebebiyle bu süreçten etkilenmemiştir. Brezilya ekonomisine baktığımızda ise orada da bir artış yaşandığını görmekteyiz. Grafiğe göre Brezilya, Çin Halk Cumhuriyeti ve Hindistan gibi ülkelerin; ciddi bir azalışlar yaşamadıkları hatta bazı dönemlerde artış

kaydettiklerini söylememiz mümkündür. G-7 grubunda yer alan ülkelere nazaran mevcut durumu korumanın da ötesine geçip pozitif bir şekilde seyir izlediklerini görmekteyiz.

SONUÇ

Gerek 2008 küresel krizinde gerekse 2019 sonunda başlayan Covid-19 pandemisi dünya ekonomisini olumsuz şekilde etkilemiştir. Yatırımlar azalmış, tedarik zincirleri bozulmuş, işsizlik ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu ekonomik çöküntü devletlerin müdahalesiyle kısmen de olsa azaltılmaya çalışılmıştır. Doğrudan yabancı yatırımlar her iki kriz sürecinde de azalış göstermiştir. Fakat her iki süreçte dinamikleri farklı olmuştur. Doğrudan yabancı yatırımlardaki değişimi; gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olarak iki ayrı grup üzerinde izledik. 2008 krizinde ve Covid-19 krizi boyunca doğrudan yabancı yatırımların en sert düşüşü gelişmiş ülke ekonomilerinde yaşadığını gözlemledik. Gelişmekte olan ülke ekonomilerindeki düşüş bu denli sert ve keskin biçimde olmamıştır. Ayrıca 2008 krizi sonrasındaki toparlanma daha gecikmeli ve güç olmuştur. Bu hem ekonomik olarak hem de doğrudan yabancı yatırımlardaki miktar ve hacim açısından böyledir. Covid-19 Pandemisinde ise sonraki yılın sonunda toparlanma başlamış ve doğrudan yabancı yatırımlar, pandemi öncesi seviyesine geri gelmiştir. Gelişmekte olan ekonomilerde bu durum düşüş çok olmadığı gibi daha kolay bir toparlanma durumu da yaşanmıştır. Gelişmekte olan ülkeler grubuna örnek olarak alabileceğimiz Çin Halk Cumhuriyeti ekonomisinde bu dönemde dışarıya çıkış yapan doğrudan yabancı yatırım miktarı artış göstermiştir. Yine aynı ülkeye o dönemde giriş yapan yatırım miktarı ise azalış göstermeyip, tam aksine artmış ve bir sonraki yılın sonunda düşük bir miktar azalış ortaya koymuştur. Gelişmiş ülke ekonomilerinde örnek olarak alabileceğimiz ABD ekonomisi ise; dışarıya yönelttiği yatırım miktarında sert bir düşüş yaşamıştır. Aynı ülkeye olan giriş miktarına baktığımızda ise azalış olmamıştır. Azalışların şiddeti ise gelişmekte olan ülkelerde daha az olmuş ve onların toparlanmaları da kısmen daha hızlı olmuştur.

KAYNAKÇA

IMF. (2012). Balance of payments manual. Available online at <http://www.imf.org/external/pubs/ft/bopman/bopman.pdf>

Karabıyık, L., & Anbar, A. (2010). Küresel ekonomik krizin doğrudan yabancı yatırımlar üzerindeki etkisi. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (46), 44-57.

Mody, Ashoka (2007), Foreign Direct Investment and the World Economy.

OECD (2010), Annual report on the OECD guidelines for multinational enterprises 2010: corporate responsibility: reinforcing a unique instrument, OECD.
<http://dx.doi.org/10.1787/mne-2010-en>

OECD (2024), Outward FDI stocks by industry (indicator). doi: 10.1787/db70d1c4-en (Accessed on 06 June 2024)

Simionescu, Mihaela (2016). "[The relation between economic growth and foreign direct investment during the economic crisis in the European Union](#)," [Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci/Proceedings of Rijeka Faculty of Economics](#), University of Rijeka, Faculty of Economics and Business, vol. 34(1), pages 187-213.

UNCTAD (2015). World Investment Report 2015.

UNCTAD (2022). World Investment Report 2022.

Zhang, K H. (2006). Foreign Direct Investment and Economic Growth in China: A Panel Data Study for 1992- 2004. The Conference of WTO, China and Asian Economies, 1-18.

AN EMPIRICAL ANALYSIS ON THE OIL AND NATURAL GAS INDUSTRIES IN THE TANZANIAN ECONOMY

Assoc. Prof. Muhammet Yunus Şişman¹, Jessica Kusungulwa Mitto²

¹ Kütahya Dumlupınar University, Faculty of Economic and Administrative Sciences,
myunus.sisman@dpu.edu.tr, ORCID 0000-0002-9791-1382

² Kütahya Dumlupınar University, Graduate School, jessicakusungulwa@gmail.com,
ORCID 0009-0009-0266-8104

ABSTRACT

Leading international organizations such as the United Nations and the World Bank contribute significantly to Tanzania's energy sector through projects such as the Tanzania Energy Development and Access Project (TEDAP), enhancing energy distribution and promoting renewable energy. This research examines the impact of the oil and natural gas industries' impacts on Tanzania's economy.

We employ Quantile-Quantile Regression (QQR) and Wavelet Transformation Models to analyze the nexus between consumption and production of the major energy resources, international and domestic institutional contributions, and the economic development of the country. Quantile-Quantile Regression is utilized to capture the distributional heterogeneity and the varied impacts of energy consumption across different economic quantiles.

This method allows for a broad understanding of how changes in energy sources affect different segments of the economy, providing insights into both average effects and tail-end behaviors. Complementarily, Wavelet transformation models are utilized to analyze the temporal and frequency-domain characteristics of the data, offering a detailed examination of the recurring nature and time-varying dependencies between energy variables and economic performance.

Findings highlight the substantial contribution of oil and natural gas to immediate economic growth, contrasting with renewable energy's potential for sustainable development. A balanced energy policy, encouraging renewable investments while optimizing non-renewable use, is crucial for economic stability and sustainable development in Tanzania.

Keywords: QQR, Wavelet, Energy consumption, Economic development, Tanzania

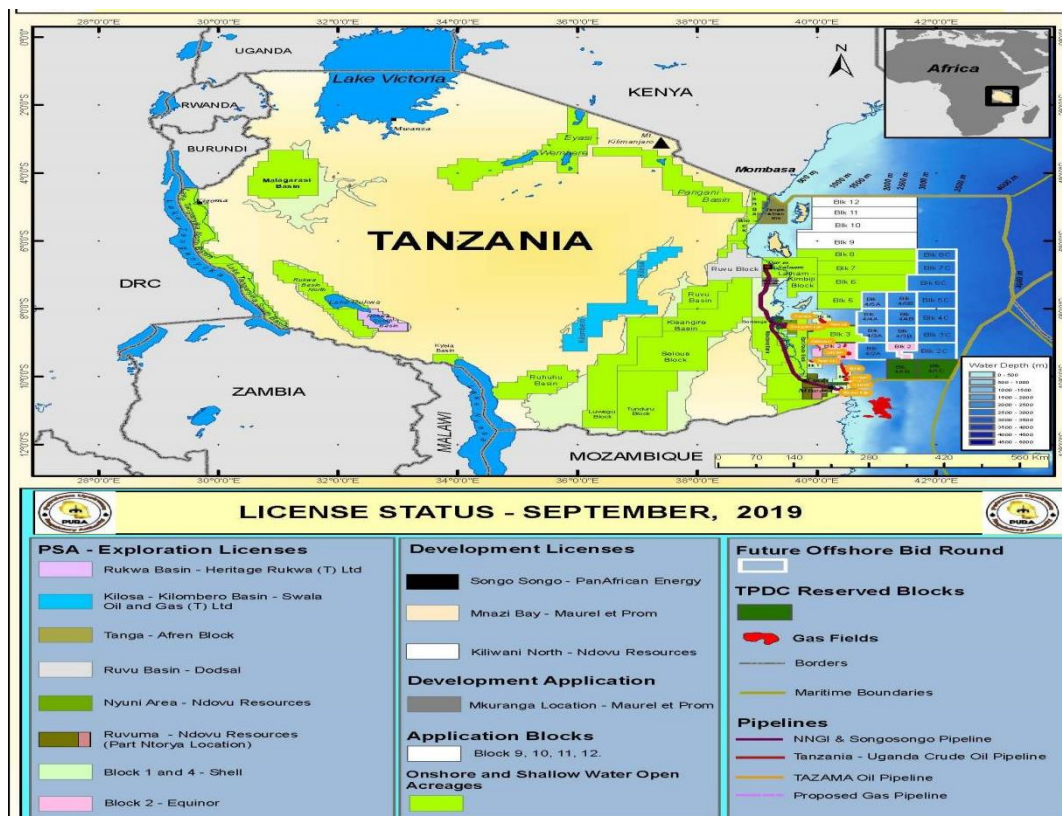
1. INTRODUCTION.

Tanzania, with its vast array of energy resources, is at a pivotal point in its economic development journey (Smith, 2020). The country's energy sector is marked by a significant dependence on non-renewable resources, particularly oil and natural gas, while renewable energy resources remain largely untapped (Johnson, 2013). This dual dependency highlights the critical role of energy in driving economic growth and the need for a balanced approach to energy policy (Collier, 2007). The importance of energy consumption is directly linked to industrial activities, household energy use, and overall economic productivity (World Bank, 2023). Thus, understanding the intricate relationship between energy resource utilization and economic development is paramount for shaping Tanzania's future.

The current study investigates how these energy resources influence Tanzania's economic trajectory and evaluates the effectiveness of international and domestic efforts in promoting a sustainable energy future. Leading international organizations, such as the United Nations and the World Bank, have significantly contributed to Tanzania's energy sector through initiatives like the Tanzania Energy Development and Access Project (TEDAP), which aims to enhance energy distribution and promote renewable energy (World Bank, n.d.). These efforts underscore the necessity of integrating both non-renewable and renewable energy sources to ensure long-term economic stability and growth.

The energy sector's influence on economic growth is evident in Tanzania's diverse mix of energy sources. The map of Tanzania's energy resource license status as of September 2019 (see Figure 1) illustrates the geographical distribution of exploration and development licenses for oil and natural gas across the country. Regions like the Ruvu Basin and the Rukwa Basin are notable for their concentration of development licenses, indicating significant investment and activity in these areas. Meanwhile, onshore and shallow water open acreages highlight potential areas for future exploration and development, emphasizing the untapped potential within the country.

Figure 1.1: License Status of Energy Resources in Tanzania

2. ECONOMETRIC ANALYSIS.

This study delves into the impact of the oil and natural gas industries on Tanzania's economy, employing Quantile-Quantile Regression (QQR) and Wavelet Transformation Models to analyze the nexus between consumption and production of major energy resources, institutional contributions, and economic development (Smith, 2020). By examining both renewable and non-renewable energy sources, the research provides a comprehensive view of the energy sector's role in shaping the country's economic landscape. The findings underscore the necessity of a balanced energy policy that optimizes the use of non-renewable resources while fostering investments in renewable energy for sustainable development (Johnson, 2013; Collier, 2007). This balanced approach is crucial for achieving economic stability and promoting long-term growth in Tanzania.

Quantile-Quantile Regression (QQR) is used to analyze the distributional heterogeneity of energy consumption impacts across different economic quantiles (Smith, 2020). This technique allows us to capture the varying effects of energy consumption on different segments of the economy, from the lower quantiles representing the less affluent parts of the population to the higher quantiles representing wealthier segments. By doing so, QQR provides a nuanced

understanding of how changes in energy resource utilization impact economic outcomes across the spectrum.

Wavelet Transformation Models are employed to explore the temporal and frequency-domain characteristics of the data (Smith, 2020). Wavelet transformation enables the decomposition of time series data into different frequency components, allowing for a detailed examination of the recurring patterns and time-varying dependencies between energy variables and economic performance. This approach helps in identifying the cyclical nature of energy consumption and its long-term trends, providing insights into the stability and sustainability of the energy-economic relationship.

3. RESULTS AND EVALUATION

The empirical analysis reveals significant insights into the contributions of oil and natural gas industries to Tanzania's economic growth (Johnson, 2013). These non-renewable resources have historically played a crucial role in driving immediate economic activities, contributing to revenue generation, employment, and industrial growth. However, the volatility of global oil prices and the environmental repercussions of fossil fuel consumption pose substantial challenges to relying solely on these resources for future economic stability.

In contrast, renewable energy sources such as solar, wind, hydro, and geothermal energy, although currently underutilized, present a promising avenue for sustainable development (Collier, 2007). The analysis indicates that investment in renewable energy infrastructure can lead to long-term economic benefits, including energy security, environmental sustainability, and diversification of the energy portfolio.

The study also highlights the significant contributions of international projects like TEDAP in promoting renewable energy adoption and enhancing energy distribution (World Bank, n.d.). These initiatives have been instrumental in building the necessary infrastructure and regulatory frameworks to support a transition towards a more sustainable energy future.

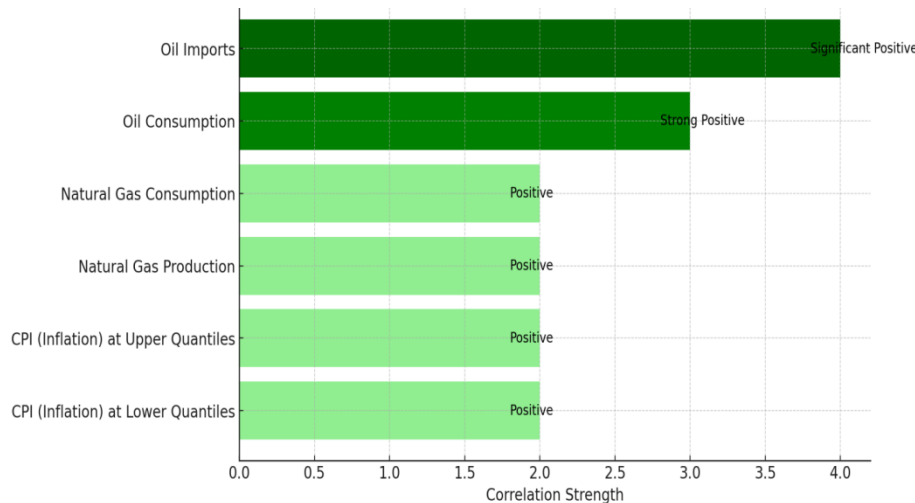
The oil and natural gas industries have been pivotal in Tanzania's economic narrative, contributing significantly to GDP, foreign exchange earnings, and employment (Johnson, 2013). However, the reliance on these resources has made the economy susceptible to global price fluctuations and environmental challenges. The study emphasizes the need for robust regulatory frameworks and policies that can mitigate these risks and foster a resilient energy sector.

Renewable energy, on the other hand, offers a pathway to sustainable economic growth. By reducing dependence on non-renewable resources, Tanzania can enhance its energy

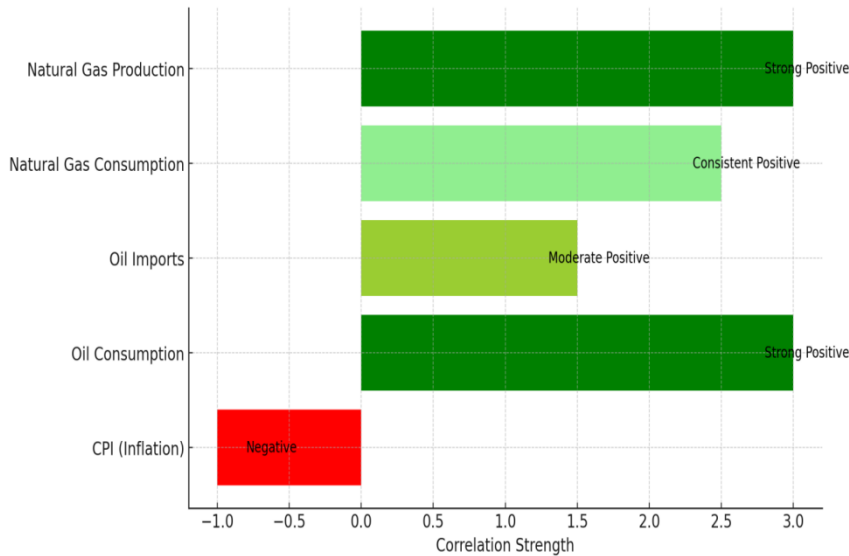
security, mitigate environmental impacts, and create new economic opportunities through green jobs and sustainable industries (Collier, 2007). The research underscores the importance of strategic investments in renewable energy infrastructure and capacity building to realize these benefits.

In our empirical analysis using Quantile Regression and Wavelet Transformation models, we found that higher quantiles of oil imports show significant positive correlations with GDP per capita, highlighting their strategic importance at larger scales (Smith, 2020). Both oil and natural gas consumption exhibit a strong positive impact on GDP per capita, especially at higher levels of consumption. Similarly, natural gas production has a positive correlation with GDP per capita, particularly at higher production levels, underscoring the crucial role of energy production in economic growth (Smith, 2020). The Consumer Price Index (CPI) presents mixed impacts, higher CPI levels tend to correlate positively with GDP per capita at upper quantiles, while lower inflation rates may benefit economic prosperity at lower quantiles. Overall, oil and natural gas consumption and production consistently demonstrate positive correlations with GDP per capita, whereas inflation generally shows a negative correlation, indicating that lower inflation rates potentially enhance economic prosperity.

Fig 3.1: QQR AND Wavelet Transformation Models Economic Indicators

(A)

(B)

4. POLICY RECCOMENDATIONS.

In order to ensure a balanced and sustainable energy future for Tanzania, this thesis proposes several key policy recommendations (Collier, 2007). First, there is a critical need for diversification of energy sources by promoting the development and integration of renewable energy sources. This approach will help reduce dependence on non-renewable resources such as oil and natural gas, enhancing long-term energy security and sustainability. Second, strengthening regulatory frameworks is essential to support sustainable energy practices and attract investments in the renewable energy sector (Johnson, 2013). Third, fostering public-private partnerships can significantly contribute to infrastructure development and technological innovation within the energy sector, leveraging both governmental resources and private sector expertise. Fourth, investing in education and training programs is vital to cultivate a skilled workforce capable of driving the growth of the renewable energy industry. Finally, implementing stringent environmental regulations is crucial to minimize the ecological footprint of energy production and consumption, ensuring that economic development aligns with environmental conservation goals (World Bank, n.d.).

5. CONCLUSION

6. In conclusion, Tanzania stands at a crucial juncture in its energy and economic development (Collier, 2007). While oil and natural gas remain critical to Tanzania's immediate economic growth, the strategic development of renewable energy resources is essential for long-term sustainability. By strategically managing its energy resources, coupled with effective policies and international support, Tanzania can ensure economic resilience, environmental preservation, and improved energy security (Johnson, 2013). All this will determine its trajectory toward sustainable economic growth. By harnessing the benefits of both non-

renewable and renewable energy sources, Tanzania can pave the way for a stable and prosperous future.

7. REFERENCES

1. Collier, P. (2007). *The bottom billion: Why the poorest countries are failing and what can be done about it*. Oxford University Press.
2. International Energy Agency. (2021). *World energy outlook 2021*. Paris: OECD/IEA. <https://doi.org/10.1787/weo-2021-en>
3. Johnson, A. (2013). Impact of oil exploration on economic growth in East Africa. *Energy Economics*, 35(2), 210-225. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2012.10.003>
4. Smith, J. (2020). *An Analysis of Tanzania's Energy Sector Development* (Unpublished doctoral dissertation). University of XYZ.
5. United Nations Development Programme. (2020). *Human development report 2020: The next frontier - Human development and the Anthropocene*. Retrieved from <http://hdr.undp.org/en/2020-report>
6. World Bank. (2023). *Tanzania energy sector overview*. Retrieved June 29, 2024, from <https://www.worldbank.org/tanzania energy>

AN OVERVIEW OF THE CHANGING DYNAMICS OF CHINA-KENYA RELATIONS

Esra SARIOĞLU

Dr. Shanghai University, Global Studies, esra.sarioglu@yahoo.com

0000-0002-9040-3069

This study aims to examine bilateral relations between the People's Republic of China and Kenya from 1963 to 1980, approaching this from a historical perspective. China, one of the fastest-growing powers in the world, maintains bilateral relations with many continents and countries. One of the most important of these is African countries, including Kenya. China and Africa moved to a new dimension in their relations with the Bandung Conference in 1955. China started diplomatic relations with many African countries. The African states that got rid of the colonial influence gained independence and started participating in a new political order. One of these countries was Kenya, and the official diplomatic process between China and Kenya began in 1963 after Kenya gained independence. Diplomatic relations between the two countries have increased with China's support and foreign policy during Kenya's struggle for independence against colonial powers. However, the relations between the two countries stagnated since 1967 for several reasons, but in 1978, the relations between the two countries increased again. Several dynamics took place in China-Kenya relations between 1963 and 1980. These are diplomatic relations, economic cooperation and trade, cultural exchanges and interactions. These dynamics shaped the early period of China-Kenya relations and positively changed the course of relations. The dynamics between the two countries during 1963-1980 led to more constructive China-Kenya relations after 1980.

Keywords: China, Kenya, Bilateral Relations

REACTIONS OF THE CENTRAL ASIAN COUNTRIES TO CHINA'S BELT & ROAD INITIATIVE (BRI)

Ph.D. Candidate, YAVUZ CELIK,

Shanghai University, Liberal Arts - yyavuzcelik@gmail.com - 0000-0002-2350-993X

This study investigates the profound interdependence between Central Asia and China, focusing on the Belt & Road Initiative (BRI). The BRI has generated significant academic and geopolitical attention, particularly in shaping Central Asia's political, geostrategic, and economic landscape. Central Asian countries have been directly influenced by China's economic interactions, notably through infrastructural activities under the BRI. These interactions have led to a substantial shift in the economic and strategic policies of Central Asian countries, aligning them more closely with Chinese influence rather than with other regional and global powers such as Russia, the US, and the EU. Notably, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Uzbekistan, and Turkmenistan have moved their economies in cooperation with the BRI, notwithstanding some concerns, particularly regarding growing Chinese economic influence and the management of foreign debts.

China's economic interactions and investments in the region through the BRI have undeniably driven significant infrastructure development and economic growth. However, it's crucial to acknowledge the potential risks and challenges. There are notable concerns regarding the need for a clearer definition and implementation of a 'win-win' approach, shared investment risk, and improvement of relations with other regional and global actors. These concerns, if not addressed, could threaten the sustained success of China's economic engagement in Central Asia through the BRI.

In conclusion, this study highlights the pivotal significance of the BRI projects in shaping Central Asia's strategic and economic landscape. The study emphasizes the need for China to adopt a more nuanced approach that emphasizes the importance of a genuine 'win-win' approach, shared investment risk, and improved cooperation with other regional and global actors. This balanced strategy is key to ensuring sustained regional success and cooperation.

Keywords: The BRI, China, Central Asia, Russia.

İNSANA YÖNELİK ŞİDDET HABERLERİNDE GÖRSEL İÇERİK KULLANIMI: MOTOKURYE ATA EMRE AKMAN VAKASI ÜZERİNE NİTELİKSEL BİR İNCELEME

THE USE OF VISUAL CONTENT IN NEWS ON VIOLENCE AGAINST HUMAN
BEINGS: A QUALITATIVE ANALYSIS ON THE CASE OF MOTOCOURIER ATA
EMRE AKMAN

Doçent, SİMGE ÜNLÜ¹, Öğrenci, REMZİ BAYAR²

¹ Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, simgeunlu@sakarya.edu.tr - 0000-0002-0137-4210

²Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, remzi.bayar1@ogr.sakarya.edu.tr - 0009-0000-1696-7978

ÖZET

İnsanlara yönelik şiddet vakaları, toplumsal duyarlılık açısından son derece hassas bir konudur. Bu bağlamda, basın organlarının ve yerel medyanın, bu tür olayları kamuoyuna aktarma biçimleri, toplumun bu olaylara karşı tutumunun oluşmasında kritik bir rol oynamaktadır. Özellikle, insanlara karşı işlenen zulüm ve şiddetin konu edildiği durumlarda, haberlerin içeriği ve sunumu, bu konuya özgü bir dikkat ve özen gerektirmektedir. Haberlerde sıklıkla, toplumda olumsuz davranışlara örnek olabilecek meselelere odaklanılmakta, bu da özellikle etkilenmesi kolay olan çocuklar ve özel gereksinimli bireyler gibi hassas grupları, medyanın sunduğu şiddet içerikli haberlere maruz bırakmaktadır. Bu haberlerde, insanlara uygulanan şiddetin görselleri, genellikle eğitici bir içerikten ziyade, belli bir kalıp dahilinde ve çoğu zaman sansasyonel bir yaklaşımla sunulmaktadır. Bu çalışmada, Kurye Ata Emre Akman'a yapılan vahşetin, haberlerdeki video materyallerinde nasıl işlendiği detaylı bir şekilde incelenmiştir. Araştırmanın temel amacı, video içeriklerde etik olmayan yayıncılık faaliyetlerinin yapıp yapılmadığını denetlemektir. İnsanlara yönelik şiddet içeren görsellerin topluma nasıl iletilmiş olduğunun ortaya konulması, bu çalışmanın önemli bir yönünü oluşturmaktadır. Bu bağlamda, haberturk.com, cnnturk.com ve ntv.com.tr gibi önde gelen medya platformları örnek olarak alınmıştır. Araştırma, olayın meydana geldiği 11 Mayıs 2024 tarihinden, Kurye Ata Emre Akman'ı katleden failin yargılandığı davanın devam ettiği 22 Mayıs 2024 tarihine kadar olan süreçte, haberlerde yer alan video içeriklerin kapsamlı bir incelemesini içermektedir. İnceleme sürecinde, video materyaller niteliksel araştırma metodolojileri ve gazetecilik etiği ilkeleri doğrultusunda titizlikle analiz edilmiştir. Sonuç olarak, basın organlarının ve yerel medyanın

yayıncılık pratikleri gözden geçirildiğinde, etik normlara uygun olmayan uygulamaların devam ettiği gözlemlenmiştir. Haberlerde bilgilendirme ve kamuoyu bilincini artırmaktan ziyade, video içeriklerde şiddet unsurunun ön plana çıkarıldığı ve yayımlanan haberlerdeki video görsellerinde ‘vahşice, katledildi’ gibi olumsuz davranışları simgeleyen ifadelere ağırlık verildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : İnsana Şiddet, Medya Etkisi, Etik Yayınçılık, Habercilik Standartları, Video

ABSTRACT

Violence against people is a highly sensitive issue in terms of social sensitivity. In this context, the way in which the press and local media cover such incidents plays a critical role in shaping public attitudes towards these incidents. Particularly in cases of atrocities and violence against human beings, the content and presentation of news requires special attention and care. News reports often focus on issues that can serve as examples of negative behavior in society, which exposes vulnerable groups, such as children and people with special needs, who are particularly vulnerable, to violent media coverage. In these news reports, images of violence against people are often presented in a certain pattern and often with a sensationalist approach rather than an educational content. This study examines in detail how the atrocity committed against courier Ata Emre Akman is portrayed in news video materials. The main purpose of the research is to check whether unethical broadcasting activities are carried out in video content. An important aspect of this study is to reveal how visuals containing violence against people are communicated to the society. In this context, leading media platforms such as haberturk.com, cnnturk.com and ntv.com.tr were taken as examples. The research includes a comprehensive analysis of the video content in the news from May 11, 2024, when the incident occurred, to May 22, 2024, when the trial of the perpetrator who murdered courier Ata Emre Akman continued. During the review process, the video materials were meticulously analyzed in line with qualitative research methodologies and principles of journalistic ethics. As a result, when the publishing practices of press organs and local media are reviewed, it is observed that practices that do not comply with ethical norms continue. Rather than informing and raising public awareness, it was found that the element of violence was emphasized in the video content and the video visuals in the published news emphasized expressions that symbolize negative behaviors such as 'brutally, massacred'.

Keywords : Human Violence, Media Impact, Ethical Broadcasting, Journalism Standards, Video

1. GİRİŞ

Toplum içinde şiddet nedeniyle birçok canlının ölüm, yaralanma ve sakatlanma durumları söz konusudur. Bu durum şiddet yasalarının açıklığı ve uygulanabilirliği üzerinden tartışılmıştır. Bu çalışmada şiddet başka bir bağlamda ele alınarak, şiddet haberlerinde yayınlanan video görüntüleri üzerinden bir analiz ortaya koyulmuştur. Buna istinaden Motokurye Ata Emre Akman'ın video görüntülerinde şiddetin nasıl temsil edildiği incelenmiştir. Araştırmanın amacı video görüntülerinde etik dışı yayıncılığın yapıp yapılmadığını sorgulamaktır. Çalışmada örneklem olarak haberturk.com, cnnturk.com ve ntv.com.tr adlı internet haber siteleri seçilmiştir. 11 Mayıs 2024 ve 22 Mayıs 2024 tarihlerinde yapılan haberlerdeki video görüntülerinin incelenmesi üzerinden sınırlandırılan çalışmada nitel yöntem kullanılmıştır.

Şiddet, haber ve etik temasına odaklanan yapılan araştırmalara bakıldığında, Zorlu (2016) medya içeriklerinde şiddetin ölçüsünü kimin, nasıl ve hangi kriterlere göre belirlendiğini ele almış, gerçek dünyada şiddetin hayatın içinde olacağı sonucuna varmışlardır. Zorlu (2016) şiddeti haber alma hakkı çerçevesinde ve meşrulaştırmadan vermek asıl hedef olması üzerine odaklanmıştır. Bu çalışmada ise şiddet haberlerinde video görüntülerinin haberlerde nasıl aktarıldığı incelenmiş, haberciliğin etik ilkelerinin gözetilip gözetilmediği sorgulanmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak, haber ve etik ilişkisi ele alınmış sonrasında medyada şiddet ve etik ilkelere, insana şiddet ve insan hakları konularına yer verilmiştir. Son olarak ise yerel medya kanallarındaki video görüntülerinin haberciliğin etik ölçütleri bağlamında analiz edilmiştir.

HABER ve ETİK İLİŞKİSİ

Kamu yararını gözeterek halkın gelişmeler hakkında bilgilendirilmesinde basın önemli bir rol oynar. Kriz dönemlerinde ise bu işlevi daha da değer kazanmaktadır. Kamunun gelişmeler karşısında gerçekçi, nesnel ve doğru bir şekilde bilgilendirilmesini sağlayan basın, olağanüstü durumlarda sorumluluk bilinciyle hareket etmelidir. Bu sebeple, etik kurallara uyan bir yayıncılık büyük önem taşır.

Haberin, belirli kurallar çerçevesinde kamuoyuna aktarılması olarak tanımlanması, bireylerin olaylara yaklaşımındaki tutumlarının şekillenmesinde son derece önemlidir. Bu nedenle olayların doğru sunulması kadar etik ilkeler doğrultusunda iletilmesi de kritiktir. Etik, çeşitli inanç sistemlerine sahip filozoflar tarafından üzerinde düşünülen bir alan olup, felsefenin temel taşlarından biri olarak kabul edilir. Etos teriminden türetilmiş bu kavramın kökeni Eski Yunan'a

kadar uzanır. Ahlak kavramlarıyla birlikte kullanımları olsa da, temelde amaç ve sonuç bağlamında farklı anlamlar taşırlar. (Saygın, 2024) Etik, bireyin kendisi, diğer insanlar ve topluluklarla olan ilişkilerinde doğru davranışları belirleyen ortak değerlerin toplamı olarak tanımlanabilir. (Aydın, 2016) Bu tanımlardan hareketle, iletişim etiği, gazete, televizyon, ajans, radyo ve internet haber siteleri gibi medya kanalları ile halkla ilişkiler ve reklam gibi alanları kapsayan ve bu alanlara rehberlik eden bir kavram olarak görülebilir. Çığ'a (2011) göre, yayıncılık mesleğini düzenleyen prensip ve ahlaki kurallar olarak tanımlanan yayın etiği, mesleğin doğru bir şekilde yürütülmesi için önemlidir. Bu nedenle, medya alanlarının tamamını kapsayan etik kuralların yönlendirici olduğunu unutmamak gerekir. Yayıncılık mesleğini icra edenlerin, kurumlar ve uluslararası kuruluşlar tarafından belirlenen etik değerler, özellikle olağanüstü kriz durumlarında kritik bir öneme sahiptir. Kamuoyunun olaylar hakkında bilgilendirilmesi görevini üstlenen yayıncılığın, bu süreçlerdeki tutumu, etik bir çerçevede olmalıdır. Bu noktada, doğruluk, gerçeklik ve nesnellik gibi ilkelerin, şiddet içerikli haberlerde özel bir öneme sahip olduğu unutulmamalıdır. Bu tartışmayı daha sağlıklı bir zeminde yürütebilmek için, öncelikle medyada şiddet ve etik ilkelere yer vermek önemlidir.

MEDYADA ŞİDDET VE ETİK İLKELER

Medya üzerinde en çok tartışma yaratan ve araştırma yapılan konulardan biri şiddettir. Dar anlamda şiddet; bireylerin bedenine karşı fiziksel güç kullanılarak yapılan saldırıları, darbeleri ve acı verici davranışları kapsar. Geniş anlamda ise, şiddet; kişinin fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne karşı yapılan tüm saldırıları, değer ve inançlarına yönelik baskıları içerir ve hem bedensel hem de psikolojik olarak etkileyebilir. (Dursun, 2011) Diğer bir ifadeyle, şiddet; bireyin fiziksel ve psikolojik zarar görmesi, yaralanması ya da sakatlanmasına yol açan bireysel ve kolektif eylemlerin hepsini kapsamaktadır. (Polat, 2016) Bu çerçevede, şiddet; psikolojik boyutta hakaret, küçümseme, yaralama gibi davranışların yanı sıra, bireyin kendine zarar verme, intihar gibi kişisel eylemleri de içermektedir. (Yener, 2023) George Gerbner ve ekibi, 1967 yılından bu yana her sene Amerikan televizyonlarının prime time ve hafta sonu yayınlarını örnek alarak yaptıkları analizlerde, şiddeti "kişiye veya diğer insanlara karşı fiziksel zarar veya ölümle sonuçlanabilecek biçimde fiziksel kuvvet kullanımı veya bu tür bir gücün tehdidi" şeklinde tanımlamaktadırlar. (Tatoğlu, 2023)

Etik, ahlak felsefesi olarak da anılır ve insanların davranışlarını, değer yargılarını, davranış normlarını ve prensiplerini ahlaki perspektiften analiz eden, destekleyen veya sorgulayan bir felsefe dalıdır. Ahlak ile etik arasındaki bağlantıyı anlamak için, birinin toplumsal ve bireysel

vicdanla ilişkili bir kavram olması, diğerinin ise bu alandaki felsefi tartışmayı yansıtmayı göz önünde bulundurulabilir. (Aktaş, 2014) Yukarıda bahsedilen tanımlamalar, şiddet içerikli haberlerde etik yayıncılığın önemli noktalarına işaret eder ve doğru habercilik adına ideal bir yöntem önerir. İnsan odaklı habercilik ilkesi, haberciliğin tüm evrelerinde benimsenmeli ve uygulanmalıdır. Örnek olarak, şiddet mağduru bir varlığın ayrıntılı görüntülerinin yayınlanmaması esas alınmalıdır. Haberlerin reyting veya tiraj için kullanılmasının önüne geçilmeli ve ticari amaçlar güdülmemelidir. Ayrıca, sansasyon yaratan içeriklerden ve korku, endişe veya panik oluşturan ifadelerden sakınılmalıdır. (Atalay, 2017) Haberciliğin her uzmanlık alanı için önem taşıyan etik ilkeler, şiddet durumlarında son derece kritik bir rol oynamaktadır. Bu sebeple, kurumların ve gazetecilerin öncelikle insani değerlere saygı gösteren yayıncılığı benimsemesi ve kamu yararı ilkesi çerçevesinde hareket etmesi, temel bir değer olarak kabul edilmelidir. (Etike, 2023)

2. METODOLOJİ

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu yayıncılık odaklı tanımlayıcı ve eleştirel çalışmada, hayvanlara yönelik şiddet içeren görüntülerin yayıncılık etiği ilkeleri açısından değerlendirilmesi üzerine bulgular sunulmuştur. Araştırmanın temel amacı, seçilen görsellerde etik olmayan habercilik uygulamalarının olup olmadığını incelemektir. Çalışma kapsamında haberturk.com, cnnturk.com ve ntv.com.tr adlı internet haber sitelerinden alınan örnekler üzerinden yürütülmüştür. Bu bağlamda, 11 Mayıs 2024 ile 22 Mayıs 2024 tarihleri arasında yayınlanan haberlerdeki fotoğraflar analiz edilmiş ve bulgular niteliksel bir metodoloji ile değerlendirilmiştir. Sözen (1999)'e göre, nitel araştırmalarda, konunun derinlemesine analizi ön plandadır ve niceliksel inceleme daha geri planda kalır. Bu bakış açısıyla, haberlerdeki görseller, literatürdeki etik ilkeler doğrultusunda incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

2.2. Araştırmanın Bulguları

- **haberturk.com**

Ana Başlık: Motorlu kurye üniversiteli Ata Emre öldürülmüştü! Olay anı kamerada

Spot: Balıkesir'de bir zincir restoranda motorlu kurye olarak çalışan 20 yaşındaki üniversite öğrencisi Ata Emre Akman önünü kesen E.Ö. (17) tarafından bıçaklanarak katledildi.

Ara Başlık: Üniversiteli motokurye Ata Emre Akman'ın öldürülmeden önceki son görüntüleri ortaya çıktı

Ara Başlık: Üniversiteli motokurye Ata Emre'yi öldüren katil kaç yaşında? Topuk kanı ve hastane kayıtları istendi

Görsel 1. haberturk.com haber görselleri, 2024 (URL 1)

haberturk.com (URL 1) isimli internet sitesinde yapılan haberde “öldürülmüştü” ifadesiyle dikkat çekmek istenmiş ve Şekil 1’de yer alan görseller üzerinden galeri oluşturularak olay dramatize edilmiştir. Mevcut tutumunu ara başlıklarla pekiştiren yayının vermiş olduğu şiddet görüntülerinde etik kuralları ihlal ettiği açık bir şekilde görülmektedir. Haberde yer alan görseller incelendiğinde, sol üstteki fotoğrafta insana şiddet anı haberleştirilmiştir. Sağ üst fotoğrafta ise şiddetin devam ettiği ve o esnada kendini korumaya çalışan birey haberleştirilmiştir. Söz konusu görsellere bakıldığında, her birinin etik dışı uygulamalar olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki içeriklerin haber değeri bağlamında içeriğe bir katkısından ziyade ‘acı, endişe, korku ve üzüntü’ gibi temalar çerçevesinde haberde öne çıkarıldığı görülmüştür. Bu durum yayıncılığın etik kodlarıyla ve insan haklarıyla örtüşmemekte ve bu yönüyle açık bir ihlale karşılık gelmektedir.

- **cnnturk.com**

Ana Başlık: Balıkesir’de motorlu kurye Ata Emre öldürülmüştü; olay anı kamerada

Spot: Balıkesir’de bir zincir restoranda motorlu kurye olarak çalışan üniversite öğrencisi Ata Emre Akman (20), önünü kesen E.Ö. (17) tarafından bıçaklanarak öldürüldü. Olay anının güvenlik kamerası görüntüleri ortaya çıktı.

Ara Başlık: Motokurye cinayetinde kan donduran detaylar: Babadan 'öldür' talimatı

Ara Başlık: Ondan geriye videolar kaldı... Vahşice katledilen Ata Emre'nin son görüntüleri ortaya çıktı

Görsel 2. cnnturk.com haber görselleri, 2024 (URL 2)

cnnturk.com. (URL 2) isimli internet sitesinde yapılan haberin ana başlığında “öldürüldü” ifadesi öne çıkarılmış ve bu söylem ara başlıklarda da sürdürülmüştür. “bıçaklandı, katledildi, vahşice ve öldür talimatı” ifadeleri üzerinden kurgulanan haberde görseller üzerinden de söz konusu vurgulara yer verilmiştir. Sol üstteki fotoğrafta bıçak darbesi almadan hemen öncesi yer alırken, sağ üstteki fotoğrafta ise bıçak darbesinin gerçekleştiği an haberleştirilmiştir. Söz konusu görsellerdeki bireyin, ‘öldürüldü, katledildi ve vahşice’ gibi ifadelerle sunulduğu, etik ilkelerine aykırı bir habercilik yapıldığı saptanmıştır.

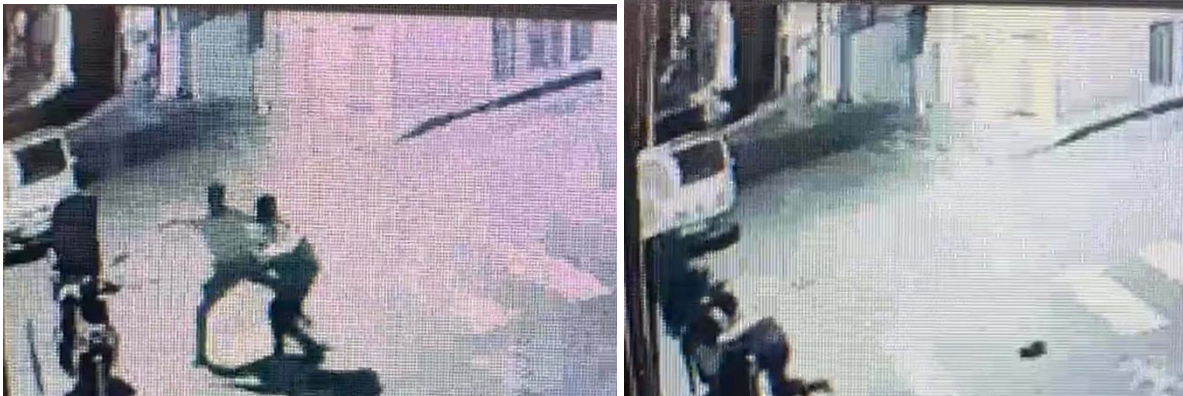
- **ntv.com.tr**

Ana Başlık: Üniversiteli kurye cinayeti: 20 yaşındaki gencin öldürüldüğü anlar ortaya çıktı

Spot: Balıkesir’de motorlu kurye olarak çalışan 20 yaşındaki üniversite öğrencisi Ata Emre Akman, 17 yaşındaki saldırgan tarafından çok sayıda bıçak darbesiyle öldürülmüştü.

Ara Başlık: Bıçakla öldürülen üniversiteli Ata Emre'nin son görüntüleri ortaya çıktı

Ara Başlık: Üniversiteli motokurye Ata Emre Akman cinayeti: Tutuklu baba ile oğlunun dosyaları birleştirilecek

Görsel 3. ntv.com.tr haber görselleri, 2024 (URL 3)

ntv.com.tr (URL 3) isimli sitede de benzer sorunlar görülmüş ve ‘öldürüldü, katledildi ve vahşice’ gibi söylemler eşliğinde dramatize edici görseller öne çıkarılmıştır. Üstteki

görsellerde insana şiddet anında köşeye sıkıştırılma fotoğrafına yer verilmiştir. Söz konusu temsillerde insan hakları görmezden gelinirken, ‘vahşice bıçaklandı, katledildi ve ölüm’ gibi kalıplaşmış söylemler üzerinden haberleştirildikleri saptanmıştır. İnsana şiddet görsellerini daha fazla tıklanmak için bir araç olarak kullanan sitenin, insan haklarını ihlal ettiğini ve habercilik değerlerine aykırı, etik dışı bir yayıncılık örneği sergilediğini söylemek mümkündür.

3. SONUÇ

Trajedilerin yaşandığı kriz zamanlarında, gazeteciliğin nasıl icra edildiği, krizin yönetilmesi kadar önemlidir. Haberler, bireylerin yaşananları doğru ve objektif bir şekilde öğrenmelerinde kilit bir işlev görür ve bu yüzden gazetecilik etik kuralları çerçevesinde şekillendirilmelidir. Fakat haberler incelendiğinde, etik normların göz ardı edildiği ve ahlak dışı yayıncılık yapıldığı gözlemlenmektedir. Halkın duygularını harekete geçiren içeriklerin öne çıktığı, “korku, dehşet, panik ve endişe” gibi ifadelerin baskın olduğu haberlerde, görseller de bu temsil anlayışına uygun olarak düzenlenmiştir. İncelenen gazetelerde bu tür söylemlerin sıkça kullanıldığı ve etik olmayan bir yaklaşımla hareket edildiği belirlenmiştir. Gazetecilik etik değerleri ve prensipleri göz ardı edilerek, daha fazla okuyucu çekmek amacıyla insanlara yönelik şiddet içeren görsellerin araçsallaştırıldığı tespit edilmiştir. İncelenen yayınlardaki görsellerde şiddet açıkça sergilenmiş ve bu durum hem insan haklarını hem de gazetecilik etik kurallarını ihlal etmiştir. Etik olmayan yayıncılığın ötesinde, insan haklarına saldırı niteliğindeki bu temsillerin maddi kazanç uğruna yapılması, medyanın maddi menfaatlerini her şeyin üstünde tuttuğunu ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Aktaş, K. (2014). Etik-ahlâk ilişkisi ve etiğin gelişim süreci. Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1(2), 22-32. <https://dergipark.org.tr/en/pub/uysad/issue/37702/164187> (Erişim Tarihi: 18.06.2024)

Atalay, G. E. (2017). Şiddeti Haber yapmak: Gazeteciler ve Travma. Marmara İletişim Dergisi, (28), 21-32. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruid/issue/34097/363638> (Erişim Tarihi: 18.06.2024)

Aydın, M. (2016). Etik Nedir?. Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SAUIFD), 18(34), 171-177. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sakaifd/issue/27124/292537> (Erişim Tarihi: 14.06.2024)

Çığ, Ü., & Çığ, E. Ç. (2011). Haber Endüstrisi ve Gazetecilik Etiği. İş Ahlakı Dergisi, 4(8), 25-60. <https://www.ajindex.com/is-ahlaki-dergisi/haber-endustrisi-ve-gazetecilik-etigi-16618> (Erişim Tarihi: 14.06.2024)

Dursun, Y. (2011). Şiddetin izini sürmek: Şiddet nedir?. FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, (12), 1-18. <https://dergipark.org.tr/en/pub/flsf/issue/48611/617554> (Erişim Tarihi: 18.06.2024)

Polat, O. (2016). Şiddet. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(1), 15-34. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/27591/290653> (Erişim Tarihi: 18.06.2024)

Saygın, A. U. (2024). Gazetecilik Etik İlkeleri Çerçevesinde Deprem Dönemlerinde Uygulanması Gereken Doğru Gazetecilik Pratikleri. Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 15(1-Deprem Özel Sayısı-), 455-484. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ayd/issue/83271/1412367> (Erişim Tarihi: 14.06.2024)

Tatoğlu, M. F. (2023). Simülasyon Teorisi Bağlamında Gündüz Kuşağı Televizyon Programlarında Şiddetin Sunumu: Gerçek Hayat Hikayeleri (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi(Turkey)).

<https://search.proquest.com/openview/f28ac8abaa7471dab4292942c98bdbcc/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2026366&diss=y> (Erişim Tarihi: 18.06.2024)

ETİKE, Ş. (2023). Algoritmalar ve Gazetecilik: Meslek, Kimlik, Değerler Üzerine Bir Tartışma. Erciyes İletişim Dergisi, 10(2), 981-1000. <https://dergipark.org.tr/en/pub/erciyesiletisim/article/1274125> (Erişim Tarihi: 18.06.2024)

YENER, Ş. (2023). Şiddet, Şiddet Türleri ve Okulda Öğretmene Yönelen Şiddet. İctimaiyat, 7(1), 278-294. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ictimaiyat/article/1184117> (Erişim Tarihi: 18.06.2024)

Zorlu, Y. (2016). Medyadaki Şiddet ve Etkileri. Humanities Sciences, 11(1), 13-32. <https://dergipark.org.tr/en/pub/nwsahuman/issue/19954/213431> (Erişim Tarihi: 11.06.2024)

URL 1, <https://www.haberturk.com/motorlu-kurye-universiteli-ata-emre-oldurulmustu-olay-ani-kamerada-3686498> (Erişim Tarihi: 18.06.2024)

URL 2, <https://www.cnnturk.com/turkiye/galeri/balikesirde-motorlu-kurye-ata-emre-oldurulmustu-olay-ani-kamerada-2114502?page=1> (Erişim Tarihi: 18.06.2024)

URL 3, <https://www.ntv.com.tr/video/turkiye/motorlu-kurye-universiteli-ata-emreye-saldiri-ani-universiteli-kuryeye-25-bicak-darbesi-20-yasindaki-genc-oldu.yTxOKH9C-UeadUZw1du5Vw>
(Erişim Tarihi: 18.06.2024)

İNFLUENCERLARIN İNSTAGRAM POSTLARININ İKNA EDİCİ İLETİŞİM PERSPEKTİFİNDEN ANALİZİ

Doç. Dr. Selma Didem ÖZŞENLER¹, MA.c. Selvinaz YOLTAY²

¹Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi, selma.didem.ozsenler@ege.edu.tr -0000-0003-4627-7948

²Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, selvinazyoltay@hotmail.com- 0009-0003-1494-3851

ÖZET

İnsanlık tarihi kadar eski bir kavram olan ikna, insan yaşamında her daim var olmuştur. Bireylerin aileleri, arkadaşları ya da daha geniş çevrelerini etkilemeye yönelik çabaları ikna ile karşılık bulmaktadır. İletişim çalışmalarında da bir ürün veya hizmetin pazarlanması, bir tüketicinin satın almaya yönlendirilmesi, bir konuya dair tutum değişikliğinin gerçekleştirilmesi için hedef kitlenin ikna edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda hayatımızın her alanına temas etmesi ve birçok insana ulaşabilme imkanı ile sosyal medya ikna çalışmaları için cazip bir mecra olarak karşımıza çıkmaktadır. Instagram gibi sosyal medya platformlarının yaygın kullanımı ikna faaliyetleri açısından büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda günümüzde özellikle genç kuşak için oldukça etki kaynağı olan influencerlar tutum ve davranış değişiminde hedef kitlelerine yönelik güven sağlama noktasında önemli bir iletişim kaynağı haline gelmektedirler. Bu çalışma kapsamında Instagram'da aktif yer alan influencer paylaşımlarının ikna kuramları ile ilişkisi incelenmektedir. Çalışmanın örnekleme spor, beslenme ve sağlıklı yaşamı hayat tarzı olarak benimsemiş ve bu alanda aktif paylaşımlarda bulunan 9 influencerdan oluşturulmuştur. Seçilen örneklemeindeki influencerların paylaşımları incelenerek takipçi yorumları analiz edilmiştir. Yapılan bu çalışma ile ikna edici iletişimin önemine dikkat çekmek ve kullanım alanları örneklendirmek istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İkna, İkna Kuramları, Sosyal Medya, Influencer.

ANALYSIS OF INFLUENCERS' INSTAGRAM POSTS FROM THE PERSUASIVE COMMUNICATION PERSPECTIVE

ABSTRACT

Persuasion, a concept as old as human history, has always existed in human life. Individuals' efforts to influence their families, friends or wider circle are met with persuasion. In communication studies, it is necessary to market a product or service, to direct a consumer to purchase, and to persuade the target audience to change their attitude towards a subject. In this

context, social media appears as an attractive medium for persuasion activities, with its contact with every aspect of our lives and the opportunity to reach many people. Widespread use of social media platforms such as Instagram is of great importance in terms of persuasion activities. In this context, influencers, which are a source of influence especially for the young generation, are becoming an important source of communication in terms of providing trust to their target audiences in changing attitudes and behavior. Within the scope of this study, the relationship between influencer posts active on Instagram and persuasion theories is examined. The sample of the study was composed of 9 influencers who adopted sports, nutrition and healthy living as a lifestyle and actively shared in this field. The posts of the influencers in the selected sample were examined and their follower comments were analyzed. This study aims to draw attention to the importance of persuasive communication and to exemplify its areas of use.

Key Words: Persuasion, Persuasion Theories, Social Media, Influencer.

1. GİRİŞ

Günümüz dijital çağında sosyal medya platformları bireylerin günlük yaşamlarında büyük bir yere ve etkiye sahiptir. Bu platformlarda aktif biçimde yer alan influencerlar geniş kitlelere kolaylıkla ulaşarak çeşitli konularda bilgi ve motivasyon sağlayabilmektedir. Spor ve sağlıklı beslenme alanında faaliyet gösteren influencerlar takipçilerini daha sağlıklı yaşam tarzları benimsemeye yönlendiren önemli figürler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bireylerin paylaşımlarının ardında yatan ikna stratejileri takipçilerin davranış ve tutumlarının değişiminde önemli bir rol oynamaktadır.

Bir bireyin ya da grubun duygu, düşünce, tutum ve davranışlarını değiştirmek amacıyla kullanılan stratejiler ve teknikler ikna kuramları bağlamında incelenmektedir. Bu kuramlar sosyal medya influencerlarının sağlıklı yaşam alanındaki paylaşımlarının etkilerini kavramada önemli bir çerçeve sunmaktadır. Akıl Yürütme, Mesaj Öğrenme Yaklaşımı, Sosyal Yargı Kuramı, İşlevselci Yaklaşım, Aşılama Kuramı, Değer ve Beklenti Kuramı, Denge ve Bilişsel Çelişki Kuramı influencerların takipçilerini nasıl etkilediklerini açıklamada derinlemesine bakış açısı sunan ikna kuramlarıdır.

Çalışma kapsamında spor ve sağlıklı beslenme alanında aktif olan influencerların paylaşımları ikna kuramları perspektifinden incelenmektedir. Çalışma, influencerların paylaşımlarının perde arkasındaki ikna kuramlarının takipçileri üzerindeki etkilerini değerlendirirken sağlıklı yaşama dair alışkanlıkların nasıl şekillendiğini de sunmaktadır. Çalışmada influencer gönderileri ve takipçi yorumları içerik analizi yöntemi ile araştırılmıştır. Bu kapsamda sağlıklı yaşam alanında paylaşım yapan 9 influencerın 2022-2024 yılları arasındaki reels ve postları incelenmiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. İkna Kavramı

Bir kimsenin diğeri bilinçli bir niyetle tutarlı fikirler, etkili çekicilikler, güvenilirlik ve kanıt gibi unsurlar kullanarak istenilen yönde etkileme ve yönlendirme olarak ifade edilen ikna temelleri Aristo tarafından atılan oldukça eski bir kavramdır (Ross,1985). Başka bir tanımla ikna, çeşitli nedenlerden ötürü kişinin söyleneni kabul edip istenilen şeyleri yapmaya rıza göstermesidir (Türkkan, 2004: 17). Hedef konumundaki birey ya da bireylerin üzerinde istenilen tutumların oluşmasına yönelik yapılan bir iletişim türüdür (Yüksel, 2012: 4). Diğer bir ifadeyle alıcının tutumlarını veya fikirlerini etkilemeye yönelik bilinçli çabaları gerektiren bir süreçtir (Demirtaş, 2004: 74). Belirli bir amaç doğrultusunda bireylerin veya grupların davranış ve tutum değişikliğini gerçekleştirme süreci olan ikna, bireylerin istenilen doğrultuda düşüncelerini sağlamaktadır. İkna, insanların kullanımındaki ortamlar aracılığı ile sözlü ya da sözsüz, yüz yüze mesafede olan çeşitli ilişkileri kullandığı için, iletişimin özel bir yanı olarak değerlendirilmektedir (Jamieson, 1996: 6).

İknanın en belirgin özelliği baskı ya da zorlamanın olmayışıdır çünkü psikolojik-fiziksel baskı ya da kişinin içerisinde bulunmuş olduğu fizyolojik durum, tutum ya da davranışı değiştirmede etken olabilir (Küçük Kurt,1987). İknanın gerçekleştirileceği hedef kitlede tutum değişiklikleri kaba kuvvete başvurmadan belirli yönlendirmeler ile gerçekleştirilmelidir. Sözlü iletişimin doğru kullanımı ile herhangi bir şiddet içeren yola başvurmadan ikna süreci istenilen şekilde gerçekleşebilmektedir.

2.2. İkna Edici İletişim

İkna edici iletişim çalışmaları 2. Dünya Savaşı ve sonraki dönemlerde Amerika'da Carl Hovland tarafından kurulan "İletişim ve Tutum Değimi Programı" ile başlamıştır. 2. Dünya Savaşı sırasında propagandaya olan ilgi artışı bilim insanlarını bu yönde çalışmalar yapmaya itmiştir. İnsanları ikna çabaları propagandanın sivil ve askerler üzerinde etkin kullanımına neden olmuş, Hovland ve arkadaşlarının çalışmalarında bunun nedenlerini anlamaya yoğunlaşmıştır (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017: 180).

İkna edici iletişimin amacı karşı tarafta tutum ve davranışlarında verilen mesajlar yoluyla değişiklik meydana getirmek ve bu değişikliği rıza üretimi ile yapmayı amaçlamaktadır. Bakıldığında bu değişikliğin gerçekleşmesi iletişim sürecinin de başarısının somut bir örneğidir. Kaynağın alıcıyı istenilen hedefe doğru ikna edebilmesi iletişim sürecinin başarısını göstermektedir.

İkna edici iletişimin temelinde üç hedef bulunmaktadır (Tutar, Yılmaz ve Eroğlu, 2014: 80):

- Yeni bir tutum meydana getirmek
- Tutum şiddetini arttırmak
- Tutum değişikliği yaratmak

İkna sürecinde önemli olan tutum değişikliğinden ziyade davranış değişikliğini meydana getirebilmektir. Bu noktada hedef kitlenin ikna sürecindeki rolünün önemi de ortaya çıkmaktadır. Hedef kitlenin sürece dahil olarak aktif şekilde rol alması tutum değişimindeki

kalıcılığa etki etmektedir. İkna edici iletişim unsurlarından hedef kitlenin öneminin öne çıkması diğer ikna edici iletişim unsurlarının da göz ardı edilmemesi gerekliliğini göstermektedir. Bahsedilen unsurlar kaynak, mesaj, kanal, alıcı, kod ve geribildirim ikna edici iletişim sürecini oluşturmaktadır (Işık, 2013: 18).

2.3. İkna Kuramları

2.3.1. Akıl Yürütme

Philip Johnson-Laird tarafından ortaya atılan yaklaşım, hedefe yönelik akıl yürütmenin probleme dayalı olarak sınıflandırılabilirliğini savunmaktadır (Smith, 1988: 454).

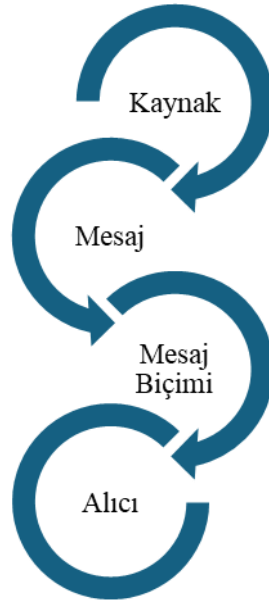
Tümevarımsal akıl yürütme belirli durum ve gözlemlere dair geniş genellemeler yapmaktadır. Bu akıl yürütme süreci bulunduğu genel iddiaları geçmiş deneyimlere dayandırmaktadır. Tümevarımsal süreçte bireyin ifadesi doğru olsa bile sonuç yargının yanlış olması mümkündür. Örneğin birey bir voleybol oyuncusunu gözlemlediğinde diğer oyuncularında benzer olabileceği hakkında tahmin ve varsayımlarda bulunur. Tümdengelim akıl yürütme ise bilinen bir inanç veya iddiadan yola çıkarak diğer inançların şekillenmesi sürecidir (Daniel, 2013). Tümdengelim süreci bireylerin tutum ve düşüncelerindeki yanlışları görmesine olanak tanımaktadır.

2.3.2. Mesaj Öğrenme Yaklaşımı (Yale Etkileme Modeli)

Bireyin tutum ve davranış değişikliğinin nasıl olabileceğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen araştırmalar sonucu Carl Hovland ve arkadaşları tarafından ortaya çıkan kuram, Yale Etkileme Modeli olarak da ele alınmaktadır. Mesaj Öğrenme Yaklaşımı'nın temelinde Harold Laswell'in "kim, neyi, kime, hangi etkiyle söylemektedir?" sorusu ile başlayan çalışma yer almaktadır. Mesajın birden fazla ve yumuşak biçimde tekrar edilmesi ile mesaj alıcı tarafından içselleştirilir ve tutum değişikliğine zemin hazırlanmaktadır. Tekrar edilen mesajın alıcı üzerindeki tutum değişikliğinde etkili olduğunu ileri süren yaklaşımda, ikna sürecinin bu doğrultuda kolaylaştığı belirtilmektedir.

Şekil 1. Mesaj Öğrenme Yaklaşımı Tutum Değişimi Sürecinde Rol Oynayan Değişkenler

Kaynak: Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.

2.3.3. Sosyal Yargı Kuramı

1961 yılında Sherif ve arkadaşlarının psiko fizik alanındaki deneyimleri doğrultusunda geliştirilen Sosyal Yargı Kuramı tutum değişimi sürecinin alıcı tarafından algılanış biçimini açıklamaktadır. Bireyin tutumu bireyin etkilemeye karşılık algılamasını belirleyen bilişsel dayanak noktası olduğunu ileri süren Sherif ve Hovland kuramı açıklamak için “kabul toleransı, reddilme toleransı, tarafsızlık toleransı ve ego ilgisi” kavramlarını geliştirmiştir (Barker, 1990: 288). Kurama göre bireyler referans noktalarına göre yargılarda bulunmaktadır. İkna süreci içerisinde kaynağın tutumu alıcının tutumuna benzerlik gösteriyor ise mesaj kabulünün daha kolay olduğu görülmektedir. Fakat alıcı ile kaynak arasındaki tutum farklılıkları fazla ise alıcının mesajı reddetme eğilimi artmaktadır. Alıcıya verilmek istenilen mesajın tarafsız bir noktadan aktarılması mesajın alıcıya kabulünde etkili olmaktadır. Kaynağın tarafsız yaklaşımı alıcıda daha fazla kabul görmektedir. Kuramda önemli diğer bir kavram da ego ilgisidir. Ego ilgisi, alıcının söz konusu mesaj ile ne derece ilgilendiği ve ne kadar önemli olduğuyula bağlantılıdır. Bireylerin mesajları kabul etme veya reddetmelerinin mesajın alıcı için önem derecesine bağlı olduğu ifade edilmektedir (Barker, 1990: 288). Konunun alıcı için yüksek öneme sahip olması durumunda ikna olma düzeyi de paralellik göstererek yüksek olurken, konunun önem derecesi düştüğünde ikna olma düzeyi de düşmektedir.

2.3.4. İşlevselci Yaklaşım

Tutum değişiminde birey, kaynak tarafından verilen mesajın sağladığı yarar doğrultusunda tutum değişimine gitmekte veya kendi tutumunu benimsemektedir. İşlevselci Yaklaşım göre bireylerin tutumlarında değişim meydana getirebilmek için geçerli nedenlerin kaynak tarafından sunulması gerekmektedir (Kağıtçıbaşı,1996).

İşlevselci Kuram araçsal, değer ifade etme, bilgi ve ego savunma işlevi olarak 4 alt başlıkta incelenmektedir. Ceza/ödül ilişkisini temel alan araçsal işleve göre birey ödüllendirileceği davranışlara dair olumlu tutumlar geliştirmektedir. Değer ifade edici işleve göre bireyin mevcut tutumlarının değerleri ile uyumlu olma durumu söz konusudur. Bu denge bozulduğu takdirde birey içsel çatışma yaşamaktadır. Bireylerin olay veya durumlara aynı tepkileri vermelerini sağlayan bilgi işlevi, bireyin çevresini anlamlandırmasına yardımcı olmaktadır. Ego savunma işlevi ise bireyin yetersiz gördüğü özelliklerini arka plana iterek öz saygısını korumasını sağlamaktadır (Koç,2015).

2.3.5. Aşılama Kuramı

Tek yönlü veya çift yönlü mesajların alıcı tarafından kabul edilmemesi ve alıcının direnç göstermesini temel alan kuram McGuire tarafından ortaya atılmıştır. Aşı ile bağışıklık kazanılması istenilen virüsün vücuda enjekte edilmesinden esinlenen kuramda iknanın gerçekleştirileceği konuya dair anti-tezler ikna sürecinden önce alıcıya sunulmaktadır. Böylelikle kaynak alıcıya karşıt görüşleri belirli bir ölçüde vererek iknaya hazır hale getirmektedir. Bireyin hiç duymadığı tezler maruz kalması ve bu tezlerin çürütülmesi bireyin savunuculuğunu düşürmektedir (Milburn,1998: 196). Bu noktada alıcının görüşlerinin çürütülebilmesi kaynağa bağlı gerçekleşmektedir. Anti-tezin ve tezin alıcı tarafından kabul görebilmesi için kaynak güvenilirliği sağlanmalıdır.

2.3.6. Değer- Beklenti Kuramı

Vroom tarafından geliştirilen Beklenti Kuramı, bireyin davranışlarını ortaya koymadan önce o davranışın sonuçlarını düşünerek hareket ettiğini öne sürmektedir. Temelde davranışı ortaya çıkaran motivasyon gücü, sonucun birey tarafından arzu edilme durumuna göre değişiklik göstermektedir. Teoriye göre birey farklı motivasyon unsurlarını nihai karar vermeden önce farklı değişkenlere göre işlemektedir. Beklenti Kuramı, bireysel tercihlerin gerçekleştiği süreci açıklayan bir söylem olarak ifade edilmektedir (Hicks,1977:67).

Değer-Beklenti Kuramı motivasyon sürecini anlatan kuramlardan biri olarak algı, değer, araçsallık, beklenti bağlamında birey davranışlarına geniş açılardan bakmaktadır. Kuram beklenti, araçsallık ve değer olarak üç bileşenden oluşmaktadır.

2.3.7. Denge Kuramı

Fritz Heider tarafından geliştirilen Denge Kuramı, bireylerin belirli nesnelere ya da bireyler hakkındaki bilişleri arasında dengeli ilişkiler tercih ettiğini açıklamaktadır. Üçlü ilişki modellerinin yer aldığı kuramda her bir değer olumlu ya da olumsuz bilişi meydana getirmektedir (Barker, 1990: 290).

- Pozitif olarak değerlendirilen iki nesne arasında pozitif ilişki bulunmaktadır.
- Negatif olarak değerlendirilen iki nesne arasında pozitif ilişki bulunmaktadır.
- Pozitif değerlendirilen nesne ile negatif değerlendirilen nesne arasındaki ilişki negatif olmaktadır.

Bireylerde meydana gelen bu dengesizlik durumu bir denge arayışına sebep olmaktadır. Bireyin dengesizlik durumundan çıkabilmesi için hissettiği değişim ihtiyacı tutum değişikliği ile gerçekleşmektedir. Etkili bir ikna süreci ile bu dengesizlik durumları giderilse de korku ve nefret durumlarında kuram geçersiz olmaktadır.

2.3.8. Bilişsel Çelişki Kuramı

Leon Festinger tarafından geliştirilen kuramda, bilişsel uyumsuzluk duygu ve bilgiler arasındaki uyuşmazlık olarak ele alınmaktadır. Bireyin kendisi ve çevresi hakkındaki bilgileri ve duyguları bir uyum halindedir. Birbiri ile tutarsız durumlar içerisinde kalan birey bilişsel çelişki adı verilen rahatsızlık durumundan kurtulmak için bilişlerinden birinde değişikliğe gitmektedir. Basit bir örnek ile alındığında sigaranın zararlı olduğunu bilmesine rağmen içen birey bir çelişki içerisinde kalmaktadır. Bu durumdan kurtulmak adına birey ya sigara içmeyi bırakacaktır ya da sigaranın aslında sağlığa çok da zararlı olmadığı savını öne sürecektir (Eğinli & Gürüz, 2020: 119).

Bireyler içinde bulunduğu bilişsel çelişki durumundan kurtulmak için farklı arayışlar içerine girmektedir. Bilişsel Çelişki Kuramı'na göre ikna edici iletişimde aşağıda yer verilen ilkeler geçerli olmaktadır (Milburn, 1998:171):

- Bireyler mevcut tutum ve düşünceleriyle ilişkili ikna edici mesaja maruz kaldıklarında bilişsel yanıtlar veya yeni yeni düşünceler üretir.
- Bu Bilişsel yanıtlar tutum değişimi için yönlendirici niteliktedir.
- Tutum değişiminin yönü ve derecesi yanıtların olumlu, olumsuz ya da nötr olmasını belirler.
- Tutum değişiminin yönü mesaj içeriği ile belirlenir.

3. İNSTAGRAM İNFLUENCERLARININ “SAĞLIKLI YAŞAM” ALANINDA PAYLAŞIMLARININ İKNA KURAMLARI ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

Çalışmada spor ve sağlıklı beslenme alanında aktif paylaşımlarda bulunan influencerların 2022-2024 yılları arasındaki post ve reels videoları incelenmiştir. Tarih aralığı belirlenirken etkileyici kişi pazarlamasının (influencer marketing) giderek gündelik hayattaki hacim artışının yaşandığı dönemler esas alınmıştır. Çalışma kapsamında sağlıklı yaşama yönlendirici içerik paylaşan 9 influencer seçilmiştir. Influencerların seçiminde ikna kuramları çerçevesinde değerlendirilebilir paylaşımları olması ve takipçi geri dönüşlerinin incelenebilir olmasına dikkat edilmiştir.

3.1.Araştırma Amacı

Günümüz şartlarında kitle iletişim araçlarının yerini yeni medya araçlarının aldığı görülmektedir. Özellikle Instagram, Twitter (X), TikTok gibi sosyal medya platformları günden güne popülaritesini arttırmaktadır. Markalar ve kişisel marka olarak nitelendirilebilecek influencerlar tanıtım ve reklam çalışmalarını bu platformlar üzerinden sürdürmektedir. Paylaşılan ve üretilen içeriklerin benzerliği ikna süreci ile farklılaşmaktadır. Bu çalışmada farklı ikna kuramları bağlamında içeriklerin analizi gerçekleştirilecektir.

3.2.Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın temel çıkış noktası influencerların sosyal medya paylaşımlarında hangi ikna kuramlarını kullandığı ve takipçiler üzerindeki etkilerinin nasıl olduğu sorularına cevap aramaktır.

Çalışmanın yöntemi nicel araştırma yöntemlerinden içerik analizidir. İçerik analizi iletişimin açıklanan içeriğinin yansız, sistematik sayısal tanımlarını yapan bir araştırma tekniği olarak tanımlanmaktadır (Berelson akt.Hansen 2003: 54). İçerik analizi tekniği ile metin, belge, doküman ve temaların içerikleri belirli kurallar çerçevesinde nesnel biçimde analiz edilmektedir. Çalışmada seçilen örneklemin paylaşımları içerik analizi ile incelenmiştir.

3.3.Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Çalışma materyali aktif içerik paylaşımlarında bulunan 9 adet Instagram influenceri ile sınırlandırılmıştır. Instagram hikayelerinin takipçi geri dönüşlerini içermemesi nedeni ile araştırmaya dahil edilmemiştir. Çalışma 2023 verilerine göre 49 milyonla en çok kullanıcıya sahip Instagram ile sınırlı tutulmuştur. Çalışma tek tipleşen güzellik algıları ve yaşam stilleri ile popülaritesi artan sağlıklı beslenme ve spor alanındaki influencer paylaşımlarını incelemektedir.

3.4.Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışma evreni Türkiye'deki tüm influencerlar ve örnekleme sağlıklı beslenme ve spor alanında paylaşımlarda bulunan 9 adet influencer'dan oluşmaktadır. Araştırma örnekleme amaçlı örneklemdir. Araştırma amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanıyan, belirli ölçütleri karşılayan veya belirli özelliklere sahip olan bir veya daha fazla özel durumlarda çalışılmak istendiğinde tercih edilmektedir (Büyüköztürk vd., 2012).

3.5.Örneklemin İçerik Analizi

Çizelge 1. Örneklem Özellikleri

İnfluencer	Alan	İnstagram Takipçi Sayısı	İncelenen İçerik Sayısı	Meslek
İNFLUENCER A	Spor	980.000	7	İnfluencer
İNFLUNCER B	Spor ve Sağlıklı Beslenme	1.000.000	11	Diş Hekimi

İNFLUNCER C	Spor	124.000	7	Antrenör
İNFLUNCER D	Spor	477.000	11	İnfluencer
İNFLUNCER E	Spor ve Sağlıklı Beslenme	201.000	16	İnfluencer
İNFLUNCER F	Sağlıklı Beslenme	1.100.000	8	İnfluencer
İNFLUNCER G	Sağlıklı Beslenme	491.000	11	Diyetisyen
İNFLUNCER H	Sağlıklı Beslenme	127.000	7	Diyetisyen
İNFLUNCER İ	Spor	528.000	16	Antrenör

Çalışma için seçilen amaçlı örneklemin paylaşım alanlarının spor ve sağlıklı beslenme üzerine olduğu, takipçi sayılarının 120 bin ile 1 milyon 100 bin arasında değişkenlik gösterdiği görülmektedir. İncelenen içerik sayılarına bakıldığında en fazla veri İnfluencer E ve İnfluencer İ'den elde edilmiştir. İncelenen paylaşımlar 2022 ve 2024 yılları arasından takipçi geri dönüşleri dikkate alınarak seçilmiştir. Örneklemin mesleklerine bakıldığında çoğunluğun asıl mesleğinin influencerlık olduğu, diyetisyen ve antrenörlerin de sosyal platformların gücünden yararlanmak adına mesleklerini bu platformlara taşıyarak devam ettirdikleri görülmektedir.

Seçilen influencerların paylaşımlarının analizinde her bir post ve reels incelenerek ikna kuramları doğrultusunda kategorize edilmiştir. Akıl Yürütme, Mesaj Öğrenme Kuramı, Sosyal Yargı Kuramı, İşlevselci Yaklaşım, Aşılama Kuramı, Değer-Beklenti Kuramı, Denge Kuramı ve Bilişsel Çelişki Kuramı ile kategorizasyon gerçekleştirilmiştir. Aşağıda yer alan Tablo 2'de seçilen influencerların paylaşımlarında en fazla hangi kuramın yer aldığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çizelge 2. Paylaşımların İçerik Analizi

İnfluencer	Akıl Yürütme	Mesaj Öğrenme Kuramı	Sosyal Yargı Kuramı	İşlevselci Yaklaşım	Aşılama Kuramı	Değer-Beklenti Kuramı	Denge Kuramı	Bilişsel Çelişki Kuramı

İNFLUNCER A	0	0	%42.8	0	0	%57.1	0	0
İNFLUNCER B	0	%36.6	%9	0	%9	%45.4	0	0
İNFLUNCER C	0	0	%42.8	%42.8	0	%14.2	0	0
İNFLUNCER D	0	0	0	%57.1	0	%42.8	0	0
İNFLUNCER E	%6.2	0	0	%43.7	%6.2	%37.5	0	%6.2
İNFLUNCER F	%12.5	%37.5	0	%12.5	0	%25	%12.5	0
İNFLUNCER G	%9.0	%27.2	%18.1	%9.0	%9.0	0	%27.2	0
İNFLUNCER H	0	%42.8	0	0	0	%14.2	%28.5	%14.2
İNFLUNCER İ	%12.5	%6.2	%12.5	%25	%6.2	%18.7	0	%18.7

Tablo 1 ve Tablo 2’de yer alan verilere göre toplam 9 influencerın 94 paylaşımı incelenmiştir. İncelenen 94 paylaşımın 5’i %5.3 oranla Akıl Yürütme Kuramı, 14 tanesi %14.8 oranla Mesaj Öğrenme Yaklaşımı, 11 tanesi %11.7 oranla Sosyal Yargı Kuramı, 20 tanesi %21.1 oranla İşlevselci Yaklaşım, 4 tanesi %4.2 oranla Aşılama Kuramı, 25 tanesi %26.5 oranla Değer-Beklenti Kuramı, 6 tanesi %6.3 oranla Denge Kuramı ve 5 tanesi %5.3 oranla Bilişsel Çelişki Kuramı ile ilişkilendirilmiştir.

İnfluencer A’nın incelenen 7 paylaşımının içeriği 6 tane post, 1 tane reels olarak belirlenmiştir. İncelenen 7 paylaşımında İnfluencer A’nın takipçilerini spora teşvik ve motive etmek için Sosyal Yargı ve Değer-Beklenti Kuramını kullandığı görülmektedir. İknayı gerçekleştiren kaynak olarak Selin Yağcıoğlu ile takipçilerinin tutum benzerlikleri paylaşımlarda iletilen mesajların kabulünde önemli rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra İnfluencer A’nın takipçilerinin ego ilgisinin yüksek olması spor ve sağlıklı yaşama dair söylemlerin kabulünde etkili olmaktadır. “*Sabah paylaşımını görünce kalktım bende çıktım 1 saat yürüdüm...*” şeklinde geri bildirimde bulunan takipçinin konuya dair ego ilgisinin yüksek olduğu görülmektedir. “*Beni çok motive ediyorsun...*” şeklinde yapılan bir diğer takipçi geri bildirimini ise Değer- Beklenti Kuramı çerçevesinde değerlendirilmiştir. İnfluencerın sağlamış olduğu motivasyon söylemleri takipçilerinde tutum ve davranış değişikliğini gerçekleştirdiğinden Değer-Beklenti Kuramı ile ilişkilendirilmiştir.

1 milyon takipçisi bulunan İnfluencer B’nin 11 reels paylaşımı analiz edilmiştir. İncelenen paylaşımların sağlıklı yemek tarifleri ve spora teşvik üzerine olduğu görülmüştür. Spor alanında

yapmış olduğu bir paylaşımında takipçilerine “Zumba kilo verir mi?, Tartıda kilo değişimi neden yok?” sorularına cevabı takipçilerinden önce vererek ve anti-tezini sunarak, Aşılama Kuramı ile iknayı gerçekleştirmeye çalıştığı görülmektedir. Paylaşımında yer alan takipçi yorumları incelendiğinde bu tekniğin başarılı sonuçlandığı saptanmıştır. Zumba ile takipçilerine ilham olmak istediğini dile getiren Influencer B’nin benzer paylaşımlara son dönemlerde ağırlık vermesi ve sıklıkla paylaşması Mesaj Öğrenme Kuramı bağlamında değerlendirilmiştir. İncelenen paylaşımlarda verdiği sağlıklı yemek tariflerinin hem pratik hem de lezzetli olduğunu göstermesi takipçilerde beklenen sonucun iyi olacağı algısını yaratarak iknayı gerçekleştirmektedir. Değer-Beklenti Kuramı çerçevesinde değerlendirilen yemek tarifi paylaşımlarına gelen “*Hemen yaptım, öyle güzel oldu ki...*” şeklindeki geri bildirim takipçilerin beklentilerinin karşılandığını göstermektedir.

Antrenör Influencer C’nin incelenen 4 post ve 3 reels paylaşımında bölgesel spor hareketleri serilerine sıklıkla yer verdiği görülmüştür. İşlevselci Yaklaşım bağlamında değerlendirilen bu paylaşımlar takipçilerinin spor aletlerini nasıl kullanacağını ve hangi bölgelerinin etkileneceğini görmesi bakımından iknaya zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle İşlevselci Yaklaşım ile ilişkilendirilmiştir. Özellikle “doğum sonrası alt karın egzersizi” başlığı ile yaptığı paylaşımın takipçilerinin beklentisini karşılaması Değer-Beklenti Kuramı ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Influencer D’nin yaptığı paylaşımlardan 9 reels ve 2 postu incelenmiş, motivasyon içeriklerinin takipçilerinde spor motivasyonu yaratması nedeniyle Değer-Beklenti Kuramı bağlamında karşılık bulduğu görülmüştür. Bölgesel çalışma egzersizlerine de sayfasında yer veren Influencer D spor salonunda nasıl çalışabileceklerini takipçilerine göstermesi İşlevselci Yaklaşım doğrultusunda iknayı gerçekleştirmektedir.

Sağlıklı beslenme ve sporu yaşam tarzı olarak benimsemiş Influencer E’nin incelenen paylaşımlarından 14’ü reels 2’si post olarak seçilmiştir. Yumurta kokmayan omlet tarifi anti-tezin önceden sunulması nedeniyle Aşılama Kuramı bağlamında değerlendirilmiş, bölgesel egzersiz paylaşımları alıcının hangi ihtiyacına yönelik olduğunun gösterilmesi sebebiyle İşlevselci Yaklaşım olarak ele alınmıştır. Sağlıklı yaşam alanındaki paylaşımlarına karşı yapmış olduğu “tereyağlı yulaf bar tarifi” paylaşımı gelen yorumlar doğrultusunda takipçilerinde çelişki oluşturduğu ve güvenilirliğini sarstığı gözlemlendiği için Bilişsel Çelişki Kuramı bağlamında ele alınmıştır.

Yüksek takipçi sayısına sahip Influencer F’nin Instagram paylaşımlarından 7 reels ve 1 post incelenmiştir. “Evdeki tüm malzemeleri değerlendirme tarifi” başlığı ile yapmış olduğu yemek tarifi paylaşımları mevcut malzemeler ile hem sağlıklı hem de lezzetli yemek beklentisini karşıladığından Değer-Beklenti Kuramı çerçevesinde değerlendirilmiş, “sebze sevmeyenlere sebze sevdirecek kase tarifi” Denge Kuramı bağlamında ele alınmıştır. Gelen takipçi yorumları incelendiğinde sebze sevmeyen ancak tarifi çok beğendiğini söyleyen takipçiler olduğu görüldüğünden oluşan dengesizlik durumunun giderilmesi Denge Kuramı ile ilişkilendirilmiştir.

Diyetisyen İnfliencer G'nin incelenen 11 paylaşımı 6 reels ve 5 post olarak belirlenmiştir. Sağlıklı yemek tarifi verdiği paylaşımlarının sıklığı Mesaj Öğrenme Yaklaşımı ile ilişkilendirilmiş, “kaçamak sonrası öğün” başlıklı paylaşımı Denge Kuramı bağlamında ele alınmıştır. Fazla yemek yediğini düşünüp zihinsel bir denge yaratmak isteyen takipçilerine yönelik bu paylaşımı Denge Kuramına örnek oluştururken, kendisinin sağlıklı beslenmeden önceki hali ve sağlıklı beslenme sonrası halinin karşılaştırmalı olarak paylaşımı Aşılama Kuramı bağlamında değerlendirilmiştir. Özellikle ünlü danışanları ile yapmış olduğu paylaşımlar takipçilerinde güven yaratırken her yaştan ve her kesimden insanın İnfliencer G'nin tarifleri ile zayıfladığı fikrini oluşturması Akıl Yürütme çerçevesinde ele alınmıştır.

Takipçi sayısı 120 bin olan diyetisyen İnfliencer H'nin 5 reels ve 2 post paylaşımı incelenmiştir. Kalori karşılaştırma paylaşımları takipçilerde bir dengesizlik durumu yarattığından Denge Kuramı bağlamında ele alınmış, çikolatalı tatlı sonrası ne yenir paylaşımı çikolatadan sonra sağlıklı beslenildiği takdirde herhangi bir sorun teşkil etmeyeceğini düşündürmesi nedeniyle Bilişsel Tutarlılık Kuramı bağlamında değerlendirilmiştir. Takipçilerine sunmuş olduğu 3 günlük ücretsiz diyet programının takipçiler tarafından ücretsiz deneyimlenebilmesi ve beklentileri karşılayıp karşılanmayacağını görülebilmesi sebebiyle Değer-Beklenti Kuramı ile ilişkilendirilmiştir.

8 post ve 8 reels içeriği ele alınan İnfliencer İ'nin ünlüler ile yaptığı paylaşımlar takipçilerinde güven oluştururken iknaya zemin hazırladığı görülmektedir. Ünlü isimlerin güvendiği antrenör başarılıdır algısı yaratması nedeniyle Akıl Yürütme bağlamında değerlendirilmiştir. Takipçileri ile online ders sonuçlarını paylaşan İnfliencer İ, “love yourself, self love, just let go” mesaj içerikli paylaşımları ile takipçilerinde ‘kendini seviyorsan harekete geçmelisin’ söylemleri ile bilişsel çelişki yarattığı görülmüştür. “2 kilo ağırlık ile kas mı olur? Evet olur...” başlıklı paylaşımı ile anti-tezi takipçilerine sunarak Aşılama Kuramından faydalandığı tespit edilmiştir.

Çizelge 3. Takipçi Yorumları

İNFLUNCER

TAKİPÇİ YORUMLARI

İNFLUNCER A

*“Sabah paylaşımını görünce kalktım bende çıktım 1 saat yürüdüm...”
“Beni çok motive ediyorsun...”*

İNFLUNCER B

*“Hemen yaptım, öyle güzel oldu ki...”
“...siz deneyip onaylıyorsanız ben de yapıyorum”*

İNFLUNCER C

*“...kendi antrenmanlarınızı böyle paylaşmanız bizim için çok iyi oluyor...”
“...sizi her sabah gördükçe daha çok spor isteğim oluyor...”*

İNFLUNCER D

*“Bu seri devam etsin”
“...seni gördükçe azimle yapıyorum sporumu”*

İNFLUNCER E

*“...bu kadar güzel ve etkili spor videosu için teşekkürler”
“Denedim muhteşem oldu”*

İNFLUNCER F

*“Sebze sevmeyen ben bile afiyetle yedim...”
“Sizden ilham aldım...”*

İNFLUNCER G

*“...sizin harika listeleriniz ve motivasyonunuz ile oldu...”
“...bugün deneme fırsatı buldum harikaydı”*

İNFLUNCER H

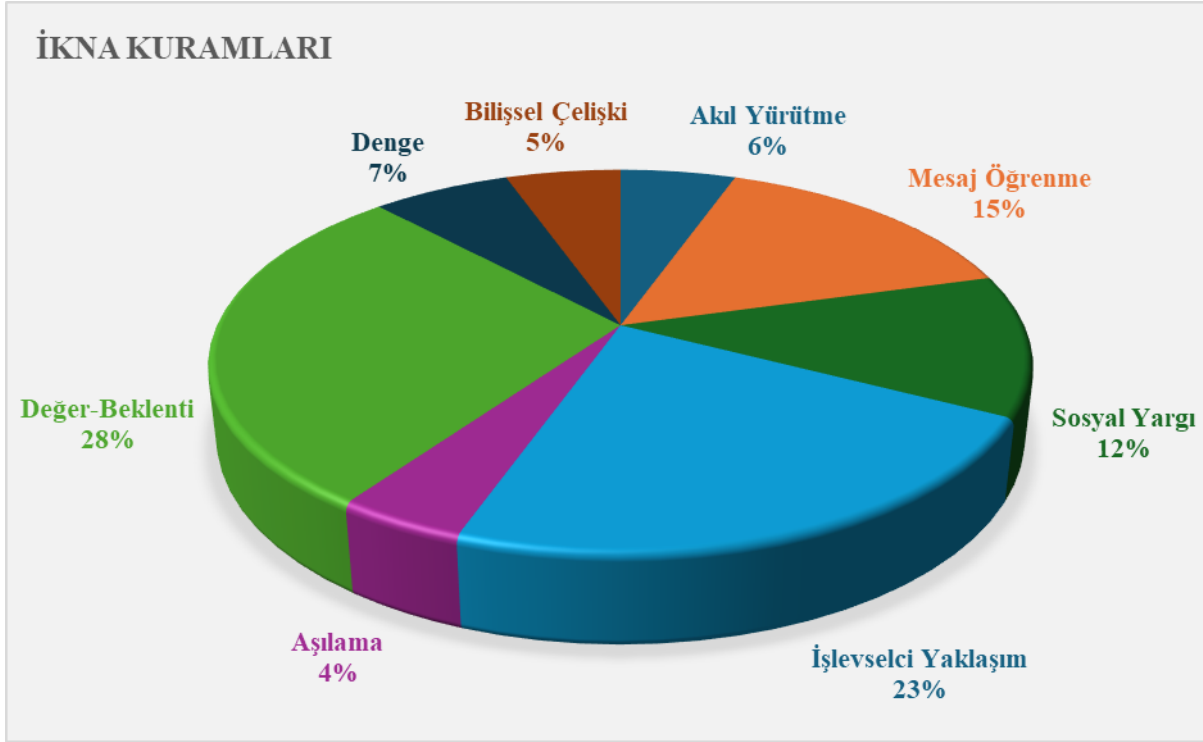
“...gerçekten harika tarif...”

İNFLUNCER İ

*“Tam ihtiyacım olan motivasyon”
“Sayenizde spor bağımlısı olduk...”*

Örneklemin seçilen paylaşımları incelenmiş, takipçi geri dönüşleri değerlendirilmiştir. Tablo 3’te görüldüğü üzere influencerların sağlıklı yaşama dair paylaşımları ve ikna çalışmaları takipçilerinde olumlu biçimde karşılık bulmaktadır. Analizi gerçekleştirilen takipçi yorumları seçilen örneklemin ikna edici iletişim alanındaki başarısını göstermiş, kitlelerde tutum ve davranış değişikliğinin nasıl gerçekleştiğini ortaya koymuştur.

Grafik 1. İkna Kuramlarının Yüzdelerik Dağılımı

Grafik 1 verileri incelendiğinde yapılan paylaşımların %28'ini Değer-Beklenti Kuramı oluşturmaktadır. Kalan bölümlerden %23'ü İşlevselci Yaklaşım, %15'i Mesaj Öğrenme Kuramı, %12'si Sosyal Yargı Kuramı, %7'si Denge Kuramı, %6'sı Akıl Yürütme, %5'i Bilişsel Çelişki ve %4'ü Aşılama Kuramını oluşturmaktadır. Seçilen örnekleme 9 influencer'dan birinin hiç Değer-Beklenti Kuramından faydalanmadığı görülmektedir. Toplam 9 influencerın 94 paylaşımı incelenmiş, 3 influencerın paylaşımlarında İşlevselci Yaklaşım tespit edilememiştir.

4. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Gün geçtikçe yaşamımızdaki hacmini arttıran Instagram gibi sosyal platformlar bireylerin sağlıklı yaşama yönlendirilmesinde rol oynayan önemli ikna araçlarıdır. Özellikle geniş kitleleri etkileyebilme gücünü elinde tutan influencerlar bu platformlar ile sağlıklı yaşam alanında takipçilerde kolaylıkla tutum ve davranış değişikliği gerçekleştirebilmektedir.

Bu çalışmada, çalışma amacına uygun olarak seçilen örneklem araştırma sorusunu yanıtladıkları adına Akıl Yürütme, Mesaj Öğrenme Kuramı, Sosyal Yargı Kuramı, İşlevselci Yaklaşım, Aşılama Kuramı, Değer-Beklenti Kuramı, Denge Kuramı ve Bilişsel Çelişki Kuramı olarak 8 başlıkta kategorize edilerek incelenmiştir. Aşılama Kuramı ve Bilişsel Çelişki Kuramı'nın paylaşımlarda çok az bir alan kapladığı, çoğu influencerın bu ikna kuramlarına başvurmadığı belirlenmiştir. Instagram paylaşımlarında sağlıklı yaşama dair bilgilerin

takipçilere aktarılırken tutum ve davranış değişikliğini influencerların nasıl sağladığı ikna kuramları bağlamında incelenmiş ve influencerların paylaşımlarında Değer-Beklenti Kuramı, İşlevselci Yaklaşım ve Mesaj Öğrenme Kuramı'nın etkili olduğu görülmüştür. Influencerların paylaşımları en fazla Değer-Beklenti Kuramı ile ilişkilendirilmiştir.

Elde edilen veriler ve bulgular influencerların sağlıklı yaşam alanında takipçilerinde tutum ve davranış değişikliği yaratabilmek için Değer-Beklenti Kuramından faydalandığı görülmüştür. Bir Instagram paylaşımının ikna edebilirliğinin Değer-Beklenti kuramı ile sağlandığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Barker, L.L., Comunnication, Fifth Edition, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, USA, 1990.

Berg, L. B. ve Lune, H., *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (H. Aydın, Çev.). Konya: Eğitim Yayınevi, 2015.

Demirtaş, H. Andaş, Temel İkna Teknikleri: Tutum Oluşturma ve Tutum Değiştirme Süreçlerindeki Etkilerinin Altında Yatan Nedenler Üzerine Bir Derleme, *İletişim Dergisi* 19, 2004.

Gürüz, D., Eğinli, T.A., *İletişim Becerileri*, Atlas Kitap: Ankara, 2020.

Hansen, A., *İletişim Araştırmalarında İçerik Çözümlemesi*, (Çev.M.S.Çebi), Ankara: Alternatif Yayınları,2003.

Hicks, G. H., *Örgütlerin Yönetimi: Sistemler ve Beşeri Kaynaklar Açısından*, Ankara: Turhan Kitabevi,1977.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Akıl_yürütme_psikolojisi (Erişim Tarihi: 20.06.24)

<https://www.survivor.com.tr/2024-icin-bilmeniz-gereken-sosyal-medya-istatistikleri/> (Erişim Tarihi: 20.06.24)

Jamieson, H., *İletişim ve İkna*, (Çev: Nejdet Atabek ve Banu Dağtaş), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1996.

Kağıtçıbaşı, Ç., *İnsan ve İnsanlar*, İstanbul: Evrim Yayınları, 1996.

Kağıtçıbaşı, Ç., & Cemalcılar, Z., *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*, İstanbul: Evrim Yayınları, 2017.

Koç, E., *Tüketici Davranışı ve Pazarlama Stratejileri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015.

Küçük Kurt, M., Zihin-Davranış İlişkilerinde Mesaj Stratejisi, *Düşünceler Dergisi*, Ege Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Dergisi, 1987.

Milburn, M.A., *Sosyal Psikolojik Açıdan Kamuoyu ve Siyaset*, (Çev:Ali Dönmez-Veli Duyan), İmge Kitabevi, Ankara, 1998.

Reisberg, Daniel., *Cognition: Exploring the Science of the Mind*. W. W. Norton & Company, 2013.

Ross, R.S., *Understanding Persuasion*, Englewood Hills, New Jersey, 1985.

Smith, Edward E., *A Taxonomy of Thinking, The Psychology of Human Thought*, 429-457, 1988.

Tutar, H., Yılmaz, M. K., & Eroğlu, Ö., *Genel Teknik ve İletişim*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.

Türkkan, R. O., *İkna ve Uzlaşma Sanatı*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 2004.

Yüksel,H., Sandıkçıoğlu, B., Onay, A., Yılmaz, A., *İkna Edici İletişim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2012.

CUSTOMER ADOPTION AND ATTITUDES IN MOBILE BANKING IN SRI LANKA

Prasansha Kumari

Universitu of Kelaniya – Sri Lanka

Abstract:

This paper intends to identify and analyze customer adoption and attitudes towards mobile banking facilities. The study uses six perceived characteristics of innovation that can be used to form a favorable or unfavorable attitude toward an innovation, namely: Relative advantage, compatibility, complexity, trailability, risk, and observability. Collected data were analyzed using Pearson Chi-Square test. The results showed that mobile bank users were predominantly males. There is a growing trend among young, educated customers towards converting to mobile banking in Sri Lanka. The research outcomes suggested that all the six factors are statistically highly significant in influencing mobile banking adoption and attitude formation towards mobile banking in Sri Lanka. The major reasons for adopting mobile banking services are the accessibility and availability of services regardless of time and place. Over the 75 percent of the respondents mentioned that savings in time and effort and low financial costs of conducting mobile banking were advantageous. Issue of security was found to be the most important factor that motivated consumer adoption and attitude formation towards mobile banking. Main barriers to mobile banking were the lack of technological skills, the traditional cash-carry banking culture, and the lack of awareness and insufficient guidance to using mobile banking.

Keywords: Compatibility, complexity, mobile banking, risk.

THE SERVICE APPRAISAL OF SOLDIERS OF THE ARMY OF THE CZECH REPUBLIC IN THE CONTEXT OF PERSONAL EXPENSES

Tereza Dolečková

University of Defense . Czech Republic

Abstract:

Following article provides the comparison of international norms and standards formulating personal expenses, and then it illustrates the national concept of personal expenses of the Ministry of Defence. Then a new salary system of soldiers and the importance of the service appraisal in the context of personal expenses of the Ministry of Defence are explained. The first part of the article includes formulation of the approach to the definition of personal expenses within the international norms and standards and also within the Ministry of Defence of the Czech Republic. The structure of employees of the Ministry of Defence of the Czech Republic in years 2012 – 2014 and the amount of military expenses and the share of salary expenses of the Ministry of total expenses of the Ministry are clarified there, also the comparison of the amount of military expenses in chosen member states of the North Atlantic Treaty Organization is done. The salary system of professional soldiers in connection with the amendment of the Act No. 221/1999 Coll. on Professional Soldiers is clarified in the second part of this article. The amendment significantly regulates the salary items of soldiers but changes are also in the service appraisal of soldiers which reflects one of seven salary items of soldiers – the performance bonus. The aim of this article is to clarify different approach to define personal expenses with emphasis on the Ministry of Defence of the Czech Republic which overlaps to the service appraisal of soldiers of the Army of the Czech Republic and their salary system in connection with personal expenses of the Ministry of Defence of the Czech Republic. The efficient and objective system of the service appraisal and the use of its results are connected to the principles of the career advancement; only the best soldiers can advance in the system of the service careers to higher positions. That is why it is necessary to improve the service appraisal so it would provide the maximum information about the performance of a soldier and it would also motivate the soldier in his development. The attention should be paid to the service appraisal of the soldiers of the Army of the Czech Republic to achieve as much objectivity as possible.

Keywords: Career, human resource management and development, personal expenses, salary system of soldiers, service appraisal of soldiers, the Army of the Czech Republic.

PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF BRANDING PRINCIPLES

Maia Seturi

Abstract:

One of the topical issues for the companies operating in the present-day conditions is making decisions about creation and development of brands. The goal of the research was to study peculiarities of implementation of branding principles using the well-known Georgian mineral water Borjomi as an example, to establish the attitude of consumers to Borjomi at Georgian market, to determine the discovered weaknesses based on the result of the research and to make certain proposals and give recommendations, which would help Georgian companies interested in branding issues to pay proper attention to fundamental principles of branding in their marketing activities. As a result of the marketing research, it was found out that Borjomi adhere to a number of branding principles in its activity, although it has certain shortcomings in that respect. The research method was of exploratory and descriptive nature. In the conclusive part of the work is given sum up research results, draw conclusions and give recommendations. If companies existing in Georgia will take them into consideration, it will help them to better make sense of branding and main aspects of using its principles.

Keywords: Marketing research, brand, branding principles, brand awareness, brand originality.

MARKET SEGMENTATION AND CONJOINT ANALYSIS FOR APPLE FAMILY DESIGN

Abbas Al-Refaie, Nour Bata

Department of Engineering, University of Jordan, Jordan

Abstract:

A distributor of Apple products' experiences numerous difficulties in developing marketing strategies for new and existing mobile product entries that maximize customer satisfaction and the firm's profitability. This research, therefore, integrates market segmentation in platform-based product family design and conjoint analysis to identify iSystem combinations that increase customer satisfaction and business profits. First, the enhanced market segmentation grid is created. Then, the estimated demand model is formulated. Finally, the profit models are constructed then used to determine the ideal product family design that maximizes profit. Conjoint analysis is used to explore customer preferences with their satisfaction levels. A total of 200 surveys are collected about customer preferences. Then, simulation is used to determine the importance values for each attribute. Finally, sensitivity analysis is conducted to determine the product family design that maximizes both objectives. In conclusion, the results of this research shall provide great support to Apple distributors in determining the best marketing strategies that enhance their market share.

Keywords: Market segmentation, conjoint analysis, market strategies, optimization.

STAGNANT GDP PREDICTION: A BINARY CHOICE MODEL FOR 40 GLOBAL ECONOMIES

Dr. Laila Yasir Al-Harthy

Ali H. Al-Badi

University of Lancashire, Pyla, Cyprus

Abstract:

When examining conflicts around the world, it is evident that the majority of intractable conflicts are steeped in identity. Identity seems to be not only a causal variable for conflict, but also a catalytic parameter for the process of reconciliation that follows ceasefire. This paper focuses on the process of identity securitization that occurs between rival groups of heterogeneous collective identities – ethnic, national or religious – as well as on the relationship between identity securitization and the ability of the groups involved to reconcile. Are securitized identities obstacles to the process of reconciliation, able to hinder any prospects of peace? If the level to which an identity is securitized is catalytic to a conflict's discourse and settlement, then which factors act as indicators of identity de-securitization? The level of an in-group's identity securitization can be estimated through a number of indicators, one of which is narrative. The stories, views and stances each in-group adopts in relation to its history of conflict and relation with their rival out-group can clarify whether that specific in-group feels victimized and threatened or safe and ready to reconcile. Accordingly, this study discusses identity securitization through narrative in relation to intractable conflicts. Are there conflicts around the world that, despite having been identified as intractable, stagnated or insoluble, show signs of identity de-securitization through narrative? This inquiry uses the case of the Cyprus conflict and its partitioned societies to present official narratives from the two communities and assess whether these narratives have transformed, indicating a less securitized in-group identity for the Greek and Turkish Cypriots. Specifically, the study compares the official historical overviews presented by each community's Ministry of Foreign Affairs website and discusses the extent to which the two official narratives present a securitized collective identity. In addition, the study will observe whether official stances by the two communities – as adopted by community leaders – have transformed to depict less securitization over time. Additionally, the leaders' reflection of popular opinion is evaluated through recent opinion polls from each community. Cyprus is currently experiencing renewed optimism for reunification, with the leaders of its two communities engaging in rigorous negotiations, and with rumors calling for a potential referendum for reunification to be taking place even as early as within 2016. Although leaders' have shown a shift in their rhetoric and have moved away from narratives of victimization, this is not the case for the official narratives used by their respective ministries of foreign affairs. The study's findings explore whether this narrative inconsistency proves that Cyprus is transitioning towards reunification, or whether the leaders are risking sending a securitized population to the polls to reject a potential reunification. More broadly, this study suggests that in the event that intractable conflicts might be moving towards viable peace, in-

group narratives--official narratives in particular--can act as indicators of the extent to which rival entities have managed to reconcile.

Keywords: Conflict, Identity, Narrative, Reconciliation.

ENSURING SOLID STATE DRIVE RELIABILITY: FROM PREDICTION TO CONTROL

Nazira B. Boldurukova

Faculty of Humanity and Social Science, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok,
Thailand

Abstract:

This study has an objective to analyze foreign policy of member states in globalization current, aiming to answer that the foreign policy of member states have been changed or remained the same and there are any factors affecting changing of foreign policy of the member states. From the study results, it is found that the foreign policy of Thailand is a friendly foreign policy with all states. The policy of Indonesia is more opened because of a change in leader, allowing more democratic development in the country; the government has proceeded with friendly foreign policy with the states in order to bring funds into the state. The foreign policy of Malaysia is not much changed as there is no changing in the leader; the policy of Malaysia has reconciled relations with main city of Indian and Chinese residing in the country in order to bring investments into the country and to relieve tensions in the country. The foreign policy of the Philippines has proceeded with policy under the ASEAN framework and emphasized on international Islam communities. The foreign policy of Singapore has the least changed as the Singapore's policy focuses on internal trade since the state was found. As for the foreign policy of Brunei Darussalam, Brunei has a little role in the international stage; the state having closest relationship as from the view of history is Singapore as the Singaporean has invested in retailing business in Brunei. The foreign policy of Vietnam has emphasized on an omnidirectional foreign policy in order to compete with several states in global stage. The foreign policy of Myanmar has proceeded with a friendly foreign policy with all ASEAN member states, the East-west Corridor transportation line from Myanmar through Thailand and Lao to Vietnam has been developed. As for the foreign policy of Lao, In 2001, the Thai government and Lao government held a discussion which Thailand reaffirmed the position not to support the anti-Lao group. The foreign policy of Cambodia has proceeded with more openness, having good relation with China, Russia and USA as these states has invested in the state, especially the US company.

Keywords: Globalization, Public Policy Analysis, Foreign Policy, ASEAN Member States.

BUILDING THE FUTURE: STRATEGIC INFRASTRUCTURE INVESTMENT FOR A THRIVING U.S. ECONOMY

Narong Kulnides

Faculty of Humanity and Social Science, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok,
Thailand

Abstract:

The study of Sanitary landfill in Bang Nok-khwaek municipality consists of two procedures. First, to survey and create the spatial database by using physical factor, environmental factor, economical factor and social factor to follow the method of Geographic information system: GIS, second, to analyze the proper spatial for allocating the sanitary landfill in Bang Nok-khwaek municipality by using Overlay techniques to calculate the weighting linear total in Arc GIS program. The study found that there are 2.49 sq.km. proper spatial for the sanitary landfill in Bang Nok-khwaek municipals city which is 66.76% of the whole area. The highest proper spatial is 0.02 sq.km. which is 0.54%, The high proper spatial is 0.3 sq.km. which is 8.04%, the moderate spatial is 1.62 sq.km. which is 43.43% and the low proper spatial is 0.55 sq.km. which is 14.75%. These results will be used as the guideline to select the sanitary landfill area in accordance with sanitation standard for Subdistrict Administrative Organization and Subbdistrict Municipality in Samut Songkhram provice.

Keywords: An application of Geographic Information System, select areas for sanitary landfill and Bang Nok-khwaek municipality.

LEADING THE CHARGE: EFFECTIVE LEADERSHIP STRATEGIES FOR THE ENGINEERING, TECHNOLOGY, AND CONSTRUCTION INDUSTRY

Dr. Chalernpol Tapsai

Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, Thailand

Abstract:

The objectives of this research were to study the level of influencing factors, leadership, supply chain management, innovation, competitive advantages, business success, and affecting factors to the business success of the mobile phone system service providers in Bangkok Metropolitan. This research was done by the quantitative approach and the qualitative approach. The quantitative approach was used for questionnaires to collect data from the 331 mobile service shop managers franchised by AIS, Dtac and TrueMove. The mobile phone system service providers/shop managers were randomly stratified and proportionally allocated into subgroups exclusive to the number of the providers in each network. In terms of qualitative method, there were in-depth interviews of 6 mobile service providers/managers of Telewiz and Dtac and TrueMove shop to find the agreement or disagreement with the content analysis method. Descriptive Statistics, including Frequency, Percentage, Means and Standard Deviation were employed; also, the Structural Equation Model (SEM) was used as a tool for data analysis. The content analysis method was applied to identify key patterns emerging from the interview responses. The two data sets were brought together for comparing and contrasting to make the findings, providing triangulation to enrich result interpretation. It revealed that the level of the influencing factors – leadership, innovation management, supply chain management, and business competitiveness had an impact at a great level, but that the level of factors, innovation and the business, financial success and nonbusiness financial success of the mobile phone system service providers in Bangkok Metropolitan, is at the highest level. Moreover, the business influencing factors, competitive advantages in the business of mobile system service providers which were leadership, supply chain management, innovation management, business advantages, and business success, had statistical significance at .01 which corresponded to the data from the interviews.

Keywords: Business success, mobile service providers.

UNPACKING THE TOOLBOX: A SYSTEMATIC EXAMINATION OF METHODS FOR FOSTERING SOCIAL INNOVATION

Prof. Dr. Saowapa Phaithayawat

Faculty of Management Science, Suan Sunandha Rajabhat Univeristy, Dusit, Bangkok 10300
Thailand

Abstract:

The objectives of this research were to study the level of influencing factors, leadership, supply chain management, innovation, competitive advantages, business success, and affecting factors to the business success of the mobile phone system service providers in Bangkok Metropolitan. This research was done by the quantitative approach and the qualitative approach. The quantitative approach was used for questionnaires to collect data from the 331 mobile service shop managers franchised by AIS, Dtac and TrueMove. The mobile phone system service providers/shop managers were randomly stratified and proportionally allocated into subgroups exclusive to the number of the providers in each network. In terms of qualitative method, there were in-depth interviews of 6 mobile service providers/managers of Telewiz and Dtac and TrueMove shop to find the agreement or disagreement with the content analysis method. Descriptive Statistics, including Frequency, Percentage, Means and Standard Deviation were employed; also, the Structural Equation Model (SEM) was used as a tool for data analysis. The content analysis method was applied to identify key patterns emerging from the interview responses. The two data sets were brought together for comparing and contrasting to make the findings, providing triangulation to enrich result interpretation. It revealed that the level of the influencing factors – leadership, innovation management, supply chain management, and business competitiveness had an impact at a great level, but that the level of factors, innovation and the business, financial success and nonbusiness financial success of the mobile phone system service providers in Bangkok Metropolitan, is at the highest level. Moreover, the business influencing factors, competitive advantages in the business of mobile system service providers which were leadership, supply chain management, innovation management, business advantages, and business success, had statistical significance at .01 which corresponded to the data from the interviews.

Keywords: Business success, mobile service providers.

INVESTIGATING THE PROFITABILITY OF COSMETICS PRODUCTS: A BOOTSTRAP EDGEWORTH APPROXIMATION APPROACH

Aber Salem Aboalgasm,

Rupert Ward

Kyoto University of foreign studies, Japan

Abstract:

This paper examines Japanese life expectancy, and the declining birth rate to investigate the Japanese people's view of death, and their consciousness of death. To support their perspectives toward death, "Eitai Kuyobo," and tombs with Japanese animation will be focused as Japanese citizens have created unique tombs designs of their own tombs. With the methodological aspects, Japan's birth and mortality rates, Japan's average life expectancy, history of tombs, creation of one's own tombs and types of marriage will be significant. By examining the Japanese history of tombs, social change and unique tombs, and the increase of mortality rate in Japanese super-aging society, this study contributes the change of people's view toward tombs, and a view toward life and death. Accordingly, focusing on the change of people's view toward tombs it is concluded that the change is caused by the increase of mortality rate in Japanese super-aging society.

Keywords: Tombs, History, Change, New Designed Tombs, Family Relationship.

UNVEILING THE IMPACT OF COVID-19 ON USER PERCEPTIONS OF MHEALTH SERVICE QUALITY

Marut Pichetvit

Assistant Professor in English Language Program, Suan Sunandha Rajabhat University,
Bangkok, Thailand

Abstract:

The purposes of this study are 1) to study the frequent English writing errors of students registering the course: Reading and Writing English for Academic Purposes II, and 2) to find out the results of writing error correction by using coded indirect corrective feedback and writing error treatments. Samples include 28 2nd year English Major students, Faculty of Education, Suan Sunandha Rajabhat University. Tool for experimental study includes the lesson plan of the course; Reading and Writing English for Academic Purposes II, and tool for data collection includes 4 writing tests of short texts. The research findings disclose that frequent English writing errors found in this course comprise 7 types of grammatical errors, namely Fragment sentence, Subject-verb agreement, Wrong form of verb tense, Singular or plural noun endings, Run-ons sentence, Wrong form of verb pattern and Lack of parallel structure. Moreover, it is found that the results of writing error correction by using coded indirect corrective feedback and error treatment reveal the overall reduction of the frequent English writing errors and the increase of students' achievement in the writing of short texts with the significance at .05.

Keywords: Coded indirect corrective feedback, error correction, and error treatment.

WEB-CONTENT ANALYSIS OF THE MAJOR SPANISH TOURIST DESTINATIONS EVALUATION BY RUSSIAN TOURISTS

Natalia Polkanova, Sergey Kazakov

National Research University Higher School of Economics, Moscow, Russia

Abstract:

In the second decade of the XXI century the role of tourism destination attractiveness is becoming increasingly important for destination management. Competition in tourism market moves from ordinary service quality to provision of unforgettable emotional experience for tourists. The main purpose of the present study is to identify the perception of the tourism destinations based on the number of factors related to its tourist attractiveness. The content analysis method was used to analyze the on-line tourist feedback data immensely available in Social Media and in travel related sites. The collected data made it possible to procure the information which is necessary to understand the perceived attractiveness of the destinations and key destination appeal factors that are important for Russian leisure travelers. Results of the present study demonstrate key attractiveness factors or destination ‘properties’ that were unveiled as the most important for Russian leisure tourists. The study targeted five main Spanish tourism destinations that initially were determined by in-depth interview with a number of Russian nationals who had visited Spain at least once. The research results can be useful for Spanish Tourism Organization Representation office in Russia as well as for the other national tourism organizations in order to promote their respective destinations for Russian travelers focusing on main attractiveness factors identified in this study.

Keywords: Tourism destination, destination attractiveness, destination competitiveness, content analysis, unstructured image.

DISABILITY VARIETY MANAGEMENT: A CASE STUDY OF THE BANKING SECTOR IN THE KSA

Nada Azhar

Glasgow Caledonian University, Glasgow G4 0BA, Scotland, UK

Abstract:

As a developing country, The Kingdom of Saudi Arabia (KSA) needs to make the best possible use of its workforce for social and economic reasons. The workforce is diverse, calling for appropriate diversity management (DM). The thesis focuses on the banking sector in KSA. To date, there have been no studies on DM in the banking sector in this country. Many organizations have introduced specific policies and programmes to improve the recruitment, inclusion, promotion, and retention of diverse employees, in addition to the legal requirements existing in many countries. However, Western-centric models of DM may not be applicable, at least not in their entirety, in other regions.

The aim of the study is to devise a framework for understanding gender, age and disability DM in the banking sector in KSA in order to enhance DM in this sector. A sample of 24 managers, 2 from each of the 12 banks, was interviewed to obtain their views on DM in the banking sector in KSA. Thematic analysis was used to analyze the data. These themes were used to develop the questionnaire, which was administered to 10 managers in each of the 12 banks. After analysis of these data, and completion of the study, the research will make a theoretical contribution to the knowledge on DM and a practical contribution to the management of diversity in Saudi banks. This paper concerns a work in progress.

Keywords: Age, disability, diversity, gender, Kingdom of Saudi Arabia.

ITALIC HANDWRITING IN AN INTERNET ERA

Karen Armstrong

Faculty of Education at York University in Toronto Ontario, Canada

Abstract:

Recent concerns about the value of teaching cursive handwriting in the classroom are based on the belief that cursive handwriting or penmanship is an outdated and unnecessary skill in today's online world. The discussion of this issue begins with a description of current initiatives to eliminate handwriting instruction in schools. This is followed by a brief history of cursive writing through the ages. Next considered is a description of its benefits as a preliminary process for younger children as compared with immediate instruction in keyboarding, particularly in the areas of vision, cognition, motor skills and automatic fluency. Also considered, is cursive's companion, paper itself, and the impact of a paperless, "screen and keyboard" environment. The discussion concludes with a consideration of the unique contributions of cursive and keyboarding as written forms of communication, along with their respective surfaces, paper and screen. Finally, an assessment of the practical utility of each skill is followed by an informal assessment of what is lost and what remains as we move from a predominantly paper and pen world of handwriting to texting and keyboarding in an environment of screens.

Keywords: Asemic writing, cursive, handwriting, keyboarding, paper.

THE INFLUENCE OF PARENTAL ENGAGEMENT IN PRESCHOOL DISABLED CHILDREN

Sheng-Min Cheng

Special Education Center at National Taiwan Normal University, Taiwan

Abstract:

The purpose of this study was to investigate the relationship between parent involvement and preschool disabled children's development. Parents of 3 year old disabled children (N=440) and 5 year old disabled children (N=937) participating in the Special Needs Education Longitudinal Study were interviewed or answered the web design questionnaire about their actions in parenting their disabled children. These children's developments were also evaluated by their teachers. Data were analyzed using Structural Equation Modeling. Results were showed by tables and figures. Based on the results, the researcher made some suggestions for future studies.

Keywords: Child development, longitudinal data analysis, parent involvement, preschool disabled children.

THE SIGNIFICANCE OF CONCERNS FOR THE YOUTH IN VOTER DECISION- MAKING: A CASE STUDY AMONG UNIVERSITY STUDENTS IN MALAYSIA

Lecture Sivamurugan Pandian

School of Social Sciences, Universiti Sains Malaysia Penang, Malaysia

Abstract:

In the 13th Malaysia's General Elections held in 2013, it was observed that large numbers of urban constituencies saw strongly decisive young voters (between 21-39 age group) determine the outcome in their favour. Also, the Elections Commission had approximated that 70% of some 4.2 million unregistered voters at the time were citizens aged between 21 and 40 years old. If they are not already considered an important form of political leverage, 450,000 young Malaysians turn 21 years old each year. Further compounding this fact were the 2.4 million new voters registered in 2012, which at the time constituted almost 30% of the entire voting population. This article discusses the importance of issues for the youth, with reference to the university students in Malaysia in their decision making on polling day.

Keywords: Malaysia, Youth, Issues, Voting Patterns, Elections.

JAPANESE ENGLISH IN TRAVEL PAMPHLETS

Premvadee Na Nakornpanom

Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Abstract:

This study investigates the role and impact of English loan words on Japanese language in travel brochures. The issues arising from a potential switch to English as a tool to absorb the West's advanced knowledge and technology in the modernization of Japan to a means of linking Japan with the rest of the world and enhancing the country's international presence. Sociolinguistic contexts was used to analyze data collected from the Nippon Travel agency "HIS"'s brochures in Thailand, revealing that English plays the most important role as lexical gap fillers and special effect givers. An increasing mixer of English to Japanese affects how English is misused, the way the Japanese see the world and the present generation's communication gap.

Keywords: English, Japanese, loan words, travel brochure.

RESEARCH EXAMINATION IN ECLECTIC THEORY (KABOUDAN AND SFANDIAR) ONLINE METACOGNITIVE READING STRATEGIES UTILIZATION BY POSTGRADUATE LIBYAN EFL STUDENTS

Tarideh Alizadeh
Mohd Nasir Hashim

ultural Center, University of Malaya (UM), 50603, Kuala Lumpur, Malaysia,

Abstract:

Present research investigates eclecticism in Iranian theatre on the basis of eclectic theory. Eclectic theatre is a new theory in postmodernism. The theory appeared during 60th – 70th century in some theatres such as “Conference of the Birds”. Special theatrical forms have been developed in many geographical- cultural areas of the world and are indigenous to that area. These forms, as compared with original forms, are considered to be traditional while being comprehensive, the form is considered to be national. Kaboudan and Sfandiar theatre has been influenced by elements of traditional form of Iran.

Keywords: Eclectic theatre, theatrical forms, tradition, play.

AUGURIOUS SIGNIFICANCE FOR COMMUNITY SOUVENIR PRODUCTS

ASSOC. PROF. DR. NAJWA ALSAYED OMAR

Department of English, Azawiya University, Libya

Abstract:

With the increasing popularity of the Internet, online reading has become an essential source for EFL readers. Using strategies to comprehend information on online reading texts play a crucial role in students' academic success. Metacognitive reading strategies are effective factors that enhance EFL learners reading comprehension. This study aimed at exploring the use of online metacognitive reading strategies by postgraduate Libyan EFL students. Quantitative data was collected using the Survey of Online Reading Strategies (OSORS). The findings revealed that the participants were moderate users of metacognitive online reading strategies. Problem solving strategies were the most frequently reported used strategies, while support reading strategies were the least. The five most and least frequently reported strategies were identified. Based on the findings, some future research recommendations were presented.

Keywords: Metacognitive strategies, Online reading, Online reading strategies, Postgraduate students.

IMPACT OF A COMPANY'S DYNAMIC CAPABILITIES ON ITS INNOVATION CAPABILITIES

Lovorka Galetic, Zeljko Vukelic

Faculty of Economics & Business, University of Zagreb, Croatia

Abstract:

The advanced concepts of strategic and innovation management in the sphere of company dynamic and innovation capabilities, and achieving their mutual alignment and a synergy effect, are important elements in business today. This paper analyses the theory and empirically investigates the influence of a company's dynamic capabilities on its innovation capabilities. A new multidimensional model of dynamic capabilities is presented, consisting of five factors appropriate to real time requirements, while innovation capabilities are considered pursuant to the official OECD and Eurostat standards. After examination of dynamic and innovation capabilities indicated their theoretical links, the empirical study testing the model and examining the influence of a company's dynamic capabilities on its innovation capabilities showed significant results. In the study, a research model was posed to relate company dynamic and innovation capabilities. One side of the model features the variables that are the determinants of dynamic capabilities defined through their factors, while the other side features the determinants of innovation capabilities pursuant to the official standards. With regard to the research model, five hypotheses were set. The study was performed in late 2014 on a representative sample of large and very large Croatian enterprises with a minimum of 250 employees. The research instrument was a questionnaire administered to company top management. For both variables, the position of the company was tested in comparison to industry competitors, on a fivepoint scale. In order to test the hypotheses, correlation tests were performed to determine whether there is a correlation between each individual factor of company dynamic capabilities with the existence of its innovation capabilities, in line with the research model. The results indicate a strong correlation between a company's possession of dynamic capabilities in terms of their factors, due to the new multi-dimensional model presented in this paper, with its possession of innovation capabilities. Based on the results, all five hypotheses were accepted. Ultimately, it was concluded that there is a strong association between the dynamic and innovation capabilities of a company.

Keywords: Dynamic capabilities, innovation capabilities, competitive advantage, business results.

A PSO-NM ALGORITHM FOR NELSON-SIEGEL-SVENSSON CALIBRATION

Sofia Ayouche, Rachid Ellaia, Rajae Aboulaich

Laboratory of Study and Research in Applied Mathematics, LERMA, Mohammed V
University in Rabat, Mohammadia School of Engineers, BP 765, Ibn Sina avenue, Agdal,
Rabat, Morocco

Abstract:

Today, insurers may use the yield curve as an indicator evaluation of the profit or the performance of their portfolios; therefore, they modeled it by one class of model that has the ability to fit and forecast the future term structure of interest rates. This class of model is the Nelson-Siegel-Svensson model. Unfortunately, many authors have reported a lot of difficulties when they want to calibrate the model because the optimization problem is not convex and has multiple local optima. In this context, we implement a hybrid Particle Swarm optimization and Nelder Mead algorithm in order to minimize by least squares method, the difference between the zero-coupon curve and the NSS curve.

Keywords: Optimization, zero-coupon curve, Nelson-Siegel- Svensson, Particle Swarm Optimization, Nelder-Mead Algorithm.

CONSEQUENCES OF OIL PRICES ON RENEWABLE ENERGY DEPLOYMENT

Osamah A. Alsayegh

Energy & Bulding Research centter Kkuwait Institute for Scintiffic research.

Abstract:

This paper contributes to the literature by updating the analysis of the impact of the recent oil prices fall on the renewable energy (RE) industry and deployment. The research analysis uses the Renewable Energy Industrial Index (RENIXX), which tracks the world's 30 largest publicly traded companies and oil prices daily data from January 2003 to March 2016. RENIXX represents RE industries developing solar, wind, geothermal, bioenergy, hydropower and fuel cells technologies. This paper tests the hypothesis that claims high oil prices encourage the substitution of alternate energy sources for conventional energy sources. Furthermore, it discusses RENIXX performance behavior with respect to the governments' policies factor that investors should take into account. Moreover, the paper proposes a theoretical model that relates RE industry progress with oil prices and policies through the fuzzy logic system.

Keywords: Fuzzy logic, investment, policy, stock exchange index.

LEAN HEALTHCARE: CHALLENGES AND FACILITATORS IN THE COLOMBIAN CONTEXT

Erika Ruiz, Nestor Ortiz

Universidad Industrial de Santander, Colombia

Abstract:

Lean philosophy has evolved over time and has been implemented both in manufacturing and services, more recently lean has been integrated in the companies of the health sector. Currently it is important to understand the successful way to implement this philosophy and try to identify barriers and enablers to the sustainability of lean healthcare. The main purpose of this research is to identify the barriers and enablers in the implementation of Lean Healthcare based on case studies of Colombian healthcare centers. In order to do so, we conducted semi-structured interviews based on a maturity model. The main results indicate that the success of Lean implementation depends on its adaptation to contextual factors. In addition, in the Colombian context were identified new factors such as organizational culture, management models, integration of the care and administrative departments and triple helix relationship.

Keywords: Barriers, enablers, implementation, lean healthcare, sustainability.

RECOGNITION OF LEAN IMPLEMENTATION HURDLES IN INDIAN INDUSTRIES

Bhim Singh

Echelon Institute of Technology . India

Abstract:

Due to increased pressure from global competitors, manufacturing organizations are switching over to lean philosophies from traditional mass production. Lean manufacturing is a manufacturing philosophy which focuses on elimination of various types of wastes and creates maximum value for the end customers. Lean thinking aims to produce high quality products and services at the lowest possible cost with maximum customer responsiveness. Indian Industry is facing lot of problems in this transformation from traditional mass production to lean production. Through this paper an attempt has been made to identify various lean implementation hurdles in Indian industries with the help of a structured survey. Identified hurdles are grouped with the help of factor analysis and rated by calculating descriptive statistics. To show the effect of lean implementation hurdles a hypothesis “Organizations having higher level of lean implementation hurdles will have poor (negative) performance” has been postulated and tested using correlation matrix between performance parameters of the organizations and identified hurdles. The findings of the paper will be helpful to prepare road map to identify and eradicate the lean implementation hurdles.

Keywords: Factor analysis, global competition, lean implementation and lean hurdles.

ADVANCING LOCAL PRODUCTS THROUGH ONE VILLAGE ONE PRODUCT AND CUSTOMER SATISFACTION

Wardoyo, Humairoh

Univerasity of Muhammadiyah tangerang , Indonesia

Abstract:

In global competition nowadays, the world economy heavily depends upon high technology and capital intensive industries that are mainly owned by well-established economic and developed countries, such as United States of America, United Kingdom, Japan, and South Korea. Indonesia as a developing country is building its economic activities towards industrial country as well, although a slightly different approach was implemented. For example, similar to the concept of one village one product (OVOP) implemented in Japan, Indonesia also adopted this concept by promoting local traditional products to improve incomes of village people and to enhance local economic activities. Analysis on how OVOP program increase local people's income and influence customer satisfaction were the objective of this paper. Behavioral intention to purchase and re-purchase, customer satisfaction and promotion are key factors for local products to play significant roles in improving local income and economy of the region. The concepts of OVOP and key factors that influence economic activities of local people and the region will be described and explained in the paper. Results of research, in a case study based on 300 respondents, customers of a local restaurant at Tangerang City, Banten Province of Indonesia, indicated that local product, service quality and behavioral intention individually have significant influence to customer satisfaction; whereas simultaneous tests to the variables indicated positive and significant influence to the behavioral intention through customer satisfaction as the intervening variable.

Keywords: Behavioral intention, customer satisfaction, local products, one village one product.

OVERVIEW OF MODELS OF CONSUMER BEHAVIOR AND INFLUENCE OF EMOTIONS IN DECISION MAKING

Mikel Alonso López
Complutense University , Spain

Abstract:

In order to begin the process of studying the task of making consumer decisions, the main decision models must be analyzed. The objective of this task is to see if there is a presence of emotions in those models, and analyze how authors that have created them consider their impact in consumer choices. In this paper, the most important models of consumer behavior are analysed. This review is useful to consider an unproblematic background knowledge in the literature. The order that has been established for this study is chronological.

Keywords: Consumer behaviour, emotions, decision making, consumer psychology.

CEFR-ALIGNED FORMATIVE ASSESSMENT: TEACHERS' PERCEPTION, ATTITUDES AND PRACTICES

Sumati Muniandy¹, Jasmine Jain¹, Ramesh Nair²

¹Faculty of Social Sciences & Leisure Management, Taylor's University, Malaysia

²Academy of Language Studies, Universiti Teknologi MARA Research Fellow, Accounting Research Institute, Malaysia

ABSTRACT

The objective of this research is to explore the perceptions, attitudes and frequency of use of CEFR-aligned formative assessment strategies among the teachers in the primary English language classroom. The study used quantitative design which involved 56 respondents in the Johore Bahru district using convenience sampling. The survey was validated by two experts in the same field in terms of face validity and content validity. Then it was piloted before conducting the main study. Descriptive analysis was used to analyse the data. Overall, the respondents have the positive attitude and perception towards the formative assessment. Nevertheless, they hardly use the formative assessment strategies in the classroom. The study raises the concerns the reasons why these teachers failed to use formative assessment daily in the teaching and learning. The paper ended with some suggestions for a better use of formative assessment in the future.

Keywords: formative assessment; assessment for learning; student-centred, primary school, classroom

KONUŞMADA DOLAYLILIK: DOLAYLILIK ÖLÇEĞİNİ UYARLAMA

Dr. Öğr. Üyesi, DİLEM DİNC ¹

¹ Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
dilemdinc@gmail.com - ORCID ID: 0000-0002-2042-3735

ÖZET

Konuşmada dolaylılık çalışmamızda incelenecek yönler: konuşmanın dolaylı olması ve diğerlerinin konuşmalarının dolaylı olarak nitelenmesi. Buradan hareketle, çalışmanın amacı bireylerin konuştukları sırada ve diğerlerinin konuşmalarını değerlendirirken dolaylılığı kullanıp kullanmadıklarını değerlendirmek ve dolaylılık ölçeğini Türk örnekleme uyarlama çalışmasını yapmaktır. Dolaylılık ölçeğinin Türk örnekleme uyarlaması, daha önce Türk örnekleme için geliştirilmiş olan Kültürel İletişim Ölçeği ile ilişkisi değerlendirilerek yapılmıştır. Çalışmaya 18-30 yaş aralığında (Ort=21.50, Ss=2.72) olan 67 kız ve 41 erkek olmak üzere toplam 108 üniversite öğrencisi katılmıştır. Uyarlaması yapılan Dolaylılık Ölçeğinin bu çalışmadan elde edilen sonuçlar kapsamında Türk örnekleme için kullanılmasının uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Analizler değerlendirildiğinde kadın ve erkekler arasında dolaylılığı yorumlama açısından farklılık gözlenmemiştir. Ancak cinsiyetler arasında dolaylı konuşma açısından farklılık gözlenmiştir. Konuşma sırasında erkekler kadınlara göre daha fazla dolaylı konuştuklarını bildirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: dolaylılık, konuşma, dili anlama.

1. GİRİŞ

Her konuşma açık basit bir şekilde yapılabiliyorsa insanları dolaylı konuşmaya yönelten nedir? Bu konu psikoloji, felsefe, edebiyat, sanat gibi farklı disiplinlerin dikkatini çekerek dolaylılık, ironi, örtmece, ima, kinaye,.. kavramları adı altında incelenmeye çalışılmaktadır. Tannen'e (1981) göre dolaylı konuşmada bireyler diğerlerine zihinlerinde ne olduğu hakkında fikir vermektedir. Bu şekilde karşıdaki kişinin o sırada bir konu hakkında nasıl düşünebileceği hakkında bir fikrimiz olabileceğini ifade etmektedir. Bu da hem kendi ihtiyaçlarımız hem de karşıdakinin ihtiyacını düşünerek hareket edebilmeyi ve konuşmada denge sağlamanın doğal bir yolu olabileceğini düşündürür.

Konuşma algısı, dilde yer alan seslerin birimlerini kelimelere kodlayıp, yorumlandıktan sonra anlaşıldığı süreç olarak tanımlanabilir (Karakaş, 2017). Konuşma algısı sırasında her aşamada dolaylılıktan söz edilebilir. İştilen kelimelerin birden fazla anlam içermesi dolayısıyla konuşan kişinin ve dinleyenin de kelimelerin anlamları üzerinden konuşmayı yorumlayabilmesi gerekir. Konuşmada dolaylılık, hem konuşanın kelimelerle ifade ettiği dışında bir anlamın bulunması hem de ifadenin kendisinde bir anlamın olması şeklinde tanımlanabilir. Burada söylenen ile söylenilmek istenen bir aradadır (Holtgraves, 1997). Dolaylılık, bireylerin hem kendini hem de yaşamı anlamlandırabilmesi açısından önem taşır. En uçta dolaylılık ölüm için kullanılmıştır:

her canlının bir gün öleceği gerçeğine rağmen insanlar ölüm yokmuş gibi yaşamaktadır (Gezer ve Çelik, 2017).

İnsanların birbirleriyle iletişim kurdukları sırada dolaylılığı mı tercih ettiği yoksa daha doğrudan bir yöntemi mi seçtiği olgusu kültürlerine göre farklılık gösterebilmektedir (Nisbett, 2005). Batıda bulunan kültürlerde daha çok bireyci ya da Hall (1977)'in ayrımını tanımlamış olduğu 'düşük bağlam'lı bireylerin iletişim sırasında da düşük bağlamlı iletişimi tercih ettikleri gözlenmektedir (Erdem, 2006). Toplulukçu ya da Hall (1977)'in ayrımını tanımlamış olduğu 'yüksek bağlam'lı bireylerin iletişim sırasında da yüksek bağlamlı iletişimi tercih ettiklerini bildirmektedir. Yüksek ve düşük bağlam ayrımını ifade ederken kültürel iletişimde 'yüksek bağlam'lı bireylerin konuşmada daha imalı, daha dolaylı ve daha kapalı, söylemek istedikleri ile söylediklerinin farklı olduğunu 'düşük bağlam'lı bireylerin ise konuşma sırasında daha net, daha açık, daha doğrudan ve söylemek istedikleri ile söylediklerinin benzer olduğunu belirtmiştir (Hall, 1977). Türk kültüründe de toplulukçuluğa yakın görünen yüksek bağlamlı iletişimi tercih etme eğilimi olan bir yapıya benzediği düşünülmektedir (Erdem, 2006).

İnsanlar arasındaki karşılıklı etkileşim sırasında konuşmada dolaylılığı ölçen Türk toplumuna uyarlanmış bir ölçeğin yokluğundan dolayı bu çalışmada, Holtgraves (1997) tarafından konuşmada dolaylı olma ve konuşmanın yorumlanmasını değerlendiren bir ölçek olarak geliştirilen Dolaylılık Ölçeğinin Türk örnekleme için kullanılabilirliğinin saptanması amaçlanmıştır. Bu yüzden çalışmanın amacı; Holtgraves (1997) tarafından geliştirilmiş olan Dolaylılık Ölçeği'nin (Conversational Indirectness Scale-CIS) Türkçe uyarlamasını yapmaktır.

2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada veri toplama araçları olarak Genel Bilgi Formu ile Dolaylılık Ölçeği (Conversational Indirectness Scale-CIS) ve Kültürel İletişim Ölçeği-Türkçe (KİO-TUR) kullanılmıştır.

2.1. Dolaylılık Ölçeği (*Conversational Indirectness Scale-CIS*)

Bireylerin başkalarının konuşmalarını dolaylılık açısından nasıl değerlendirdiklerini ve dolaylı konuşmayı kullanıp kullanmadıklarını belirleyebilmek amacıyla 1997'de Holtgraves tarafından geliştirilmiştir. 19 maddeden oluşan 7'li likert tipi bir ölçektir. Maddelerin her biri Hiç Katılmıyorum (1) ile Tamamen Katılıyorum (7) arasında değerlendirilmektedir. Ölçeğin "yorumlama" ve "dolaylı olma" olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. Orijinal ölçeğin 10 maddesi (1, 4, 5, 7, 8, 10, 12, 15, 16 ve 19. maddeler) yorumlama (interpretation) ve 9 maddesi (2, 3, 6, 9, 11, 13, 14, 17 ve 18. maddeler) ise dolaylı olma (production) boyutunda değerlendirilmektedir. Ölçeğin 3, 8, 12, 13, 18 ve 19. maddeleri ters puanlanmaktadır (Hiç Katılmıyorum-7 ile Tamamen Katılıyorum-1). Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğinin tüm ölçek için $r=.90$, yorumlama boyutu için $r=.87$ ve dolaylı olma boyutu için $r=.85$ olduğu belirtilmektedir. Ölçeğin yüksek değerleri dolaylılığın yüksek olduğunu göstermektedir. Verilen cevaplara 1-7 arasında puan verilmekte ve ölçekte yorumlama boyutu 10-70 puan arasında; dolaylı olma boyutu ise 9-63 puan arasında değişmektedir (Holtgraves, 1997). Ölçeğin Türk örnekleme uygulanabilmesi için maddeler ilk olarak Türkçe'ye çevirisi İngilizce eğitimi ileri düzeyde olan birbirinden bağımsız üç uzman tarafından yapılmıştır. Türkçe çevirisi ise araştırmacı ile alanda üç uzman tarafından gözden geçirilmiş ve her madde için o maddeyi en iyi temsil ettiği düşünülen çeviri benimsenerek kullanılmıştır.

2.2. Kültürel İletişim Ölçeği-Türkçe (KİO-TUR)

Hall'ın Düşük-Yüksek Bağlam modeli ele alınarak Erdem (2006) tarafından geliştirilen bir ölçektir (Akt. Erdem ve Ünlü, 2006). Ölçekte bağlamı ne derecede kullandıklarını değerlendirmeye yönelik düşük ve yüksek olmak üzere iki boyutta oluşturulmuştur. 7'si düşük (2, 4, 6, 8, 10, 12 ve 14. maddeler), 8'i de yüksek (1, 3, 5, 7, 9, 11, 13 ve 15. maddeler) bağlam boyutuyla ilgili olan 15 ifadeli kendini değerlendirme türü bir ölçektir. Bireylerin bu ifadelere ne derece katılıp katılmadığı 7'li likert tipi ölçek ile değerlendirilmektedir (Erdem, 2006; Erdem ve Ünlü, 2006). Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Verilen cevaplara 1-7 arasında puan verilmekte ve ölçekte düşük bağlam boyutu 7-49 puan arasında; yüksek bağlam boyutu ise 8-56 puan arasında değişmektedir. 'Yüksek bağlam'ın kültürel iletişimde kapalı, dolaylı, söylenenin söylenmek istendiğinden farklı olduğu, ortama göre söylenenin ifadesinin farklı anlamlara geldiği ve çevresel faktörlerin etki ettiği durumu ifade ettiği belirtilirken; 'düşük bağlam'ın kültürel iletişimde açık ve direkt, söylenenin söylenmek istenene eş olduğu, ortama göre söylenenin ifadesinin aynı anlamlara geldiği ve çevresel faktörlerden etkilenmediği durumu ifade ettiği belirtilmektedir (Edem, 2006).

2.3. Genel Bilgi Formu

Örneklemin yaş, cinsiyet, sınıf ve okudukları bölüm gibi sosyodemografik özelliklerini belirlemek amacıyla bu araştırma için oluşturulan yarı yapılandırılmış bir formdur.

2.4. İşlem

Çalışmaya gönüllü olarak alınan tüm bireyler çalışmaya katılım için onam formunu imzaladıktan sonra genel bilgi formu ve kendini değerlendirme ölçekleri rastgele bir sırada bireysel olarak alındıkları Psikoloji araştırma laboratuvarında uygulanmıştır.

2.4. Örneklem

Çalışmaya 67'si kadın (%62) ve 41'i erkek (%38) olmak üzere toplam 108 üniversite öğrencisi katılmıştır. Bu örnekleme katılımcıların yaşları 18-30 arasında (Ort=21.50, Ss=2.72) değişmektedir. Katılımcıların %94.4'ü bir üniversitedeki sayısal ve sözel bölümlerde okuyan lisans öğrencilerinden oluşmaktadır (Çizelge 1).

Çizelge 1. Örnekleme Cinsiyet ve Yaşın Ortalama – Standart Sapma Puanları

	N = 108
Yaş Aralığı	18-30
Yaş Ortalaması (Ss)	21.50 (2.72)
Kadın (%)	67 (%62)
Erkek (%)	41 (%38)

3. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

3.1. Örneklem

Uygulanmış olan bağımsız gruplar için t testi sonuçlarına göre Dolaylılık Ölçeğindeki yorumlama boyutu puanları açısından bireylerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($t(104) = -.27; p > .05$). Diğer bir deyişle erkekler (ort= 4.92; ss.= .96) ile kadınların (ort= 4.87; ss.= .83) yorumlama boyutu ortalama puanları arasında bir farklılık gözlenmemiştir.

Uygulanmış olan bağımsız gruplar için t testi sonuçlarına göre Dolaylılık Ölçeğindeki dolaylı olma boyutu puanları açısından bireylerin cinsiyetleri arasında anlamlı fark saptanmıştır ($t(104) = -2.49; p < .05$). Diğer bir deyişle erkeklerin ($ort = 3.97; ss. = 1.0$) ile kadınlara ($ort = 3.44; ss. = 1.08$) göre daha fazla dolaylı yorum kullandıklarını belirttikleri gözlenmiştir.

Uygulanmış olan bağımsız gruplar için t testi sonuçlarına göre Kültürel İletişim Ölçeğindeki hem düşük bağlam boyutu ($t(106) = .08; p > .05$) hem de yüksek bağlam boyutu ($t(106) = -1.53; p > .05$) puanları açısından bireylerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Diğer bir deyişle erkeklerin (DB: $ort = 3.36; ss. = .82$; YB: $ort = 5.45; ss. = .78$) düşük bağlam boyutu ile yüksek bağlam boyutu ortalama puanlarının kadınların (DB: $ort = 3.37; ss. = .73$; YB: $ort = 5.19; ss. = .89$) ortalama puanlarından farklılık göstermediği gözlenmiştir.

3.2. Ölçekler Arası Korelasyon Değerleri

Pearson Korelasyon analizi sonuçlarına göre Dolaylılık ölçeğindeki dolaylı olma (production) ile yorumlama (interpretation) boyutları arasında orta derecede pozitif yönde korelasyon olduğu bulunmuştur ($r = .45; p < .01$). Bu sonuca göre bireylerin yorumlama boyutu puanları arttıkça dolaylı olma boyutu puanları da artmaktadır. Dolaylılık ölçeğindeki yorumlama boyutu ile Kültürel İletişim Ölçeğindeki yüksek bağlam boyutu puanları arasında orta derecede pozitif yönde korelasyon olduğu bulunmuştur ($r = .32; p < .01$).

3.3. Geçerlik ve Güvenirlik Bulguları

Dolaylılık Ölçeğindeki yorumlama ve dolaylı olma boyutlarının güvenilirlik katsayılarını belirlemek amacıyla Cronbach Alfa güvenilirlik analizi yapılmıştır. Yapılan güvenilirlik analizi sonuçlarına göre Dolaylılık Ölçeğindeki iki alt boyutun da iç tutarlık katsayılarının yüksek olduğu gözlenmiştir. Yorumlama ve dolaylı olma boyutlarının iç tutarlılığına bakılmış ve yorumlama boyutu için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı $.73$; dolaylı olma boyutu için ise $.81$ olarak bulunmuştur.

3.4. Faktör Analizi Bulguları

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) oranının 0.79 ve Bartlett katsayısının anlamlı olduğu gözlenmiştir. Sonuçlar Dolaylılık Ölçeğinden elde edilen verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermiştir. Yapılan Faktör Analizi sonucunda ölçeğin iki faktörde toplandığı bulunmuştur. Faktörlerin açıkladıkları varyanslara bakıldığında; 1.faktör: $\%25.55$; 2.faktör: $\%11.98$ varyansı açıklamaktadır. İki faktörün toplam olarak açıkladıkları varyans $\%37.53$ 'tür (Çizelge 2).

Çizelge 2. Dolaylılık Ölçeğindeki Faktör Yükleri

	1.Faktör (Dolaylı Olma)	2.Faktör (Yorumlama)
İnsanlar söylediklerimin gerçek anlamını anlayabilmek için kafa yormak zorundadırlar.	.714	
Gerçekten ne demek istediğimi anlamak için insanların söylediklerimin altında anlam araması gerekli değildir.	-.681	
Genellikle ne söylediğim ifademde oldukça açıktır.	-.653	
Söylediklerimin çoğu zaman birden fazla anlamı vardır.	.572	

Söylediklerimin çoğu için daha derin bir anlam aramaya gerek yoktur.	-.568	
Sıklıkla söylediklerimde görüldüğünden daha fazlası vardır.	.561	
Söylediklerimin yorumlanabilmesinin farklı birçok yolu bulunmaktadır.	.500	
Kendimi birçok kez dolaylı olarak ifade etmeyi tercih ederim.	.499	
Genellikle başkalarının söylediklerinde daha derin anlamlar aramam.	-.497	
Bir şey söylediğimde insanlar çoğu zaman gerçekten ne demek istediğimden tam olarak emin değildir.	.378	
Birinin ne söylediğini anlamak için sıklıkla, söylenenden çok neden söylendiğine bakarım.		.697
Kişilerin ne söylediğinin gerçek anlamlarını anlamak için söylediklerini derinlemesine analiz etmek, çoğu zaman önemlidir.		.605
Gözlemlediğim veya katıldığım çoğu konuşmada, en önemli anlamların aslında söylenen ifadelerden daha derinlerde olduğunu düşünürüm.		.548
Birinin söylediklerinin derin anlamını ortaya çıkararak başarılı bir iletişimci olmaya çalışırım.		.543
Kişinin motivasyonunu, söylediklerinden ortaya çıkarmaya çalışırım.		.520
Gerçekte ne demek istediklerine karar vermek için sıklıkla bir kişinin ifadesine bakarım.		.513
Gerçekte ne demek istediğine karar vermeden önce bir kişinin söylediklerinin tüm yorumlarını düşünmeye çalışıyorum.		.513
Genellikle birinin söylediği şeyin başka bir anlamı daha olmadığını varsayarım.		-.321
Genellikle insanların sözlerini analiz etmek için fazla zaman harcamam.		-.228

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

Yaşamın anlamlandırılabilmesi (özellikle kişinin kendine açıkça ifade edebilmesi güç durumların ifadesinde) dolaylılık ya da dolaylı konuşma önemlidir. Bu durum toplumdaki bireylerin neden dolaylı konuşmayı dolaylı ifade etmeyi seçtiklerini göstermiş olmaktadır. Dolayısıyla bu alanda incelemelerin yapılabilmesi, dolaylı konuşmayı değerlendirebilecek ölçeklerin varlığını zorunlu kılmaktadır.

Çalışmamızda değerlendirdiğimiz ölçeklerdeki yüksek bağlam ile yorumlama boyutları arasındaki korelasyon oranı, iç tutarlık katsayıları ve Faktör Analizi sonuçları Holtraves

(1997) tarafından geliştirilmiş olan Dolaylılık Ölçeğinin Türk örnekleminde uygulanabilirliğini göstermiştir.

Dolaylı konuşma açısından kültürel farklılıklarla birlikte cinsiyetler arası farklılıkların bulunduğu belirtilmiştir (Tannen, 1981). Dolaylılığı yorumlama açısından cinsiyetler arasındaki farklılıkların değerlendirildiği çalışmadan elde edilen veriler erkeklerin kadınlara göre ima içeren yorumları daha fazla seçtiklerini göstermiştir belirtilmiştir (Dinc, Aslan ve Ergenoğlu, 2023). Çalışmamızdaki veriler dolaylılık açısından belirtilen durumlara göre değerlendirildiklerinde erkeklerin kadınlara göre daha fazla dolaylı olduklarını belirttikleri gözlenmiştir. Erkekler daha fazla dolaylı ifadeler kullandıklarını belirtmişlerdir Bu sonucun Dinc ve diğerlerinin (2023) çalışmasındaki yorumlama performansı ile uyumlu olduğu görülmektedir. Literatürde (Tannen, 1990) burada belirtilen sonuçla çelişkili durumların da elde edildiği gözlenmiştir. Tannen (1990) konuşma sırasında erkeklerin dolaylı değil de kadınlara göre daha doğrudan olduğunu belirtmiştir. Çalışmamızdaki bu sonucun literatüre göre çelişkili olması belki de bundan sonra cinsiyetler arasındaki farklılıklarda algının değişebileceğinin bir göstergesi olduğunu düşündürmektedir.

KAYNAKÇA

(Kitap Örneği)

- [1] Dinc, D., Aslan, A., Ergenoglu, T. Can we interpret implicitness?, Cognitive Studies| Études Cognitives, December, 23, 2023.
- [2] Erdem, R. İletişim Eğilimlerinin Yüksek-Düşük Bağlam Ayırımı ile Ölçülmesi: Türkçe Bir Ölçek Geliştirme Çalışması, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 1(2):17-25, 2006.
- [3] Erdem, R., Ünlü, E. İletişim Eğilimlerinin Yüksek Bağlam-Düşük Bağlam Ayırımı ile İncelenmesi: Hastane Çalışanları Örneği, Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 9(2), 177-195, 2006.
- [4] Gezer, A., Çelik, Y. Meaning Relations in Irony Frame and The Humorous Language in Ayşe Kilimci's Stories, Current Research in Social Sciences, 3(3), 98-114, 2017.
- [5] Hall, E., *Beyond Culture*, Doubleday, New York, 1977.
- [6] Holtgraves, T. Styles of Language Use: Individual and Cultural Variability in Conversational Indirectness. Journal of Personality and Social Psychology, 73(3), 624, 1997.
- [7] Karakaş, S. (2017). Prof. Dr. Sirel Karakaş Psikoloji Sözlüğü: Bilgisayar Programı ve Veritabanı - www.psikolojisozlugu.com (sürüm: 5.2.0/2022). <https://www.psikolojisozlugu.com/> (Erişim tarihi: 23.08.2023)
- [8] Nisbett, R.E., *Düşüncenin Coğrafyası: Doğulular ve Batılılar Nasıl ve Neden Birbirinden Farklı Düşünürler?*, Varlık Yayınları, İstanbul, 2005.
- [9] Tannen, D. Indirectness in Discourse: Ethnicity as Conversational Style. Discourse processes, 4(3), 221-238, 1981.
- [10] Tannen, D., *You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation*, Ballantine Books/New York: Morrow, 1990.

SPOR YÖNETİCİSİ ADAYLARININ SOSYAL GİRİŞİMCİLİK YETERLİLİKLERİ İLE SOSYAL PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi, Eda ADATEPE¹, Doktorant, Furkan KELEŞ²

¹ Bayburt Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, edaadatape@gmail.com- 0000-0003-1254-9300

² Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, kelesfurkan6161@gmail.com- 0009-0008-8585-4289

ÖZET

Bu çalışma spor yöneticisi adaylarının sosyal girişimcilik yeterlilikleri ile sosyal problem çözme becerilerinin hangi değişkenlere göre farklılaştığı ve aralarındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nicel araştırma tarama modellerinden genel tarama-ilişkisel tarama modeli tercih edilmiştir. Araştırmanın evrenini Bayburt Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spor Yöneticiliği programında eğitim gören 248 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada tam sayım metodu kullanılmıştır. Veriler 2023-2024 Akademik yılı Bahar döneminde toplanmıştır. Veri toplama aracı olan anket, kişisel bilgi formu, Yükseköğretimde Sosyal Girişimcilik Yeterliliği Ölçeği (SGYÖ) ve Sosyal Problem Çözme Envanteri (SPÇE)’nden oluşturmaktadır. Veri analizi tanımlayıcı istatistikleri, çarpıklık basıklık değerlerini, uç değer analizini, güvenilirlik analizini; farklılıklar için bağımsız gruplar t testini, tek yönlü varyans analizini (ANOVA), varyans analizleri ikili karşılaştırmalarda Tamhane T2 ve Scheffe testlerini, Levene testlerini ve ilişki analizlerinde Spearman korelasyon analizini içermektedir. Bulgularda, cinsiyet ve sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumu değişkenleri ile yapılan t testlerinde farklılık görülmezken, günlük sorunların kolayca çözümü, toplumsal ve çevresel duyarlılık, yönetici olma isteği değişkenlerinde tüm ölçekler ve alt boyutlarında anlamlı farklılık görülmüştür. Varyans analizlerinde; sınıf düzeyi değişkeninde SGYÖ ve tüm alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Sosyal medya kullanım sıklığı değişkeninde sadece SGY ölçeğinin “Kişisel Özellikler” alt boyutunda anlamlı farklılık görülmüştür. Korelasyon analizlerinde öğrencilerin genel ağırlıklı not ortalamaları ve ölçekler arasında pozitif yönde zayıf ilişkiler bulunmuştur. Fakat, SGYÖ ve SPÇE ölçekleri arasında korelasyon tespit edilememiştir.

Sonuç olarak, spor yöneticisi adaylarının sosyal girişimcilik yeterlilikleri ile sosyal problem çözme becerileri üzerindeki etkilerini incelemek için araştırmada yer alan değişkenler potansiyel olarak değerli olabilir. Eğitim programlarında pratik uygulamaları artırmak, mentorluk/koçluk ile gerçek dünya deneyimlerinden yararlanmak, proje tabanlı öğrenme fırsatları sunmak, işbirlikçi çalışmalara teşvik etmek, sosyal sorumluluk projelerine katılma fırsatları ile öğrencilerin bu konularda etkili bir şekilde gelişmeleri sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Spor yöneticisi, sosyal girişimcilik, sosyal problem çözme

EXAMINING THE RELATIONSHIPS BETWEEN SPORTS MANAGER CANDIDATES' SOCIAL ENTREPRENEURSHIP COMPETENCIES AND SOCIAL PROBLEM SOLVING SKILLS

Asst. Prof, Eda ADATEPE¹, Doctorant, Furkan KELEŞ²

¹Bayburt University, Faculty of Sport Sciences, edaadatape@gmail.com- 0000-0003-1254-9300

²Bayburt University, Graduate School of Education, kelesfurkan6161@gmail.com- 0009-0008-8585-4289

ABSTRACT

This study was conducted to examine the variables according to which social entrepreneurship competencies and social problem solving skills of prospective sport managers differ and the relationships between them. In the research, general screening-relational screening model, one of the quantitative research screening models, was preferred. The population of the study consisted of 248 volunteer students studying in Bayburt University, Faculty of Sport Sciences, Sport Management programme. Complete census method was used in the research. The data were collected in the spring semester of the 2023-2024 academic year. The questionnaire, which is a data collection tool, consists of personal information form, Social Entrepreneurship Competence Scale in Higher Education (SECS) and Social Problem Solving Inventory (SPSI). Data analysis included descriptive statistics, skewness kurtosis values, extreme value analysis, reliability analysis; independent groups t-test for differences, one-way analysis of variance (ANOVA), Tamhane T2 and Scheffe tests for pairwise comparisons, Levene tests and

Spearman correlation analysis for relationship analyses. In the findings, no significant difference was found in the t-tests conducted with the variables of gender and membership status in non-governmental organisations, whereas significant differences were found in all scales and sub-dimensions in the variables of easy solution of daily problems, social and environmental sensitivity, and desire to be a manager. In variance analyses, statistically significant differences were found in the class level variable in SEC and all its sub-dimensions. In the variable of frequency of social media use, a significant difference was observed only in the 'Personal Characteristics' sub-dimension of the SEC scale. In correlation analyses, weak positive correlations were found between students' grade points average and the scales. However, no correlation was found between the SPSI and SEC scales.

Consequently, the variables incorporated in the study may prove valuable for analyzing the impact of social entrepreneurship competencies and social problem-solving skills among future sport managers. Increasing practical applications in education programmes, benefiting from real-world experiences with mentoring/coaching, providing project-based learning opportunities, encouraging collaborative work, and opportunities to participate in social responsibility projects can enable students to develop effectively on these issues.

Key Words: Sports manager, social entrepreneurship, social problem solving

İLKOKULDA YAZMA GÜÇLÜĞÜ YAŞAYAN ÖĞRENCİLERE YÖNELİK YAPILAN ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ

Doktorant, Furkan KELEŞ¹, Yüksek Lisans Öğrencisi, Nurten KELEŞ²

¹ Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, kelesfurkan6161@gmail.com-0009-0008-8585-4289

² Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, nrtnfrkn@gmail.com- 0009-0009-8764-3888

ÖZET

Yazma becerisi öğrencilerin dil becerilerini geliştirmelerine, duygu ve düşüncelerini aktarmalarına, kendilerini daha iyi hissetmelerine yardımcı olur. Yazma, akademik başarı için gerekli olduğu kadar çocukların düşünsel, duygusal, dilsel ve sosyal becerilerinin ilerlemesi için de öğrenilmesi gereklidir. Yazma Güçlüğü (Disgrafi) yazma ve el becerilerini etkileyen bir öğrenme güçlüğü çeşididir. Bu bilgiler ışığında yazma güçlüğü yaşayan öğrencilerin yazma güçlüklerinin belirlenip giderilmesi çok önemlidir. Bu çalışmanın amacı; ilkokullarda yazma güçlüğü yaşayan öğrencilere yönelik yapılan akademik çalışmaların incelenmesidir. Tarama modelinde yapılmış olan bu araştırma da içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma evreni, Türkiye’de Dergi Park ve Google Akademik’de taranan ilkokulda yazma güçlüğüne yönelik makalelerin yer aldığı dergiler ve Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi’nde erişime açık tezler olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemi ise amaçlı örnekleme doğrultusunda belirlenmiş ve 2014-2024 yılları arasında yapılan ilkokulda yazma güçlüğüne yönelik tezler ve makalelerden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında örnekleme alınan dergiler ve tezler incelenerek ilkokulda yazma güçlüğüne yönelik 26 (4 Yüksek Lisans, 7 Doktora) tez ve 15 makale belirlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; en fazla çalışmanın yazının okunaklılığını arttırmak üzerine olduğu görülmüştür. Yazının içeriksel boyutu hakkında yeterince çalışmanın yapılmadığı belirlenmiştir. Çalışmaların % 26.9 2022 yılında yayınlanmıştır ve çoğunluğu (15) makale türündedir. Araştırma yöntemlerine ve desenlerine göre incelendiğinde en fazla nitel araştırma yönteminin eylem araştırması deseninin kullanıldığı görülmektedir. Araştırmalarda çalışma grubu olarak %80.7 öğrencilerin bulunduğu belirlenmiştir. Yazma güçlüğüne ilişkin çalışmalarda genel olarak öğrencilere eğilim gösterildiği sınıf öğretmeninin öğretimine

değnilmediği tespit edilmiştir. Sınıf öğretmenleri görüşlerini belirtirken yazma güçlüğü hakkında eksiklikleri olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmaların tamamında uygulanan eylem planları sonucu yazma hatalarının azaldığı görülmüştür. Çalışma sonuçlarından elde edilen veriler sonucunda sınıf öğretmenlerinin yazma güçlüğü hakkındaki görüşlerine ve yazının içerik boyutunu geliştirmeye yönelik çalışmaların yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İlkokuma ve yazma, yazma güçlüğü, sınıf öğretmeni

A REVIEW OF STUDIES CONDUCTED FOR STUDENTS WITH WRITING DIFFICULTIES IN PRIMARY SCHOOL

ABSTRACT

Writing helps students develop their language skills, convey their feelings and thoughts, and feel better about themselves. Writing is not only necessary for academic success but also for the development of children's intellectual, emotional, linguistic and social skills. Dysgraphia is a type of learning disability that affects writing and manual skills. In the light of this information, it is very important to identify and eliminate the writing difficulties of students with writing difficulties. The aim of this study is to examine the academic studies conducted for students with writing difficulties in primary schools. Content analysis technique was used in this research, which was conducted in the survey model. The research population was determined as the journals containing articles on writing difficulties in primary school scanned in Journal Park and Google Scholar in Turkey and theses open to access in the National Thesis Center of the Council of Higher Education. The sample of the study was determined in line with purposive sampling and consisted of theses and articles on writing difficulties in primary school between 2014 and 2024. Within the scope of the study, 26 theses (4 Master's, 7 Doctoral) and 15 articles on writing difficulties in primary school were identified by examining the journals and theses included in the sample.

According to the results of the research; it was seen that the most studies were on increasing the legibility of writing. It was determined that not enough studies were conducted on the contextual dimension of writing. 26.9% of the studies were published in 2022 and the majority

(15) were articles. When analyzed according to research methods and designs, it is seen that the action research design of the qualitative research method is used the most. It was determined that 80.7% students were included as the study group in the studies. It was determined that the studies on writing difficulties generally focused on students and did not address the teaching of the classroom teacher. While expressing their opinions, classroom teachers stated that they had deficiencies about writing difficulties. It was observed that writing errors decreased as a result of the action plans implemented in all of the studies. As a result of the data obtained from the results of the study, it is thought that it would be useful to conduct studies on the opinions of classroom teachers about writing difficulties and to improve the content dimension of writing.

Keywords: Reading and writing, writing difficulties, elementary school teachers

MEB'İN HAZIRLADIĞI ÖRNEK FEN BİLİMLERİ SORULARININ YENİLENMİŞ BLOOM TAKSONOMİSİ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

Öğretmen, FERUZE ÖZKOL¹, Prof. Dr. UĞUR SARI²,

¹Ankara/Sincan İlçe MEM, frz.kaya@gmail.com -0000-0003-0765-8027

²Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, usari05@yahoo.com - 0000-0002-3469-8959

Ülkemizde ortaokul son sınıfta öğrenilen bilgiler için ölçme ve değerlendirme kapsamında Liselere Geçiş Sistemi (LGS) uygulanmaktadır. LGS kapsamındaki merkezî sınava hazırlık yapan öğrencilerin çalışmalarına destek olmak amacıyla Ölçme ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü tarafından her yıl aylara ait örnek sorular hazırlanmaktadır. Hazırlanan bu örnek sorular işlenen kazanımlar ile paralel ilerlemekte ve müfredat kapsamında yer almaktadır. Bu çalışmada 2021-2022 öğretim yılında MEB tarafından yayınlanan 80 örnek Fen Bilimleri sorusu Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin(YBT) bilgi ve bilişsel süreç boyutu açısından değerlendirilmiştir. Değerlendirme neticesinde YBT'nin bilgi boyutu olarak %55 kavramsal bilgi, %27,5 işlemsel bilgi ve %17,5 olgusal bilginin yer aldığı belirlenmiştir. Sorulan sorulara bilgi boyutu olarak bakıldığında genellikle öğrencinin öğrendiklerini ifade edebilmesi, sınıflandırması ve karşılaştırmasına yönelik sorular bulunduğu tespit edilmiştir. YBT'nin bilişsel süreç boyutu olarak %65 anlama, %28,75 çözümlenme %3,75 hatırlama ve %2,5 uygulama basamağında soruların yer aldığı görülmüştür. Bilişsel süreç boyutu olarak öğrendiği bilgileri açıklaması, yorumlaması ve özetlemesine yönelik soruların ön planda olduğu belirlenmiştir. Parça-bütün arasında ilişki kurabilme, ayırıştırma ve irdelemeye yönelik sorular yer almasına rağmen yaratma ve değerlendirme basamağına yönelik soru belirlenmemiştir. Bir başka ifadeyle öğrencinin orijinal fikir üretmesi veya araştırma yapmasına yönelik soruların yer almadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Fen Bilimleri Eğitimi, MEB LGS Hazırlık Soru Örnekleri, Yaratıcılık, Bloom Taksonomisi

EXAMINATION OF SAMPLE SCIENCE QUESTIONS PREPARED BY MEB IN THE FRAMEWORK OF THE RENEWED BLOOM TAXONOMY

Abstract

In our country, the High School Transition System (LGS) is applied within the scope of measurement and evaluation for the information learned in the last year of secondary school. In order to support the studies of students preparing for the central exam within the scope of LGS, sample questions for each month are prepared by the General Directorate of Measurement and Evaluation every year. These prepared sample questions proceed in parallel with the learning outcomes and are included in the curriculum. In this study, 80 sample science questions published by the Ministry of Education in the 2021-2022 academic year were evaluated in terms of the knowledge and cognitive process dimensions of the Revised Bloom Taxonomy (YBT). As a result of the evaluation, it was determined that the knowledge dimension of YBT includes 55% conceptual knowledge, 27.5% procedural knowledge and 17.5% factual knowledge. When the questions asked are examined in terms of knowledge dimension, it has been determined that there are generally questions about the student's ability to express, classify and compare what she/he has learned. As the cognitive process dimension of YBT, it was observed that questions were included in the 65% comprehension level, 28.75% analysis level, 3.75% recall level and 2.5% application level. It has been determined that questions related to explaining, interpreting and summarizing the information learned are at the forefront as a cognitive process dimension. Although there are questions about establishing a relationship between the part and the whole, decomposing and analyzing, no questions about the creation and evaluation step have been determined. In other words, it was observed that there were no questions for the student to produce original ideas or conduct research.

Keywords: Science Education, MEB LGS Preparation Question Samples, Creativity, Bloom's Taxonomy

1. Giriş

İnsanın içinde bulunduğu çevreyi anlamlandırabilmesi ve doğayı keşfetmesi günlük hayatta birçok sorunun üstünden gelebilmesinin altında fen bilimleri eğitimi bulunmaktadır. Doğada bulunan birçok ürünün doğrudan ya da dolaylı olarak ortaya çıkması fen bilimleri sayesinde olmuştur. Farkında olmadan da olsa birçok bilginin kaynağı fen bilimleridir. Aslında fen bilimleri dersi öğrenciye bilgiyi ezberlemesinden ziyade onu yaşamına aktarması ve bilgiyi gerektiğinde uygulamasıdır.

Okullarda okutulan fen bilimleri dersi, soyut bilgilerin somutlaştırılmasında ve günlük hayatta kolaylık sağlar. Öğrencilerin deney yapması, araştırması ve gözlemlerde bulunması ve olayları anlamlandırması fen bilimleri sayesinde.

2018 de yayınlanan Fen Bilimleri öğretim programında yer verilen yaşam becerilerinde yer alan basamaklar şu şekildedir:

- Karar verme
- Analitik düşünme
- Yaratıcı düşünme
- İletişim
- Takım çalışması
- Girişimcilik

Öğretim programını daha anlamlı kılabilmek için alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerine önem verilmiştir. Ayrıca öğrencilerin başarılarını değerlendirmek için LGS sınavı uygulanmaktadır. LGS, Türkiye'de 8. sınıf öğrencilerinin ortaöğretime geçişini sağlayan bir sistemdir. Bu sınav sonuçlarına göre öğrenciler, çeşitli liseler arasından tercih yaparak bu liselere yerleştirilir. Bu sınavların içeriği ve soru tarzı hakkında öğrencilerin bilgi sahibi olması için MEB tarafından her ay örnek sorular yayımlanmaktadır. Bu sayede LGS için bir ön hazırlık imkanı sunularak öğrencilere kolaylık sağlamaktadır. Bu çalışmada da sorulan bu soruların düzeylerinin belirlenmesi sonraki öğrenmeler için önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Bu ve benzeri türdeki yapılan çalışmalara bakıldığında genellikle Bloom taksonomisi kullanılmaktadır.

Tutkun(2012)'a göre taksonomi öğelerin basitten karmaşığa doğru ve her biri birbirinin ön koşulu olacak şekilde sınıflandırılmasına denir. 1956 yılında Bloom ve arkadaşları tarafından bilişsel alan taksonomisi oluşturulmuş ve bu taksonomisinde alt ve üst düzey basamaklar yer almıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Bloom taksonomisinin bilişsel alan alt ve üst düzey basamakları

Bilişsel Alan					
Bilgi	Kavrama	Uygulama	Analiz	Sentez	Değerlendirme
Alt Düzey Basamaklar			Üst Düzey Basamaklar		

Bilgi: Bilişsel alanın ilk basamağıdır. Öğrenilen bilgileri hatırlaması, söylemesi ile ilgilidir. Ezber bilgileri içerir.

Hücre ne demektir? Tanımlayınız.

Yeryüzünde bulunan canlı çeşitliliğine ne denir?

Kulağın kısımlarını yazınız. Gibi sorular bu basamakta yer alır.

Kavrama: Öğrenilen bilgilerin özetlenmesi, açıklanması, örneklendirmesi gibi durumlar söz konusudur.

İşitmenin nasıl gerçekleştiğini açıklayınız?

Verilen organeller ve görevlerini eşleştirin. şekilde sorulan sorular kavrama basamağında yer alır.

Uygulama: Bu basamakta öğrenilen bilgilere ait görseller çizilebilir. Öğrenilen bilgiler yeni durumlara uyarlanabilir.

Birim zamanda aldığı yolu verilen bir arabanın süratının hesaplanması örnek verilebilir.

Analiz (Çözümleme): Çözümleme, materyali parçalarına ayırma ve parçaların birbirleriyle ve bütünle nasıl bir etkileşim ve ilişki olduğunu tespit etmedir (Krahtwohl, 2002).

Çevre sorunlarının küresel ısınma ile ilişkisini ortaya koyması örnek olarak verilebilir.

Sentez: Öğrencilerin farklı bilgileri bir araya getirme, yeni fikirler üretme ve orijinal bir bütün oluşturma yeteneklerini değerlendiren bir basamaktır (Ünal, 2024). Tasarlamak, yaratmak, oluşturmak bu basamakta beklenen davranışlardır (Atılğan, Kan ve Aydın, 2017).

Değerlendirme: Taksonominin en üst basamağıdır. Öğrencinin bu basamakta bilginin yargılanması ve sonuç çıkarma söz konusudur.

Bümen (2010) tarafından ilk yayımlanan Bloom Taksonomisinde basamaklar arasındaki geçişin hiyerarşik bir yapıda oluşu eleştirilmektedir. Güncellenen taksonomide bu yapı esnetilmiştir. Yenilenen taksonomide yaratma bilişsel sürecinin değerlendirmeden daha üst düzey olduğu kabul edilmiştir. Bu sebeple değerlendirme ve sentez basamakları yer değiştirmiş, sentez basamağının adı yaratma olarak değiştirilmiştir (Anderson vd., 2018). İlk yayımlanan taksonomi tek boyutlu iken, 2000 yılında güncellenen Bloom taksonomisi bilişsel ve bilgi olmak üzere iki boyutludur. Bilişsel süreç boyutu; hatırlama, anlama, uygulama, analiz,

değerlendirme ve yaratmadan oluşmaktadır (Tablo 2). Bilgi boyutu ise olgusal, kavramsal, işlemsel ve üstbilişsel bilgi olarak sınıflandırılmıştır (Krathwohl, 2002).

Tablo 2. YBT'nin Bilişsel Süreç Boyutu

Bilişsel Süreç Boyutu	Alt Boyutlar
1.0. Hatırlama: İlgili bilgiyi uzun süreli bellekten geri getirme, hatırlamadır.	1.1 Tanıma 1.2 Hatırlama
2.0. Anlama: Sözlü, yazılı ve grafik iletişimi içeren öğretici mesajlardan anlam çıkarılması, fikir ve kavramların açıklanmasıdır.	2.1 Yorumlama 2.2 Örneklem 2.3 Sınıflama 2.4 Özetleme 2.5 Sonuç Çıkarma 2.6 Karşılaştırma 2.7 Açıklama
3.0. Uygulama: Bir yöntemi/işlemi verilen bir durumda kullanma veya uygulama, bilgiyi yeni durumda kullanmadır.	3.1 Yapma 3.2 Tamamlama
4.0. Çözümleme (Analiz): Materyali bileşenlerine ya da parçalara ayırma, farklı parçaları birbirinden ayırt etme ve parçaların birbiriyle ve materyalin genel yapısı veya amacıyla nasıl bir ilişkisi olduğunu belirlemedir.	4.1 Ayrıştırma 4.2 Örgütme 4.3 İrdeleme
5.0. Değerlendirme: Bir durumu ya da kararı yargılamaktır. Kriter ve standartlara dayalı olarak karara varma / hüküm vermedir.	5.1 Denetleme 5.2 Eleştirme
6.0. Yaratma: Parçaları kullanarak yeni bir ürün ya da fikir oluşturmayı içerir. Orijinal bir ürün oluşturmak veya tutarlı bir bütün oluşturmak için parçaları bir araya getirmektir	6.1 Oluşturma 6.2 Planlama 6.3 Üretme

Kaynak: Krathwohl, 2002

2. Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırmada verilerin toplanması için nitel araştırma yönteminde en çok kullanılan doküman analizi yöntemi ile veriler toplanmıştır. Doküman analizi, araştırılmak istenen olgularla ilgili bilgi veren yazılı kaynakların analizini ifade eder. Bu yöntemle araştırmacı veriyi, fazla zaman kaybetmeden elde edebilir. Aynı zamanda bu yöntem bir o kadar da ekonomiktir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.189-190).

Verilerin Toplanması

Araştırmada 2021-2022 eğitim öğretim yılına ait MEB tarafından yayınlanan 80 tane örnek Fen Bilimleri sorusu kullanılmıştır.

Veri Kaynakları

Araştırmada 2021 Ekim, Kasım, Aralık aylarında ve 2022 Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs aylarında yayınlanan örnek Fen Bilimleri soruları kullanılmıştır. Fen Bilimleri örnek soruları Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri'nin resmî web sitesinin destek materyaller kısmından alınmıştır.

Veri Analizi

Bu kısımda literatür taraması yapıp, MEB'e bağlı eğitim kurumunda görev yapan 5 tane Fen Bilimleri öğretmeninden görüş alınmıştır. Sorular Bloom Taksonomisi çerçevesinde incelenmiş ve tablolaştırılmıştır.

3. Bulgular

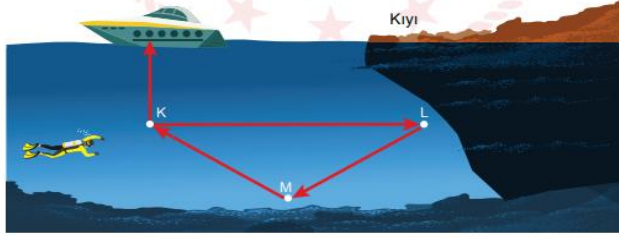
Bu bölümde MEB'in hazırladığı örnek fen bilimleri sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi çerçevesinde incelenmesine yer verilmiştir.

Tablo 3. 2021-2022 eğitim öğretim yılına ait örnek fen bilimleri soruların Bloom Taksonomisinin bilgi boyutuna göre incelenmesi

Bilgi boyutu	Olgusal bilgi	Kavramsal bilgi	İşlemsel bilgi	Üst bilişsel bilgi
Toplam	14	44	22	-
Yüzde	%17,5	%55	%27,5	-

Tablo 3’ de MEB’in yayınladığı örnek sorular Bloom taksonomisinin bilgi boyutuna göre incelendiğinde yer alan soruların çoğunlukla kavramsal bilgi basamağında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu basamakta öğrenciye verilen sorular genellikle tablo ve grafikleri inceleyerek bilgiyi kendi cümleleriyle ifade etmesi şeklindedir. Devamında ise soruları açıklaması, sınıflandırması, karşılaştırması, benzerlik ve farklılıkları bulması istenmektedir.

6. Aşağıdaki şekilde, durgun bir denizde yüzen dalgıncın hareketi süresince izlediği yol verilmiştir.

Buna göre verilen noktalarda dalgıca etki eden sıvı basınçları P_K , P_L ve P_M arasındaki ilişki aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

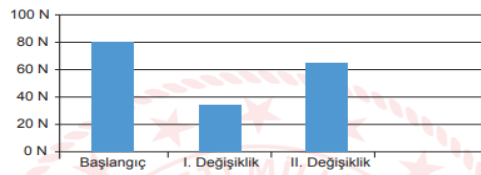
- A) $P_K > P_L = P_M$ B) $P_M > P_K = P_L$ C) $P_M > P_K > P_L$ D) $P_M = P_K > P_L$

Şekil 1. Bilgi boyutunun olgusal bilgi basamağına ait soru

Şekil 1’de verilen örnek soruda yoğunlukları aynı olan bir sıvıda derinlere inildikçe basınç daha fazla olur bilgisi hatırlanacak ve soru bu bilgi doğrultusunda çözülecektir. Bu soru öğrendiği bir bilgiyi hatırlayıp sonuca ulaşıldığı için olgusal bilgi basamağına örnek olarak gösterilmektedir.

1. Basit makinelerde kuvvetten kazanç oranında yoldan kayıp vardır.

100 N’lık bir yükü basit makinelerden oluşan bir düzenele kaldırmak için uygulanan minimum kuvvet, dinamometre ile ölçülüyor. Düzenekte bazı değişiklikler yapılarak her değişiklikten sonra ölçümler tekrar ediliyor. Yapılan ölçümlerin sonuçları aşağıdaki grafikte verilmiştir.

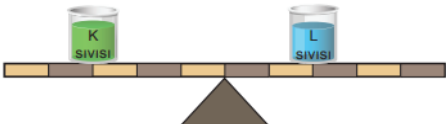
Verilen grafiğe göre her bir değişiklik bir önceki durumla kıyaslandığında düzeneklerde elde edilen sonuçlar aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- I. Değişiklik**
- A) Kuvvetten kazanç arttı.
B) Alınan yol arttı.
C) Uygulanan kuvvet azaldı.
D) Yoldan kayıp arttı.
- II. Değişiklik**
- A) Kuvvetten kazanç arttı.
B) Yoldan kazanç azaldı.
C) Yoldan kayıp arttı.
D) Uygulanan kuvvet arttı.

Şekil 2. Bilgi boyutunun kavrama basamağına ait bir soru

Şekil 2’de verilen soruda basit makinelerle ilgili bir açıklama yapılarak grafik verilmiştir. Sınıflama ve kategori bilgisi altında sorunun çözülmesi istendiği için kavrama boyutu olarak nitelendirilmiştir.

8. Birim hacimdeki madde miktarını ifade eden yoğunluk; kütle ile doğru, hacim ile ters orantılıdır. Ağırılığı önemsenmeyen eşit bölmeli çubuk ve kaplar kullanılarak oluşturulan sistemde, eşit hacimdeki K ve L sıvıları şekildeki gibi dengededir.

Buna göre sistem üzerinde aşağıdaki işlemlerden hangisi yapılırsa denge korunur?

A) İki kaba da eşit hacimde K sıvısı eklemek
B) Her iki kaptan eşit hacimde sıvı eksiltmek
C) Her iki kaptan eşit kütlede sıvı eksiltmek
D) İki kabın yerini birbiri ile değiştirmek

Şekil 3. Bilgi boyutunun işlemsel bilgi basamağına ait bir soru

Şekil 3’deki soruda kaldıraçlar konusuna ait bir soru verilmiştir. Konuya ait yöntem ve teknik bilgisini kullanıp soruyu cevaplama gerektiğinden işlemsel bilgi basamağı olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 4. 2021-2022 eğitim öğretim yılına ait fen bilimleri örnek soruların Bloom taksonomisinin bilişsel süreç boyutuna göre incelenmesi

Bilişsel Alan	Hatırlama	Anlama	Uygulama	Çözümleme	Değerlendirme	Yaratma
Toplam	3	52	2	23	-	-
Yüzde	%3,75	%65	%2,5	%28,75		

Tablo 4’de 2021-2022 eğitim öğretim yılında yayımlanan örnek sorular bilişsel süreç boyutu bakımından incelendiğinde en fazla sorunun %65 oranıyla anlama basamağında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anlama basamağının içeriğinde bilginin özümsemesi, uygun örneklerle açıklanması ve yorumlanması söz konusudur. Yaratma ve değerlendirme basamağına ait soruya rastlanmamıştır.

7. Bir ineğin klonlama aşamaları aşağıda verilmiştir.

1. M ineğinin vücudundan küçük bir parça alınarak çekirdeği çıkartılıyor.
2. R ineğinin olgunlaşmış yumurta hücresi alınarak çekirdeği çıkartılıyor.
3. M ineğinden alınan çekirdek R ineğinden alınan yumurta hücresine özel tekniklerle yerleştiriliyor.
4. Uygun şartlarda oluşturulan embriyo G ineğinin rahmine yerleştiriliyor ve gebelik süresinin sonunda M ineğinin genetik kopyası doğuyor.

Bu olayda M ineğinin genetik kopyasının oluşması temel olarak hangi aşamadaki uygulamadan kaynaklanır?

- A) 1   B) 2   C) 3   D) 4

Şekil 4. Bilişsel süreç boyutunun hatırlama basamağına ait bir soru

DNA ve Genetik Kod ünitesine ait biyoteknoloji ile ilgili genel bilgilerin hatırlamasına ait bir hatırlama basamağı değerlendirilmiştir (Şekil 4).

8. Rüzgâr, havanın yüksek basınçtan alçak basınca doğru yatay yönde yer değiştirmesine denir.

Bahçede toplanan yaprakların günün belirli zamanlarındaki hareketi aşağıdaki gibi gözlemlenmiştir.

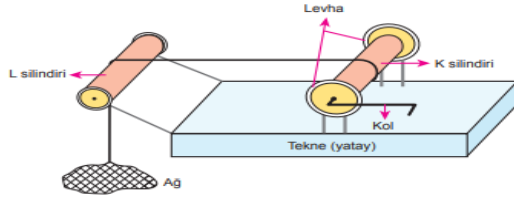
Yapılan gözlemlere göre aşağıdaki yorumlardan hangisi doğrudur?

- A) Sabah saatlerinde K noktasında havayı oluşturan tanecikler arasındaki boşluk daha azdır.
B) Öğle saatlerinde yığın bulunduğu yerdeki sıcaklık L noktasındakinden daha fazladır.
C) Öğleden sonra L noktasında havanın yoğunluğu daha azdır.
D) Öğlen saatlerinde iki yön arasındaki basınç farkı en fazladır.

Şekil 5. Bilişsel süreç boyutunun anlama basamağına ait bir soru

Verilen sorunun çözümü için verilen ifadelerden yola çıkarak önceki bilgileri hatırlamaları istenmiş ve sorunun devamında önceden öğrendikleri bilgilere dayalı olarak yorumlaması istendiği için bilimsel süreç basamağında anlama basamağı olarak değerlendirilmiştir (Şekil 5).

12. Balıkçı teknelerinde kullanılan, sürtünmelerin ve ip ağırlıklarının önemsenmediği, şekildeki gibi bir düzenekte özdeş K ve L silindirlere bulunmaktadır. K silindirin uç kısmında bulunan levhalardan birine bir kol, şekildeki gibi takılmıştır. Bu düzeneğe K silindire sabitlenen ipin diğer ucuna bağlı olan ağı, L silindiri üzerinden geçirilerek denize gönderilir. Daha sonra, K silindire takılan kol, ucundan tutulup döndürüldüğünde ağır tekneye çıkarılması sağlanır.

Buna göre, aynı ağırlıktaki balık ağını tekneye çıkarmak için;

- I. K silindirindeki levhalar yerine aynı ağırlıkta ve yarıçapı daha küçük levhalar kullanmak,
- II. K silindiri yerine bundan daha kalın ve aynı ağırlıkta bir silindir kullanmak,
- III. L silindirin yerine bundan daha kısa ve aynı ağırlıkta bir silindir kullanmak

İşlemlerinden hangileri yapıldığında verilen durumdakinden **daha fazla kuvvet uygulamak** gerekecektir?

- A) Yalnız II   B) I ve II   C) I ve III   D) I, II ve III

Şekil 6. Bilişsel süreç boyutunun uygulama basamağına ait bir soru

Basit makinelere ait konu ile ilgili verilen soruda öncüldeki ifadeyi uygulayıp işlem yapması gerekmektedir. Bu yüzden uygulama basamağı olarak düşünülmüştür (Şekil 6).

1. Kalıtım ile ilgili yapılan bir etkinlikte I ve II. şekil aynı genetik özelliğe sahip farklı alelleri temsil etmektedir.

Ellerin birleştirilmesiyle oluşturulan pozisyonların farklı açılardan görüntüleri ile genotip ve fenotip konusu anlatılıyor.

Bu etkinlikten yola çıkarak aşağıdaki ifadelerden hangisine **ulaşamaz**?

- A) I. şekil çekinik aleli temsil etmektedir.
- B) II. pozisyona bakılarak baskın alel belirlenir.
- C) Ellerin yandan görüntüsü genotipi temsil etmektedir.
- D) Ellerin önden görüntüsüne bakılarak fenotip belirlenir.

Şekil 7. Bilişsel süreç boyutunun çözümleme basamağına ait bir soru

Şekil 7'de verilen soruda öğrenci kalıtımla ilgili bilgileri hatırlayıp genotip yazması gerekmektedir. Yazdığı genotip ile ilgili çaprazlama yaparak çıkarımda bulunmalıdır. Bu yüzden çözümleme basamağına ait bir soru olarak nitelendirilmiştir.

4. Tartışma ve Sonuç

Araştırma bulgularına göre, öğrencilere sınav öncesinde destek olmak için hazırlanan soruların Blomm taksonomisi çerçevesinde çoğunlukla alt düzey basamaklardan anlama basamağına ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Koman (2022), yılında yaptığı araştırmasında Fen Bilimleri öğretmenlerinin hazırladığı soruları YBT'nin bilgi ve bilişsel süreç boyutuna göre incelemiştir. Öğretmenlerin hazırladıkları soruların eşit dağılmadığını, genellikle soruların olgusal bilgide yığıldığını belirtmiştir. Bilişsel boyuta göre ise alt düzeydeki iki basamakta soruların yoğunlaştığı diley getirmiştir. Doğan, 2024; Menekşe, 2023; Sayılır, 2023; Şeker, 2022; Çelik, 2022; Avcı, 2021; Demir (2021); Akyürek, 2019) Derman vd. (2016) yaptığı çalışmalarda çoğunlukla benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Türkçe, Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü Ahlak Bilgisi alanında yapılan çalışmalara bakıldığında da benzer sonuçlara rastlansa da, matematik alanında yapılan çalışmalarda belli oranda da olsa üst düzey soruların yer aldığı vurgulanmıştır.

Kaynaklar

Akın, F. (2023). Yayımlanan LGS Örnek Soruları İle Sınav Sorularının MATH Taksonomisine Göre Karşılaştırmalı Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.

Aktamış, E. ve Ergin, Ö. [Fen Eğitimi Ve Yaratıcılık](#) *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 20, 2006,

Aktaş, N. (2024). Fen Eğitiminde Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımlarının Etkililiği: Bir Meta Analiz Çalışması. Yüksek lisans Tezi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Manisa

Bayaydah, A. M. ve Altweissi, A. I. (2020). [A Bloom's Taxonomy-Based Analysis Of 9th And 10th Grades English Language Textbooks' Final Examinations And Revision Questions.](#) *International Online Journal of Primary Education*, Cilt 9, Sayı 2, 2020, 197 - 211,

Ektiren, M. ve Sabaz, Y. (2017). Aktif Fen Eğitim Sisteminin Öğrencilerin Fen Bilimleri Dersine Karşı Tutumları ve Yaratıcılık Becerilerine Olan Etkisinin İncelenmesi *İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, 2017, 69 - 81,

Ertuğrul, T. (2022). Liselere Giriş Sınavı (LGS) Matematik Sorularının MEB'in Hazırladığı Örnek Sorular Çerçevesinde İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Kartal, A. (2023). Matematik Öğretiminde Montessori Temelli Öğrenme Yaklaşımının Matematik Yeteneğine ve Yaratıcı Düşünmeye Etkisi. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kocakulah, M. S. Ve Ülker S. (2023). [BİLSEM Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi](#), Sayı 56, 2023, 929 - 948, [10.53444/deubefd.12est66](#)

Koroğlu, S. (2022). 8. Sınıf Basit Makineler Ünitesinin Göçmen Ve Dezavantajlı Türk Öğrencilere Model Tabanlı Öğrenmeyle Öğretiminin Akademik Başarı ve Yaratıcı Düşünme Becerilerine Etkisi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.

Mahdipour, N. ve Sadeghi, B. (2015). [Evaluating ILI Advanced Series through Bloom's Revised Taxonomy. Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Fen Bilimleri Dergisi](#), Cilt 36, Sayı 3, 2015, 2247 - 2260,

Ünal, F., Engin, A Ve Ordu, H. (2021). [MEB'in 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılında LGS'ye Yönelik Yayınlamış Olduğu Türkçe Dersi Örnek Soruları İle 2019 LGS Türkçe Sorularının Karşılaştırılması. SDU International Journal Of Educational Studies](#), Cilt 8, Sayı 2, 2021, 102 - 113, [10.33710/Sduijes.903565](#)

EXPLORING THE LINGUISTIC AND MULTIMODAL FEATURES OF FINANCIAL DISCOURSE THROUGH CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS

Assoc. Dr. FATMA YUVAYAPAN

¹ Kahramanmaraş Sütçü İmam University, Faculty of Humanities and Social Sciences,
fyuvayapan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7924-0933

ABSTRACT

An essential focus for critical discourse analysis (CDA) is the financial discourse. In the globalized world, countries have to deal with financial crises owing to political and economic problems arising among countries. Therefore, identifying the social and linguistic elements of financial discourse has received the attention of scholars in linguistics. The present study takes the financial tweets of Mehmet Şimşek, the Minister of Treasury and Finance of Türkiye, as objects of study and uses two CDA models suggested by Wodak and Reisigl (2016) and Martinec and Salway (2005) as a theoretical framework. It is a systematic analysis of the social, linguistic, and multimodal properties of financial tweets. Regarding the discursive strategies, it is found that nomination and argumentation were the prevailing strategies employed by the Minister. The multimodal analysis of the tweets showed that most of the images functioned as subordinate to the text of the tweets. They improved the content of the tweets with a reference to time, place, manner, cause, or condition. The insights gained from this study may be of assistance to a better understanding of financial discourse.

Key words: Critical discourse analysis, multimodal analysis, discursive strategies, financial discourse, linguistic properties.

1. INTRODUCTION

In the fast-moving changing world where no national boundaries exist, the features of national societies have been exposed to continuous changes due to political and economic events. To understand the upbringings of these events in societies both at the national and global levels, we need to examine certain social contexts. One of the most common analytical methods used to study language in a deep context is critical discourse analysis (CDA). Going beyond the mere linguistic analysis that delves into the surface of language use, CDA presents new perspectives and understandings of social events. It poses questions and answers on power relations, social realities, identities, and their influences on societies.

Starting in the mid–1980s, as a network of scholars, CDA is a new direction in discourse analysis through the contributions of Fairclough, Van Dijk, Wodak, and others. The earliest articulation of CDA was started in 1992, at a meeting in Amsterdam. Van Dijk, Fairclough, Wodak, Kress, and Van Leeuwen discussed their theories and methods of discourse analysis, which were later published as a special issue of “Discourse and Society” in 1993. The group gradually expanded and continued to meet annually from 1992 onward (Wodak & Meyer, 2016). Wodak (1999, p.186) explains that rather than a homogenous theory with identified principles, CDA is a research program that offers various theories and analytical methods. The term critical does not refer to the analysis of negative aspects of discourse. On the contrary, it means;

- distinguishing complexity and denying easy, dichotomous explanations,
- making contradictions transparent,
- being self-reflective while researching social problems.

For Van Dijk (2015, p. 466), CDA is a means of discourse analysis “that primarily studies the way social-power abuse and inequality are enacted, reproduced, legitimated, and resisted by text and talk in the social and political context”. As Wodak (1999) puts it, the underlying principle of CDA is that text and talk influence the ways of coping with equality, injustice and oppression in society. Van Dijk (2015, p. 467) labels the basic tenets of CDA. It is;

- is concerned with social problems and political issues by considering certain contexts.
- is a multidisciplinary analytical approach.
- describes the discourse structures regarding the elements of social interaction and structure.
- focuses on the ways discourse structures reflect the relations of power abuse (dominance) in society.

It is possible to conduct CDA studies by employing various analytical approaches. Fairclough (1989) credits CDA with unraveling the social and linguistic elements of discourse. He suggests an approach including three stages and emphasizes the discourse as a form of socially conditioned practice. *Description* is the first stage associated with the formal elements of the text. *Interpretation* is the stage in which the relationship between the text and interaction is examined as the product of a process. *Explanation* is related to the relationship between interaction and social context. For Van Dijk (2001, p. 354), CDA highlights social power abuse, dominance, and inequality in a social and political context. In this taxonomy of CDA, discourse is analyzed based on the two properties: *macro* and *micro*. *Macro* properties are associated with “power, dominance, and inequality between social groups” while *micro* properties are concerned with “language use, discourse, verbal interaction, and communication”. Van Leeuwen’s (2005, p. 73) account of CDA gives prominence to multimodal discourse analysis,

which examines “the grammars of different semiotic modes”. Different modes have the potential of conveying the same communicative act, with the use of different semiotic tools. He adapts the stages of genre analysis to multimodal discourse analysis. Wodak and Reisigl (2016, p. 32) suggest an interdisciplinary form of CDA, called the discourse-historical approach (DHA). The approach consists of three dimensions;

- identifying the specific content or topic(s) of a specific discourse,
- discursive strategies employed,
- linguistic means (as types) and context-dependent linguistic realizations (as tokens) are examined.

CDA is a broad term that deciphers the relationship between language and society in numerous social contexts. Several studies have attempted to explain the properties of political discourse and the maintenance of power in this certain discourse (Bayram, 2010; Dunmire, 2012; Hart et al., 2005; Okulska & Cap, 2010; Renaldo, 2021; Wang, 2016). The critical study of financial discourse closely aligns with the discourse analytic approach of CDA (Alyousef, 2016; El-Haj et al., 2019; Fairclough, 2012; Nam, 2020; Zheng, 2014). Racism is another key issue that has a considerable impact on CDA literature (Rogers & Christian, 2007; Vanidestine, 2018; Wodak, 2009). Some studies drew on ideologies of decolonization (Ahmed, 2021; de Melo Resende, 2021). Multimodality is also found to be influential in CDA studies (Han, 2015; Machin, 2013; O'Halloran et al., 2011).

In the last decade, countries have had to tackle financial crises due to political and financial crises. They have made strenuous efforts to solve the financial problems at both global and national levels. These efforts by authorities have become a central concern of social and linguistics studies. From the linguistic perspective, several attempts have been made to unravel the themes of financial discourse. Following a multimodal discourse analysis model, Alyousef (2016) investigated international postgraduate business students' finance texts to figure out the representation and development of information. The most prevalent theme was reiteration which led to a strong topical focus on the presentation of additional information, further explanation, and conclusion. In a computational linguistics (CL) study, El-Haj et al. (2019) concentrated on the themes of financial discourse in the existing literature. They reported that most of the existing studies using CL relied heavily on content analysis of key terms methods that do not reflect context and disambiguate meaning. In this regard, the adoption of CL methods may provide researchers with high-quality manual analysis for the examination of financial discourse. The primary challenges for the researchers are to align the research questions with the correct CL method and to maintain appropriate implementation of the

method. Nam (2020) conducted a critical discourse analysis of social media companies' initial public offering (IPO) registration statements to uncover whether social media was an appropriate tool to advance the financial interests of companies. The themes that emerged from the CDA analysis proved that social media companies' IPOs intended to shape the discourse of economic growth and to explain new trends in economic relations, social relations, and human interactions. Surprisingly, these IPO statements enabled the companies to disguise, rather than disclose.

Fairclough (2012: 13) states that CDA paves the way for the use of critical social analysis in language studies, which adds a new horizon to discourse studies by combining discourse with other social elements (power relations, ideologies, institutions, social identities, etc.). He proposes a new methodology in this study by undertaking a transdisciplinary CDA of financial discourse on economic crisis. The new methodology includes four steps:

- Stage 1: Focus upon a social wrong, in its semiotic aspects.
- Stage 2: Identify obstacles to addressing the social wrong.
- Stage 3: Consider whether the social order 'needs' the social wrong.
- Stage 4: Identify possible ways past the obstacles

Adapting Fairclough's model of CDA, Zheng (2014) examined the financial remarks of Ben S. Bernanke, the 14th Chairman of the Federal Reserve of America, and observed various discursive strategies employed by him. At the experiential level of the analysis, it was found that Bernanke established solidarity with his audience with the use of the declarative clause, modality-modal operators, and tense, especially personal pronouns. Regarding the experiential aspect, ideologically contested words were frequent, contentious information was conveyed implicitly in transitivity, and agents for action were sometimes hidden by using nominalization. The textual analysis showed that the thematic and information structures were a means of directing the audience's attention to what the speaker wanted.

Since 2018, the country has been dealing with an economic crisis owing to the continuous weakening of the Turkish lira, an excessive account deficit, a large external debt, and low-interest rates. Since June 3, 2023, the Turkish Government with newly appointed Minister of Treasury and Finance, Mehmet Şimşek, has developed new financial solutions for the financial problems. The prime objective of this study is to conceptualize and identify the discursive strategies employed in the repairment of the financial state of the Turkish economy in the tweets posted by the Minister of Treasury and Finance. In the present study, the tweets posted by Mehmet Şimşek were examined by following the taxonomy of the discourse-historical approach (DHA) proposed by Wodak and Reisigl (2016). The tweets having multimodal

features were exposed to multimodal CDA analysis suggested by Martinec and Salway (2005). Focusing on these two aspects of tweets about financial discourse, the present study is an attempt to the systematic analysis of social, linguistic, and multimodal properties of tweets - an effective genre for marshaling political and financial ideologies in the global world. It explores;

- the discursive strategies does Mehmet Şimşek utilize in his economic tweets.
- the principal linguistic elements of these discursive strategies.
- the image-text properties of multimodal tweets released by Mehmet Şimşek.

2. METHODOLOGY

Following the principles of CDA as a theoretical framework, the present study concentrates on the social, linguistics and multimodal aspects of a specific financial discourse.

2.1. Data Collection

Formerly known as *Twitter*, *X* is an online social media company run by an American company, *X Corp*. It is a means of political and financial discourse and the tweets posted by political financial authorities have led to a huge impact on global politics and finance. Since the present study specifically focused on social and linguistic properties of financial discourse, the data consisted of tweets from the *X* account of Mehmet Şimşek, the Minister of Treasury and Finance, Türkiye, (@memetsimsek). The tweets that appeared on this account might not have been composed by the Minister himself, but it was assumed that they had the explicit or implicit approval of the Minister, since they appeared on the Minister's personal *X* account.

Between 2009 and 2018, Mehmet Şimşek took over important responsibilities for the economic and financial issues in the Turkish Government. On 3 June 2023, after the foundation of the 67th Turkish Cabinet, Şimşek was reappointed as the Minister of Treasury and Finance. The tweets analyzed in the study covered the day (3 June 2023) he was appointed as the Minister and the 30 November 2023. They represented the first six months of Mehmet Şimşek's ministry in which he had to cope with high inflation and financial problems in Türkiye. The tweets were copied directly from @memetsimsek. The re-tweets and the tweets that were not about financial issues were excluded from the data. Mehmet Şimşek also posted some important tweets in English and they were included in the study because they represented important discursive strategies which will be explained in detail. Post hoc, 71 tweets in Turkish and 13 tweets in English about financial matters consisted of the data of the study.

The text of the tweets was extracted for analysis and categorized based on the features of their composition.

- text/language only
- multimodal (language and/or image and/or video).

Specifically, texts included only language or language and a hyperlink within the tweet were thought of as text-only tweets. Multimodal tweets contained text and either an image, GIF, embedded video, or a link to another source that was included in an image. There were totally 84 tweets posted on the Minister's X account - 32 text-only tweets and 52 multimodal tweets.

The procedure also rested on Wodak and Reisigl's (2016) criteria for the systematic data collection of data for discourse studies. How the data collection procedure was specified is explained below:

- *specific political units*: The data was derived from the tweets of Mehmet Şimşek, the Minister of Finance of Türkiye.
- *specific periods*: The data examined were collected between June 3, 2023, and 30, November, 2023. This period was prominent for the economy of Türkiye for the country had to deal with high inflation and currency depreciation.
- *specific social and especially political and scientific actors*: The tweets of Mehmet Şimşek were purposefully selected since he is the authority on economy and finance in Türkiye.
- *specific discourses*: Only the tweets about the economy and finance were exposed to analysis.
- *specific semiotic media and genres*: The tweets posted on X account of Mehmet Şimşek were collected. X is the primary social media tool for political and financial messages.

2.2. Data Analysis

To identify the discursive strategies in all tweets released by Mehmet Şimşek, the discursive strategies suggested by Wodak and Reisigl (2016) were employed. These strategies include five categories: *nomination*, *predication*, *argumentation*, *perspectivization*, and *intensification/mitigation* as explained in detail in Table 1 below. Each tweet copied to an Excel file was analyzed so as to pinpoint the discursive strategies used. The discursive strategies used were explained in terms of their social and linguistic properties. They were illustrated by the example sentences drawn from the data.

Table 1. Discursive Strategies

Strategy	Objectives	Devices
Nomination	the discursive construction of social actors, objects, phenomena, events, processes, and actions	<ul style="list-style-type: none"> - membership categorization devices, deictics, anthroponyms, etc. - tropes such as metaphors, metonymies, and synecdoches (pars pro toto, totum pro parte) - verbs and nouns used to denote processes and actions, etc.
Predication	discursive qualification of social actors, objects, phenomena, events, processes, and actions (positively or negatively)	<ul style="list-style-type: none"> - (stereotypical) evaluative attributions of negative or positive traits (e.g. in the form of adjectives, appositions, prepositional phrases, relative clauses, conjunctive clauses, infinitive clauses, and participial clauses or groups) - explicit predicates or predicative nouns/ adjectives/pronouns - collocations - comparisons, similes, metaphors, and other rhetorical figures (including metonymies, hyperboles, litotes, and euphemisms) - allusions, evocations, presuppositions/ implicatures, etc.
Argumentation	justification and questioning of claims of truth and normative rightness	<ul style="list-style-type: none"> - topoi (formal or more content-related) - fallacies
Perspectivization	positioning the speaker's or writer's point of view and expressing involvement or distance	<ul style="list-style-type: none"> - deictics - direct, indirect, or free indirect speech - quotation marks, discourse markers/ particles - metaphors - animating prosody, etc
Intensification or Mitigation	modifying (intensifying or mitigating) the illocutionary force and thus the epistemic or deontic status of utterances	<ul style="list-style-type: none"> - diminutives or augmentatives - (modal) particles, tag questions, subjunctives, hesitations, vague expressions etc. - hyperboles or litotes - indirect speech acts (e.g. question instead of assertion) - verbs of saying, feeling, thinking, etc.

Inspired by Van Leeuwen, Martinec and Salway (2005) developed a system for the analysis of image-text relations in new and old media. Since the tweets are a form of new media,

the system was thought to be appropriate for the analysis of multimodal tweets in this study. The system consists of two sub-systems: status and logico-semantics, as explained below.

- **Status**

- a. Equal: The text and the image(s) are equal when they both stand on their own.
  - Independent: the text and the image(s) are not combined but form their features.
  - Complementary: the text and the image(s) are combined to form a single unit.
- b. Unequal: The text and the image(s) are unequal when one of them modifies the other.
  - Image subordinate: the image is associated with only a part of the text.
  - Text subordinate: the text is concerned with only a part of the image.

- **Logico-semantics**

- a. Expansion: is about new events not yet conveyed linguistically.
  - Elaboration: the clause is a restatement of the main clause.
  - Extension: the expansion is maintained by adding new elements.
  - Enhancement: the clause enhances the main clause with the contribution of new features, mainly time, space, and causal relations.
- b. Projection: copes with the previous events mentioned linguistically.
  - Locution: the mentioned event includes an utterance.
  - Idea: the mentioned event reflects a thought.

3. FINDINGS AND DISCUSSION

The paper intends to examine the financial tweets of Mehmet Şimşek concerning the discursive and multimodal strategies employed and the linguistic properties of these strategies. In accordance with DHA methodology, it starts with the identification of the macro context. Since 2018, Türkiye has been facing some financial problems such as the weakening of the currency, account deficit, a large external debt, and low interest rates. On 3 June 2023, Mehmet Şimşek was appointed as the Minister of Treasury and Finance of Türkiye and he has taken strict financial precautions to deal with these financial problems. He has posted important financial tweets reflecting his decisiveness to continue the necessities of the new financial program. The tweets were central to understanding the financial power he exercised and might be seen as a legitimization of financial decisions and policies.

Now that we understand the macro context of the financial discourse examined, let us identify the discursive strategies employed and the linguistic properties of these strategies. In this certain discourse, two discourse strategies *-perspectivization* and *intensification / mitigation* – were not observed. Şimşek employed *nomination* strategies in all the tweets he posted in Turkish and English and framed himself and his finance team as the whole social actor in the Turkish economy. Such a strategy emphasized in the extensive use of pronouns “*we, our, and us*”, revealed the categorization of in-groups of the social actors (extracts 1 and 2). He also named certain people as a member of the group, as seen in (3).

- (1) Piyasa koşulları elverdiği ölçüde uluslararası rezerv birikimine devam **edeceğiz**....
Ülkemize ilave dış kaynak sağlamaya yönelik çalışmalarımızı hız kesmeden

sürdürüyoruz. Bu çerçevede Londra’da çok verimli toplantılar **yaptık.** (6 September)

(2) As **we** navigate through domestic and international challenges, we affirm our commitment to rules-based policy-making to enhance predictability.... **Our** immediate priority is to strengthen our team and design a credible program. (7 June)

(3) Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkanlığı’na atanan Sn **Hafize Gaye Erkan’ı** kutluyorum. Bilgisine ve tecrübesine güveniyorum. (9 June)

He employed an out-group strategy by labeling some proper nouns related to the national and international institutions, the head of these institutions, and some countries like Japan, France, Saudi Arabia, and Qatar.

(4) Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu **Moody's**, Türkiye’nin kural bazlı ve öngörülebilir politikaya geçmesinin ülke kredi görünümü ve notu açısından olumlu olduğu değerlendirmesi yaptı. (10 August)

(5) Ayrıca **Suudi Arabistan Yatırım Bakanı Sn. Halid El-Falih** ile görüşmemizde iki ülke arasındaki potansiyel yatırım fırsatlarını değerlendirdik. (25 September)

Discursive construction of the phenomena of the financial ideology was grounded on three certain phenomena, *istikrar (stability)*, *güven (reliance)*, and *sürdürülebilirlik (maintainability)* as clearly seen from the below extract.

(6) Türkiye Yüzyılı’nın temel felsefesi üç kavramla somutlaşmıştır: **İstikrar, Güven, Sürdürülebilirlik...**

The tweets were primarily located within the financial discourse, so we witnessed the use of certain words on which the new financial program was rested: *refah (prosperity)*, *kalkınma (reconstruction)*, *enflasyon (inflation)*, *dezenflasyon (deinflation)*, *yatırımcı (investor)*, *rezerv (reservoir)*, and *cari açık (current deficit)*. In his tweets, Şimşek informed his readers about the process of the new financial program, he, therefore, frequently resorted to some expressions for the construction of financial processes. The followings were the mostly frequent items: *istihdam artışı (employment increase)*, *fiyat istikrarı (price stability)*, *finansal istikrar (financial stability)*, *rezerv birikimi (reservoir accumulation)*, *rezerv artışı (increase in reservoir)*, *yapısal dönüşüm (structural transformation)*, and *ekonomik program (economic program)*.

(7) Son dönemde ülkemize yönelik artan küresel **yatırımcı** ilgisi memnun edicidir. (22 October)

(8) Kısa vadede önceliğimiz **makro-finansal istikrar** ve daha dengeli büyüme. (31 August)

Concerning the *predication* strategies, the tweets posted by Şimşek included some positive adjectives to describe the progress of the financial program. However, the deployment of this strategy was quite rare in the data. *Yeniden (again)*, *emin (sure)*, and *cazip (conspicuous)* were the observed predicatives in the tweets. Şimşek did not attribute any predicatives to the social actors of the financial program. He likely tended to mitigate an objective presentation of

the social actors and process of the program he implemented rather than positive or negative representations of them.

(9) Mali disiplinin **yeniden** tesis edilmesi; yani deprem etkisi hariç, bütçe açığının Maastricht kriterleri ile uyumlu bir seviyeye çekilmesi. (9 July).

The positive or negative representations of the financial process were justified through the use of *argumentation* strategies. These strategies are the attempts of writers to persuade readers about the truth or rightness of arguments or claims as Wodak and Reisigl (2016) state. As reflected in the below tweets, financial discourses have been articulated through a particular argumentative strategy - the topos of finance. The positive self/Türkiye - having a powerful economy- was constructed and legitimized through the topos of finance. In an attempt to justify and legitimize the arguments and financial events, Şimşek explained the aims and requirements of the financial program in his tweets posted in June and July as displayed in extracts 10 and 11. Then, he pursued these requirements and commented on the positive consequences of them (see, the extract, 12). The arguments presented in the tweets were also connected to the cause-effect relationship of the financial acts, as illustrated in (13).

(10) Önümüzdeki dönemde izleyeceğimiz ekonomi politikamız da bu kavramlar ekseninde şekillenecek, 85 milyon vatandaşımızın ve gelecek nesillerimizin huzur ve güven içinde daha müreffeh yaşamasını sağlamayı, bireylerin ve bir bütün olarak toplumun mutluluğa ulaşmasına imkan tanıyacak ekonomik çevreyi inşa etmeyi temel vizyon **edinecektir**. (22 June)

(11) Bu hedeflere ulaşmada **kararlıyız**. (23 June)

(12) TCMB analitik bilanço verilerine göre, net uluslararası rezervler geçen hafta 8.5 milyar dolar ile tarihin en büyük haftalık artışını **kaydetti**. Rasyonel politikalara dönüş kademeli olarak devam **edecek**. Rezervleri daha da güçlendirmek için ülkemize ilave dış kaynak teminine yönelik çalışmalarımızı **hızlandırıyoruz**. (27 June)

(13) Uyguladığımız politikalarla yatırımcı güveni artarken, rezervlerimiz güçlenmiş ve ülke risk primimiz **düşmüştür**. (23 November)

Şimşek left no room for vague quantification of the claims and arguments. He formulated the arguments from an apodictic standpoint. In some of his tweets, statistics came into play as sources of knowledge, which was an indication of the belief that he and his team were on the correct path to enhance the financial state of Türkiye.

(14) 26 Mayıs'ta **98.5 milyar dolar** olan Merkez Bankası rezervleri, 30 Haziran'da **108.6 milyar dolar** seviyesine çıkmıştır. Aynı dönemde net rezervler ise **14.2 milyar dolar** iyileşme göstermiştir. Son dönemde rezervlerde gözlenen bu hızlı artış cesaret vericidir. (11 July)

The macrostructure of the argumentation consisted of a combination of a description of the aims of the financial program, an explanation of the actions taken, and their precise results. At the same time, it originated towards an objective and clear representation, which led to sound conclusions. The above examples gave us insights into the linguistic strategies to achieve a

plausible argumentation strategy. In terms of the linguistic features of the argumentation strategies, we clearly see the employment of certain tenses:

- The simple present tense was utilized to state the aims of the financial program and the general financial truth. (extract, 11)
- The future tense and the simple present tense were linked to the precautions and actions to be taken. (extract, 12)
- The rightness of the actions taken and premises was construed through the use of simple past tense. (extract, 13)

Before moving on to the analysis of the tweets including multimodal features, it is essential to mention the tweets in English posted by Şimşek. There were totally 13 tweets in English. These tweets served as a strategy for the financial image restoration of Türkiye through the lens of foreign investors and financial institutions.

After three days he was reappointed as the Minister of Treasury and Finance, Şimşek released his first English tweets which declared his ministry and the ultimate aim of the financial program for the enhancement of the Turkish economy.

- (15) As **we** navigate through domestic and international challenges, we affirm our commitment to rules-based policymaking to enhance predictability. While there are no shortcuts or quick fixes, rest assured that our experience, knowledge & and dedication will help **us** overcome potential impediments ahead. **Our** immediate priority is to strengthen **our** team and design a credible program. (7 July)

He also stated his congrats to Hafize Gaye Erkan, the new governor of the Central Bank of Türkiye and Şahap Kavcıoğlu, the new President of the Banking Regulation and Supervision Agency, for their new responsibilities in the Turkish economy. These tweets were examples of *nomination* strategy. The use of "*we*, *us*, and *our*" pronouns and proper names –similar to his tweets in Turkish - emerged from his attempts to create an in-group strategy. In addition, these tweets, implying positive intentions, were the acceptance of responsibility for the financial renewal of Türkiye. In (16), we see that Şimşek employed an *argumentation* strategy with a similar pattern to his tweets in Turkish- the use of statistics left no room for foreign financial institutions to doubt the truth of the tweet.

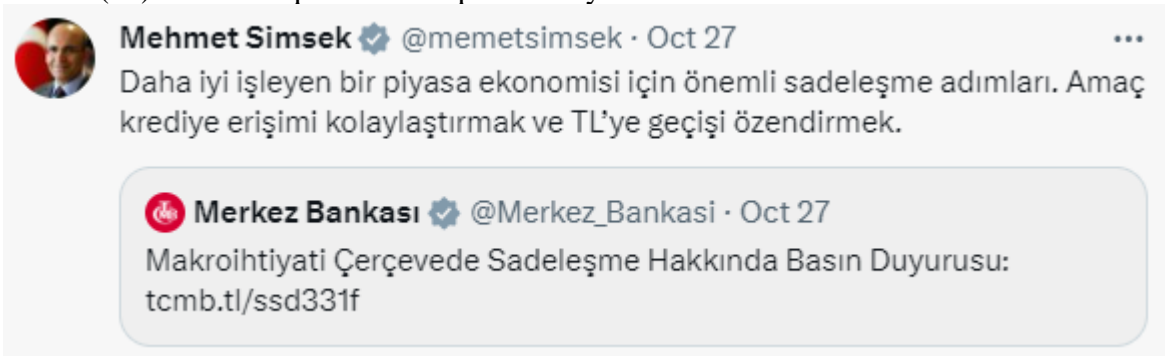
- (16) Tourism is booming! **Türkiye** welcomes a remarkable 7.1 million foreign visitors in one month, marking the best July in history! Türkiye's current account deficit is expected to shrink significantly (from a 12-month rolling deficit of \$56 billion in June to around \$40 billion in December) thanks to a slowdown in consumer loan growth and a sharp rise in tourism revenues. This is supportive of a more stable Lira.

When he and his team attended meetings abroad, Şimşek posted tweets in English to explain what they achieved in the meeting and to mitigate solidarity with the foreign financial authorities. Another message was to improve the relations with the financial authorities in the future.

- (17) Had a marathon of meetings at the margins of #G20 Finance Ministers and Central Bank Governors' summit in #Gandhinagar, #Gujarat, #India. One of the productive meetings was with the Secretary of the Treasury of the United States Janet Yellen. The U.S.-Türkiye friendship dates back to 1831. We are committed to further improving the relationship between our two countries.

Regarding the image-text properties of multimodal tweets posted by Şimşek, the image-text relation taxonomy proposed by Martin and Salway (2009) was utilized. The taxonomy includes two main categories *status* and *logico-semantics*. A total of 52 multimodal tweets were exposed to analysis in this study. For Martinec and Salway (2005, p. 342), images and texts are perceived to be *equal* in status when they stand on their own and *unequal* in status “when one of them modifies the other”. In 52 multimodal tweets, *equal* status was rarely found. To illustrate, in one tweet in English, Şimşek gave a message to foreign investors by emphasizing his commitment to attain price stability and to continuing the financial program. However, he added an image of a comment from a foreign economist about Şimşek's effective presence in the IMF meeting. In this case, the text and the image were *equal* and *independent* because the text and the image were not combined but formed their own content. In the below tweet, the text and the image were *equal with a complementary feature*. They were combined to form a single unit. The Minister mentioned some attempts at simplification in the market and the image of a press released by the Central Bank of Türkiye reinforced the idea that the Ministry and the Central Bank worked collaboratively to reach the goal of simplification in the market.

- (18) A tweet equal and complementary

Multimodality in the most of tweets was maintained through *unequal* status with an image-subordinate sub-feature. In such cases, the whole image(s) is subordinate to the text(s). The image-subordinate properties of the texts were achieved through different tools. Şimşek favored the tweets with photographs (19), statistics (20), official announcements (21), and

online financial news (22), in which he had one certain role: the Minister of Treasury and Finance. The focus was doing the job of a minister not just being a minister. In these images, the texts superimposed over images, and the images of Mehmet Şimşek were muted. In tweets with photographs, we saw the Minister in formal circumstances such as attending a financial meeting and an official visit. In example (19), the Minister was backgrounded but he carried interpersonal weight in the lens of both Turkish and foreign investors. In (20), the image of the issue -a statistic - emphasized the truth value of the text. Şimşek applied statistics both from Turkish and foreign sources and intended to prove that their financial steps were on the correct path. While he distanced himself from the content of the tweet, we could understand the Minister's stance towards the issue in the text.

(19) Tweets with photographs

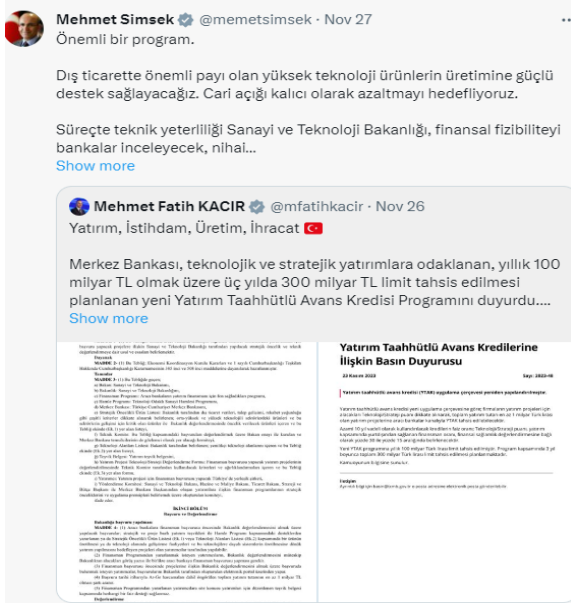
(20) Tweets with statistics

As the Minister, Şimşek worked collaboratively with some particular state institutions like the Central Bank of Türkiye. In the example tweet (21), Şimşek made a constructive comment on the announcement of Mehmet Fatih Kaçır, the head of the Central Bank of Türkiye. He emphasized how the program mentioned in the announcement would contribute to their financial progress. Another strategy that the Minister used to find common ground with the readers of his tweets was to make use of financial news released by news agencies such as AA Finans, a Turkish news agency, and Bloomberg, a news agency headquartered in New York. (Extract, 22)

(21) Tweets with official announcements

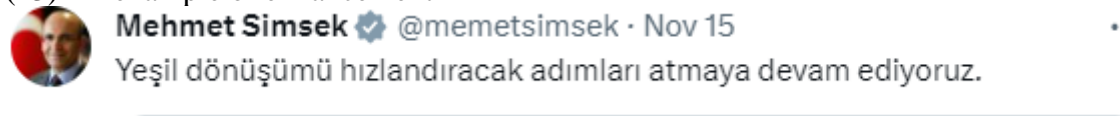
(22) Tweets with online financial news

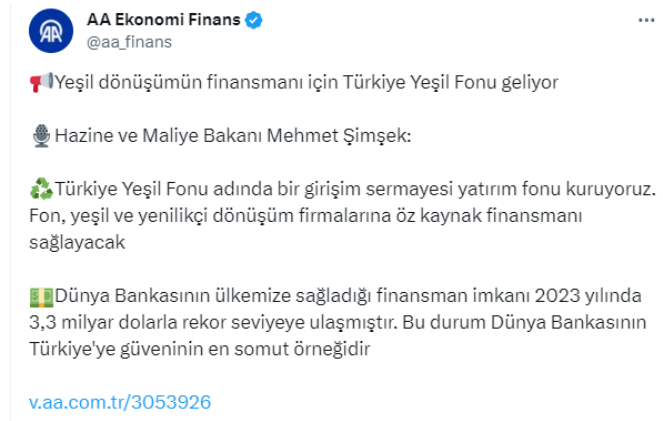

The *logico-semantic* relationship in Martinec and Salway’s (2005) model is associated with clause relationships. They state that “*projection* is useful to account for cases when content that has been represented by text or images is re-represented in the other mode.”(p. 349). It occurs in the forms of *locution* and *idea*. In our case, the tweets represented by texts were not re-represented in the images. Thus, the category of projection was not observed in the tweets analyzed, which is inconsistent with Zheng (2014) who examined Bernanke’s financial remarks and found the frequent employment of indirect quotations - locution category in our case. Such indirect quotations taken from high authorities in finance made the remarks more reliable and powerful.

As for *expansion* including three types - elaboration, extension, and enhancement – to create a link between texts and images, *enhancement* was the most seen category. In *enhancement*, images enhance the meaning of texts by qualifying them with reference to time, place, manner, cause, or condition. For instance, in (23), the Minister posted a tweet which showed that they continued to improve green transformation. His claim in the tweet was enhanced by the image - the news from an agency - identified by relations of time (2023), place (Türkiye), and reason (due to the newly developed Türkiye Green Fund)

(23) An example of enhancement

The second category of *logico-semantics* relation is *elaboration* that emphasizes the re-exposing or exemplifying of the main clause. In the following tweet (24), the information about the fruitful meeting with the Vice-president of Germany was re-exposed by the image which was a photo of both authorities shaking hands and smiling. The Minister posted such photographs after every meeting he engaged to re-expose that the meetings would help them to make progress in their financial program.

(24) An example of elaboration (re-exposing)

In the second tweet, the *elaboration* was maintained by the exemplifying technique. To celebrate the 100th foundation of the Turkish Republic, a coin as a memory for future generations was monetized. The image of the tweet was an example of this coin.

(25) An example of elaboration (exemplifying)

Although applied rarely, an example of the *extension* category was seen in the tweets of the Minister. In the below tweet posted in English, the Minister highlighted their commitments to improve the financial state of Türkiye but the image - a re-posting of an economist - added new elements to the tweet by concentrating on the effective roles of Şimşek and Erkan in the IMF meeting held in Marrakesh. Another point about the image was that it mentioned what kind of activity it was (the IMF meeting) and where it was held (Marrakesh). This added another dimension to the tweet since such information was an example of the *extension* category mentioned above.

(25) An example of an extension

Overall, as an example of financial discourse, the tweets posted by Mehmet Şimşek were examined concerning the discursive strategies used and multimodality. *Nomination* and *argumentations* were seen frequently in the tweets. The subject position which was mainly taken by “we” demonstrated that Şimşek tended to be an information giver, providing facts, commitments, and wills. However, his remarks seem not to be open to negotiation. The

argumentation strategy was also employed by him. The cause/effect relationship constituted the essence of his arguments in the tweets. Additionally, he presented his viewpoint – positivity about the enhancement in Turkish finance - objectively, which can be understood from the use of statistics in some of the tweets. He mainly utilized certain tenses to marshal arguments. The “will” clauses followed by “we” in the remarks conveyed willingness, determination, and promise. They also reflected the Minister's optimism about the future of the Turkish economy. The multimodal analysis of the tweets showed that most of the tweets had *unequal status* with an image-subordinate sub-feature achieved by the deployment of press releases, statistics, official announcements, and photographs. *Enhancement* including the improvement of the main clause with the contribution of new features, mainly time, space, and causal relations was the most seen category.

4. CONCLUSION

In the last decades, the world's economy has undergone a series of significant changes in terms of its structures, strategies, and regulations. The much-disputed effects of these changes have been manifested by most of the countries across the world. To understand the features of these changes in societies, we need to look at certain financial contexts and their linguistic content. The commodification of financial interactions via new media has gained importance in CDA analysis. Within this context, the present study was an attempt to identify discursive and multimodal properties of financial tweets posted by Mehmet Şimşek, the Minister of Treasury and Finance. The analysis did not focus on the right or wrong of the financial discourse but to uncover linguistic features of it.

With the application of Wodak and Reisigl's (2016) discursive strategies and the multimodal image-text relationship model of Martinec and Salway (2005), the present study has made a CDA of the tweets of Mehmet Şimşek. In Şimşek's tweets, regarding the discursive strategies, *nomination* and *argumentation* were the prevalent strategies. As a *nomination* strategy, the pronoun “we” reappeared in the tweets but not randomly. The Minister presented his team as a homogeneous entity. The *argumentation* was handled objectively in the tweets. Special effort was devoted to what they have done to help maintain the stability of the Turkish economy and what they prepared to do. The use of “will” clauses accounted for the optimism of the Minister about their financial progress. The multimodal features of the tweets showed that most of the images functioned as subordinate to the text of the tweets. They mostly enhanced the content of the tweets with a reference to time, place, manner, cause, or condition.

It is hoped that this study will contribute to a better understanding of financial discourse. Financial discourse is complex due to its rhetorical properties. Hence, the examination of these properties in different contexts, and genres by combining different categories of CDA methods needs to be further investigated. New communication technologies like tweets, webpages, and blog posts - which can be considered new forms of financial genres - are much more far-reaching than traditional media channels.

5. REFERENCES

- Ahmed, Y. (2021). Political discourse analysis: A decolonial approach. *Critical Discourse Studies*, 18(1), 139-155. [10.1080/17405904.2020.1755707](https://doi.org/10.1080/17405904.2020.1755707)
- Alyousef, H. S. (2016). A multimodal discourse analysis of international postgraduate business students' finance texts: an investigation of theme and information value. *Social Semiotics*, 26(5), 486-504. <https://doi.org/10.1080/10350330.2015.1124518>
- Bayram, F. (2010). Ideology and political discourse: A critical discourse analysis of Erdogan's political speech. *Arecls*, 7(1), 23-40.
- Dunmire, P. L. (2012). Political discourse analysis: Exploring the language of politics and the politics of language. *Language and Linguistics Compass*, 6(11), 735-751. [10.1002/lnc3.365](https://doi.org/10.1002/lnc3.365)
- de Melo Resende, V. (2021). Decolonizing critical discourse studies: for a Latin American perspective. *Critical Discourse Studies*, 18(1), 26-42.
- El-Haj, M., Rayson, P., Walker, M., Young, S., & Simaki, V. (2019). In search of meaning: Lessons, resources and next steps for computational analysis of financial discourse. *Journal of Business Finance & Accounting*, 46(3-4), 265-306. [10.1111/jbfa.12378](https://doi.org/10.1111/jbfa.12378)
- Fairclough, N. (2012). Critical discourse analysis. In G. P. Gee & M. Handford (Eds.), *The Routledge handbook of discourse analysis* (pp. 9-20). Routledge.
- Han, C. (2015). How to do critical discourse analysis: A multimodal introduction. *Australian Journal of Linguistics*, 35(4), 415-418. <https://doi.org/10.1080/07268602.2015.1033673>
- Hart, C., Rymes, B., Souto-Manning, M., Brown, C., & Luke, A. (2005). Analyzing political discourse: Toward a cognitive approach. *Critical Discourse Studies*, 2(2), 189-201.
- Machin, D. (2013). What is multimodal critical discourse studies?. *Critical Discourse Studies*, 10(4), 347-355. <https://doi.org/10.1080/17405904.2013.813770>
- Martinez, R., & Salway, A. (2005). A system for image-text relations in new (and old) media. *Visual Communication*, 4(3), 337-371. [10.1177/1470357205055928](https://doi.org/10.1177/1470357205055928)

- Nam, S. (2020). Cognitive capitalism, free labor, and financial communication: A critical discourse analysis of social media IPO registration statements. *Information, Communication & Society*, 23(3), 420-436. 10.1080/1369118X.2018.1510535
- O'Halloran, K. L., Tan, S., Smith, B. A., & Podlasov, A. (2011). Multimodal analysis within an interactive software environment: critical discourse perspectives. *Critical Discourse Studies*, 8(2), 109-125.
- Okulska, U., & Cap, P. (2010). Analysis of political discourse. *Perspectives in Politics and Discourse*, 36(1), 3-20.
- Rogers, R., & Christian, J. (2007). 'What could I say?' A critical discourse analysis of the construction of race in children's literature. *Race Ethnicity and Education*, 10(1), 21-46. 10.1080/13613320601100351
- Renaldo, Z. A. (2021). Presupposition and ideology: A critical discourse analysis of Joe Biden's inaugural speech. *PROJECT (Professional Journal of English Education)*, 4(3), 497.
- Van Dijk, T. A. (2001). Critical discourse analysis. In D. Schriffrin, D. Tannen, H. E. Hamilton (Eds.), *The handbook of discourse analysis*, (pp. 352-371). Blackwell Publishing.
- Van Dijk, T. A. (2015). Critical discourse analysis. In D. Tannen, H. E. Hamilton & D. Schriffrin (Eds.), *The handbook of discourse analysis*, (pp. 466-). John Wiley & Sons.
- Van Leeuwen, T. (2005). Multimodality, genre and design. In S. Norris & R. H. Jones (Eds.), *Discourse in action: Introducing mediated discourse analysis*, (pp. 73–95). Routledge.
- Vanidestine, T. (2018). Conceptualizing "race" and racism in health disparities discourse: A critical discourse analysis. *Journal of Sociological Research*, 9(2), 1-21. 10.5296/jsr.v9i2.12772
- Wang, J. (2016). New political and communication agenda for political discourse analysis: critical reflections on critical discourse analysis and political discourse analysis. *International Journal of Communication*, 10, 2766-2784.
- Wodak, R. (1999). Critical discourse analysis at the end of the 20th Century. *Research on Language & Social Interaction*, 32(1-2), 185-193. 10.1080/08351813.1999.9683622
- Wodak, R. (2009). The semiotics of racism: A critical discourse-historical analysis. In J. Renkema (Ed.), *Discourse, of course: An overview of research in discourse studies*, (pp. 311-326). John Benjamin Publishing Company.

- Wodak, R. & Meyer, M. (2016). Critical discourse studies: History, agenda, theory and methodology. In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of discourse studies*, (pp. 1-22). Sage.
- Wodak, R. & Reisigl, M. (2016). The discourse historical approach (DHA). In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of Discourse Studies*, (pp. 23-61).
- Zheng, S. (2014). A critical discourse analysis of financial remarks: A case study. *International Journal of English Linguistics*, 4(5), 105-116. 10.5539/ijel.v4n5p105

EĞİTİMDE ÖRGÜTSEL MUTLULUK

Dr. Öğr. Üyesi Mahire ASLAN¹

ÖZET

Bu çalışmada örgütsel mutluluk olgusu, bir nitel araştırma tekniği olan doküman incelemesi ile analiz edilmekte ve Türk eğitim sistemi açısından değerlendirilmektedir.

Mutluluk, hem bireysel, hem örgütsel ve hem de toplumsal boyutları olan çok yönlü bir kavramdır. Aynı şekilde insan da biyolojik, sosyal ve psikolojik bir varlık olması nedeniyle çok yönlüdür. Bu benzerlik, mutluluk kavramı ile insanı sosyal bilimler alanındaki birçok araştırmada bir araya getirmektedir. Bu araştırmalarda insanın psikolojik olarak mutluluğu, çalıştığı örgütün personeli olarak mutluluğu veya yaşadığı ülkenin bir vatandaşı olarak mutluluğu irdelenmektedir.

Bu çalışmada mutluluk kavramı genelde örgütsel açıdan, özelde ise eğitim örgütleri olan okullar açısından ele alınmaktadır. Çünkü girdisi ve çıktısı insan olan, işleme sürecinde de insanın başat olduğu okullar, bu yönleriyle belirgin biçimde diğer örgütlerden ayrılmaktadır. Dolayısıyla bireyi her açıdan hayata hazırlama işgörüsünü üstlenmiş olan okullardaki örgütsel mutluluk olgusu da, diğer örgütlerdeki mutluluk olgusundan farklı bir önem ve anlam taşımaktadır.

Mutlu toplumlar mutlu bireylerden oluşuyorsa, o bireyleri yetiştiren okullardaki örgütsel mutluluğun sağlanması öncelikli bir konu olarak ele alınmalıdır. Günümüzün çağdaş ve bir o kadar da karmaşık olan toplumsal yapısında mutlu olabilmek, daha da önemlisi mutlu kalabilmek için eğitimde örgütsel mutluluğa ciddi yatırım yapılmak durumundadır.

Anahtar sözcükler: Eğitim, mutluluk, örgütsel mutluluk.

---

¹İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü
mahire.aslan@inonu.edu.tr ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8032-7331>

ORGANIZATIONAL HAPPINESS IN EDUCATION

SUMMARY

In this study, the phenomenon of organizational happiness is analyzed by document analysis, a qualitative research technique, and evaluated in terms of the Turkish education system.

Happiness is a multifaceted concept that has both individual, organizational and social dimensions. Likewise, humans are versatile because they are biological, social and psychological beings. This similarity brings together the concept of happiness and humans in many studies in the field of social sciences. In these studies, the psychological happiness of a person, his happiness as a staff member of the organization he works for, or his happiness as a citizen of the country he lives in are examined.

In this study, the concept of happiness is discussed from an organizational perspective in general and from the perspective of schools, which are educational organizations in particular. Because schools, whose input and output are human, and where humans are dominant in the operating process, are clearly distinguished from other organizations in these aspects. Therefore, the phenomenon of organizational happiness in schools, which undertakes the task of preparing the individual for life in every aspect, has a different importance and meaning than the phenomenon of happiness in other organizations.

If happy societies consist of happy individuals, ensuring organizational happiness in the schools that educate those individuals should be considered a priority issue. In order to be happy, and more importantly, to stay happy in today's modern and complex social structure, serious investments must be made in organizational happiness in education.

Key words: Education, happiness, organizational happiness.

GİRİŞ

Öznel bir olgu olan mutluluk insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Gerçekte mutluluk, insanoğlunun kültürel evrim tarihinde hep peşinden koştuğu, ulaşmak istediği amaçların en önüne aldığı ve yaşam doyumunun kaynağı olarak gördüğü bir realitedir. İnsanın gerek bireysel, gerekse örgütsel ve toplumsal yaşamındaki mutluluk arayışı, içinde bulunduğu durum ve koşullardan bağımsız değildir. Anılan durum ve koşullar sabit kalamayacağına göre, kuşkusuz mutluluk algısı da değişkendir.

Mutluluk kavramının tarihsel derinliği, insanı birçok açıdan ele alan sosyal bilimlerdeki farklı araştırmaların konusunu oluşturmuştur. Bu araştırmalarda mutluluk felsefi, ruhsal, dinsel, kültürel, pedagojik veya tıbbi bakımdan incelenmiş (Korkut, 2019) olmasına karşın tam bir tanımlamasının yapılmadığı dikkati çekmektedir. Zhongying (2013) bu durumu, mutluluk kavramının tamamen özneliği ve muğlaklığı ile açıklamaktadır. Bu yönüyle mutluluk bir metafor olarak düşünüldüğünde onu yıldız, kelebek, yüzde gülücük, uyanılınca bitecek güzel bir rüya ya da erişilemeyecek bir hayal, bir ütopya olarak simgeleştirmek mümkündür ki bunların net ayrımını yapmak da, tanımlamak da imkansızlık derecesinde zordur.

Mutluluk olgusu bireysel olduğu kadar (yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi vb) toplumsal (ekonomik ve siyasi sistem vb) ve örgütsel (çalışma koşulları, ücret, terfi vb) etkenlere bağlı olarak da değişmektedir (Doğan, 2021). Bu nedenle insanı ve onun yaşamı algılama ve anlamlandırma serüveni içinde mutluluk sürekli boyut değiştirmekte; istatistiksel ölçümlerde ülkeler arasındaki hatta aynı ülkenin farklı şehirleri arasındaki mutluluk oranları kısa aralıklarla değişmektedir (Acar, 2019; Öndes, 2019).

MUTLULUK

Mutluluk, başkaları tarafından verilen değil, tamamen kişinin kendi algılaması ile oluşan bir duygu durumudur. Tümüyle bireye bağlı ve onunla özdeşleşen bir nitelik taşıdığı için mutluluk tanımlarının da bu yönde yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla mutluluk kavramına nasıl baktığımız ve nasıl ele aldığımız, ona yüklediğimiz anlamı da belirlemektedir.

Alanyazında yer alan mutluluk tanımlarının ya hedonik (geçici, kısa, anlık haz alma) ya da ödemonik (yaşam boyu- uzun süreli memnun olma) anlayışlara dayalı olarak pozitif psikoloji kapsamında yapıldığı görülmektedir (Korkut, 2019; Demirok vd., 2014; Eryılmaz, 2016). Gerçekte mutluluğu önemli kılan şey, bu olgunun öznesi konumundaki insanın sonsuz değil, sınırlı bir yaşam süresine sahip olmasıdır. Bu sınırlılık, mutluluğu arama ve elde etme sürecinde insanı hızlandırmakla birlikte onu hedonik ve ödemonik yaklaşımlar arasına sıkıştırıp olduğundan farklı davranışlar sergilemesine de yol açabilir. Öyleyse mutluluk olgusu, her durum ve koşulda hayatın normal akışı yönünde seyretmeyebilir. Doğal olarak bu noktada öz kontrol ve duygu yönetimi önemli bir rol oynamaktadır.

İçsel bir durum olarak anlık algısalılık göstermesi nedeniyle mutluluk kavramını betimleme çabaları pek sonuç vermemiş; bunun yerine alanyazındaki kimi tanımların tablollaştırılarak topluca gösterilmesi yeğlenmiştir (Öndes, 2019; Çakır, 2024). Çizelge 1’de bazı yaklaşımlara dayalı mutluluk tanımları görülmektedir ki bu yaklaşımlarda bireyi harekete geçiren temel

motivasyon olarak hem içsel hem de dışsal güdüleyiciler yer almaktadır (Rojas, 2007, akt. Öndes, 2019).

Çizelge 1. Mutluluk Tanımına Temel Oluşturan Yaklaşımların Öngördüğü Tanımlar

YAKLAŞIM	MUTLULUK TANIMI
Stoacı Yaklaşım	Hiçbir şeyi değiştirmeden, var olduğu gibi kabul etmektir.
Erdem Yaklaşımı	Daima doğru davranışlar sergilemektir.
Eğlence Yaklaşımı	Erişilebilen şeylerden keyif almaktır.
Anı Yaşama Yaklaşımı	Yaşanılan her anın tadını çıkarmaktır.
Memnuniyet Yaklaşımı	Sahip olunan her şeyden memnuniyet duymaktır.
Ütopacı Yaklaşım	Mutluluğa erişilmez, ona yalnızca yaklaşılabilir.
Huzur Yaklaşımı	Aşırı istek ve hırslardan vazgeçerek huzurlu ve sakin yaşamaktır.
Gerçekleştirme Yaklaşımı	Yeti ve becerileri tam olarak kullanabilmektir.
Dini Yaklaşımı	Tanrı ile mükemmel ve derin bir ilişkinin yaşama izdüşümüdür.

ÖRGÜTSEL MUTLULUK

Örgütsel mutluluk, temelde çalışılan işyerinde gösterilen veya maruz kalınan örgütsel duygu ve davranışların bireyde yarattığı duyguların izdüşümünü içeren bir kavramdır. Bir yönüyle, işgörenin örgüt ortamındaki mutluluk göstergesidir. Bu kavramda birey, salt öznel davranışları ve onların sonuçları doğrultusunda değil, aynı zamanda örgütsel davranışları ve onun yansıması doğrultusunda da değerlendirilmektedir. Yetişkinlerin aktif yaşamlarının önemli kısmının örgütlerde geçtiği dikkate alındığında kavramın ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Örgütsel mutluluk kuramcıları, bu kavramın her bir işgörenin bireysel mutluluk algılarının toplamından öte bir anlam taşıdığını ve takımın mutluluk düzeyini kapsadığını vurgulamaktadırlar (Fisher, 2010). Örgüt ortamındaki takım ruhu işgörenin formal ve informal örgütsel davranışlarına yön vererek onun maddi olmayan (psikolojik ve toplumsal) gereksinimlerini karşılmasına ve kendini gerçekleştirmesine önemli katkı sağlamaktadır.

Alanyazında örgütsel mutluluğu etkileyen etmenler konusunda farklı listelemeler bulunmakla birlikte genellikle şu noktalar üzerinde durulmaktadır (Fisher, 2010; Chiumento, 2007, akt. Korkut, 2019).

1. İş arkadaşlarıyla olumlu ilişkiler ve iletişim,
2. İşin sıkıcı ve tekdüze olmaması,
3. Yöneticinin iyi olması,
4. İş ve özel yaşam dengesinin kurulması,
5. İşin durağan değil, dinamik olması,
6. İşin anlamlı ve çalışmaya değer bulma,
7. Yaptığı işin bir fark ve fayda sağladığına inanma,
8. Bir takım ruhu inancıyla çalışma,
9. Başarıların fark edilerek takdir edilmesi,

10. Performansa ve rekabete dayalı bir ödeme sistemi.

Örgütsel mutluluğa katkıda bulunan kaynaklar bireysel (eğitimi yaş, cinsiyet vb), örgütsel (bağlılık, güven, adalet vb) ve mesleki (işin niteliği, çalışma koşulları, kariyer vb) temelli olabilir (Ertuğrul, 2021).

Ayrıca örgütlerde şu özellikleri taşıyan işgörenlerin daha mutlu olduğu bulgulanmıştır (Korkut, 2019):

- Küçük ölçekli örgütlerde çalışanlar,
- Mesleki kıdemi az olanlar,
- Hep aynı rutinde uzun süre çalışması gerekmeyenler,
- Daha üst örgütsel konumda bulunanlar,
- Kadınlar,
- Örgütsel bağlılığı yüksek olanlar.

EĞİTİMDE ÖRGÜTSEL MUTLULUK

Eğitimdeki örgütsel mutluluk, eğitim örgütleri olan okulları ve dolayısıyla okul yöneticilerini, öğretmenleri ve öğrencileri içermektedir. Elbette ki akademi dünyasını oluşturan üniversiteler de buraya dahildir. Eğitimle doğrudan ilgili olan bu gruplara bir de dolaylı ilgili olanları (veliler, yerel yönetimler, farklı iş ve hükümet çevreleri, sivil toplum kuruluşları vb) eklediğimizde toplumun neredeyse %80 gibi büyük bir çoğunluğunun eğitimle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu saptama, eğitim örgütlerini ve oradaki mutluluk olgusunun önemini açıklıkla ortaya koymaktadır.

Yetiştirdiği nesillerle bir toplumun bugünü kadar geleceğini de inşa eden eğitim, ne yazık ki yukarıda vurgulanan önem doğrultusunda bir ilgi görmemiş; eğitimdeki mutluluk olgusu psikoloji, sosyoloji, din, felsefe, ekonomi, siyaset, sağlık alanlarındaki mutluluğun gerisine düşmüştür. Eğitimde köklü mutluluk araştırmalarının neredeyse 21. yüzyılda yapılmaya başlaması, bu sorunun en belirgin göstergesidir. Özellikle ülkemizde eğitim işgörenlerine ve öğrencilere yönelik mutluluk araştırmaları hem çok yeni ve hem de az sayıdadır maalesef.

Sorunun kaynağının soruna en yakın noktada aranılması gerektiği binlerce yıllık yaşam deneyimleriyle ortaya konduğuna göre, bu sorun için de aynı yaklaşımdan hareket edilebilir. Anılan bu bağlam derinliğine incelendiğinde eğitim – mutluluk ilişkisinin baskılanmasında şu etkenlerin rol oynadığı görülebilir (Noddings, 2003, akt. Korkut, 2019):

a. Ekonomik baskılar: Ekonomik sorunların yoğunlukta ve ülke kaynaklarının sınırlı olduğu dönemlerde, ekonomiyi güçlendirmek için eğitimden çok ekonomik sisteme ağırlık verilmesi.

b. Kültürel baskılar: Özünde kültürü yaşatmanın ve geleceğe aktarmanın temel aracı olmasına rağmen eğitimin bu özelliğinin ihmal edilmesi, ulusal olmayan farklı değerlerin ön plana çıkarılmasıyla eğitimin geri planda kalması.

c. Dinsel baskılar: Eğitim olanaklarının geliştirilmesi ve kaynakların bu yönde kullanılması gerekirken, marjinal grup ve yapılanmaların gereğince kontrol edilememesi nedeniyle eğitim sistemi üzerinde zamanla oluşabilen sorunlar.

SONUÇ VE ÖNERİLER

- Eğitimdeki örgütsel mutluluğu olumsuz yönde etkileyebilecek sorun ve baskıları ortadan kaldıracak örgütsel ve yönetsel önlemler alınmalıdır.
- Eğitimde girdi- işleme- çıktı düzeneğini oluşturan okul yöneticisi, öğretmen ve öğrencilerin mutluluk olgusuna yeterli bilimsel ve ekonomik destek sağlanmalıdır.
- Mutlu örgütler ancak mutlu işgörenlerle oluşturulduğuna göre, okul yöneticisi ve öğretmenleri mutlu kılacak pedagojik, sosyal ve ekonomik yatırımlar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Acar, Y. (2019). Türkiye’de Yaşam Memnuniyetinin Belirleyicileri: İller Üzerine Bir Yatay Kesit Analizi. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, ss:145-157.

Çakır, P. (2024). *Örgüt İklimi ile Örgütsel Sessizlik ve Örgütsel Mutluluk Arasındaki İlişki*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Demirok, İ., Alphan, Y., Ş. ve Süsen, Y. (2014). Mutluluğu Ararken: Teorik Yaklaşımlar ve Psikoterapiye Yönelik Çıkarımlar. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 1 (2), 40-54.

Doğan, Ü. (2021). *Öğretmenlerin Kaotik Liderlik, Örgütsel Yabancılaşma ve Örgütsel Mutluluk Algıları Arasındaki İlişkinin Yapısal Eşitlik Modellemesi İle İncelenmesi*. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ertuğrul, T. (2021). *Örgütsel Mutluluk: İşletmelerde Örgütsel Mutluluğun Ölçülmesine Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması*. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eryılmaz, A. (2016). *Herkes için mutluluğun başucu kitabı: Teoriden Uygulamaya – Pozitif Psikoloji* (2. Bası). Ankara: Pegem Akademi. doi: 10.14527/9786053648123.

Fisher, C., D. (2010). Happiness at Work. *International Journal of Management Reviews*, 12, 384–412. doi: 10.1111/j.1468-2370.2009.00270.x

Korkut, A. (2019). *Öğretmenlerin Örgütsel Mutluluk, Örgütsel Sinizm ve Örgütsel Adalet Algılarının Analizi* (Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bil. Enstitüsü.

Öndes, H. (2019). Türkiye’de Mutluluk Düzeyini Etkileyen Faktörler: Mekânsal Ekonometri Analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4), 1039-1064. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.453325>

Zhongying, H. (2013). Research and analysis on the teachers' happiness. *Research Journal of Applied Sciences, Engineering and Technology*, 6(10): 1720 – 1725.

ÖĞRETMENLERİNİN ÖRGÜTSEL ÇEKİCİLİK ALGILARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN ANALİZİ

Dr. Öğr. Üyesi Mahire ASLAN¹

ÖZET

Bu araştırmada öğretmenlerin örgütsel çekicilik algılarının saptanması ve bunların demografik değişkenler açısından istatistiksel olarak analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Çalışma, nicel araştırma yöntemine dayalı betimsel modelde desenlenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Örgütsel Çekicilik Ölçeği kullanılmıştır. Bu aracın araştırma evreni içerisinde random olarak belirlenen örneklem grubuna uygulanmasıyla elde edilen veriler üzerinde gerekli istatistiksel analizler yapılmıştır. Bu analizler sonucu ulaşılan bulgular, araştırmanın ana ve alt problemlerine yanıt oluşturabilecek biçimde düzenlenmiştir.

Sözlük anlamı olarak çekicilik; alımlılık, albeni, cazibe, yani kısaca çekici olma durumunu ifade etmektedir. Örgütsel çekicilik ise, çalışanların örgütlerine ilişkin duygularını ve bakış açılarını betimlemede biçimleridir. İşgörenin çalıştığı örgütü olumlu bulması, beğenmesi ve her açıdan çalışılabilir bir yer olarak görmesi demektir. Örgütsel çekicilik, özü itibarıyla tamamen kişisel ve subjektif bir kavramdır.

Çekici bulunduğu yöneltmek insanın doğasında vardır aslında; çekici bulunduğu okulda okumak, çekici bulunduğu şehirde yaşamak, çekici bulunduğu örgütte çalışmak gibi. Konuya ilişkin bilimsel araştırmalarda örgütsel çekicilik algısı yüksek olan personelin başarısının ve performansının da fazla olduğu; nitelikli personelleri alabilmek ve bünyelerinde tutabilmek için örgütlerin bu konuya özel bir önem verdiği vurgulanmaktadır.

Anahtar sözcükler: Okul, öğretmen, örgütsel çekicilik.

---

¹Inönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü
mahire.aslan@inonu.edu.tr ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8032-7331>

ANALYSIS OF TEACHERS' PERCEPTIONS OF ORGANIZATIONAL ATTRACTIVENESS IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES

SUMMARY

This research aimed to determine teachers' perceptions of organizational attractiveness and to statistically analyze them in terms of demographic variables.

The study was designed in a descriptive model based on the quantitative research method. Organizational Attractiveness Scale was used as a data collection tool in the research. Necessary statistical analyzes were performed on the data obtained by applying this tool to a randomly determined sample group from the research population. The findings obtained as a result of these analyzes were arranged in a way that could answer the main and sub-problems of the research.

The dictionary meaning is attractiveness; It refers to attractiveness, attractiveness, attractiveness, in short, the state of being attractive. Organizational attraction is the way employees describe their feelings and perspectives about their organizations. It means that the employee finds the organization he works for positively, likes it and sees it as a place to work in every aspect. Organizational attractiveness is essentially a completely personal and subjective concept.

In fact, it is human nature to gravitate towards what they find attractive; such as studying at a school he finds attractive, living in a city he finds attractive, working in an organization he finds attractive. Scientific research on the subject shows that personnel with a high perception of organizational attractiveness have higher success and performance; It is emphasized that organizations attach special importance to this issue in order to recruit and retain qualified personnel.

Key words: School, teacher, organizational attractiveness.

GİRİŞ

Çekicilik kavramı günlük dilde daha çok ilgi çeken, cazibesi olan, afili, alımlı, albenili şeklindeki sözlük anlamında kullanılmaktadır (TDK. (2024). Ancak bu kavramın örgütsel boyutu bireysel boyutundan farklıdır; çünkü örgütsel çekicilik herhangi bir bireyin değil, bir örgütte çalışan personelin örgütü çekici bulup bulmadığına ilişkin bir anlam içermektedir.

Örgütsel çekicilik alanyazınında kavramın daha çok şu anlamlarda kullanıldığı görülmektedir:

1. Çalışanların örgüte ilişkin olumlu duygular beslemesi sonucunda cazip olarak algılanması (Akman, 2017).
2. İşgörenin çalıştığı örgütü çekici bir iş ortamı olarak görmesi ve beğenmesi (Arbak ve Yeşilada, 2003).
3. Çalışanların örgütten beklediği yararların tümüdür (Berthon vd., 2005).
4. Örgütün istediği kişileri istihdam etmesi yoluyla rekabette güçlü duruma gelmesini sağlayacak örgütsel durum ve koşulları yaratabilme potansiyeli (Demirtaş ve Çağan, 2021).
5. Örgüte ilişkin pozitif ve olumlu tutum (Aiman-Smith vd, 2001).

Alanyazınında örgütsel çekiciliğin diğer bazı örgütsel olgularla ilişkisi üzerinde durulmaktadır (Akman, 2017; Düzdemir, 2024; Sever, 2020; Er, 2016; Özkurt Balcı, 2023; Bingöl, 2022; Kaplan, 2020). Bunlar örgütsel imaj, örgütsel sadakat, örgütsel iklim, iş doyumunu, liderlik, örgütsel çeviklik, örgütsel destek ve örgütsel sinizm ve iş doyumunu gibi olgulardır. Söz konusu araştırmalarda örgütsel çekiciliğin çalışanlarda bağlılık, moral, işe devam etme, güven, dayanışma ve işbirliği duygularını geliştirdiği vurgulanmaktadır. Bu araştırmalarda örgütsel çekiciliği etkileyen faktörler olarak işgörenlerin yaşı, cinsiyeti, mesleki kıdemi, çalıştığı yer ve beklenti düzeyi gibi bireysel değişkenlerle örgütün marka değeri, tanınırlığı, çalışanlarına verdiği ücret, bulunduğu lokasyon, büyüklüğü, iletişim süreci, çevresel ve internet olanakları, izlediği üretim ve personel politikası gibi örgütsel etkenler üzerinde durulmaktadır.

ÖRGÜTSEL ÇEKİCİLİK VE EĞİTİM

Örgütsel çekicilik, eğitim kurumunun örgütleri olan okullar için en az diğer örgütler kadar önemli bir konudur. Hele de özel okullar için örgütsel çekiciliğin sağlanması yaşamsal önem taşımaktadır. Okulun çekici kılınması günümüz eğitim ve okul yönetiminde başat bir sorundur.

Çünkü okulun yapı ve işleyiş olarak bir bütünlük sağlaması, gerekli girdileri alıp nitelikli ürüne dönüştürmesi, insan ve medde kaynağını optimal kullanarak sürdürülebilir bir gelişim ivmesi kazanması için örgütsel çekiciliğe sahip olması gerekmektedir.

Örgütsel çekicilik ve eğitim ilişkisinde ortaya çıkması olası sonuçlar şunlardır (Özkurt Balcı, 2023; Bingöl, 2022; Çağırman, 2022):

- Örgütsel çekiciliğin gerektirdiği uyum okul yöneticileri ve öğretmenler arasında sağlandığında örgütsel bağlılık artmaktadır.
- Demokratik ilkeler esasında yönetilen bir okul ortamında öğretmenlerin örgütsel çekicilik algı düzeyleri yükselmektedir.
- Velilere ve okul yöneticilerine güven duyguları gelişmiş öğretmenler, okullarını daha çekici bulmaktadırlar.
- Çalıştığı okuldan elde ettiği maaş ve ücretler, öğretmenlerin örgütsel çekicilik algılarını etkilemektedir.
- Okulda sağlanan sosyal ve kültürel olanak ve ortamlar, öğretmenler arası informal ilişkileri arttırarak okulu daha çekici kılmaktadır.
- Disiplin sorunu az, akademik başarısı yüksek okullar örgütsel anlamda çekici bulunmaktadır.
- Mesleki gelişme olanakları (hizmet içi eğitim, lisansüstü eğitim vb), öğretmenlerin örgütsel çekicilik algılarına yansımaktadır.
- Okulun olanakları, ulaşım durumu, öğretim şekli (tekli / ikili), sınıfların kalabalık olması gibi durumlar, öğretmenlerin örgütsel çekicilik algılarını olumsuz etkilemektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, ortaokul öğretmenlerinin örgütsel çekicilik algılarını belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1). Ortaokul öğretmenlerin örgütsel çekicilik algıları hangi düzeydedir?
- 2). Ortaokul öğretmenlerin örgütsel çekicilik algıları cinsiyet, kıdem, branş, mezun olunan öğretim kurumu, görev yapılan okul türü ve öğrenim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Betimsel modelde desenlenen araştırmada veri toplamak için Örgütsel Çekicilik Ölçeği kullanılmıştır (Akman ve Özdemir, 2018). Likert tipi 5’li derecelendirme ölçeğinin evren içerisinden (Malatya merkez ilçeleri) random olarak belirlenen örneklem grubuna uygulanmasıyla elde edilen veriler üzerinde gerekli istatistiksel analizler yapılmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, bağımsız değişkenleri oluşturan demografik özelliklerine ilişkin sayısal veriler izelge 1’de gösterilmiştir.

Çizelge 1. Katılımcılara İlişkin Kişisel Veriler

DEĞİŞKEN	SEÇENEKLER	N	%
Cinsiyet	Kadın	47	46.10
	Erkek	55	53.90
Branş	Matematik ve Fen Bilimleri	34	33.50
	Sosyal Bilimler	36	35.29
	Güzel Sanatlar ve Spor	32	31.04
Kıdem	1-5 yıl	6	5.90
	6- 10 yıl	19	18.60
	11-15 yıl	27	26.50
	16-20 yıl	25	24.50
	21 yıl ve üstü	25	24.50
Okul Türü	Ortaokul	90	88.20
	İmam Hatip Ortaokulu	12	11.80
Öğrenim Düzeyi	Lisans + Lisans Tamamla.	79	77.50
	Lisansüstü (Yük Lis, Dok.	23	22.50
Mezun Olunan Öğretim Kurumu	Eğitim Fakültesi	91	89.20
	Diğer fakülteler	11	10.80
	TOPLAM	102	100.00

1. Öğretmenlerin örgütsel çekicilik algı düzeylerine ait bulgular: Çizelge 2’de öğretmenlerin örgütsel çekicilik algı düzeylerinin en düşük 11.00, en yüksek 55.00 ve aritmetik ortalamalarının ise 35.46 (Ss=2.14) olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre öğretmenler, görev yaptıkları okulların “orta düzeyde” ($\bar{x}$ = 3.22) çekici olduğu algısına sahiplerdir.

Çizelge 2. Öğretmenlerin Örgütsel Çekicilik Algı Düzeyleri

Ölçek	Madde Sayısı	N	En Düşük	En Yüksek	$\bar{x}$	Ss
Örgütsel Çekicilik	11	102	11,00	55,00	35.46	2.14

2. Öğretmenlerin örgütsel çekicilik algılarının cinsiyete göre analizine ait bulgular: Çizelge 3'teki t-testi sonucuna göre öğretmenlerin cinsiyetleri ile örgütsel çekicilik algıları arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$). Bununla birlikte, erkek öğretmenlerin örgütsel çekicilik algıları ($\bar{X}=3,35$), kadın meslektaşlarına ($\bar{X}=2,95$) göre daha yüksektir.

Çizelge 3. Öğretmenlerin Örgütsel Çekicilik Algılarının Cinsiyete Göre Analizi

Ölçek	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Ss	t	p
Örgütsel Çekicilik	Kadın	47	2.95	.87	2.15	.035
	Erkek	55	3.35	.94		

3. Öğretmenlerin örgütsel çekiciliğe ilişkin algılarının kıdeme göre analizine ait bulgular: Çizelge 4'de yer alan ANOVA sonuçlarına göre, ortaokul öğretmenlerinin mesleki kıdem yılları ile örgütsel çekicilik algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmektedir ($p>0.05$). 11-15 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin örgütsel çekicilik algıları en yüksek ($\bar{X}=3,30$); 16-20 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin örgütsel çekicilik algıları ise en düşük ($\bar{X}=2,96$) düzeydedir.

Çizelge 4. Öğretmenlerin Örgütsel Çekicilik Algılarının Kıdeme Göre Analizi

Ölçek	Kıdem	N	$\bar{x}$	SS	F	P	Fark
Örgütsel Çekicilik Algısı	1-5 yıl	6	3.28	.78	.485	.745	-
	6-10 yıl	19	3.12	.86			
	11-15 yıl	27	3.30	.18			
	16-20 yıl	25	2.96	.84			
	21 + yıl	25	3.12	.78			
	TOPLAM	102	3.14	.92			

4. Öğretmenlerin örgütsel çekiciliğe ilişkin algılarının branşa göre analizine ait bulgular: Çizelge 5'deki varyans analizi sonuçlarında görüldüğü gibi, öğretmenlerin örgütsel çekicilik algıları branş değişkenine göre anlamlı fark göstermemektedir ($p>.05$). Bununla birlikte, sosyal bilimler branşı öğretmenlerinin ($\bar{X}=3,50$) örgütsel çekicilik algıları, diğer branşlardan daha yüksektir.

Çizelge 5. Öğretmenlerin Örgütsel Çekicilik Algılarının Branşa Göre Analizi

Boyut	Branş	N	$\bar{x}$	SS	F	P	Fark
-------	-------	---	-----------	----	---	---	------

	Matematik ve Fen Bilimleri	34	3.30	.83			
Örgütsel Çekicilik	Sosyal Bilimler	36	3.50	.61	.488	.812	-
	Güzel Sanatlar ve Spor	32	3.03	.13			

5. Öğretmenlerin örgütsel çekiciliğe ilişkin algılarının mezun olunan fakülteye göre analizine ait bulgular: Çizelge 6'daki t testi sonuçlarında görüldüğü gibi, öğretmenlerin örgütsel çekicilik algıları mezun olunan fakülte değişkenine göre anlamlı fark göstermemektedir ($p>.05$). Bununla birlikte, eğitim fakültesi mezunu olan öğretmenlerin örgütsel çekicilik algıları ($\bar{X}=3,14$), diğer fakülte mezunu olan meslektaşlarından ($\bar{X}=3,01$) daha yüksektir.

Çizelge 6. Öğretmenlerin Örgütsel Çekicilik Algılarının Mezun Olunan Fakülteye Göre Analizi

Ölçek	Fakülte	N	$\bar{x}$	Ss	t	p
Örgütsel Çekicilik Algısı	Eğitim Fakültesi	91	3.14	.95	.439	.658
	Diğer Fakülteler	11	3.01	.71		
	TOPLAM		102			

6. Öğretmenlerin örgütsel çekiciliğe ilişkin algılarının çalışılan okul türüne göre analizine ait bulgular: Çizelge 7'deki t testi sonuçlarında görüldüğü gibi, öğretmenlerin örgütsel çekicilik algıları, görev yaptıkları okul değişkenine göre anlamlı fark göstermemektedir ($p>.05$). İmam Hatip ortaokullarında çalışan öğretmenlerin örgütsel çekicilik algıları ($\bar{X}=3,42$), genel ortaokullarda çalışan meslektaşlarının algılarından ($\bar{X}=3,12$) daha yüksektir.

Çizelge 7. Öğretmenlerin Örgütsel Çekicilik Algılarının Çalışılan Okul Türüne Göre Analizi

Ölçek	Çalışılan Okul	N	$\bar{x}$	Ss	t	p
Örgütsel Çekicilik Algısı	Ortaokul	90	3.12	.94	1.095	.278
	İmam Hatip O.O.	12	3.42	.73		
	TOPLAM		102			

7. Öğretmenlerin örgütsel çekiciliğe ilişkin algılarının öğrenim düzeyine göre analizine ait bulgular: Öğretmenlerin örgütsel çekicilik algılarının öğrenim düzeyine göre analizine ilişkin

sonuçlar Çizelge 8’de yer almaktadır. Buna göre öğretmenlerin örgütsel çekicilik algıları, öğrenim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

Çizelge 8. Öğretmenlerin Örgütsel Çekicilik Algılarının Öğrenim Düzeyine Göre Analizi

Ölçek	Öğrenim Düzeyi	N	$\bar{x}$	Ss	t	p
Örgütsel Çekicilik Algısı	Lisans (Lisans Tamamla.)	79	3.05	.94	.812	.073
	Lisansüstü (Yük.Lis. Dok.)	23	3.44	.81		
	TOPLAM	102				

Sonuçlar

Öğretmenlerinin örgütsel çekicilik algılarını analiz etmeyi amaçlayan bu araştırmada ulaşılan sonuçlar öz olarak şunlardır:

1. Öğretmenlerinin örgütsel çekicilik algılarının genel olarak “**orta düzeyde**” olduğu belirlenmiştir.
2. Öğretmenlerinin örgütsel çekicilik algılarının cinsiyet, kıdem, branş, çalışılan okul türü, öğrenim düzeyi ve mezun olunan fakülte değişkenleri açısından farklılaşmadığı bulgulanmıştır.

Öneriler

Araştırmanın bulgularına yönelik olarak şu öneriler geliştirilebilir:

- a. Okulların sürdürülebilir bir gelişim göstermesi, öğretmenlerin çalıştıkları okulları çekici bulmalarına ve yüksek bir performansla orada çalışmaya devam etmelerine büyük oranda bağlıdır. Bunun sağlanabilmesi için öğretmenlerin örgütsel çekicilik algılarını yükseltecek önlemlerin uygulamacılar tarafından alınması büyük önem taşımaktadır.
- b. Öğretmenlerin örgütsel çekicilik algıları bakımından kamu okullarına daha çok yatırım yapılmalı ve özel okulların gerisine düşmesine izin verilmemelidir.

KAYNAKÇA

Aiman-Smith, L., Bauer, T. N., & Cable, D. M. (2001). Are you attracted? Do you intend to pursue? A recruiting policy-capturing study. *Journal of Business and Psychology*, 16(2), 219-237

Akman, Y., & Özdemir, M. (2018). Örgütsel çekicilik ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (33), 371-380. DOI: <https://doi.org/10.30794/pausbed.425552>.

Akman, Y. (2017). Örgütsel çekicilik, örgütsel imaj ve örgütsel sadakat arasındaki ilişkilerin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. (Tez Numarası: 483373) [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Arbak, Y. ve Yeşilada, T. (2003). Örgüt-kişi uyumu ve örgütsel çekicilik: Hangi kişiler ne tür örgütleri daha çekici bulur?. *Journal of İstanbul Kültür University*, 3, 23-37.

Berthon, P., Ewing, M., Hah, L. L. (2005). Captivating Company: Dimensions of Attractiveness in Employer Branding, *International Journal of Advertising*, 24 (2): 151- 172.

Bingöl, B. (2022). Ortaokullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Algılarına Göre Okul Müdürlerinin Dönüşümcü Liderlikleri ve Örgütsel Çekicilik Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çağırman, M. (2022). Okul Müdürlerinin Liderlik Tarzları İle Okulun Sinerjik İklimi Ve Örgütsel Çekiciliği Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Demirtaş, Z., & Çaçan, H. (2021). Öğretmenlerin Örgütsel Çekicilik ile İş Doyumu Algıları Arasındaki İlişki. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(20), 295- 309.

Düzdemir, M. (2024). Müdür Desteği, Sinerjik İklim, Örgütsel Çekicilik ve İş Doyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: Bir Yapısal Eşitlik Modellemesi. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Er, O. (2016). Yetenek yönetiminin işten ayrılma niyeti ve örgütsel çekicilik üzerine etkisinde iş tatmininin aracılık rolü: akademisyenler üzerine bir araştırma.,Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Kaplan, R. S. (2020). Örgütsel Çekicilik Birey Örgüt Uyumu ve İş Tatmini İlişkisi: Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özkurt Balcı, E. (2023). İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin Algılarına Göre Örgütsel Çekicilik, Örgütsel Çekicilik ve Örgütsel Sinisizm Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Sever, N. (2020). Okul müdürlerinin liderlik stilleri ile okulların örgütsel çekicilikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Tez Numarası: 644395) [Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkez

TDK. (2024). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 7.6. 2024 tarihinde erişildi.

KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM VE KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK PERSPEKTİFİNDEN POLONYA'DA ERASMUS+ ÖĞRENCİSİ OLMAK

**Sınıf Öğretmeni, AYBİGE EBRU SARIÇAY¹, Prof. Dr., BELGİN ARSLAN
CANSEVER²**

¹ TAŞTEKNE ŞEHİT POLİS YALÇIN DEMİR İlkokulu, aybigeebru@gmail.com - 0000-0002-0641-5739

² EGE Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, belgin.arslan.cansever@ege.edu.tr - 0000-0002-0720-8096

ÖZET

İletişim teknolojilerindeki ilerlemeler ve küreselleşme ile dünyanın giderek küresel bir köy haline gelmesi, bireylere kültürlerarası iletişim kurma bakımından fırsatlar sağlamaktadır. Yaşanan bu gelişmeler sonucunda bireylerin yaşamlarını değişen koşullara uyum sağlayarak devam ettirebilmeleri için farklı kültürleri tanımaları, kültürlerarası iletişim ve kültürlerarası duyarlılıkla ilgili gerekli farkındalığa sahip olmaları gerekmektedir. Bu sebeple kültürlerarası iletişimi incelemeye yönelik çalışmalar sosyolojik açıdan önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Eğitim sosyolojisi boyutu ile incelendiğinde öğrenci değişim programları, bireylerin kültürlerarası etkileşim kurmalarına olanak sağlamaktadır. Bu programlara katılan öğrencilerin kültürlerarası iletişim ve duyarlılık konularına ilişkin düşüncelerini incelemenin benzerlik ve farklılıkları ortaya koymak bakımından yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı Polonya'da Erasmus+ Öğrenci Değişim Programı kapsamında eğitim-öğretim gören öğrencilerin kültürlerarası iletişim ve kültürlerarası duyarlılık kavramları ile ilgili görüşlerini farklı bir bakış açısı ile ele almaktır. Bu amaç doğrultusunda Polonya'da yedi farklı ülkeden gelen katılımcılarla (Fransız, İspanyol, Türk, Kazak, Kırgız, Yunan ve İtalyan) odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında kültürlerarası iletişim ve duyarlılık düzeyinde öğrenci değişim programlarının ve farklı kültürleri yaşayarak tecrübe etmenin önem taşıdığı ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültürlerarası iletişim, kültürlerarası duyarlılık, Polonya, Erasmus+ öğrenci değişim programı.

1. 1. KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM

Küreselleşme kavramı; ekonomi, sanat, siyaset, teknoloji, eğitim gibi pek çok alanda etkili olmuştur. Farklı boyutlarda değişimlerin yaşandığı küresel dünyada iletişim kanalları teknolojik kanalların artmasıyla birlikte zenginleşmiş söz konusu durum insan ilişkilerinde de değişimi ve gelişimi beraberinde getirmiştir. Çeşitli iletişim kanalları ile farklı kültürlere ulaşılabilirlik geçmişe göre daha kolay hale gelmiştir. Uluslararası iletişimde artan bu yoğun temas, küreselleşmenin sosyokültürel boyutu olarak betimlenen kültürlerarası iletişim kavramını daha da önemli bir hale getirmiştir. Nitekim iletişim ve iş birliği, 21. yüzyıl becerileri içerisinde de bir tema olarak yer almaktadır. Bireyler iyi iletişim kurabildikleri ölçüde iş birliği

geliştirebilirler ve yaşam alanlarını zenginleştirebilirler. Dolayısıyla, küreselleşen dünyada kültürlerarası iletişimin kaçınılmaz hale geldiği söylenebilir. Bireylerin kültürlerarası iletişim kurabildiği sürece etkin bir dünya vatandaşı olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Kültürlerarası iletişim, en az iki kültürün bir araya gelmesi ile başlar. Bu kavramda farklı kültürleri merak etmek, farklılıklara hoşgörü ve saygı ile yaklaşmak önemlidir. Bunun yanı sıra kültürlerarası iletişim, farklı kültürleri tanımayı ve bu tanışıklıktan yola çıkarak içinde bulunduğu kültüre değişik perspektiflerden bakabilmeyi kapsar. Söz konusu iletişim türünde bireyin kendi kültürünü tanımasının yanı sıra farklı kültürleri tanımayı da içeren çok yönlü bir iletişimden söz edilebilir. Selçuk'a (2005) göre bireyler, farklı kültürlerden gelen kişilerin iletişim davranışlarını bilmediklerinde, bireylerin tutumlarını, davranışlarını ve kendilerini ifade etme biçimlerini kendi kültürel bakış açısına göre anlamlandırmayı tercih edeceklerdir. Bu bakış açısına göre bireyler ne kadar farklı kültürlerden gelen bireylerle iletişime geçme tecrübesine sahip olurlarsa farklı kültürleri anlamaya o denli yatkın olabileceklerdir.

1.2. KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK

Kültürlerarası duyarlılık, farklı kültürlerden gelen bireylerin yaşam perspektiflerine ve kültürel farklılıklara duyarlı olmayı ifade eder (Bhawuk ve Brislin, 1992). Kültürlerarası iletişimin verimli bir biçimde gelişebilmesi için bireylerin kültürlerarası duyarlılığa sahip olmaları gerekmektedir. Kültürlerarası duyarlılığa sahip bireylerin özelliklerinden bazıları şunlardır (Chen,1997, s.7-9):

- *Benlik saygısı*, kişinin açık fikirliliğini, kültürlerarası adlandırmaya yönelik olumlu duygularını içeren bir kavramdır.
- *Özdenetim*, bireyin farklı kültürel ortamlar içerisinde davranışının kontrolünü sağlayarak kendisini denetleyebilme yeteneğidir.
- *Açık fikirlilik*, çeşitli kültürel ortamlarda bireylerin kendilerini uygun bir biçimde ifade etme ve aynı şekilde farklı görüşler konusunda geniş perspektiften bakabilme yeteneğidir.
- *Empati*, kültürlerarası duyarlılık için çok önemli bir kavram olup kültürlerarası iletişimde olunan bireyi kendi kültür bağlamı içerisinde anlama ve anlamlandırmayı içeren bir kavramdır.
- *Etkileşime katılım*, kültürlerarası ortamda iletişimi başlatma, sürdürme ve tamamlama yeteneğidir.
- *Önyargısızlık*, kültürlerarası iletişim sürecinde karşıdakini etkili ve anlamlı biçimde dinlemeyi, farklı bireylerle ilgili karar alırken önyargıdan uzak olma yeteneğidir.

1.3. KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK VE ERASMUS+ ÖĞRENCİ DEĞİŞİM PROGRAMI

İletişimin küreselleşmesi bireylerin çeşitli kültürlerle tanışmasına, farklı perspektifler kazanmasına olanak sağlar. Erasmus+ öğrenci değişim programı, farklı kültürleri yüz yüze ve uzun soluklu olarak bir araya getirdiğinden kültürlerarası iletişim kurulmasına ortam hazırlar. Avrupa Komisyonu Erasmus programını “Erasmus geri kalan hayatınızın başlangıcıdır.” (Erasmus is the beginning of the rest of your life.) olarak tanımlamıştır. (Avrupa

Komisyonu,2009) Farklı kültürler arasında iletişimin, tanışma etkinlikleri, piknikler, ulusal yemeğin tanıtma günleri, yaşayan kütüphane gibi farklı aktivitelerle üst düzeye çıktığı Erasmus süreci bireylerin hayatında önemli yer edinmektedir. Başından sonuna dek öğrenci değişim programlarının süreçleri değerlendirildiğinde Erasmus+ öğrenci değişim programından yararlanmanın kültürlerarası iletişimi artırmakla birlikte öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık seviyelerini de artırdığı söylenebilir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Araştırma, Polonya’da Erasmus+ Öğrenci Değişim Programı kapsamında eğitim öğretim yaşamlarına devam etmekte olan öğrencilerin kültürlerarası iletişim ve kültürlerarası duyarlılık kavramları ile ilgili görüşlerini anlamaya ve incelemeye yönelik nitel bir çalışmadır. Bu bağlamda araştırmada olgubilim (fenomenoloji/phenomenology) deseni kullanılmıştır. Olgubilim araştırması, katılımcıların yaşadıklarını ifade ederken kendilerinin tanımladığı olguyla ilgili derinlemesine yapılan araştırmadır (Creswell, 2014). Özetle olgu bilim kişilerin tecrübelerinin ortak biçimde ifade edilmesidir (Creswell, 2013). Erasmus+ öğrencilerinin kültürlerarası iletişim ve kültürlerarası duyarlılık görüşlerini belirlemek amacıyla bu çalışmada olgubilim deseni tercih edilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Polonya’nın Opole şehrinde bulunan Uniwersytet Opolski’ de 2021-2022 bahar döneminde Erasmus+ öğrenci değişim programı ile eğitim alan, farklı kültür ve ülkelerden seçilerek maksimum çeşitlilik örnekleme çerçevesinde gönüllü olarak araştırmayı katılmayı isteyen yedi öğrenciden oluşmuştur. Bu doğrultuda; Fransa, İtalya, Kırgızistan, Kazakistan, Yunanistan, Türkiye ve İspanya’dan Polonya’ya gelen Erasmus+ değişim programı öğrencileriyle odak grup görüşmesi yapılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2016), odak grup görüşmelerinin, *düşünceleri öğrenme* yöntemi olduğu belirtmekle birlikte odak grup görüşmelerinin 6-8 katılımcı ile yapılmasını önermişlerdir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu araştırmanın katılımcı bilgileri Çizelge 1.’de verilmiştir.

Çizelge 1. Katılımcıların Bilgileri

Katılımcı Kodu	Öğrenim Düzeyi	Ülke	f
K1	Lisans	Kırgızistan	1
K2	Lisans	Fransa	1
K3	Yüksek Lisans	İtalya	1
K4	Yüksek Lisans	Kazakistan	1
K5	Lisans	Türkiye	1

K6	Lisans	Yunanistan	1
K7	Lisans	İspanya	1
Toplam			7

2.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Görüşme soruları araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Görüşme yapılmadan önce alanda çalışan üç farklı uzmandan görüş alınmış, bu görüşler çerçevesinde görüşme formuna son hali verilmiştir. Yapılan odak grup görüşmesinde katılımcılara aşağıdaki sorular sorulmuş ve tartışmaya açılmıştır:

1. Kendinizi kısaca tanıtır mısınız?
2. Erasmus'a gelmeden önce yurtdışına çıkmış mıydınız?
3. Farklı bir ülkede yaşamak nasıl hissettiriyor?
4. Farklı kültürler hakkında daha önceden sahip olduğunuz fikirler var mıydı?
  - a. Farklı kültürlerden arkadaşınız/arkadaşlarınız var mıydı?
  - b. Erasmus sürecinizde farklı kültürler tanıdıkça değişen bir fikriniz oldu mu? (Örneğin: Almanlar çok disiplinlidir vb.)
  - c. Farklı kültürleri anlamak için gösterdiğiniz çabayı 1' den 10'a kadar puanlar mısınız? (1 en düşük, 10 en yüksek düzeyi ifade etmektedir.)
5. Farklı kültürlerle iletişim kurma hakkında ne düşünüyorsunuz?
  - a. İletişim kurarken yeterince sosyal olabildiğinizi hissediyor musunuz?
  - b. Konuşurken kendinize güveniyor musunuz? Çekiniyor musunuz? (Nasıl davranacağınızı ne diyeceğinizi kestiriyor musunuz?)
6. Kendi kültürünüzün diğer kültürlerden üstün olduğunu düşünüyor musunuz?
  - a. Farklı kültürden olan bireylerin değer yargılarına, fikirlerine ve davranışlarına saygı duyar mısınız?
7. Farklı kültürlerle iletişimde olmaktan keyif alıyor musunuz?
  - a. Farklı kültürlerle iletişimde bulunmak size ne gibi katkılar sağlayabilir?

Görüşme süreci soru-cevap şeklinde akmakla birlikte Kruger & Casey (2000) tarafından vurgulandığı gibi sohbet tarzına ve günlük dil kullanımına uygun olarak, teknik dilden arındırılmış biçimde ilk araştırmacı tarafından düzenlenmiştir. Araştırmacı da Erasmus+ öğrenci değişim programı öğrencisi olduğundan görüşmenin arkadaşça ve sohbet havasında geçme süreci kolaylaşmıştır. Verilen yanıtlar katılımcıların izni ile kayıt altına alınıp transkripsiyonu ilk araştırmacı tarafından tamamlanmıştır. Görüşme 125 dakika sürmüştür.

2.3. Verilerin Analizi

Verilerin analizi yapılırken odak grup görüşmeleri süresince katılımcılara yöneltilen sorulardan üç farklı tema oluşturulmuştur. Bu temalar; “farklı ülke tecrübesi”, “farklı ülkede yaşam”, “farklı kültürler ile ilgili düşünceler” başlıklarının belirlenmesine yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Verilerin analizi sürecinde belirlenen temalar Görsel 1.' de yer almaktadır.

Görsel 1. Temalar

2.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Veri çözümlemesi ve ortaya konulmasında katılımcıların gerçek isimleri kullanılmamıştır. Bunun yerine katılımcılara; katılımcı 1, katılımcı 2 gibi kodlar verilmiştir. Bu kodlar çalışmanın devamında K1, K2 olarak kısaltılarak kullanılmıştır.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik Önlemleri

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliğin ele alınmış şekli, nicel araştırmalardan çok farklıdır. Nitel çalışmalarda araştırmacının; kullanılan veri toplama araçlarını ve araştırma deseni gibi bilgileri, araştırmanın geçerliğini ve güvenilirliğini artırmak adına son derece dikkatli bir şekilde değerlendirmesi ve sonuçlarını raporlaştırarak okuyucuya sunması gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Lincoln ve Guba (1982), nitel araştırmaların kendi doğasına uygun alternatif kavramlar geliştirmişlerdir. Dış geçerlik yerine aktarılabilirlik, iç geçerlik yerine inandırıcılık, dış güvenilirlik yerine güvenilebilirlik (tutarlılık), iç güvenilirlik yerine onaylanabilirlik-objektiflik (teyit edilebilirlik) kavramlarını kullanmayı uygun bulmuşlardır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmanın geçerliğini sağlamak amacıyla, araştırmacılar nesnelliklerini korumaya çaba göstermiş, veri toplama sürecinde toplanan veriler rapor edilirken ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Çalışmanın inandırıcılığını sağlamak için; bulguların raporlaştırılmasında, tablolarla sunma gibi tekniklerle bulgular açık ve anlaşılır şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca toplanan veriler ve ulaşılan genellemelerin birbiriyle tutarlı olmasına özen gösterilmiştir. Araştırmanın tutarlılığını sağlamak amacıyla görüşmeyi yürüten araştırmacı araştırmadaki konumunu açık bir şekilde tanımlamış ve bu konuya *Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması* başlığında detaylı olarak yer vermiştir. Bunun yanı sıra araştırmada ulaşılan sonuçlar, toplanan verilerden elde edilen bulgularla paralellik gösterecek şekilde açıklanmıştır. Araştırmada kullanılan desen ve araştırma yaklaşımı açık bir şekilde tanımlanarak, yöntem kısmında anlatılmıştır.

3. BULGULAR

Tema 1: Farklı Ülke Tecrübesi

Daha önce yurtdışında bulunmuş olup olmamanın kültürlerarası iletişimde farklı perspektifler getirebileceği düşünüldüğünden katılımcıların farklı ülke tecrübeleri olup olmadığı ilk tema olarak ele alınmıştır. Verilen yanıtlar doğrultusunda beş katılımcının daha önce kısa süreli seyahatler ile yurt dışı tecrübesine sahip olduğu bilgisine ulaşılmıştır. İki katılımcı ise ilk defa Erasmus+ öğrenci değişim programı ile ülkelerinden farklı bir ülkeye gittiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar ilk defa Erasmus+ programı ile uzun bir periyotta (yaklaşık beş ay) yurt dışında bulduklarını, farklı bir kültür içerisinde yaşamayı tecrübe ettiklerini, bu durumun turistik bir seyahatten çok farklı olduğunu ifade etmişlerdir.

Tema 2: Farklı Ülkede Yaşam

Kendi kültüründen farklı bir kültürde yaşamak bireylere yeni bir yaşam perspektifi kazandırır. Erasmus+ öğrenci değişim programı hem farklı bir ülkede yaşam hem de birden fazla kültürle bir arada yaşamak açısından büyük olanaklar sunar. Bu doğrultuda kendi ülkesinden farklı bir ülkede yaşamakla ilgili fikirleri sorulduğunda katılımcıların geneli adaptasyon haftasında zorluklar yaşadığını belirtse de farklı ülkede yaşamayı çoğunlukla; özgüven, cesaret, özgürlük, bağımsızlık ve iyi hissetmekle ilişkilendirmişlerdir.

Yeni bir kültürle, yeni insanlarla, yeni bir ortamda yaşamak, kişisel gelişimim açısından benim için mükemmel bir deneyimdi. Değişim dönemim boyunca herhangi bir kültürel zorlukla karşılaşmadım. [K1]

Farklı bir kültür içerisinde yaşarken kendimi özgür ve daha bağımsız hissediyorum. [K3]

Ülkemin dışında yaşamak beni daha toleranslı ve hoşgörülü biri yaptı. [K4]

Herkesin hayatının bir döneminde böyle bir deneyim yaşaması gerektiğini düşünüyorum. İnternette gördüklerim, izlediklerim ve okuduklarıma dayanarak farklı kültürler hakkında bilgilerimin yeterli bilgiye sahip olduğumu düşürdüm ama öyle olmadığını anladım. [K5]

Tema 3: Kültürlerarası Çeşitlilik ile İlgili Düşünceler

Bu tema altında katılımcıların farklı kültürler hakkında önceden sahip olduğu düşünce ve inançları, Erasmus sürecinde yaşadıkları kültürlerarası tecrübeleri ve düşünceleri yer almaktadır. Bu doğrultuda “Farklı kültürler hakkında önceden fikirleriniz var mıydı? Erasmus sürecinde farklı kültürleri tanıdıkça değişen fikirleriniz oldu mu?” soruları çerçevesinde katılımcılar diğer kültürlere bakış açılarının bu süreç ile birlikte kesinlikle değiştiğini belirtmiştir. Bu bağlamda Erasmus+ deneyimi yaşamadan önce kendilerini ön yargılardan uzak zannetseler bile aslında zihinlerinde yer etmiş çeşitli stereotiplerin olduğunu fark ettiklerini paylaşmışlardır. Süreçte gittikleri ülkedeki kültürü tanımak için gözlem yaptıklarını, kültürü anlamak için önyargısız biçimde izleyici olduklarını kültürel gezi, özel gün ve kutlamalara katılmaya çabaladıklarını belirtmişlerdir. Öğrenci değişim programlarının amacının da aslında

kültürlerarası iletişime olanak sağlamak olduğunu düşündüklerinden zihinsel olarak yeni kültürler tanımaya hazırlıklı gelmenin bu süreci kolaylaştırdığını paylaşmışlardır. Yalnızca gittikleri ülkelerin değil, yine aynı öğrenci değişim programı ile farklı ülkelerden gelen öğrencilerin de kültürlerini tanımaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Gittikleri üniversitenin Erasmus+ öğrencilerini bir araya getirmek için düzenlediği aktivitelerin bunda pozitif etki yarattığını söylemişlerdir.

Farklı kültürlerden, farklı geçmişlere sahip tüm bu insanlarla tanışmak çok ufuk açıcıydı. Zihnimdeki pek çok stereotip kırıldı, özellikle benim için. Bunlardan biri Fransızların İngilizce konuşamaması (tanıştığım Fransızlar tanıştığım çoğu insandan daha iyi İngilizce konuşuyordu), diğeri ise genellikle erkeklerin üstün, kadınların ise itaatkar olarak sunulan Türklerle ilgiliydi.; doğru değil, çok güçlü ve cesur Türk kadınlarıyla ve aynı zamanda çok nazik ve hoş erkeklerle tanıştım. [K6]

Kişisel olarak diğer uluslar veya ülkeler hakkındaki önceki düşüncelerimin bazılarının sadece stereotiplerle sınırlı olduğunu keşfettim. [K4]

Doğrudan alıntılarda da görüldüğü gibi Erasmus+ aracılığıyla yaşadıkları kültürlerarası deneyim, katılımcıların hem gittikleri ülkenin kültürünü hem farklı kültürleri hem de kendi kültürlerini ve bakış açılarını değiştirdiği söylenebilir.

Araştırmada katılımcılardan bu süreçte farklı kültürleri anlama çabalarını 1'den 10'a kadar puanlamaları istendiğinde altı öğrenci kendisini 8 ile 10 arasında puanlamıştır. Bunun sebepleri olarak; farklı kültürleri tanımaya hevesli olmaları, toleranslı bir karaktere sahip olmaları, Erasmus+ programına zaten farklı kültürleri tanıma amacı ile gelmeleri olarak belirtmişlerdir. Katılımcılar kültürel farklılıklara eskiye göre daha çok duyarlılık gösterdiklerini belirtmişlerdir.

Kendimi daha açık fikirli, daha meraklı, daha akıllı ve daha iyi hissediyorum. Genel olarak seyahat etmenin ve yeni bir kültüre kendi özellikleriyle uyum sağlamaya çalışmanın çok önemli olduğunu düşünüyorum. Hayatımızdaki sorunlar giderek daha uluslararası hale geliyor, bu nedenle çok kültürlü süreç çok önemli. [K2]

Farklı kültürlerle iletişim, bize her zaman insanların birbirinden ne kadar farklı olduğunu gösterir ve ilginçtir ki aynı zamanda milliyetlerimize rağmen ne kadar da benzer olduğumuzu anlamamızı sağlar, çünkü hepimiz her şeyden önce insanız. [K4]

Başka kültürlerle iletişim kurmanın insanların ufkunu genişleteceğini, farklı fikirleri karşılaştıracağını ve bu sayede doğru bilgi ve düşüncelere ulaşmaya yardımcı olacağını düşünüyorum. [K5]

Kendi kültürünü diğer kültürlerden üstün görüp görmeme noktasında fikirleri sorulduğunda katılımcılar kendi kültürünü ve farklı kültürleri tanıyarak her kültüre saygılı olmanın bir gereklilik olduğunu vurgulamışlardır.

Bütün kültürlerin olumlu ve olumsuz noktaları var. Erasmus deneyimi yaşamak benim için diğer insanlara karşı açık ve hoşgörülü kalmanın bir yolu. [K7]

Erasmus deneyimlerinin kültürlerarası iletişim süreçlerine katkıları ile ilgili konuşulduğunda öğrenciler bu deneyimi elde ettikleri için şanslı hissettiklerini belirtmişlerdir. Bireylerin genç yaşlarında böyle bir deneyim yaşamalarının hayatları boyunca bakış açılarını değiştireceğinden bahsetmişlerdir.

Öncelikle dünyayı daha iyi tanıyorum, farklı açılardan görüyorum ve elimden geldiğince zihniyetleri anlıyorum! Tabii ki zihnimdeki birçok stereotip de en aza indirildi. Yeni insanlarla tanışıyorum, yeni deneyimlere maruz kalıyorum ve sürekli değişen dünyayla baş etmeye daha hazırlıklıyım. Tüm bunların arasında en şaşırtıcı olanı ise ömür boyu sürdürmeyi umduğum yeni arkadaşlar ediniyor olmam. [K6]

Bazı kültürlere dair ön yargılarımı kırmam ve insanları duyduklarım ile değil, tanıyarak, görerek, onlarla iletişim kurarak yargılamam ve bir sonuca varmam gerektiğini fark ettim. Dünyanın sadece kendi kültürümden ibaret olmadığını, başka kültürlerde de ilgimi çekecek, beğeneceğim şeylerin olduğunu ve bunların kendi hayatıma uyarlayabileceğim şeyler olduğunu fark ettim. Ayrıca farklı kültürlerden fikirleri karşılaştırmama ve bunların ne kadar değerli olduğunu teyit etmeme yardımcı oldu. [K1]

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, Erasmus+ öğrenci değişim programı ile bir dönemliğine Polonya'da eğitim gören öğrencilerin kültürlerarası iletişim ve kültürlerarası duyarlılıkla ilgili görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Odak grup görüşmesi aracılığıyla elde edilen verilerin analizi sonucunda, katılımcıların görüşleri “farklı ülke tecrübesi”, “farklı ülkede yaşam”, “farklı kültürler ile ilgili düşünceler” olmak üzere üç ayrı başlık kapsamında ele alınmıştır. Geçmişte farklı kültürlerin bir araya gelmesi için sebepler çok daha sınırlıyken günümüzde küreselleşme ile farklı kültürlerle karşılaşmak olağan ve gerekli bir durum haline gelmiştir. Geçmişe kıyasla farklı kültürlerle etkili ve verimli ilişkiler kurabilmek günümüzde çok daha önemli hale gelmiş ve bunun sonucunda kültürlerarası iletişim ve duyarlılık ile ilgili farklı görüşleri bilimsel çalışmalar ile ortaya koymak kaçınılmaz hale gelmiştir. Değişen dünya koşulları ile bireyler ülkelerinden farklı yerlere turizm, seyahat, eğitim, iş ve yaşam sebepleri ile gitmektedirler. Bu durumlar bireylere farklı kültürleri yaşayarak öğrenme fırsatı sunmaktadır. Bireylerin değişen koşullara uyum sağlayabilmeleri için kendi kültürlerini çok iyi tanımaları ve farklı kültürleri

tanımaya, farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurmaya istekli olmaları gerekmektedir. Eğitim alanında da öğrenci değişim programları kültürlerarası iletişime olanak sağlayan en büyük fırsatlardan biridir. Avrupa Birliği ülkeleri ve AB'ye aday ülkeler arasında en yaygın öğrenci değişim programlarından biri olan Erasmus+ öğrenci değişim programı da her dönem farklı ülkelerden öğrencileri bir araya getirmektedir. Bu tür öğrenci değişim programları eğitim öğretim kazanımlarını sağlamanın yanı sıra bireylerin kültürlerarası iletişim düzeylerini geliştirmeyi ve bireylere farklı bakış açıları sunmayı da amaçlamaktadır. Bu bağlamda bu değişim programları farklı kültürdeki insanların etkileşimine ortam sağlamaktadır. Erasmus+ öğrenci değişim programı öğrencileri ile yapılan odak grup görüşmesinde de katılımcılar bu duruma vurgu yapmışlardır. Henüz lisans ve yüksek lisans döneminde bu deneyimi yaşadıkları için yaşamlarının geri kalanında farklı bir bakış açısı ile ilerleyeceklerini, zihinlerinde yer alan farklı stereotiplerin aslında gerçeği yansıtmadığı ile yüzleştiklerini belirtmişlerdir. Yaşamlarının devamında daha ön yargısız ve duyduklarından ziyade insanları ve kültürleri tanımak için kendilerine fırsat veren bir bakış açısı ile ilerleyeceklerini belirtmişlerdir. Sonuç olarak bu araştırma kapsamında Polonya'da Uniwersytet Opolski'de 2021-2022 bahar döneminde eğitim alan Fransız, İspanyol, Türk, Kazak, Kırgız, Yunan ve İtalyan yabancı öğrencilerin görüşleri çerçevesinde kültürlerarası iletişim ve duyarlılık düzeyinde öğrenci değişim programlarının, farklı kültürleri yaşayarak tecrübe etmenin önem taşıdığı ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

Avrupa Komisyonu “An Updated Strategic Framework For European Cooperation In Education And Training”,2009.

Bhawuk D ve Brislin D. The Measurement of Intercultural Sensitivity Using The Concepts of Individualism and Collectivism, International Journal of Intercultural Relations, 16, 413-436, 1992.

Chen, M.G. A Review of the Concept of Intercultural Sensitivity. (1997)

Creswell, J.W. Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches. 4th Edition, SAGE Publications, Inc., London, 2013.

Creswell, J. W. Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches (4th ed.). Thousand Oaks, 2014.

Kruger, R.A., & Casey, M.A. Focus group: A Practical Guide for Applied Research (3rd ed., p.157). Thousand Oaks, 2000.

Selçuk, A. ,Kültürlerarası İletişim Açısından Gündelik İletişim Davranışları', S.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13, s.1-17. 2005.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (10. Baskı).
Seçkin Yayınevi. Ankara, 2016.

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN 21. YÜZYIL ÖĞRETEN BECERİLERİ KULLANIM DÜZEYLERİ İLE ÖĞRENCİLERİN ÖZ DÜZENLEME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Sınıf Öğretmeni, AYBİGE EBRU SARIÇAY¹, Prof. Dr., BELGİN ARSLAN
CANSEVER²

¹ TAŞTEKNE ŞEHİT POLİS YALÇIN DEMİR İlkokulu, aybigeebru@gmail.com - 0000-0002-0641-5739

² EGE Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, belgin.arslan.cansever@ege.edu.tr - 0000-0002-0720-8096

ÖZET

Küreselleşme ve dijitalleşme ile değişim hızlı ve uluslararası bir boyut kazanmıştır. Pek çok alanda olduğu gibi eğitim alanında da temel öznelere biri olan öğrenci özellik ve beklentilerinin giderek farklılaştığı yeni becerilere olan gereksinimler kendini göstermektedir. Hem öğretmen hem öğrenci özelliklerinin değişim içerisinde olduğu bu çağda 21. yüzyıl öğretmenlerine geçmişten farklı ve önemli görevler düşmektedir. Özellikle ilköğretim döneminde sınıf öğretmeni özelliklerinin öğrencileri tutum ve davranışlar bakımından etkilediği bilinmektedir. Öğrenilebilir nitelikte olan ve 21. yüzyıl becerileri içerisinde önemli yer tutan öz düzenleme becerileri de bunlardan biridir. Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin 21. yüzyıl öğretme becerileri kullanım düzeyleri ile öğrencilerin öz düzenleme becerileri arasındaki ilişki durumunun incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma karma desen türünde gerçekleştirilmiştir. Araştırma, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı açıklayıcı sıralı desen türünde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nicel kısmı, tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen 398 ilköğretim dördüncü sınıf öğrencisi ve bu öğrencilerin 20 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmanın nitel kısmının katılımcıları ise amaçsal örnekleme yolu ile seçilmiştir. Veriler kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşmeler ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda dördüncü sınıf öğrencilerinin algılanan öz düzenleme becerilerinin seviyesi yüksek olarak belirlenmiştir. Cinsiyet boyutunda dördüncü sınıf öğrencilerinin öz düzenleme becerilerinde kız öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunurken öğrenciler arasında yaşa göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sınıf öğretmenlerinin 21. yüzyıl öğretme becerileri kullanım düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu ortaya koyulurken cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Araştırma sonucunda, sınıf öğretmenlerinin 21. yüzyıl öğretme

becerileri kullanım düzeyleri ile dördüncü sınıf öğrencilerinin algılanan öz düzenleme becerileri arasında ilişki bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler : İlkokul öğrencisi, öz düzenleme, sınıf öğretmeni, 21. yüzyıl öğretme becerileri.

ÇOK SESLİ KORO ŞEFLERİNİN ÇALIŞMALARINDA ALGISAL ÖĞRETİM STRATEJİLERİNİ KULLANMA DURUMLARI

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ümit ÜNAY, Prof. Dr., Begüm ÖZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, umitunay20@gmail.com -
ORCID ID: 0009-0006-0879-0862

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, begumusic@gmail.com
- ORCID ID: 0000-0001-8346-7308

ÖZET

Korolar, tarihin başlangıcından bu yana, müzik yapmanın en temel, sosyal ve bütünleştirici yollarından biri olarak kabul edilmektedir. Farklı yapılanmalara göre çeşitli türlere ayrılan korolar, farklı ses renklerine sahip bireylerin bir araya gelerek kolektif vokal eserler icra ettikleri oluşumlardır. Şarkı söylemenin ötesinde, bu kolektif çalışma modeli toplumsal birlik ve dayanışmanın pekiştirilmesini de hedefler. Koroların bu işlevi, sosyal psikoloji ve müzik eğitimi açısından büyük önem taşır. Bireyler, korolarda yer aldıkça kendini ifade etme, topluluk içinde uyum sağlama ve müzikal-estetik tecrübeler edinme fırsatı bulurlar. Çok sesli koro çalışmaları, katılımcılara disiplin, sabır ve çalışma etiği kazandırmanın yanı sıra, toplumsal farkındalık ve dayanışmanın güçlü bir dışavurumu olarak değerlendirilir. Bu kazanımların merkezinde, koronun eğitim süreci yer almaktadır. Koro şefleri, sadece sahne performansından değil, aynı zamanda eğitimin tüm aşamalarından da sorumludur. Özellikle birlikte şarkı söylemeyi öğrenmek, soyut ve zaman zaman zorluklar içeren bir süreçtir. Bu bağlamda, koro şefleri öğretmek istedikleri kavramları analogi, metafor ve imgelemeler yoluyla açıklayarak konuları daha anlaşılır ve hızlı hale getirirler. Bu algısal öğretim stratejilerinin kullanımı, şef ile korist arasındaki öğrenme ve öğretim ilişkisini daha etkili kılar. Bu stratejiler, müzik eğitimi literatüründe önemli bir yer tutmakta ve eğitimin kalitesini yükseltmektedir.

Bu çalışmanın amacı, çok sesli koro şeflerinin eğitimde kullandığı algısal öğretim stratejilerini belirlemektir. Çalışma, çok sesli koroların eğitim yaklaşımlarını daha iyi açıklamak ve bilimsel açıdan anlaşılır kılmak amacıyla koro literatürüne katkı sunmayı hedeflemektedir. Kolay örnekleme yoluyla ulaşılan koro şeflerine açık uçlu sorular sorularak yürütülen çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Elde edilen veriler, MAXQDA programı ile analiz edilmiştir.

Anahtar kelimeler; Çok Sesli Korolar, Algısal Öğretim Stratejileri, Koro eğitimi, Koro şefi, Öğretim yöntemleri

1. GİRİŞ

Müzik, tarih boyunca insanlar için yalnızca ruhun doyum kaynağı olmaktan öte, fiziksel, duygusal, sosyal ve zihinsel bir deneyim olarak yaşantımızda yer almıştır. Bu deneyimlerin en kapsamlısı ise korolarda şarkı söylemektir. Korolar, belirli bir program çerçevesinde insan seslerini bir araya getirerek toplu vokal eserler icra etmek amacıyla toplanan gruplardır. Kılbaş'a (2022) göre koro, "tek sesli veya çok sesli olarak yazılmış müzik eserlerini seslendirmek üzere bir araya gelen insan topluluğudur (2022, s.46). Çok sesli korolarda yer alan üyeler "korist" olarak adlandırılır ve her koristin başarıya ulaşmak için eğitim ve hazırlık sürecinde belirli sorumlulukları ve görevleri vardır.

Koristin en önemli sorumluluğu, öncelikle kendi sesini korumak ve geliştirmektir. Kendi sesi ile müzik eserini dengede tutmalı ve bütünleşmiş koro tınısına uyum sağlamalıdır (Çomakçalar, 2020). Bunun yanı sıra, özellikle çocuk, gençlik ve farklı öğrenen bireylerin yer aldığı koroların tek amacı yalnızca koro eserlerini seslendirmek değildir. Bu korolar, müziği öğrenmek, sanatsal gelişim sağlamak ve eserleri seslendirerek konserler vermenin yanında, örtük bir hedef olarak koristlerin; aktif, sorumluluk sahibi, duyarlı ve paylaşımcı bireyler olmalarını, aynı zamanda ortak iş bilincini kazanmalarını da sağlamayı amaçlar. Bu bağlamda, koro eğitiminin ve koristlerin gelişiminin, yalnızca müzikal performans açısından değil, aynı zamanda bireysel ve sosyal gelişim açısından da büyük önem taşıdığı açıktır. Korolar, bireylerin sanatsal ve kültürel birikimlerini zenginleştirirken, aynı zamanda toplumsal değerlerin ve sorumluluk bilincinin pekiştirilmesine de önemli katkılar sunar.

Çok sesli koroların en önemli bütünleştirici unsurlarından biri de koro şefleridir. Koro şefleri, yetkin müzik bilgisine sahip, yönlendirici ve eğitici kimlikleriyle ön plana çıkar. Tarih boyunca, çok sesli koroların geleneklerinde koro şefleri sadece yönetici olarak değil, aynı zamanda eğitici olarak da varlık göstermişlerdir. Bu nedenle, koro şefleri yalnızca bir koroyu yöneten değil, aynı zamanda eğiten kişiler olarak da görülmelidir (Karabulut, 2022). Çok sesli koro şefi, iyi bir entonasyon, dinamik, postür ve koro tınısı yakalamak için korosunu sahne almadan hemen öncesine kadar sürekli olarak eğitim sürecinde tutar. Bu eğitim sürecinde, koro şefi müzikal bilgi, pedagoji, eğitim psikolojisi ve ses anatomisi bilgilerini harmanlayarak koristlerine bir dizi teknik beceri kazandırmayı hedefler. Gösterip yaptırma, düz anlatım gibi öğretim yöntemlerinin yanı sıra algısal öğretim yaklaşımları, eğitimin daha anlaşılır ve uygulanabilir olmasını sağlar. Bu yaklaşımlar kapsamında, imgelem, analogi ve metafor kavramlarından faydalanarak istendik davranışlar daha rahatlıkla anlatılabilir ve açıklanabilir.

İmgelem, analogi ve metafor teknikleri, eğitimin farklı alanlarında olduğu gibi koro eğitiminde de etkili araçlardır. Bu tekniklerin kullanımı, soyut kavramların somut hale getirilmesini ve anlaşılmasını kolaylaştırır. Algıyı, duyuların elde ettiklerini yorumlama ve onları anlamlı hale getirme süreci olarak tanımlayabiliriz (Aytaş, 2013). Eğitim boyutunda algısal öğretim, öğrencilerin öğrenme sürecindeki soyut ve anlaşılması zor olan kazanımları analogi, metafor ve imgeleme teknikleriyle öğrenimi olarak düşünülebilir. Metafor, bir kavramı veya olguyu daha anlaşılır kılmak amacıyla, başka bir anlamda olan kelime ve kelimelerle

bağlantı kurarak benzetme yapmaktır (Aydın, 2004). Sözel anlatımda dili daha etkili kılmak için etkin bir yöntemdir. İmgelemeyi ise Karabulut ve Daşdemir (2020); “insana ait duyguların, yaşantılar sonucunda bellekte oluşan izlenimlerin ve sanatların ifade ediş biçimi” olarak tanımlamıştır (2022, s.238). Analoji ise, yeni bilgi edinme sürecinde mevcut bilgi ve kavramların kullanılarak bilinmeyenle ilişkilendirilmesi ve bu sayede yeni olanın daha kolay öğrenilmesi olarak tanımlanabilir (Taşpınar, 2020: 233).

Bu teknikler, diğer eğitim bilimlerinin yanı sıra çok sesli koro çalışmalarında da yerini almıştır. Skoog (2004), koro tınısını sağlıklı ve dinamik tutmak için algısal öğretim stratejilerinin kullanılabilceğini belirtmiş ve koronun çalışmalarında kullanabileceği birtakım örnek yaklaşımlar tavsiyesinde bulunmuştur. Bu bağlamda, koro şeflerinin eğitici rolleri ve algısal öğretim stratejilerinin kullanımı, çok sesli koroların hem müzikal hem de pedagojik açıdan gelişimlerine önemli katkılar sunmaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma, çok sesli koro şeflerinin çalışmalarında algısal öğretim tekniklerini kullanma durumlarını belirlemek amacıyla nitel araştırma türlerinden olan fenomenoloji deseni kullanılarak oluşturulmuştur. Tıkaç (2021), nitel araştırmaları, “çeşitli olay ve olguların, buldukları ortamlar içerisinde, detaylı bir inceleme süreci sonucu keşfedilmesi, anlaşılması ve yorumlanması esasına dayanan bilimsel çalışmalardır” olarak tanımlamıştır (Akt., Aytemur, 2022).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın örnekleme, amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilmiş, alanında tecrübeli ve hâlihazırda koro çalışmalarına devam eden 10 koro şefinden oluşmaktadır. Katılımcı koro şeflerinin demografik bilgileri Çizelge 1’de görülmektedir.

Şefler	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Mezun Oldukları Okul	Şeflik Tecrübesi	Şeflik Yaptığı Koro Sayısı
K1	27	Kadın	Yüksek Lisans	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	1-3 yıl	3
K2	26	Erkek	Yüksek Lisans	ÇOMÜ, Stanislaw Moniuszko Academy of Music Gdansk	1-3 yıl	2
K3	48	Kadın	Doktora	Gazi Üniversitesi	10+ yıl	1
K4	58	Kadın	Yüksek Lisans	Pamukkale Üniversitesi	10+ yıl	2
K5	49	Erkek	Doktora	New Bulgarian University	10+ yıl	6
K6	52	Erkek	Doktora	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	10+ yıl	3
K7	55	Kadın	Lisans	Dokuz Eylül Üniversitesi	7-10 yıl	1
K8	39	Kadın	Lisans	Marmara Üniversitesi	4-6 yıl	3
K9	35	Kadın	Lisans	Pamukkale Üniversitesi	10+ yıl	2
K10	57	Erkek	Yüksek Lisans	Çukurova Üniversitesi	10+ yıl	5

Çizelge 1. Katılımcı Koro Şeflerin Demografik Bilgileri

Çalışmaya katılan 10 koro şefinin demografik ve mesleki profilleri incelendiğinde, katılımcıların yaşları, cinsiyetleri, eğitim durumları, mezun oldukları okullar ve şeflik tecrübeleri bakımından çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Katılımcıların yaş aralığı 26 ile 58 arasında değişmekte olup, bu durum koro şeflerinin farklı yaşam ve kariyer evrelerinde olduğunu ortaya koymaktadır. Cinsiyet dağılımına bakıldığında, 6 kadın ve 4 erkek koro şefinin araştırmaya katıldığı anlaşılmaktadır. Eğitim durumu incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun yüksek lisans ve doktora derecesine sahip olduğu görülmektedir. Özellikle, 6 koro şefi doktora derecesine, 4 koro şefi ise yüksek lisans derecesine sahiptir. Bu durum, koro şeflerinin akademik olarak yüksek düzeyde eğitim almış olduklarını ve bu eğitimlerinin koro yönetimindeki bilgi ve becerilerine yansıdığını göstermektedir. Lisans mezunu olan iki şef ise uzun yıllara dayanan tecrübeleriyle dikkat çekmektedir. Katılımcıların mezun oldukları okullar incelendiğinde, Türkiye'nin farklı üniversitelerinin yanı sıra uluslararası bir eğitim kurumu olan Stanislaw Moniuszko Academy of Music Gdansk ve New Bulgarian University gibi kurumların da yer aldığı görülmektedir. Bu çeşitlilik, koro şeflerinin eğitimlerinde farklı perspektifler kazandıklarını ve bu durumun koro çalışmalarına olumlu yansıdığını düşündürmektedir. Şeflik tecrübesi açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların büyük çoğunluğunun 10 yıldan fazla tecrübeye sahip olduğu ve uzun yıllar boyunca koro şefliği yaptığı anlaşılmaktadır. Bu durum, koro şeflerinin alandaki deneyimlerini ve birikimlerini yansıtmaktadır. Şeflik yaptığı koro sayısı bakımından da katılımcılar arasında farklılıklar gözlemlenmektedir; bazı şefler bir veya iki koro yönetirken, diğerleri beş veya altı koro yönetmektedir.

Genel olarak veriler, koro şeflerinin yüksek eğitim düzeyine sahip, uzun yıllara dayanan tecrübeleriyle donanmış ve çeşitli eğitim kurumlarından mezun olmuş profesyoneller olduklarını göstermektedir. Bu niteliklerden, görüşlerine başvurulmuş katılımcı koro şeflerinin algısal öğretim tekniklerini kullanmaya ilişkin tecrübe sahibi olduğunu ve dolayısıyla soruları deneyimli bir bakış açısıyla cevapladıkları anlaşılmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada, katılımcı koro şeflerine 19 açık uçlu sorudan oluşan bir görüşme formu gönderilmiştir. Bu form aracılığıyla, katılımcılardan derinlemesine ve niteliksel bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Görüşme soruları, koro şeflerinin algısal öğretim tekniklerini kullanma durumlarını ve bu tekniklerin koro çalışmalarındaki etkilerini anlamak amacıyla uzmanların kontrolleriyle hazırlanmıştır. Katılımcıların verdikleri yanıtlar, fenomenoloji deseni kapsamında analiz edilerek, koro şeflerinin deneyimlerini ve algılarını daha iyi anlamaya yönelik kapsamlı veriler elde edilmiştir.

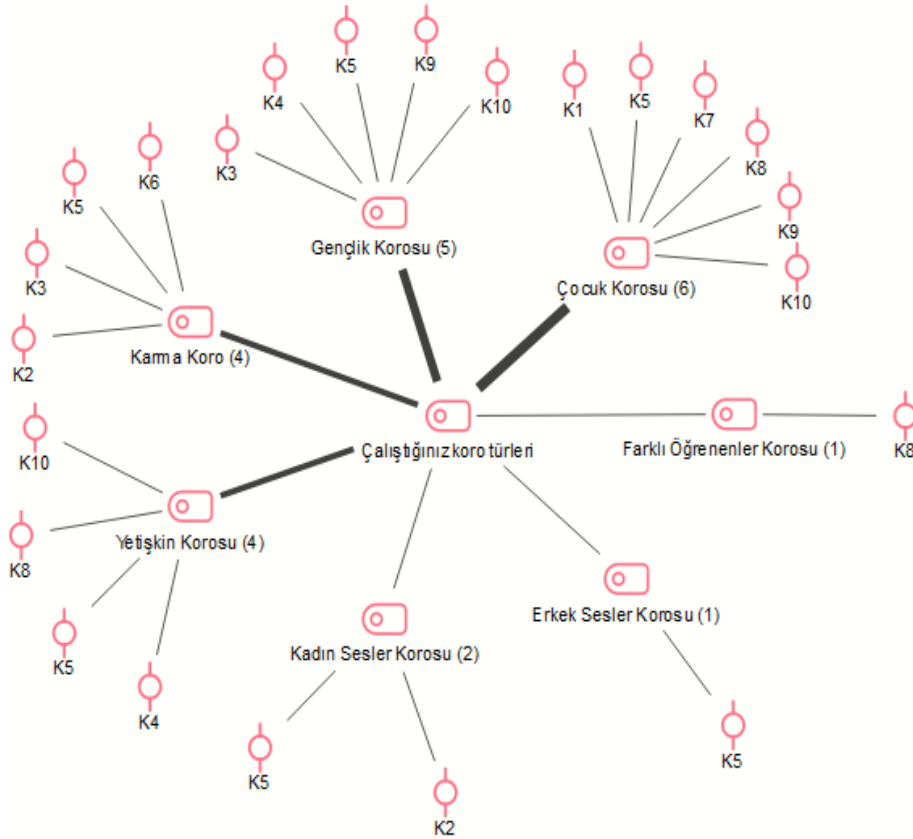
2.4. Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen görüşler düzenlenerek veri seti oluşturulmuştur. Elde edilen veri seti üzerinde; verilerin kodlanması ve kategorilere ayrılması aşamaları, MAXQDA Analytical Pro 2022 programı kullanılarak iki uzman tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte, verilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini artırmak amacıyla, kodlama ve kategorilendirme işlemleri

bağımsız olarak yapılmış ve uzmanlar arasında karşılaştırma yoluyla tutarlılık sağlanmıştır. Bu yöntem, verilerin analizinde nesnelliği ve güvenilirliği pekiştirmeyi amaçlamaktadır.

3. BULGULAR

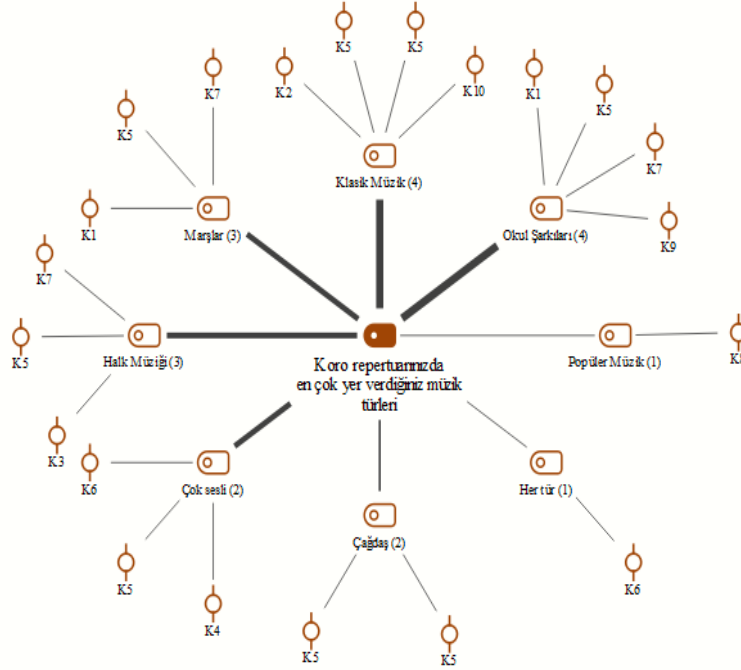
3.1. Koro Şeflerinin Çalıştırdıkları Koro Türleri

Görsel 1. Koro Şeflerinin Çalıştırdıkları Koro Türlerine Ait Kod Haritası

Görsel 1 koro şeflerinin çalıştıkları koro türlerini ve bu türlere hangi şeflerin katkıda bulunduğunu göstermektedir. Çocuk koroları (6), gençlik koroları (5), karma korolar (4), yetişkin koroları (4), kadınlar sesler korusu (2), erkek sesler korusu (1) ve farklı öğrenenler korusu (1) olmak üzere çeşitli koro türlerinde çalışma yapılmaktadır. Görselde, çocuk korolarının en çok tercih edilen koro türü olduğu ve altı farklı şef tarafından yönetildiği görülmektedir. Gençlik koroları, beş şefin tercihi olurken, karma ve yetişkin koroları dört şefin çalıştığı koro türleridir. Kadınlar sesler korusu iki şef tarafından yönetilirken, erkek sesler korusu ve farklı öğrenenler korusu sadece birer şef tarafından yönetilmektedir. Bu dağılım, koro şeflerinin farklı yaş grupları ve ses çeşitleriyle çalıştığını, ancak özellikle çocuk ve gençlik korolarına daha fazla önem verdiklerini göstermektedir.

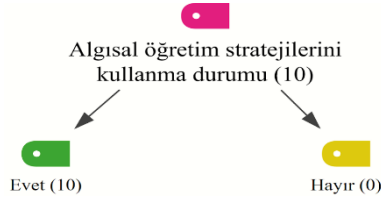
3.2. Koro Şeflerinin Repertuarlarında En Çok Yer Verdikleri Müzik Türleri

Görsel 2. Koro şeflerinin Repertuarlarında En Çok Yer Verilen Müzik Türleri - Kod-Alt Kod-Bölmeler Modeli

Görsel 2’de koro şeflerinin repertuarlarında en çok yer verdikleri müzik türlerini ve bu türlere hangi şeflerin katkıda bulunduğu görülmektedir. Görselde, koro repertuarında klasik müzik (4), okul şarkıları (4), marşlar (3), halk müziği (3), çok sesli eserler (3), çağdaş (modern) müzik (2) ve popüler müzik (1) türlerinin tercih edildiği görülmektedir. Ayrıca, her türde müzik eserlerini tercih eden bir katılımcı bulunmaktadır. Bu dağılım, koro şeflerinin müzikal tercihlerini ve repertuar oluşturma stratejilerini yansıtarak, klasik müzik ve okul şarkılarının en çok tercih edilen türler olduğunu ortaya koymaktadır. Koro şeflerinin, bu müzik türlerini seçerek hem eğitici hem de performans açısından dengeli bir repertuar oluşturdukları söylenebilir. Aynı zamanda koro şeflerinin çalıştıkları koro türleri (Görsel 1) ve repertuar tercihleri (Görsel 2) arasında güçlü bir bağlantı olduğu anlaşılmaktadır. Çocuk ve gençlik koroları, özellikle okul şarkıları ve klasik müzik gibi türlerde yoğunlaşırken, karma ve yetişkin koroları daha çeşitli müzik türlerine yer vermektedir. Kadınlar ve erkek sesler korolarının ise daha spesifik repertuarlarla çalıştığı anlaşılmaktadır.

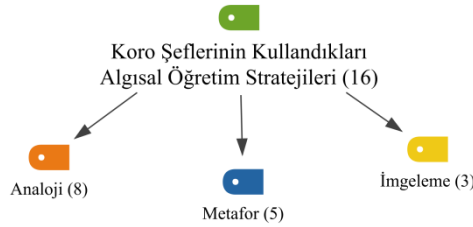
3.3. Koro Şeflerinin Algısal Öğretim Stratejilerini Kullanma Durumu

Görsel 3. Koro Şeflerinin Algısal Öğretim Stratejilerini Kullanma Durumu

Görsel 3, koro şeflerinin algısal öğretim stratejilerini kullanma durumlarını göstermektedir. Verilen cevaplara göre, tüm katılımcılar (10) bu stratejileri kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu durum, koro şeflerinin algısal öğretim stratejilerini yaygın ve etkin bir şekilde benimsediklerini ve uyguladıklarını göstermektedir.

3.4. Koro Şeflerinin Çalışmalarında Algısal Öğretim Stratejilerini Tercih Etme Durumları

Görsel 4. Koro Şeflerinin Algısal Öğretim Stratejilerini Tercih Etme Durumları

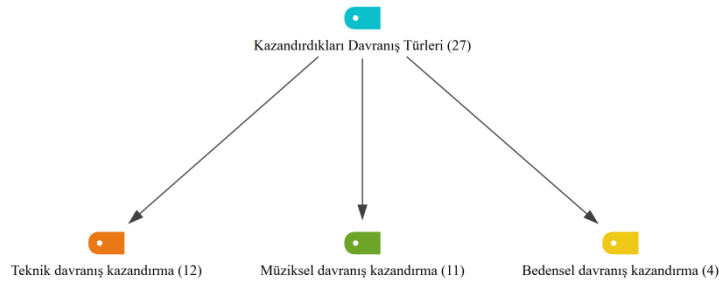
Görsel 4, koro şeflerinin kullandıkları algısal öğretim stratejilerini ve bu stratejilerin alt kategorilerini hiyerarşik olarak göstermektedir. Koro şeflerinin ifadelerinden *Algısal Öğretim Stratejileri (16)* kullanımının; *Analoji (8)*, *Metafor (5)* ve *İmgeleme (3)* olarak üç grupta farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır.

Analoji, koro şeflerinin en çok kullandığı algısal öğretim stratejisidir. Sekiz şef, eğitim sürecinde analogilerden faydalanarak öğrencilerine soyut kavramları somutlaştırma yoluyla daha anlaşılır hale getirmektedir. Metafor, ikinci en yaygın kullanılan strateji olup, beş koro şefi tarafından tercih edilmiştir. Koro şefleri, metaforları kullanarak müzikal ifadeleri ve teknikleri daha etkili bir şekilde öğretmektedir. İmgelem, üç şef tarafından kullanılan bir diğer stratejidir. Bu strateji, özellikle performans ve sahne deneyimlerinde öğrencilerin duygusal ve sanatsal bağlamlarını güçlendirmede etkili bir yoldur. Çizelge 2’de koro şeflerinin örneklerine yer verilmiştir.

Çizelge 2. Koro şeflerinin Algısal Öğretim Stratejilerinde sık kullandığı örnekler;

İfadeler	
K1	“Örneğin boğaz ve ağız açıklığının ses kalitesindeki öneminden bahsederken ağızlarında top varmış gibi söylemelerini istiyorum. Ses açma çalışmalarında yüz kaslarımızı açarken mutsuz, kızgın, şaşkın ve mutlu yüz ifadelerini kullanıyoruz. Köpek nefesi de ses açma çalışmalarında kullandığım bir benzetme. Sahnede duruş şekli olarak ise sağ ayak çok az önde olmak üzere kollar serbest ve yüz tam karşıda sanki bi şeye adım atar gibi, zafer duruşu benzetmesi yapıyorum.”
K2	“Kadınlar korosu soprano için ambulans sireni kullanmaktayım.”
K3	“Ağzınızda yumurta var gibi (kapalı ağız ses açma çalışması.) Kocaman bir lokmayı alır gibi (A vokali gibi ağızın çenenin düşürülerek çok açılması gereken durumlar için). Sivri ve metalik bir ses olsun. (Yu yi heceleriyle bağlı çalışma yaparak sesin öne taşınması)”
K6	“Ağızlarını doğru açabilmeleri için ağızınızın içinde pinpon topu, haşlanmış patates varmış, ördekbaşı gibi düşünün diyorum.”
K7	“Diyafram nefesini kullanırken ördek gibi durun ve dilimizi ön dişlerimizin arkasına koyup nefes alın.”

3.5. Koro Şeflerinin Algısal Öğretim Stratejileri İle Kazandırdıkları Davranış Türleri

Görsel 5. Koro Şeflerinin Algısal Öğretim Stratejileri ile Kazandırdıkları Davranış Türleri

Görsel 5, koro şeflerinin algısal öğretim stratejileriyle kazandırdıkları davranış türlerini hiyerarşik kod-alt kod modeli ile göstermektedir. Burada toplamda 27 farklı davranışın kodlandığı ve üç ana kategoriye ayrıldığı görülmektedir.

Teknik davranış kazandırma, koro şeflerinin en çok üzerinde durduğu alan olup, toplam 12 ifade ile bu stratejinin kullanılmasıyla teknik beceriler kazandırıldığı kodlanmıştır. Teknik davranışlar, şarkı söyleme teknikleri, nefes kontrolü, doğru postür gibi konuları içermektedir. Bu, koro şeflerinin teknik becerilere büyük önem verdiğini göstermektedir. *Müziksel davranış kazandırma*, ikinci davranış türüdür ve toplam 11 ifade ile kodlanmıştır. Müziksel davranışlar, doğru tonlama, ritim duygusu, müzikal ifadeler gibi konuları kapsamaktadır.

Bu veriler, müziksel gelişimin koro eğitiminin merkezinde yer aldığını ortaya koymaktadır. *Bedensel davranış kazandırma*, daha az sıklıkla vurgulanmıştır. Bedensel davranışlar, sahne duruşu, jest ve mimikler, vücut dili gibi konuları içermektedir. Bu durum, bedensel farkındalığın da önemli olmakla birlikte, diğer davranış türlerine göre daha az öncelik verildiğini göstermektedir. Özellikle yetişkin korolarında bedensel hareket, jest ve mimik hareketlerinin sınırlı olmasının ve koro şeflerinin çoğunlukla yetişkin korolarıyla çalışıyor olmasının sonuçları etkilediği düşünülmektedir.

3.6. Koro Şeflerinin Kullandığı Stratejilerin Öğretim Sürecini Kolaylaştırma Durumu

Çizelge 3. Koro Şeflerinin Algısal Öğretim Stratejilerinin Konuların Anlaşılma Bilirliğine Etkisi Üzerine İfadeleri

İfadeler	
K1	“Elbette daha kolay anlaşılıyor. Analoji, soyut şeyleri somutlaştırmada çok önemlidir. Bu yöntemler sayesinde müziksel ifadeleri daha kolay hatırlıyorlar ve uygulayabiliyorlar.”
K2	“Kesinlikle bu yaklaşımla koro tınımızı oluşturmak daha kolay olabiliyor. Yöntemleri uyguladıktan hemen sonra bazen aksiyon alabiliriz, bazen de süreç biraz daha uzun soluklu oluyor.”
K5	“Evet, her koristle ortak ses, duygu, teknik güç yaratarak ortak bir ifadeye, o müziğe, tınıya ulaşmada bu yöntem oldukça etkilidir.”

Katılımcılar, algısal öğretim stratejilerinin koro çalışmalarında konuların anlaşılma bilirliğini artırdığını vurgulamaktadır. K1, analoginin soyut kavramları somutlaştırmada önemli olduğunu ve müziksel ifadelerin daha kolay hatırlanıp uygulanabildiğini belirtmektedir. K2, bu yaklaşımları koro tınısını oluşturmayı kolaylaştırdığını, ancak bazen hemen aksiyon alınabilirken bazen sürecin daha uzun olabildiğini ifade etmektedir. K5 ise, bu yöntemlerin ortak bir ses, duygu ve teknik güç yaratarak koro üyeleri arasında bir bütünlük sağlamada etkili olduğunu söylemektedir. Genel olarak, katılımcıların ifadeleri, algısal öğretim stratejilerinin koro eğitiminde önemli bir rol oynadığını ve süreci kolaylaştırdığını göstermektedir.

3.7. Algısal Öğretim Stratejilerinin Kalıcılığı

İfadeler	
K1	“Çocuklar hatırlama konusunda çok yetenekli çünkü ilgilerini çeken benzetimleri unutuyorlar. Bu sayede çalışmalar sıkıcı ve yorucu olmaktan çok eğlenceli hale geliyor. Tabii ki bazen o ifadeyi ya da bahsedilen durumu unuttukları noktada neye benzettiğimizi hatırlatarak akıllarına gelmesini sağlıyorum.”
K7	“Okul korosu ve kısıtlı zaman olduğu için unutuluyor hatırlatmalar gerekebiliyor.”
K8	“Ufak yaş gruplarında sürekli hatırlatmak gerekiyor. Yaş grubu yukarı çıktıkça algısal öğretim stratejileri kullanma azalıyor.”
K10	“Zaman zaman uyararak dikkatleri toplama ihtiyacı duyuyorum.”

Çizelge 4. Algısal Öğretim Stratejilerinin Öğrenim Sırasında Kalıcılığı Üzerine İfadeler

Altı katılımcı şef stratejinin uzun soluklu olduğunu belirtmiştir. Aksi yöndeki cevaplar Çizelge 4’de paylaşılmıştır. Katılımcılar, algısal öğretim stratejilerinin hatırlama ve uygulama sürecine olan etkisini farklı yaş grupları ve koro türleri bağlamında değerlendirmektedir. K1, çocukların ilgilerini çeken benzetimleri hatırlamada yetenekli olduklarını ve bu sayede çalışmaların eğlenceli hale geldiğini belirtmektedir. Ancak, bazen hatırlatmalara ihtiyaç duyulduğunu da eklemektedir. K7, okul korosunda kısıtlı zaman nedeniyle hatırlatmaların gerektiğini ifade etmektedir. K8, küçük yaş gruplarında sürekli hatırlatma gerektiğini, ancak yaş grubu büyüdükçe algısal öğretim stratejilerinin kullanımının azaldığını söylemektedir. K10 ise zaman zaman dikkatleri toplamak için uyarılarda bulunduğunu belirtmektedir. Genel olarak, katılımcıların ifadeleri, algısal öğretim stratejilerinin hatırlama sürecini desteklediğini, ancak hatırlatmaların ve uyarıların zaman zaman gerekli olduğunu göstermektedir.

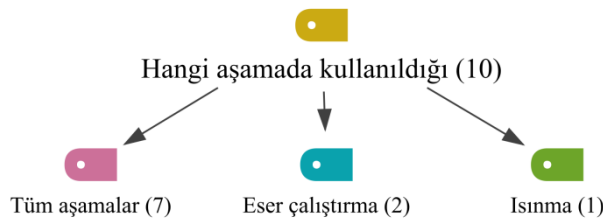
3.8. Koristlerin Müzik Eğitimi Almalarının Kullanılan Stratejilere Etkisi

Görsel 6. Koristlerin Müzik Eğitimi Almalarının Kullanılan Stratejilere Etkisi

Görsel 6, koristlerin müzik eğitimi alıp almamalarının, kullanılan algısal öğretim stratejilerine etkisini göstermektedir. Verilere göre altı katılımcı, müzik eğitimi alan ve almayan koristler arasında algısal öğretim stratejilerinin etkisinde gözlemlenebilir fark olduğunu belirtmektedir. İki katılımcı, müzik eğitimi alan ve almayan koristler arasında stratejilerin etkisinde fark olmadığını ifade etmektedir.

3.9. Koro Şeflerinin Stratejileri Hangi Aşamada Sıklıkla Kullandığı

Görsel 7. Koro Şeflerinin Stratejileri Hangi Aşamada Sıklıkla Kullandığı

Görsel 7, algısal öğretim stratejilerinin koro çalışmalarında hangi aşamalarda kullanıldığını göstermektedir. Görselde, üç ana kategori yer almaktadır. Yedi katılımcı, algısal öğretim stratejilerini tüm aşamalarda kullandıklarını belirtmektedir. Bu, stratejilerin her aşamada etkili olduğunu göstermektedir. İki katılımcı, algısal öğretim stratejilerini özellikle eser çalıştırma aşamasında kullandıklarını ifade etmektedir. Bu, stratejilerin özellikle eserlerin öğrenilmesi ve pratiği sırasında önemli olduğunu göstermektedir. Bir katılımcı, bu stratejileri ısınma aşamasında kullandığını belirtmektedir. Isınma aşaması, şeflerin dikkat ve konsantrasyonu artırmak için stratejileri kullanabileceğini göstermektedir. Bu katılımcının ifadesi şöyledir:

K.1: "Isınma aşamasında sıklıkla kullanıyorum çünkü aynı zamanda dikkati çekme aşamasına büyük katkı sağlıyor."

3.10. Koro Şeflerinin Çalışmalarında Algısal Öğretim Stratejilerini Diğer Öğretim Teknikleriyle Destekleme Durumu

Çizelge 5. Katılımcıların Algısal Öğretim Stratejilerini Kullanırken Düz Anlatım-Gösterip Yaptırma Teknikleri Kullanımına Dair Bazı İfadeleri

İfadeler	
K1	“Vakit durumuna göre bazen sözel anlatımda yapmak zorunda olduğum oluyor.”
K2	“Sözel anlatım kesinlikle benim başvurmadığım bir yöntem mutlaka ve mutlaka gösterip yaptırıyorum.”
K5	“Algısal öğretim kesinlikle sözel olarak faydalı değildir. Şefin arzu ettiği sonuçlara, kazandırmak istediği davranışlara ulaşmak için, ifade ettiği her noktayı karşı tarafa yaşatarak yansıtılmalı, bireylerde istek uyandırmalı, bireysel ve toplu uygulayabilecekleri ortamlar oluşturmalıdır.”
K8	“Ufak yaş gruplarında gösterip yaptırma gerekiyor. Yaş grubu ilerledikçe sözel anlatım yeterli oluyor.”
K9	“Öncelikle kendim örnekleyip ardından öğrencilerime taklit ettirerek yapıyorum. Sahnedeki mutlu ifadeyi, yine kendi yüz ifademle çocuklara belli ediyorum.” “Hem sözel hem gösterip yaptırma yöntemini kullanıyorum.”

Katılımcılar, algısal öğretim stratejilerinde sözel anlatım ve gösterip yaptırma yöntemlerinin kullanımına dair farklı görüşler ifade etmektedir. K1, zaman zaman sözel anlatıma başvurmak zorunda kaldığını belirtirken, K2 kesinlikle gösterip yaptırma yöntemini tercih ettiğini ifade etmektedir. K5, algısal öğretimin sözel olarak etkili olmadığını, gösterip yaptırma ve bireylerde istek uyandırmanın önemini vurgulamaktadır. K8, küçük yaş gruplarında gösterip yaptırmanın, daha büyük yaş gruplarında ise sözel anlatımın yeterli olduğunu belirtmektedir. K9, hem sözel hem de gösterip yaptırma yöntemlerini birlikte kullandığını ifade etmektedir. Genel olarak, katılımcılar gösterip yaptırma yönteminin daha etkili olduğunu, ancak bazı durumlarda sözel anlatımın da kullanılabilirliğini belirtmektedir.

3.11. Algısal Öğretim Stratejilerini Uygulama Sırasında Karşılaşılan Zorluklar

Çizelge 6. Algısal Öğretim Stratejilerini Kullanırken Karşılaştığı Zorlukları Belirten Koro

İfadeler	
K1	“Enerji olarak çok yorucu olabiliyor.”
K2	“Bazen şefin düşündüğü ve verdiği örnek tam olarak anlaşılamiyor olabilir. Sadece tek bir analogi ile çözülebilecek bir konuyu bazen farklı farklı analogiler yolu ile çözebiliyoruz.”
K3	“Daha çok algısal örnek yaratmada zorluk yaşıyorum.”
K4	“Müzik okumayan koristlerle çalışırken; ilk kez koro deneyimi alıyorlar. Her tekniği en baştan anlatıyorum. Deneyerek öğretimle devam ediyorum.”
K7	“Öğrenciler zaman zaman çalışmadan kopabiliyor, ilgilerini devam ettirebilmek zaman alabiliyor.”

Şeflerinin İfadeleri

Katılımcılar, algısal öğretim stratejilerinin uygulanmasında çeşitli zorluklar yaşadıklarını belirtmektedir. K1, bu sürecin enerji açısından yorucu olabileceğini ifade ederken, K2 bazen verilen örneklerin tam olarak anlaşılamiyabileceğini ve farklı analogiler kullanarak çözümler üretilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. K3, algısal örnekler yaratmada zorluk yaşadığını belirtmektedir. K4, müzik eğitimi almamış koristlerle çalışırken her tekniği baştan anlatmak ve deneyerek öğretmek zorunda olduğunu ifade etmektedir. K7, öğrencilerin zaman zaman çalışmadan kopabileceğini ve ilgilerini sürdürmenin zaman aldığını belirtmektedir. Genel olarak, katılımcılar algısal öğretim stratejilerinin etkili olmasına rağmen çeşitli zorluklarla karşılaşılabilirliğini dile getirmektedir.

3.12. Koristlerin Algısal Öğretim Stratejilerine İlişkin Geri Bildirimleri

Çizelge 7. Koro Şefleri Tarafından Uygulanan Algısal Öğretim Stratejilerine İlişkin Koristlerin

İfadeler	
K1	“Eğlenceli buluyorlar.”
K2	“En iyi geri bildirim “hiç böyle düşünmedik” ya da “gerçekten de oldu bu yolla” oluyor benim için. Tepkileri çok olumlu.”
K3	“Oldukça iyi. Anında dönüt almış oluyorum.”
K4	“Daha çok geri dönütler almamı sağlıyor. Çok ilgilerini çektiği için, başarılı oluyorlar.”
K5	“Bu çalışma yönteminin koristlerime ya da çalışmakta olduğum insanlara neler kazandırdığını mutlaka sorar, onların gözünden dinlemeyi önemserim. Farkındalar mı ya da fark etmeleri için istişareler yaparım. Bu zamana kadar çalıştığım öğrencilerim, konuk şef olduğum korolar, ya da birçok şeflik atölyelerinde temel görüş şu çıkmaktadır: Koristlerimin bireysel güçlerini keşfettikleri ve geliştirmeleri gereken yönlerin farkına vardıkları, sahnede daha güçlü ve özgür düşünebildikleri, şef ile daha odaklanabildikleri, ayrıca psikolojik olarak daha güçlü hissettikleri yönünde bildirimler alıyorum.”
K6	“Çok ilgilerini çekiyor.”
K7	“Zaman zaman bu yaklaşımlarla ilgili dönüt alıyorum. Ama çok bir beklentim yok.”
K8	“Genelde yaş grubu küçük olanların hoşlarına gidiyor.”
K9	“Öğretimi daha eğlenceli ve koristlerin tümünün ilgi ve dikkatini toplayan bir hale getiriyor algısal öğrenme. Öğrenciler çok daha mutlu ve eğlenmiş bir öğrenme yapmış oluyor.”

Dönütlerini Belirten Bazı İfadeler

Katılımcılar, koristlerin algısal öğretim stratejilerine genellikle olumlu geri bildirimler verdiğini belirtmektedir. K1, öğrencilerin eğlenceli bulunduğunu, K2 ise olumlu tepkiler aldığını vurgulamaktadır. K3 ve K4, anında ve sık geri bildirim aldıklarını ifade etmektedir. K5, koristlerin bireysel güçlerini keşfettiklerini ve sahnede daha özgür düşündüklerini belirtmektedir. K6 ve K8, stratejilerin ilgi çekici olduğunu, K9 ise öğretimi daha eğlenceli hale getirdiğini söylemektedir. K7, zaman zaman dönüt aldığını ifade etmektedir.

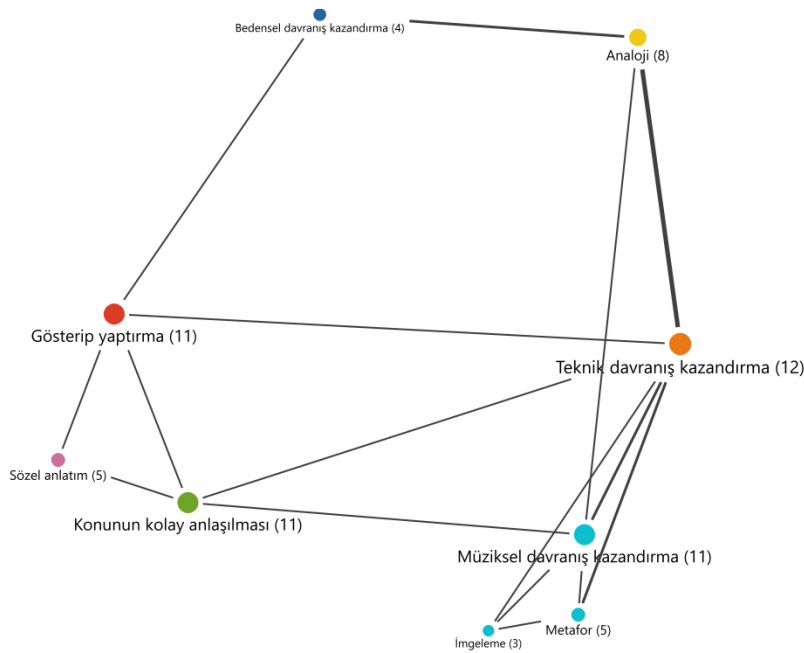
3.13. Öğretim Esnasında Algısal Öğretim Stratejilerinin Avantajlı/Dezavantajlı Yönleri

Çizelge 8. Koro Şeflerinin Algısal Öğretim Stratejileri Kullanımının Avantajı/Dezavantajı Üzerine İfadeleri

İfadeler	
K1	Avantajları eğlenceli, unutulmaz ve hızlı öğretim sağlaması. Dezavantajları ise koristlerin ve koro şeflerinin daha çabuk yorulmasına sebep olabiliyor.
K5	Bu zamana ve özellikle teknolojik çağımıza bakarsak, her şeyin hızlı düşünüldüğü, insanların bekleme, sabır gibi psikolojik sınır sürelerin kısaldığı bu zamanda algısal öğretim yöntemlerinin, insana ulaşmada, koroların çalışma prensip ve yöntemlerine, koro şefliği becerilerine daha da avantajlar getirdiğini düşünmekteyim! Diğer eğitim yöntemlerine göre bir dezavantaj görmemekteyim.
K8	Küçük yaş gruplarında etkili olabilir ancak büyük yaş gruplarında fazla etkili olmadığını düşünüyorum.
K9	Avantajı ilgiyi yüksek tutuyor ve koristlere gerek örnekleme yaparken gerekse öğretimin diğer aşamalarında dikkat çekici bir hale getiriyor. Ancak her aşamada kullanımı yorucu, takibi zor ve sürekli kullanımı öğrencinin ilgisinin yorgunlukla dağılmasını sağlıyor.
K10	Her zaman kullanmaya kalkarsanız iş bir süre sonra başka çalışmaya dönebilir. O yüzden kıvamında ve

ihtiyaç duyulan zamanda yapılmalı

K1, bu stratejilerin eğlenceli, unutulmaz ve hızlı öğretim sağladığını, ancak koristler ve koro şefleri için yorucu olabileceğini belirtmektedir. K5, bu yöntemlerin teknolojik çağımızda büyük avantajlar sağladığını ve dezavantaj görmediğini ifade etmektedir. K8, stratejilerin küçük yaş gruplarında etkili olduğunu, ancak büyük yaş gruplarında fazla etkili olmadığını düşünmektedir. K9, ilgiyi yüksek tuttuğunu ve dikkat çekici hale getirdiğini, ancak sürekli kullanımının yorucu ve dikkat dağıtıcı olabileceğini belirtmektedir. K10, bu stratejilerin her zaman kullanılmasının başka bir çalışmaya dönüşebileceğini ve ihtiyaç duyulan zamanda yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Görsel 8. Kod Haritası

Görsel 8’de yer alan kod haritası, koro şeflerinin algısal öğretim stratejilerini nasıl kullandıklarını ve bu stratejilerin hangi sonuçlarla ilişkilendirildiğini görsel olarak göstermektedir. Haritada, farklı renklerle belirtilmiş çeşitli stratejiler ve sonuçlar arasındaki ilişkiler yer almaktadır. Gösterip yaptırma yöntemi, konunun kolay anlaşılması (11) ve teknik davranış kazandırma (12) ile güçlü bir şekilde ilişkilidir. Ayrıca, bedensel davranış kazandırma (4) ve müziksel davranış kazandırma (11) ile de bağlantıları bulunmaktadır. Dolayısıyla, gösterip yaptırma yönteminin hem teknik hem de müziksel becerilerin kazandırılmasında etkili olduğunu göstermektedir. Bağlantılı olduğu sözel anlatım ise, konunun kolay anlaşılması (11) ile ilişkilidir, ancak diğer stratejiler kadar güçlü bir bağlantı göstermemektedir. Bu durum, sözel anlatımın destekleyici bir rol oynadığını ancak tek başına yeterli olmayabileceğini göstermektedir. Analojiler, teknik davranış kazandırma (12) ile güçlü bir şekilde ilişkilidir ve gösterip yaptırma yöntemiyle de bağlantılıdır. Bu durum, analogilerin teknik becerilerin öğretiminde etkili olduğunu göstermektedir. Metafor ve imgelem, müziksel davranış kazandırma (11) ile güçlü bir şekilde ilişkilidir. Bu bağlantı iki stratejinin müzikal ifadelerin ve

anlayışın geliştirilmesinde önemli olduğunu göstermektedir. Teknik davranış kazandırma, analogi (8) ve gösterip yaptırma (11) ile güçlü bağlantılar göstermektedir. Müziksel davranış kazandırma, metafor (5), imgelem (3) ve gösterip yaptırma (11) ile ilişkilidir. Konunun kolay anlaşılması, gösterip yaptırma (11) ve sözel anlatım (5) ile ilişkilidir, bu da bu iki stratejinin anlama sürecinde önemli rol oynadığını göstermektedir. Genel olarak, bu kod haritası, koro şeflerinin çeşitli algısal öğretim stratejilerini kullanarak teknik ve müziksel becerilerin kazandırılmasını hedeflediklerini ve bu stratejilerin etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Gösterip yaptırma yönteminin, oldukça geniş bir yelpazede bağlantılar kurarak, özellikle teknik ve müziksel davranışların kazandırılmasında merkezi bir rol oynadığı görülmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, çok sesli koro şeflerinin çalışmalarında algısal öğretim stratejilerini nasıl kullandıklarını ve bu stratejilerin etkilerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bulgular, algısal öğretim stratejilerinin koro çalışmalarında yaygın ve etkili bir şekilde kullanıldığını göstermektedir. Katılımcıların tamamı, bu stratejilerin kullanıldığını belirtmiş ve stratejilerin teknik, müzikal ve bedensel davranışların kazandırılmasında önemli rol oynadığını vurgulamıştır. Gösterip yaptırma yöntemi, konunun kolay anlaşılması ve teknik davranış kazandırma ile güçlü bir şekilde ilişkilidir. Bu yöntem, koro şeflerinin tercih ettiği en yaygın stratejilerden biri olarak, hem teknik hem de müzikal becerilerin öğretiminde etkili bulunmaktadır. Analogi, teknik davranışların öğretiminde en çok kullanılan stratejidir ve müzikal ifadelerin anlaşılmasını kolaylaştırmada önemli bir rol oynar. Metafor ve imgelem ise, müzikal davranış kazandırmada ve duygusal bağlamların güçlendirilmesinde etkili stratejiler olarak öne çıkmaktadır.

Algısal öğretim stratejilerinin uygulanmasında bazı zorluklar da bulunmaktadır. Katılımcılar, bu stratejilerin enerji açısından yorucu olabileceğini, bazı durumlarda verilen örneklerin tam olarak anlaşılamayabileceğini ve özellikle küçük yaş gruplarında sürekli hatırlatma gerektiğini belirtmiştir. Buna rağmen, genel geri bildirimler olumlu olup, bu stratejilerin eğlenceli, unutulmaz ve hızlı öğretim sağladığı belirtilmiştir. Katılımcıların stratejilerin enerji açısından yorucu olabileceğini belirtmesi, öğretim yöntemlerinin seçimi ve uygulanmasında dengeli bir yaklaşımın önemini vurgulamaktadır. Gösterip yaptırma gibi yoğun enerji gerektiren stratejilerin, zaman zaman sözel anlatımla desteklenmesi, öğretim sürecinin sürdürülebilirliğini artırabilir. Algısal öğretim stratejilerinin koro eğitiminde kullanımı, eğitim bilimlerindeki genel eğilimlerle uyumludur. Öğrencilerin soyut kavramları somutlaştırma yoluyla daha kolay öğrenmeleri, müzik eğitiminde de geçerli bir yaklaşımdır. Koro şeflerinin bu stratejileri benimseyerek, teknik ve müzikal becerileri daha etkili bir şekilde kazandırdıkları görülmektedir. Gösterip yaptırma, analogi, metafor ve imgelem gibi stratejiler, öğrencilerin aktif katılımını teşvik etmekte ve öğrenme sürecini daha dinamik hale getirmektedir. Örneğin; ağız açıklığının sağlanması için “ağızda top varmış gibi, kaynamış patates varmış gibi”, ses açma uygulamaları için “köpek nefesi”, sopranoaların tiz notalardaki koro tınısı için “ambulans sireni”, kapalı ağız ses açma için “ağızda yumurta var gibi”, “a”

vokalinin çene düşürülerek açılması gereken durumlarda “kocaman bir lokmayı alır gibi”, yu yi heceleriyle bağlı şekilde sesin öne taşınması için “sivri ve metalik bir ses gibi”, diyafram çalışmaları için “ördek gibi durmak, çiçek koklar gibi” yaklaşımları koro şefleri tarafından kullanılmıştır. Gültekin’in (2022) Yüksek Lisans tezinde de karşımıza çıkan; flüt üfleme tekniklerinin, boğaz açıklığı için kullanılan “haşlanmış patates” analogisinin müzik eğitimi alanında popülerliğini ve kullanılabilirliğini sürdürdüğünü söyleyebiliriz. Aynı şekilde pek çok algı tekniğinin koro, ses eğitimi ve nefesli çalgılar için ortak olabileceği de öngörülmektedir.

Bu araştırma, koro şeflerinin algısal öğretim stratejilerini kullanarak teknik ve müzikal becerilerin kazandırılmasında başarılı olduklarını ortaya koymaktadır. Ancak, farklı yaş grupları ve eğitim seviyelerine göre stratejilerin uyarlanması gerekmektedir. Küçük yaş gruplarında gösterip yaptırma ve analogi gibi yöntemler daha etkiliyken, daha büyük yaş gruplarında sözel anlatım ve metaforlar daha etkili olabilir.

Sonuç olarak; katılımcı şefler, kullandıkları öğretim yöntemlerini genel olarak eğlenceli, düşündürücü, etkili ve etkileşimi artırıcı bulmaktadır. Özellikle küçük yaş gruplarında bu yöntemlerin daha etkili olduğu vurgulanmaktadır. Bu yöntemlerin koristlerin bireysel güçlerini keşfetmelerine, sahnede daha özgüvenli olmalarına ve psikolojik olarak daha güçlü hissetmelerine yardımcı olduğu ifade edilmektedir. Elde edilen bulgulardan, algısal öğretim stratejilerinin genel olarak olumlu ve koristlerin ilgisini çekici olduğu sonucuna varılmaktadır. Sonuç olarak, algısal öğretim stratejilerinin koro eğitiminde kullanımı, öğrencilerin öğrenme sürecini zenginleştirmekte ve koro performanslarını iyileştirmektedir. Koro şeflerinin bu stratejileri etkili bir şekilde kullanması, koro eğitiminin hem pedagojik hem de sanatsal hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Araştırmanın sonuçlarına göre aşağıdaki öneriler sunulabilir;

1. Koro şeflerinin algısal öğretim stratejilerini daha etkili kullanabilmeleri için özel eğitim programları düzenlenebilir. Bu programlar, şeflere yeni ve yaratıcı öğretim teknikleri kazandırabilir, karşılaştıkları zorluklara yönelik çözüm önerileri sunabilir.
2. Hem müzik eğitimi, hem de koro eğitimi özelinde Algısal Öğretim Stratejileri hakkında literatür zenginliği açısından daha çok bilimsel araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aydın, İ.H. (2004). Bir felsefî metafor “yolda olmak”. Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 6(4), 10-11
- Aytaş, G. (2013). Yaratıcı dramının algısal öğrenmedeki rolü. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 1(1), 101-106.
- Aytemur, B., (2022). Müzik Araştırmalarında Nitel Veri Analizi. Müzik Araştırmalarında Bilimsel Yöntem ve Yaklaşımlar (pp.233-261), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çomakçılar, K. (2020). Profesyonel ve Amatör Çoksesli Koroların Çalışma Yöntemlerinin İncelenmesi (Yüksek Lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli
- Gültekin, E. (2022). Flüt Eğitiminde Temel Davranışların Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen ve Öğrencilerin Analitik Yaklaşımları (Yüksek Lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale
- Karabulut, N. ve Daşdemir, F. (2020). İmge, İmgelem ve İmgeleme Kavramları Bağlamında Sanat Eserinin Oluşumu. EKEV Akademi dergisi, 24(82), 238
- Karabulut, Y. (2022). Türkiye’de Koro Şefi ve Orkestra Şefi Yetiştirme Sürecinin Değerlendirilmesi (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Kılbaş, M. (2022). Müzik Öğretmeni Adaylarının Koro Eğitiminde İşbirlikli Öğrenmenin İşlerliği (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Taşpınar, M. (2020). Kuramdan Uygulamaya Öğretim İlke ve Yöntemleri. Pegem Akademi: Ankara.

KORİSTLERİN KORO ŞEFİ ALGISI VE YAKLAŞIMLARI

Yüksek Lisans Öğrencisi, İlgi Alkim ÖZDURAN ¹, Prof. Dr., Begüm ÖZ ²

¹ ÇOMÜ, ilgialkim2001@gmail.com – ORCID ID 0009-0002-6853-6752

² ÇOMÜ, begumusic@gmail.com – ORCID ID 0000-0001-8346-7308

ÖZET

Koro ve koro şefliği, müzikal ve kültürel açıdan büyük bir öneme sahiptir. Korolar, müziğin birleştirici gücünü temsil eder ve farklı kültürel yapıdaki insanları bir araya getirir. Koro şefliği, hem teknik hem de duygusal açıdan büyük sorumluluk gerektiren bir roldür. Koro şefinin sahip olduğu nitelikler ve koro çalışmalarının ciddiyeti, ortaya çıkan müzikal performansın kalitesini belirler. Bir koro şefinin hem müzikal alanda yeterli olması, hem de kişilik özellikleri bakımından bir toplulukla iletişim kurabilecek düzeyde olması beklenmektedir. Koro şefi, müzikal ve liderlik becerilerini harmanlayan bir sanatçıdır.

Koro şeflerinin, müziği yönetmenin yanında, koristlerin motivasyonunu ve uyumunu sağlamak, koronun müzikal becerilerini geliştirmek ve gerekli konser organizasyonlarını gerçekleştirmek gibi pek çok rolü vardır. Koro şefleri, koronun iyi bir performans sergilemesini sağlamak amacıyla; müzikal bilgi, liderlik becerileri ve müzikal yönetim tekniklerinde uzman olmak durumundadırlar. Bir koro şefi, müziğin ritmi, temposu, dinamikleri ve ifadesi gibi birçok unsur üzerinde kontrol sahibidir. Koro şefleri, müzikal bilginin yanı sıra liderlik ve yönetim becerileriyle de koroların uzun yıllar boyunca ayakta kalmasını ve başarılı performanslar sergilemesini sağlar. Bu yüzden koro şefi ve korist ilişkisi önemlidir. Koro şefi ve koristler arasındaki ilişki, müzikal başarının anahtarıdır. Bu ilişki, karşılıklı saygı, açık iletişim, motivasyon, takım çalışması ve sürekli gelişim üzerine kurulmalıdır. Sağlıklı ve etkili bir şef-korist ilişkisi, hem provaların verimliliğini artırır hem de performansların kalitesini yükseltir. Dolayısıyla, şef-korist ilişkisinde koro şefinin nitelikleri önemli rol oynamaktadır.

Bu çalışma, koristlerin gözünden bir koro şefinde bulunması gereken nitelikleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, çeşitli korolarda yer alan koro üyeleri ile görüşme yöntemiyle yürütülmüştür. Araştırmaya katılan koro üyelerine açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu uygulanmış ve bir koro şefinde bulunması gereken nitelikler üzerine görüşleri toplanmıştır. Görüşme formuyla toplanan veriler MAXQDA-22 programı ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, bir koro şefinde bulunması gereken yeterlikler ve kişilik özellikleri değerlendirilerek, koro şefliği alanında kariyer planlayan öğrencilere önerilerle yol gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Koro Şefliği, Koro Müziği, Koro Performansı, Vokal Topluluk, Koro Liderliği, Koro Şefinin Nitelikleri, Koro Eğitimi.

CHORISTERS' PERCEPTION AND APPROACHES TO CONDUCTORS

ABSTRACT

Choirs and choral conducting are of great musical and cultural importance. Choirs represent the unifying power of music and bring people of different cultural backgrounds together. Choral conducting is a role that requires great responsibility both technically and emotionally. The qualities of the conductor and the seriousness of the choir's work determine the quality of the musical performance. A choir conductor is expected to be both musically competent and able to communicate with an ensemble in terms of personality traits. A choral conductor is an artist who blends musical and leadership skills. Choral conductors have many roles besides directing the music, such as ensuring the motivation and harmony of the choristers, developing the musical skills of the choir and performing the necessary concert organizations. Choral conductors need to be experts in musical knowledge, leadership skills and musical management techniques to ensure that the choir performs well. A conductor has control over many elements of the music such as rhythm, tempo, dynamics and expression. In addition to their musical knowledge, choral conductors also have leadership and management skills to ensure that choirs survive and perform successfully for many years. This is why the relationship between conductor and choristers is important. The relationship between conductor and choristers is the key to musical success. This relationship should be built on mutual respect, open communication, motivation, teamwork and continuous development. A healthy and effective conductor-chorister relationship increases both the efficiency of rehearsals and the quality of performances. Therefore, the qualities of the conductor play an important role in the conductor-chorist relationship.

This study aims to determine the qualities that a choir conductor should have from the perspective of choristers. The study was conducted by interview method with choir members in various choirs. An interview form consisting of open-ended questions was applied to the choir members participating in the study and their opinions on the qualities that a choir conductor should have were collected. The data collected through the interview form were analyzed with the MAXQDA-22 program. As a result of the research, the competencies and personality traits that should be found in a choir conductor were evaluated, and students who plan a career in the field of choral conducting were guided with suggestions.

Keywords: Choral Conducting, Choral Music, Choral Performance, Vocal Ensemble, Choral Leadership, Qualities of a Choral Conductor, Choral Education.

1. GİRİŞ

Koro, belirli bir topluluğun bir araya gelerek zaman zaman tek sesli, zaman zaman da çok sesli olarak icra ettiği bir müzik türüdür. Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise koro tanımı; tek veya çok sesli olarak yazılmış bir müzik eserini seslendirmek amacıyla bir araya gelen topluluk biçiminde dile getirilmiştir (TDK, 2011). Uçan'a göre de "çok sayıda insanın bir araya gelerek kendi sesleriyle, birlikte seslenmek, birlikte söz ve şarkı söylemek üzere oluşturdukları organize bir müziksel topluluk" şeklinde dile getirilmiştir (akt. Uslu, 2012). Koronun terminolojik ifadesi ise eski Yunancada 'Khoros', Fransızca 'Choeur', Latince 'Chorus', İngilizce 'Chorus, Choral veya Choir', Almanca 'Chor' kelimeleriyle bilinen ve Türkçede 'Koro' olarak yerleşmiş bir terimdir. Koro, tek sesli ya da çok sesli müzik eserlerini icra etmek üzere belirli bir sayıda müzisyenin bir araya gelmesiyle oluşan toplulukları ifade eder (İşler, 2023). Müziğin tarihsel evrimi içinde, koro müziğinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Toplumların gelişimi ve ilerlemesi sürecinde daima ihtiyaç duyulan müzik, koro aracılığıyla geniş kitlelere ulaşma imkânı bulmuştur. Korolar, toplumun sorunlarını, beklentilerini ve sevinçlerini topluca ifade etmelerine olanak sağlayarak, halkın tercih ettiği bir müzik türü haline gelmiştir (Özaydın, 2021).

Koro, çeşitli boyut ve yapılarda olabilir. Sayısal farklılıklar göstermesine rağmen, korolar hem enstrüman eşliğinde hem de yalnızca insan sesiyle müzik icra edebilirler. Sadece insan sesiyle performans sergileyen korolar ise 'A Capella' olarak adlandırılır (Çevik, 2015). Koronun içerdiği yapılar aşağıdaki gibidir:

- Karma korolar
- Çocuk koroları
- Erkek koroları
- Kadın koroları

Bu korolar seslendirdikleri eserlere göre;

- Tek sesli korolar
- Çok sesli korolar

Müzik türlerine göre;

- Geleneksel Türk Halk Müziği Koroları
- Geleneksel Türk Sanat Müziği Koroları
- Tasavvuf Müziği Koroları
- Çok Sesli (Polifonik) Korolar
- Kilise Koroları
- Opera Koroları

Kuruluş amaçlarına göre de;

- Müzik sanatını geliştirmek, etkinlikleriyle toplumun kültürel birikimine katkıda bulunmak amacıyla üyeliğini meslek olarak seçen bireylerin oluşturduğu profesyonel korolar,
- Kendilerini müzik kültürü ve beğenisi yönünden geliştirmek ve boş zamanlarını müzik sanatıyla değerlendirmek isteyen bireylerin oluşturduğu amatör korolar olmak üzere ikiye ayrılır. (Sert, 2023).

Ayrıca korolar, üye sayıları, amaçları, icra ettikleri müzik türleri ve üyelerinin yaş aralıklarına göre farklı isimlerle anılmaktadır. Bu bağlamda, profesyonel koroların oluşumları, üyelerin seçimi, hedefleri ve yetenekleri oldukça çeşitlidir ve bu tür koroların sayısı oldukça sınırlıdır. Amatör korolar ise, genellikle üniversitelerin, ilkökul ve ortaokulların koroları gibi kurumsal bağlamlarda ya da tamamen gönüllü katılımı oluşturulan topluluklar şeklinde ortaya çıkarlar ve profesyonel korolara kıyasla daha yaygındırlar. TRT gibi kurumlar bünyesinde amatör veya profesyonel olarak oluşturulan çeşitli özelliklere sahip korolar da bulunmaktadır. Özellikle büyük şehirlerde, çocuk ve gençlik korolarına sıkça rastlanmaktadır (Halvaşı, 2016). Bu koroları düzenleyen, idare eden ve çalışmalarını sağlayan, bu alandaki yetkin kişilere koro şefi denir.

Türkiye’de koro şefliği yapan eğitimciler, koro şefi veya yöneticisi olarak anılırken, yabancı dillerde ise Fransızca’da ‘Chef de Choeur’, Almanca’da ‘Chormeister’, İngilizce’de ‘Conductor’, ‘Maestro’ gibi kelimelerle ifade edilirler (İşler, 2023). Gökçe’ye (2010) göre, nitelikli bir koro oluşturmak için koro şefinin kişisel ve müzikal yetkinlikleri şunlardır: Müzikal ve psikolojik algı, insan davranışlarına ilişkin bilgi, liderlik becerisi, enerjik yapı, yaratıcılık, ruhsal farkındalık ve kimlik, duygusal farkındalık, kararlılık, solfej, müzik formları, harmoni, koro dönemlerine ilişkin biçim ve tarz bilgisi, genel müzik kültürü, piyano pedagojisi, insan sesi pedagojisi, koro sesi pedagojisi, akustik bilgisi, koro repertuarı, müzikalite kavramı ve genel müzik bilgisi (Gökçe, 2010). Koro şefleri, bir koro için son derece önemli bir role

sahiptirler. Koro şefi, koro üyelerinin performanslarını yöneten, onlara liderlik eden, müzikal tercihleri belirleyen ve genel olarak koro için sorumluluk alan kişidir. Aynı zamanda, koro şefi, koro üyeleri arasında takım çalışması, işbirliği ve iletişim becerilerinin geliştirilmesini teşvik ederek, koro üyeleri arasında bir sinerji yaratmalıdır (İşler, 2023). Lamb (2010) tarafından belirtildiği üzere, bir şefin duruşu, bir koro şarkıcısının duruşu kadar kritiktir ve bu iki unsurdaki uyum, koro performansları için hayati önem taşır. Şefin duruşu, şarkıcının postürünü ve vokal pozisyonunu etkileyebilir. Yönetim düzlemi, el ve kolların kullanıldığı boşlukta dikey ve paralel hareketler olarak tanımlanmaktadır. Bu temel düzlem ve hareketlerden yönetim kalıplarının oluştuğunu düşünürsek, anlatıcı şeflikte bu durum daha karmaşık bir hal alabilir. El ve kolların bu düzlemdeki hareketleri, şeflerin bedensel kontrolüne bağlı olarak netlik, ifade ve anlatım gücünü etkiler. Düzlem, grup büyüklüğüne göre değişebilir; büyük bir toplulukta daha büyük jestler yapılırken, daha küçük bir grup için daha kısıtlı hareketler yeterli olabilir (Özcan Çoşkunsoy, 2022). Koro yönetimi ve eğitimi alanında yeterli bilgiye sahip olmayan koro şefleri, koristlerini doğru şekilde yönlendiremezler. Bu durum, özellikle çocuk ve ergenlik çağındaki koristlere yanlış yönlendirmelerde bulunulması ve koro seviyesine uygun olmayan şarkı seçimleri yapılması sonucunda koro üyelerinin müzikal becerilerine zarar verebilir. Bu nedenle, koro şeflerinin koro yönetimi eğitimi, doğru bilgilerle donatılmalı ve bu konuda gerekli öğretimi almaları sağlanmalıdır (İşler, 2023).

Bu çalışma, koro şeflerinde bulunması gereken kişilik özelliklerini ve yeterlilikleri incelemeyi amaçlamaktadır.

2. YÖNTEM

2.1 Araştırma Modeli

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden biri fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenolojinin amacı insan deneyimini anlamaktır (Van Manen, 2007, s.12). Nitel araştırma yaklaşımında araştırma sorusuna göre farklı desenler kullanılmaktadır. Fenomenoloji, deneyimleri ve algıları anlamak için “nasıl” sorusunu sorarak derinlemesine araştırma yapmayı hedefleyen bir nitel araştırma yöntemidir (Aytemur, 2022).

2.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Türkiye’deki çeşitli koro türleri bünyesinde bulunan koristlerden oluşmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması

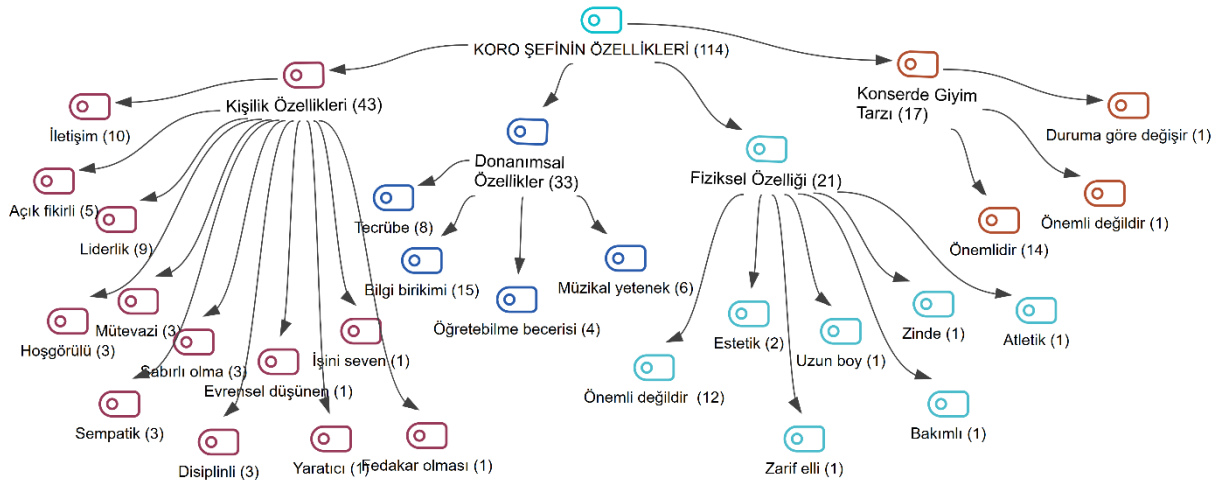
Veriler, katılımcılara yöneltilen görüşme sorularına verilen cevaplar ile toplanmıştır. Katılımcılar çeşitli korolarda çalışmalara katılan koro üyelerinden oluşmaktadır. Katılımcıların koro şefine ve koro çalışmasına dair algı ve görüşlerini elde etmek için 5 açık uçlu soru ve 2 metaforik cümle içeren bir görüşme formu kullanılmıştır. (Aydın 2004), Metafor, bir şeyi veya bir fikri ona çok benzeyen niteliklere sahip başka bir şey ile "gibi", "benzer" gibi sözcükleri kullanmaksızın tanımlamayı amaçlar. Bu anlatım şekli, anlatıma üslup güzelliği ve kolaylık katar. Başka bir deyişle, metafor, bir kavramı, kelimeyi, terimi ya da olguyu daha güzel ve etkili bir şekilde anlatmak için başka bir anlamda olan bir sözcükle ilgi kurularak benzetme yoluyla kullanılır, demektir. (akt.,Güneş ve Tezcan,2019, s. 3)

3. BULGULAR

Bu bölümde, gönüllü 16 katılımcıyla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular detaylı olarak sunulmuştur. Katılımcılar “K1, K2, ... K16” şeklinde kodlanmıştır. Bulgular, temalarına göre başlıklar halinde yazılmış, katılımcıların örnek ifadeleriyle desteklenmiştir.

3.1.Koro Şefinin Özellikleri Teması

“Koro Şefinin Özellikleri” teması altında analiz edilen kodlar Görsel 1’de yer alan kod modelinde verilmiştir.

Görsel 1. “Koro Şefinin Özellikleri” Teması Altında Oluşan Kategoriler

Görsel 1’de “Koro Şefinin Özellikleri” temasına ait kod modeli verilmiştir. “Koro Şefinin Özellikleri” teması 4 ana kategoride toplanmıştır: Kişilik Özellikleri (43), Donanımsal Özellikler (33), Fiziksel Özellikler (21), Konserde Giyim Tarzı (17). Kişilik Özellikleri ana kategorisi 12 alt kategoriye ayrılmıştır. İletişim (10), Açık Fikirli (5), Liderlik (9), Mütevazı (3), Hoşgörülü (3), Sabırlı Olma (3), Sempatik(3), Evrensel Düşünen (1), İşini Seven (1), Fedakar Olması (1), Disiplinli (3), Yaratıcı (1). Donanımsal özellikler ana kategorisi 4 alt kategoriye ayrılmıştır. Tecrübe (8), Bilgi birikimi (15), Öğretebilme becerisi (4), Müzikal

yetenek (6). Fiziksel özellik ana kategorisi 7 alt kategoriye ayrılmıştır. Önemli değildir (12), Estetik (2), Zarif Elli (1), Uzun Boy (1), Bakımlı (1), Zinde (1), Atletik (1). Konserde giyim tarzı ana kategorisi 3 alt kategoriye ayrılmıştır. Önemlidir (14), önemli değildir (1), duruma göre değişir (1). Katılımcıların en çok kod ürettiği kategori “Kişilik özellikleri” kategorisi, en az kod ürettiği kategori “Konserde giyim tarzı” kategorisidir.

“Kişilik Özellikleri Ana Kategorisi (43)”:

Koro şefinin özellikleri arasında en fazla kodlanan kategori kişilik özellikleridir. Bu, koro şefinin kişisel niteliklerinin, liderlik ve yöneticilik becerileri üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Kişilik özellikleri arasında iletişim becerileri, liderlik, açık fikirli olma, sabırlı olma gibi özellikler bulunabilir.

Kişilik özelliklerinin bu kadar vurgulanması, koro şefinin müzikal bilgi ve becerilerinin yanı sıra, güçlü bir karakter ve sosyal yeteneklere sahip olması gerektiğini ortaya koyar.

İletişim (10): “Göz teması kurabilmeli, iletişimi iyi olmalı” (K11), “Bilgili, disiplinli, seslerin hepsini duyabilen, nüansları yorumlayabilen, egolarından sıyrılmış, koroya dostça yaklaşabilen, üyeleri geliştirebilen” (K4), “Bilgili, iyi iletişime sahip, yönetici özellikleri olmalıdır” (K7), “Lider, sabırlı, teknik açıdan yetkin, kapsayıcı, koristlere saygılı, farklılıklara saygılı.” (K14), “Organizasyon yeteneği, empati kurma, kriz yönetimi, müzikal bilgisi, ortama göre koroyu yönlendirebilme kabiliyeti, eserleri yönetme becerisi, eser analizi yapabilme ve koroyu müzikal anlamda geliştirme özelliklerine sahip olmalı.” (K10)

Açık Fikirli (5): “Açık fikirli, evrensel düşünen, yaratıcı birisi gibidir. İş bunu gerektirir.” (K2), “Lider, sabırlı, teknik açıdan yetkin, kapsayıcı, koristlere saygılı, farklılıklara saygılı.” (K14)

Liderlik (9): Kararlı, disiplinli, müzikal ifadeleri gerçekleştirebilen ve aynı zamanda hoşgörülü, ılımlı özellikler taşımalarıdır”(K9), “Kriz yönetimi” (K10)

Mütevazı (3): “Açık fikirli, evrensel düşünen, yaratıcı, hoş görülü, egosunu kontrol edebilen, sempatik... olmalı.” (K2), “Sabırlı, işini seven, ve egosuz olmalı.” (K6)

Hoşgörülü (3): “Kararlı, disiplinli, müzikal ifadeleri gerçekleştirebilen ve aynı zamanda hoşgörülü, ılımlı özellikler taşımalarıdır.” (K9)

Sabırlı Olma (3): “Lider, sabırlı, teknik açıdan yetkin, kapsayıcı, koristlere saygılı, farklılıklara saygılı.” (K14)

Sempatik(3): “Mizah, kriz yönetimi, tecrübeli, etkinlik için güdüleyici.” (K8)

Evrensel Düşünen (1): “Açık fikirli, evrensel düşünen, yaratıcı birisi gibidir. İş bunu gerektirir.” (K2)

İşini Seven (1): “Takım ruhu, ilgi, özen (K12)

Fedakar Olması (1): Yapıcı Olması Adaletli olması İyimser ve güzel yüzlü olması Yeri Geldiğinde fedakarlıklar yapması (K5)

Disiplinli (3): “Bilgili, disiplinli, seslerin hepsini duyabilen, nüansları yorumlayabilen, egolarından sıyrılmış, koroya dostça yaklaşabilen, üyeleri geliştirebilen (K4)

Yaratıcı (1): “Açık fikirli, evrensel düşünen, yaratıcı birisi gibidir. İş bunu gerektirir. (K2)

“Donanımsal Özellikler Ana Kategorisi(33)”:

Bu kategori, koro şefinin bilgi birikimi, tecrübe ve müzikal yeteneklerini içerir. Donanımsal özelliklerin yüksek bir sayıda kodlanması, koro şefinin teknik ve profesyonel yeterliliklerinin de büyük öneme sahip olduğunu gösterir.

Tecrübe, bilgi birikimi ve müzikal yetenekler, koro şefinin müziksel liderlik yapabilmesi için gerekli temel unsurlardır. Bu özellikler, koro şefinin sadece yönetim değil, aynı zamanda öğretici ve geliştirici bir rol üstlenmesini sağlar.

Tecrübe (8): “Müzikal donanım, entelektüel düşünce yapısı, empati gücü, iyi bir piano eşliği yapabilme becerisi, uzun bir koro geçmişi ve aynı zamanda da bireysel ve toplumsal psikoloji alanında kendini geliştirmiş olması.” (K13)

Bilgi birikimi (15): “Organizasyon yeteneği, empati kurma, kriz yönetimi, müzikal bilgisi, ortama göre koroyu yönlendirebilme kabiliyeti, eserleri yönetme becerisi, eser analizi yapabilme ve koroyu müzikal anlamda geliştirme özelliklerine sahip olmalı.” (K10)

Öğretebilme becerisi (4): “Bilgi, bilgisini aktarabilme yetisi, tecrübe, sabır, arkadaş.” (K3), “Mizah, kriz yönetimi, tecrübeli, etkinlik için güdüleyici” (K8),

Müzikal yetenek (6): “İyi düzeyde piyano çalması” (K11)

“Fiziksel Özellik Ana Kategorisi (7)”:

Fiziksel özellikler, koro şefinin dış görünüşü ve fiziksel yeterliliklerini içerir. Bu kategori, diğerlerine göre daha az kodlanmış olmakla birlikte, yine de önemli bir yer tutar. Fiziksel özelliklerin değerlendirilmesi, koro şefinin sahne performansı ve genel duruşunun önemsendiğini gösterir. Örneğin, sahne üzerinde etkili bir duruş ve jest-mimik kullanımı, performansın izleyici üzerinde bıraktığı etkiyi artırabilir.

Önemli değildir (12): “Hayır! Bana ne kattığı önemli!” (K2)

Estetik (2): “Şeflik için gerekli olan jest ve mimiklerinin vücuduna oturmuş olması ve bu konuda bedenen çalışmış olması önemlidir.” (K14)

Zarif Elli (1): “Uzun ve zarif elli olmalı. Çünkü şefinin baronu yani yönetme çubuğu elidir.” (K10)

Uzun Boy (1): “Koro şeflerinin de kontrbas çalanlar gibi biraz uzun boylu olması gerekir. Kısa boylu bir şef koristler tarafından rahat görülemez ve koro farklı dizilim şekillerine uydurulamaz.” (K10)

Bakımlı (1): “Bakımlı ve güzel giyinmesi önemlidir.” (K8)

Zinde (1): “Estetik ve atletik olarak zinde olmalı.” (K1)

Atletik (1): “Atletik olarak zinde olmalı.” (K1)

Konserde Giyim Tarzı Ana Kategorisi (3):

Konserde giyim tarzı, koro şefinin sahne üzerindeki profesyonel görünümünü ifade eder. Bu kategori, koro şefinin sahne performansı sırasında nasıl giyindiği ve bu giyim tarzının performansa olan etkisi üzerine odaklanır.

Giyim tarzının vurgulanması, koro şefinin sahne üzerindeki profesyonel ve uygun bir görüntü sergilemesinin performansın genel algısını olumlu yönde etkileyebileceğini gösterir.

Önemlidir (14): “Ortama uygun giyinmesi önemlidir.” (K3), “Çok önemlidir. Koristlerin önüne geçecek kıyafet ve kostümlerden kaçınılması gerektiğini düşünüyorum.” (K9)

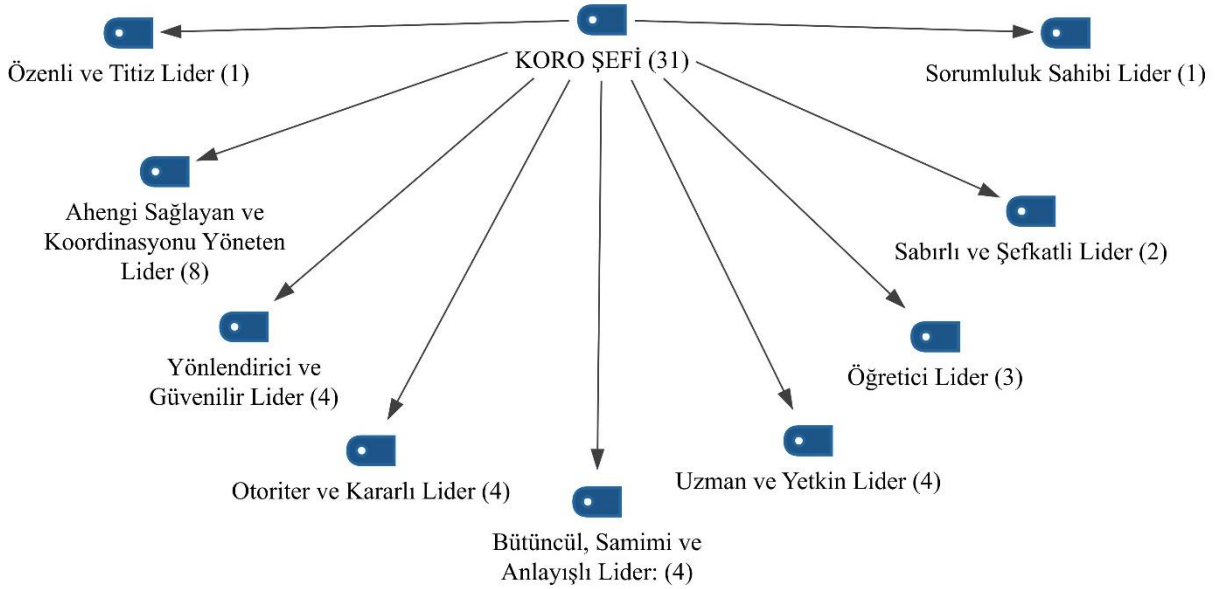
Önemli Değildir (1): “Yani yaratılan algı dolayısıyla önemli gibi geliyor. Ama neden önemli olsun ki?” (K7)

Duruma Göre Değişir (1): “Durum ve şartlara göre değişir!” (K2)

3.2. Koro Şefi Teması

“Koro Şefi ” teması altında analiz edilen kodlar Görsel 2’de yer alan kod modelinde verilmiştir.

Görsel 2. “Koro Şefi” Teması Altında Oluşan Kategoriler

Görsel 2’de “Koro Şefi” temasına ait kod modeli verilmiştir. “Koro Şefi ” teması 9 kategoride toplanmıştır: Özenli Ve Titiz Lider (1), Ahengi Sağlayan Ve Koordinasyonu Yöneten Lider (8), Yönlendirici Ve Güvenilir Lider (4), Otoriter Ve Kararlı Lider (4), Bütüncül Samimi Ve Anlayışlı Lider (4), Uzman Ve Yetkin Lider (4), Öğretici Lider (3), Sabırlı Ve Şefkatli Lider (2), Sorumluluk Sahibi Lider (1).

Koro Şefi" teması altında toplamda 31 kod bulunmaktadır. Burada yer alan kodlardan, koro şefinin liderlik özelliklerinin değerlendirilmesinde geniş bir yelpazeye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Alt kodlar, koro şefinin liderlik özelliklerini çeşitli kategorilerde topluyor. Bu özellikler, koro şefinin başarılı bir performans sergilemesi için gerekli olan farklı liderlik yetkinliklerini ifade ediyor.

Ahengi Sağlayan ve Koordinasyonu Yöneten Lider" kategorisi, 8 kod ile en çok vurgulanan liderlik özelliğidir. Bu, koro şefinin ahenk ve koordinasyonu sağlamasının, grup içindeki uyum ve verimlilik için kritik bir unsur olduğunu gösterir.

Yönlendirici ve Güvenilir Lider", "Otoriter ve Kararlı Lider", "Bütüncül, Samimi ve Anlayışlı Lider" ve "Uzman ve Yetkin Lider" kategorileri, her biri 4 kod ile önemli diğer liderlik özellikleri olarak öne çıkıyor. Bu özellikler, koro şefinin güvenilir olması, kararlı davranması, bütüncül bir yaklaşım sergilemesi ve yetkin bir uzman olması gerektiğini vurgular.

Sabırlı ve Şefkatli Lider", "Öğretici Lider", "Sorumluluk Sahibi Lider" ve "Özenli ve Titiz Lider" kategorileri daha az kodla temsil ediliyor. Bu, bu özelliklerin diğerlerine göre daha az öncelikli görüldüğünü, ancak yine de önemli olduğunu ifade eder.

Özenli Ve Titiz Lider (1): "Koro şefi ebeveyn gibidir çünkü tüm koristlere özenlidir, işinde titizdir" (K12)

Ahengi Sağlayan Ve Koordinasyonu Yöneten Lider (8): "Bir öğretmen nasıl sınıfın düzenini sağlarsa o da koroyu bir arada tutmayı sağlar." (K4), "Piyaniist - tuşlarını koristlerin oluşturduğu piyanoyu parmaklarıyla, elleriyle, gözleriyle, mimikleriyle, ruhuyla çalar." (K6), "Bir kuş sürüsünün başındaki kuş gibidir. Çünkü sürünün başındaki kuş nasıl Bir düzen içinde ahenkle uçmalarını sağlarsa koro şefi de koroda farklı seslerle o ahengi sağlar." (K7), "Koro şefi bir ressam gibidir çünkü renkleri güzel kullanmazsa resim hiçbir şeye benzemez renkleri öyle ustaca kullanmalıdır ki ortaya çok güzel bir tablo çıkabilsin." (K11), "Koro şefi denilince aklıma beyin gelir. Çünkü bir vücudun bir bütünüdür başıdır eksikliği düşünülemez." (K12)

Yönlendirici Ve Güvenilir Lider (4): "Tabela gibidir, çünkü güzel müzik yapma yolunda bizi yönlendirir." (K8), "Kaptan gibidir. Dümeni nereye çevirirse gemi oraya gider. Gemi limana ulaşacağı gibi, batabilir de." (K10), "Lider gelir çünkü yönlendirmesi ile müzik yapmak daha kolay olur." (K15)

Otoriter Ve Kararlı Lider (4): "Komutan gibidir. O ne isterse o olur" (K1), "İfadeleri çok net ve bir bakışıyla koristlerini etkileyebilen kişi gelir" (K9)

Bütüncül Samimi Ve Anlayışlı Lider (4): "Arkadaş gelir çünkü hep birlikte üretiyoruz." (K3), "Sadece yönetmekten fazlası gelir çünkü bireyleri iyi tanıyarak onları öyle bir organize etmelidir ki bütünlüğü sağlayıp düzgün bir koro oluşturabilsin." (K11)

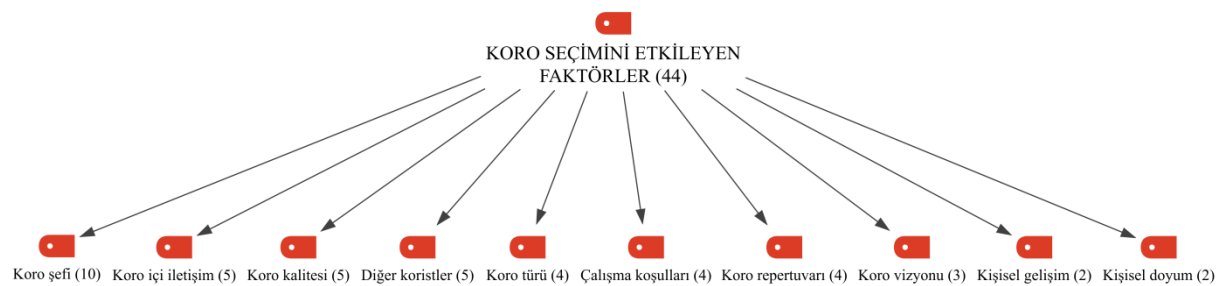
Uzman Ve Yetkin Lider (4): "Yetkinlik gelir! Çünkü her işte olduğu gibi kaliteli bir şey ancak işin erbabı (erbabları) ile mümkündür!" (K2), "Lider gelir. Çünkü liderlik özelliklerinin çok gelişmiş olması gerekir." (K10)

Öğretici Lider (3): "Her bir üyenin potansiyelini en iyi şekilde geliştirmesine yardımcı olur" (K4) "Öğretmek ve yönetmek - şefliğin temelinde bu var." (K6)

Sabırlı Ve Şefkatli Lider (2): "Anne gibidir, çünkü sabır taşıdır." (K3), "Aileden biri gibidir çünkü bazen anne ve baba olabilir." (K5)

Sorumluluk Sahibi Lider (1): "Koronun her türlü sorumluluğunu almış kişi gelir." (K5)

3.3. Koro Seçimini Etkileyen Faktörler Teması:

Görsel 3. "Koro Seçimini Etkileyen Faktörler" Teması Altında Oluşan Kategoriler

Koro Şefi (10): Koro şefi, koro seçiminde en önemli faktör olarak öne çıkıyor. Bu, koro şefinin liderlik özellikleri, tecrübesi ve genel yetkinliklerinin koro seçiminde belirleyici bir rol oynadığını gösteriyor. Koro şefinin kalitesi, koro üyelerinin performansını ve koro içindeki uyumu doğrudan etkileyebilir.

"Koro şeflerinin profesyonelliği, herkese eşit mesafede oluşları, gelecek için planları, koro üyelerine katabilecekleri" (K4) "Koro şefinin uyumlu, istekli ve bilgili olması" (K7) "Koro şefinin profesyonelliği" (K10)

Koro İçi İletişim (5): Koro içi iletişim, koro üyeleri arasında iyi bir iletişim ve işbirliği sağlanmasının önemli bir faktör olduğunu belirtir. İyi iletişim, koro üyelerinin birbirleriyle uyum içinde çalışmasını ve genel performansın artmasını sağlar.

"Koro üyeleriyle anlaşabilme" (K4), "Koro sosyalitesi" (K8)

Koro Kalitesi (5): Koro kalitesi, koro seçimini etkileyen önemli bir faktördür. Bu, koro üyelerinin yetenek düzeyleri, koro performansının genel kalitesi ve koro hakkında genel algı gibi unsurları içerir. Kaliteli bir koro, üyelerin kendilerini daha iyi ifade edebilecekleri ve gelişim gösterebilecekleri bir ortam sunar.

"Koronun müzikalitesi" (K5), "Vizyonu" (K8)

Diğer Koristler (5): Diğer koristlerin kalitesi ve uyumu, koro seçiminde önemli bir etkidir. Koro üyelerinin birbirleriyle olan ilişkileri ve uyumları, genel performansı ve koro içindeki atmosferi doğrudan etkiler.

"Diğer koristler" (K1), "Koristlerin müzikal yeterliliği, korodakilerin kültürel uyumu." (K10)

Koro Türü (4): Koro türü, koro repertuarı ve müzikal tarzın uyumlu olup olmadığı gibi faktörleri içerir. Bu, koristlerin kendi müzikal tercihlerine ve yeteneklerine uygun bir koro seçmelerine yardımcı olur.

"Çok sesli olması" (K7), "Koro müzik tarzı" (K8), "Söylenen müzik türü" (K14)

Çalışma Koşulları (4): Çalışma koşulları, prova ve performans ortamlarının kalitesi, çalışma saatleri ve genel çalışma şartlarını içerir. Uygun çalışma koşulları, koro üyelerinin verimli ve motive bir şekilde çalışmasını sağlar.

"Çok sesli olması" (K7), "Koro müzik tarzı" (K8), "Söylenen müzik türü" (K14), "Çalışma koşulları" (K1) "Çalışılan ortam" (K3), "Çalışma yapılan yere ulaşmanın çok zahmetli olmaması." (K4), "Çalışma süreleri" (K12)

Koro Repertuarı (4): Koro repertuarı, koro tarafından seslendirilen müzik parçalarının çeşitliliği ve zenginliğini ifade eder. Çeşitli ve zengin bir repertuar, koro üyelerinin müzikal deneyimlerini ve yeteneklerini geliştirmelerine olanak tanır.

"Koronun çalıştığı şarkı türleri" (K1), "Söylenen eserlerin çeşidi(türk halk, sanat, çoksesli vb)" (K4), " Eser dağıtım" (K12)

Koro Vizyonu (3): Koro vizyonu, koro şefinin ve koro yönetiminin geleceğe yönelik planları ve hedeflerini içerir. Belirgin ve ilham verici bir vizyon, koro üyelerini motive eder ve koro performansını uzun vadede artırır.

"Koronun daha önce yaptığı projeler ve katıldığı etkinlikler son derece önemlidir." (K11),
"Koronun özellikleri" (K15), "Geçmiş tarihi" (K16)

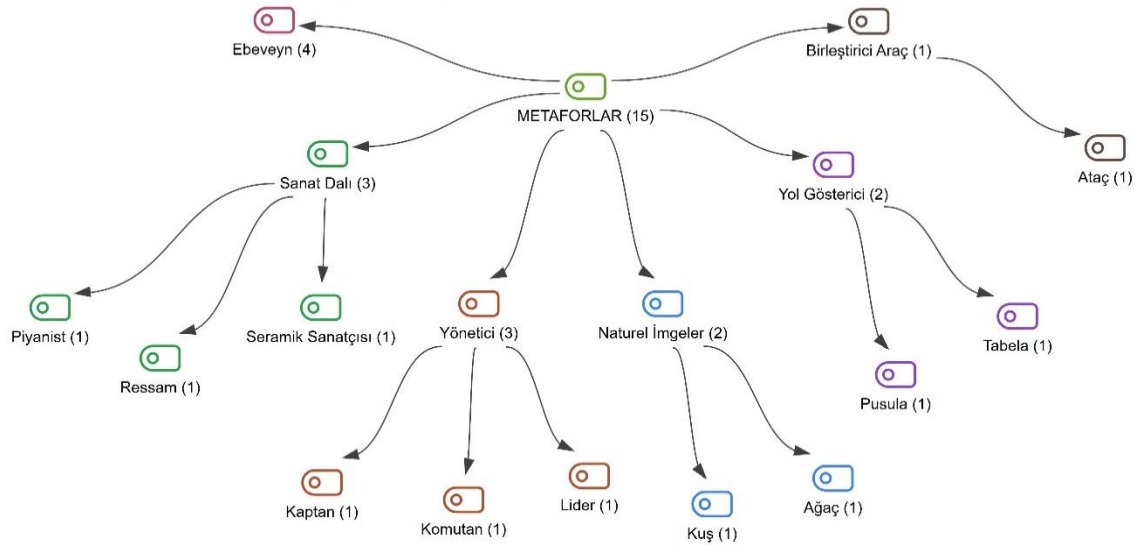
Kişisel Gelişim (2): Koro üyelerinin kişisel gelişimleri, müzikal yeteneklerini ve kişisel becerilerini geliştirmelerine olanak tanıyan bir ortamı ifade eder. Kişisel gelişim fırsatları sunan bir koro, üyelerin daha fazla katkıda bulunmasını ve daha tatmin edici bir deneyim yaşamalarını sağlar.

"Kendini geliştirebileceğim bir koro olması" (K6), "Kendi yapabilirliğim ve donanımım ölçüsünde bir koro ile çalışmak isterim." (K9)

Kişisel Doyum (2): Kişisel doyum, koro üyelerinin katıldıkları koro faaliyetlerinden duydukları memnuniyeti ifade eder. Yüksek kişisel doyum, koro üyelerinin katılımını artırır ve koro içindeki genel atmosferi olumlu yönde etkiler.

"Keyif alabilmem" (K3), "Sevdiğim müziği çok sesli söyleyebileceğim" (K6)

3.4. Metaforlar Teması

Görsel 4. "Metaforlar" Teması Altında Oluşan Kategoriler

Metaforlar başlıklı temada ebeveyn (4), sanat dalı (3), yönetici (3), naturel imgeler(2), yol gösterici (2), birleştirici araç (1) şeklinde 6 ana kod elde edilmiştir. Burada yer alan kodlardan, koro şefi deyince akla gelen metaforlar elde edilmiştir.

Ebeveyn (4): "Anne/baba gibidir. Çünkü koristlerin hatası olsa da mazur görerek onların hep daha iyi olmasına çalışır. Her zaman öğreticidir, adildir, anne/baba gibi ayırım yapmaz ve üyeler de ebeveynlerine güvendiği gibi ona güvenirler." (K4)

Yol Gösterici Araç: "Pusul gibidir yön verir." (K15)

Yönetici: “Kaptan gibidir. Dümeni nereye çevirirse gemi oraya gider. Gemi limana ulaşacağı gibi, batabilir de.” (K10)

Naturel İmgeler: “Ağaç gibidir. Kökleri de koristler olabilir.” (K16)

SONUÇ

Koristlerin koro şefine yönelik metaforik algılarını, koro şefinde olması gereken özelliklere ilişkin görüş ve bakış açılarını, çalışmak istedikleri koroların seçiminde etkili faktörleri incelemeyi amaçlayan bu çalışmada katılımcıların görüşleri; “Koro Şefi”, “Koro Şefinin Özellikleri”, ve “Koro Seçimini Etkileyen Faktörler” olmak üzere dört ana tema altında toplanmış ve ilgili metaforlarla sunulmuştur. Koro şefi koristler tarafından metaforik olarak en çok ebeveyne benzetilmiştir. Genel olarak koro şeflerinin her zaman öğretici, adil, anne baba gibi yol gösterici ve ayrımcı olmamaları, koristlerin de koro şeflerine güvenmesi nu sonucu ortaya çıkarmıştır. Diğer kategoriler de koro şeflerinin yönetici konumundaki sıfatlarla veya birlik sağlayıcı nesnelere benzetildiği görülmüştür. Elde edilen bulgular, koro şefinin öncelikle güçlü kişilik özelliklerine (iletişim, liderlik ve açık fikirli olma gibi) ve geniş bilgi birikimi ile tecrübeye sahip olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Fiziksel özelliklerin genellikle daha az önemli görülmesine rağmen, estetik ve profesyonel bir görünümün sahne performansında etkili olduğu vurgulanmıştır. Konserde uygun giyim tarzı da, izleyici üzerinde olumlu bir etki yaratmak açısından önemli bulunmuştur. Bu sonuçlar, koro şeflerinin hem kişisel hem de profesyonel gelişimlerine odaklanarak, koro yönetiminde başarıyı artırabileceklerini göstermektedir. Kodları oluşturan katılımcı ifadeleri koro şefinin etkili bir lider olabilmesi için birçok farklı yetkinliği bir arada bulundurması gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle ahenk ve koordinasyonu sağlama, güvenilirlik, kararlılık, samimiyet ve uzmanlık gibi özellikler, koro şefinin liderlik rolünde başarılı olabilmesi için kritik öneme sahip. Diğer yandan, sabır, şefkat, öğreticilik ve titizlik gibi özellikler de tamamlayıcı nitelikte ve önemli kabul edilmektedir.

Koro şefinin başarısının; güçlü kişilik özellikleri, profesyonel yetkinlikler ve uygun giyim tarzı gibi çeşitli unsurlara bağlıdır. Bu özelliklerin dengeli bir şekilde geliştirilmesi, koro şefinin liderlik rolünde daha başarılı olmasına ve koro performansının genel kalitesinin artmasına yardımcı olacaktır.

Bu çalışma, koro şeflerinin başarılı bir liderlik sergileyebilmesi için sahip olması gereken çeşitli özellikleri kapsamlı bir şekilde değerlendirmiştir. Elde edilen bulgular, koro şeflerinin etkili bir lider olabilmesi için sadece müzikal yetkinliklere değil, aynı zamanda belirli kişilik özelliklerine ve fiziksel görünümüne de sahip olması gerektiğini göstermektedir.

Koro Şefinin Kişilik Özellikleri

Katılımcıların ifadeleri, koro şefinin iletişim becerileri, liderlik yetenekleri, açık fikirli olma ve sabır gibi kişilik özelliklerine vurgu yapmaktadır. Bu özellikler, şefin koristlerle olan etkileşimini ve koro içindeki ahengi sağlamasını kolaylaştırmaktadır. İletişim becerileri, özellikle göz teması kurma ve disiplinli olma, şefin koristler üzerinde güven oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Liderlik ve empati gibi nitelikler, şefin kriz yönetimi ve koro üyeleriyle olan ilişkilerinde etkin rol oynamaktadır.

Donanımsal ve Profesyonel Yetkinlikler

Koro şefinin profesyonel yetkinlikleri, müzikal bilgi ve beceriler, eser analizi yapabilme ve yönetim teknikleri gibi unsurları içermektedir. Bu yetkinlikler, şefin koro performansını optimize etmesine ve müzikal anlamda gelişimi sağlamasına olanak tanımaktadır. Katılımcıların belirttiği üzere, şefin teknik bilgi ve kişisel niteliklerinin dengeli bir şekilde gelişmesi, hem müzikal hem de liderlik becerilerini artırmaktadır.

Fiziksel Görünüm ve Giyim Tarzı

Fiziksel özellikler ve giyim tarzı, koro şefinin sahne performansı ve profesyonel duruşu açısından önemli rol oynamaktadır. Katılımcılar, şefin estetik görünümünün ve sahne kıyafetlerinin izleyici üzerindeki etkisini ve genel performans algısını güçlendirdiğini belirtmişlerdir. Şefin bakımlı ve zinde bir görünümde olması, sahne üzerinde otorite ve güvenilirlik sağlamaktadır.

Metaforlar ve Temalar

Araştırmada kullanılan metaforlar, koro şefinin ebeveyn, yol gösterici, yönetici ve naturel imgeler gibi roller üstlendiğini göstermektedir. Bu metaforlar, şefin hem öğretici hem de liderlik yönlerini vurgulamaktadır. Örneğin, "pusula" metaforu, şefin koristlere yön verme ve rehberlik etme rolünü temsil etmektedir. Bu metaforik ifadeler, şefin farklı durumlarda üstlendiği çeşitli görevleri ve sorumlulukları daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, koro şeflerinin başarılı bir liderlik sergileyebilmesi için kişilik, donanımsal, fiziksel ve giyim tarzı gibi özelliklerinin dengeli bir şekilde gelişmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Şeflerin, bu özellikleri geliştirmeye yönelik eğitimler alması ve bu konularda sürekli kendini yenilemesi, koro performansının genel kalitesinin artmasına ve koro üyelerinin müzikal becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca, koro yönetimi eğitiminin doğru bilgilerle donatılması ve bu konuda gerekli öğretimlerin sağlanması önem arz etmektedir.

Bu çalışma sonuçlarına dayanarak, koro şeflerinin ve koro yönetimlerinin dikkate alabileceği öneriler aşağıda sunulmuştur.

Kişilik ve Liderlik Gelişiminin Geliştirilmesi:

Etkili İletişim: Koro şefleri, iletişim becerilerini geliştirmek için eğitimler almalıdır.

Liderlik Eğitimi: Liderlik yeteneklerini artırmak için eğitim programlarına katılmalıdır.

Açık Fikirli ve Hoşgörülü Olma: Farklı bakış açılarına açık olunmalı ve koro üyelerinin fikirlerine değer verilmelidir.

Donanımsal Yetkinliklerin Artırılması:

Sürekli Eğitim: Müzikal bilgi birikimi sürekli güncellenmelidir.

Tecrübe Kazanma: Farklı koro grupları ve müzikal projelerde yer alarak deneyim kazanılmalıdır.

Müzikal Yetenekler: Enstrüman çalma, şan eğitimi ve müzik teorisi derslerine katılınmalıdır.

Öğretme Becerileri: Etkili öğretim becerileri geliştirilmelidir.

Fiziksel Görünüm ve Sahne Performansı:

Estetik ve Profesyonel Görünüm: Kişisel bakım ve estetik konularına özen gösterilmelidir.

Fiziksel Zindelik: Düzenli egzersiz ve sağlıklı yaşam alışkanlıkları teşvik edilmelidir.

Konserde Giyim Tarzı:

Profesyonel Giyim: Sahne performanslarında profesyonel ve uygun bir giyim tarzı benimsenmelidir.

Eğitim ve Gelişim Programları:

Dengeli Gelişim: Kişilik, donanımsal yetkinlikler, fiziksel görünüm ve sahne performansını kapsayan eğitim programları oluşturulmalıdır.

Sonuç olarak, koro şeflerinin kişilik özellikleri, profesyonel yetkinlikleri, fiziksel görünümü ve giyim tarzı gibi unsurlar, başarılı bir liderlik ve etkili bir koro yönetimi için kritik öneme sahiptir. Bu unsurların dengeli bir şekilde geliştirilmesi, koro şefinin liderlik rolünde daha başarılı olmasına ve koro performansının genel kalitesinin artmasına yardımcı olacaktır.

Kaynakça

- Aytemur, B., (2022). Müzik Araştırmalarında Nitel Veri Analizi. Müzik Araştırmalarında Bilimsel Yöntem ve Yaklaşımlar (pp.233-261), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gökçe, O. (2010). "Nitelikli Bir Koro Oluşturmak İçin Koro Şefinin Kişisel ve Müzikal Yetkinlikleri." *Müzik Eğitimi Dergisi*, 23(2), 45-67.
- Halvaşı, S. (2016). "Büyük Şehirlerde Çocuk ve Gençlik Koroları." *Müzik Eğitimcileri Derneği Yayınları*, 12, 78-89.
- İşler, A. (2023). *Koro Yönetimi ve Eğitimi*. Ankara: Sanat Kitabevi.
- Lamb, W. (2010). "Choral Conducting and Singer Posture: A Study." *International Journal of Music Education*, 28(4), 342-357.
- Özaydın, M. (2021). "Koro Müziğinin Toplumsal Rolü." *Müzik Araştırmaları Dergisi*, 19(1), 25-39.
- Özcan Çoşkunsoy, T. (2022). "Koro Şefliği ve Yönetim Teknikleri." *Kültür ve Sanat Dergisi*, 8(3), 215-230.
- Sert, K. (2023). "Profesyonel ve Amatör Koroların Yapısı ve İşleyişi." *Müzikoloji Çalışmaları*, 15, 123-145.
- TDK. (2011). *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uslu, E. (2012). "Koro: Müzikal Bir Topluluk." *Müzik Bilimleri Dergisi*, 4(1), 33-46.

ÜST BİLİŞSEL DİNLEME STRATEJİSİNE YÖNELİK GELİŞTİRİLEN ETKİNLİKLERİN DİNLEME BECERİLERİNE ETKİSİ: PİLOT ÇALIŞMA

Doktora Öğrencisi, MURAT ERMİŞ¹, Prof. Dr., ŞAFAK ULUÇINAR SAĞIR²

¹ Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ermismurat05@gmail.com

- 0000-0002-8803-0612

² Amasya Üniversitesi, Amasya Eğitim Fakültesi, safak.ulucinar@amasya.edu.tr

- 0000-0003-3383-5330

ÖZET

Dil dinleme, konuşma, okuma, yazma ile görsel okuma ve görsel yazma olmak üzere beş temel beceriden meydana gelmektedir. Bu beceriler arasında dinleme becerisi henüz doğmadan önce gelişmeye başlaması ve gözlenebilmesi daha zor olması nedeniyle diğer becerilerden ayrılmaktadır. Anne karnında başlaması nedeniyle dinleme eğitimi üzerinde yeteri kadar durulmadığı ifade edilmekle birlikte, dinleme becerisi ihmal edilen beceri olarak tanımlanmıştır. Dinleme becerisinin geliştirilebileceği düşüncesiyle birçok dinleme stratejileri de ortaya çıkmıştır. Üstbiliş kavramı, 1970’li yıllarda Flavell’in üst-bellek (meta-memory) kavramına dayandırılmış ve ilk olarak Flavell’in çalışmasında yer almıştır. Üst bilişsel stratejiler bireylerin öğrenme süreçlerini kontrol altında tutmak için kullandıkları araçları ifade etmektedir. Öğrenme ile ilgili düşünmek, bir öğrenme planı yapmak, öğrenme sürecinde anlamlı durumları tespit etmek ve bir ürün meydana gelip gelmediğini kontrol etmek üst bilişsel stratejileri kullanmaktır. Üst bilişsel stratejiler dinleme becerisini kontrol etmek ve geliştirmek için de kullanılmaktadır. Bu çalışmada “Üstbilişsel dinleme stratejisinin 4. sınıf öğrencilerinin dinleme becerilerine etkisinin incelenmesi” isimli doktora tezi kapsamında geliştirilen etkinliklerin pilot uygulaması yapılmıştır. Ön test-son test zayıf deneysel araştırma yönteminde tasarlanan çalışmada, 2023-2024 eğitim-öğretim yılı Tokat ili Almus ilçesi bir ilkokuldaki beş 4. sınıf öğrencisi örnekleme oluşturmaktadır. Sekiz haftalık uygulama sürecinde öğrencilere üst biliş, üst bilişsel dinleme stratejileri, üst bilişsel dinleme stratejilerinin kullanımı hakkında öğretim yapılmıştır. Ayrıca geliştirilen etkinlikler 4. sınıf Türkçe kitabında bulunan bütün metinlerde kullanılacak şekilde hazırlanmış ve sadece dinleme metinlerinde değil iki temada bulunan tüm metinlerde uygulama yapılmıştır. Öğrencilerin dinleme becerisindeki değişimi

incelemek için ön testte ve son testte Bayrak (2010) tarafından geliştirilen “dinleme testi” kullanılmıştır. Pilot uygulama sonucunda etkinliklerin öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Üst Biliş, Dinleme Becerisi, Üst Bilişsel Dinleme, Üst Biliş Stratejileri

1. GİRİŞ

Üstbiliş kavramı, 1970’li yıllarda Flavell’in üst-bellek (meta-memory) kavramına dayandırılmış ve ilk olarak Flavell’in çalışmasında yer almıştır. Üst bilişsel stratejiler bireylerin öğrenme süreçlerini kontrol altında tutmak için kullandıkları araçları ifade etmektedir. Öğrenme ile ilgili düşünmek, bir öğrenme planı yapmak, öğrenme sürecinde anlamlı durumları tespit etmek ve bir ürün meydana gelip gelmediğini kontrol etmek üst bilişsel stratejileri kullanmaktır. Üst bilişsel stratejiler dinleme becerisini kontrol etmek ve geliştirmek için de kullanılmaktadır.

Dil dinleme, konuşma, okuma, yazma ile görsel okuma ve görsel yazma olmak üzere beş temel beceriden meydana gelmektedir. Bu beceriler arasında dinleme becerisi henüz doğmadan önce gelişmeye başlaması ve gözlenebilmesi daha zor olması nedeniyle diğer becerilerden ayrılmaktadır. Anne karnında başlaması nedeniyle dinleme eğitimi üzerinde yeteri kadar durulmadığı ifade edilmekle birlikte, dinleme becerisi ihmal edilen beceri olarak tanımlanmıştır. Dinleme becerisinin geliştirilebileceği düşüncesiyle birçok dinleme stratejileri de ortaya çıkmıştır.

Dinleme, etkili iletişim ve dili anlamada önemli rol oynayan kritik bir beceridir (Tan vd., 2020). Güçlü dinleme becerileri geliştirmek ilkökul öğrencileri için çok önemlidir. Çünkü bu, sadece konuşulan dili daha iyi anlamalarını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda genel iletişim yeteneklerini de geliştirir (Westgate & Hughes, 2015). Dinleme becerilerini etkili bir şekilde geliştirmek için, öğrencilere duyduklarını düşünme ve anlama konusunda düşünmeyi öğretmeyi içeren üstbilişsel dinleme stratejilerini kullanmak önemlidir.

Öğretmenler, üstbilişsel dinleme stratejilerini sınıfa dahil ederek, öğrencilerin dinleme süreçlerinin daha fazla farkına varmalarına yardımcı olabilir ve bu da nihayetinde bilginin daha iyi anlaşılmasını ve akılda tutulmasını sağlayabilir. Ayrıca, bu stratejiler öğrencilerin daha aktif dinleyiciler olmalarına yardımcı olarak daha iyi akademik performans göstermelerini ve iletişim becerilerine olan güvenlerinin artmasını sağlayabilir (Malureanu & Enachi-Vasluianu, 2016). Üstbilişsel dinleme stratejilerini sınıfa dahil etmek çok yönlü bir yaklaşım gerektirir. Öğretmenler, öğrencilere göz teması kurma, açıklayıcı sorular sorma ve duydukları bilgileri

özetleme gibi aktif dinlemenin farklı bileşenlerini açık bir şekilde öğretmek başlayabilir (İftikhar, 2014). Bu, öğrencileri çeşitli dinleme senaryolarında bu stratejileri uygulamaya teşvik eden etkinlikler ve alıştırmalarla pekiştirilebilir. Ayrıca öğretmenler, "Bilgiyi anlamak için hangi stratejileri kullandınız (Bozorgian, 2012)?" ve "Bu stratejiler ana fikirleri kavramanıza nasıl yardımcı oldu?" gibi sorular sorarak öğrencileri dinleme süreçleri üzerine düşünmeye yönlendirebilir.

Samimi düşünme için güvenli ve destekleyici bir ortam yaratmak da öğrencilerin üstbilişsel dinleme becerilerini geliştirmede çok önemlidir. Ayrıca öğretmenler, öğrencilerin öğrenmelerini geliştirmek ve onları üstbilişsel bağımsızlığa doğru ilerletmek için stratejik yönlendirmeler ve geri bildirimler sağlayabilir (Fernsten & Fernsten, 2005). Bu yönlendirmeler, öğrencilerden dinleme hedeflerini belirlemelerini, ilerlemelerini değerlendirmelerini ve gerektiğinde ayarlamalar yapmalarını istemeyi içerebilir (Bozorgian, 2012). Ayrıca öğretmenler, dinleme stratejileriyle ilgili ortak anlayışlar ve kelime dağarcığı geliştirmek için sınıfta ortak bir söylemi teşvik edebilirler.

Ayrıca, öğrencilerin dinleme deneyimleri üzerine düşünmeleri ve anladıklarını kendi kendilerine değerlendirmeleri için fırsatlar sunmak da faydalı olabilir (Costeleanu, 2023). Bu, dinleme süreçleri hakkında günlük tutmayı, küçük gruplar halinde zorlukları ve başarıları tartışmayı ve akranlarından geri bildirim almayı içerebilir. Öğretmenler, üstbilişsel dinleme stratejilerini desteklemek için teknolojiyi de sınıfa dahil edebilirler (Fernsten ve Fernsten, 2005). Örneğin, ödül mekanizmalarına sahip dijital kalem tabanlı öğrenme sistemlerinin kullanılması, öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirmek için mevcut yardım seçeneklerini etkili bir şekilde kullanmalarına rehberlik edebilir (Bozorgian, 2012). Öğretmenler, öğrencilerin dinleme süreçleriyle ilgili düşünce ve deneyimlerini paylaşırken kendilerini rahat hissettikleri, samimi bir yansıtma için güvenli ve destekleyici bir ortam yaratabilirler (Fernsten & Fernsten, 2005). Bu stratejileri sınıfa dahil ederek öğrenciler sadece dinleme becerilerini geliştirmekle kalmayacak, aynı zamanda üstbilişsel farkındalık geliştirecek ve daha bağımsız öğrenenler haline geleceklerdir. Bu üstbilişsel dinleme stratejilerini uygulayarak, ilkökul öğrencileri dinleme etkinliklerinde anlama ve katılımlarını artırabilirler (Bozorgian, 2012).

Sonuç olarak, ilkökul öğrencileri üstbilişsel dinleme stratejilerinin öğretiminden büyük ölçüde faydalanabilirler (Fernsten & Fernsten, 2005). Sınıf içi eğitime ek olarak, evde üstbilişsel dinleme becerilerinin gelişimini desteklemek için ebeveynleri de sürece dahil etmek önemlidir. Ailelere günlük rutinler sırasında aktif dinlemeyi teşvik etmek için kaynaklar ve öneriler sunmak, öğrencilerin okulda öğrendikleri becerileri pekiştirebilir (Veas vd., 2018). Örneğin,

ebeveynler çocuklarını aile sohbetleri sırasında aktif dinlemeye teşvik edebilir, birlikte yüksek sesle kitap okuyabilir ve sonrasında hikâyeyi tartışabilir veya masa oyunları oynamak veya bulmaca çözmek gibi aktif dinleme gerektiren etkinliklere katılabilirler (Bozorgian, 2012). Bu stratejileri hem sınıfta hem de evde uygulayarak ilkokul öğrencileri dinleme becerilerini büyük ölçüde geliştirebilirler. Üstbilişsel dinleme stratejilerini öğretmek, ilkokul öğrencileri genel dinleme becerilerini geliştirebilir ve akademik performanslarını artırabilirler. Üstbilişsel dinleme stratejilerini sınıfta uygulamak çok yönlü bir yaklaşım gerektirir. Öğretmenler, öğrencilere üstbilgi kavramını ve bunun dinlemeyle ilişkisini açıkça öğretmek işe başlayabilir. Üstbilginin, dinlediğini anlama da dahil olmak üzere kişinin kendi bilişsel süreçleri ve ürünleri hakkında düşünmesini ve bunları yansıtmalarını içerdiğini açıklayabilirler. Daha sonra, öğretmenler çeşitli üstbilişsel dinleme stratejilerini tanıtabilir ve öğrencilere bu stratejileri kullanarak pratik yapma fırsatları sunabilir. Bu, öğrencilere dinlemeleri için ana fikri veya önemli ayrıntıları belirlemek gibi hedefleri nasıl belirleyeceklerini ve dinleme boyunca anlamalarını nasıl izleyeceklerini öğretmeyi içerebilir.

Bu stratejileri hem sınıfta hem de evde uygulayarak ilkokul öğrencileri daha güçlü dinleme becerileri geliştirebilir ve daha özgüvenli ve etkili iletişimciler haline gelebilirler. Ayrıca, üstbilişsel dinleme stratejilerinin uygulanması, farklı derslerde akademik performansın artmasını da sağlayabilir. İlkokul öğrencileri, dinleme becerilerini geliştirerek çeşitli bağlamlarda kendilerine sunulan bilgileri daha iyi anlayabilir ve akılda tutabilirler (Fernsten ve Fernsten, 2005). Üstbilişsel dinleme stratejilerini etkili bir şekilde öğretmek için öğretmenlerin, öğrencilerin kendi dinleme deneyimleri üzerine düşünme ve üstbilişsel düşünme konusunda kendilerini rahat hissedebilecekleri güvenli ve destekleyici bir ortam yaratmaları önemlidir. Ayrıca öğretmenler, öğrencileri dinleme deneyimleri üzerinde aktif olarak düşünmeye ve anlamalarını izlemeye teşvik eden stratejik ipuçları ve etkinlikler tasarlayabilirler (Bozorgian, 2012). Dahası, sınıfta ortak bir söylemin oluşturulması da çok önemlidir. Bu, öğrencilerin ve öğretmenlerin dinleme stratejileri ve kelime dağarcığı konusunda ortak bir anlayış geliştirmelerine olanak tanıyarak dinleme deneyimleri hakkında etkili iletişim kurmalarını kolaylaştırır. Son olarak, özlü dereceli puanlama anahtarlarının kullanılması, öğrencilerin dinleme etkinlikleriyle ilgili beklentilerin ve görevlerin farkında olmalarını sağlayabilir. İlkokul öğretmenleri bu yönergeleri takip ederek öğrencilerinde üstbilişsel dinleme becerilerinin gelişimini teşvik edebilir (Tan vd., 2020). Bu stratejiler, ilkokul öğrencilerinin aktif ve ilgili dinleyiciler olmalarını destekleyebilir.

Üstbilişsel dinleme stratejileri öğretilerek, ilkokul öğrencilerinin etkili iletişim ve akademik başarı için kritik bir beceri olan dinlediğini anlama becerileri geliştirilebilir.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada “Üstbilişsel dinleme stratejisinin 4. sınıf öğrencilerinin dinleme becerilerine etkisinin incelenmesi” isimli doktora tezi kapsamında geliştirilen etkinliklerin pilot uygulaması yapılmıştır. Ön test-son test zayıf deneysel araştırma yönteminde tasarlanan çalışmada, 2022-2023 eğitim-öğretim yılı Tokat ili Almus ilçesi bir ilkokuldaki beş 4. sınıf öğrencisi örnekleme oluşturmaktadır. Sekiz haftalık uygulama sürecinde öğrencilere üst biliş, üst bilişsel dinleme stratejileri, üst bilişsel dinleme stratejilerinin kullanımı hakkında öğretim yapılmıştır. Ayrıca geliştirilen etkinlikler 4. sınıf Türkçe kitabında bulunan bütün metinlerde kullanılacak şekilde hazırlanmış ve sadece dinleme metinlerinde değil iki temada bulunan tüm metinlerde uygulama yapılmıştır. Öğrencilerin dinleme becerisindeki değişimi incelemek için ön testte ve son testte Bayrak (2010) tarafından geliştirilen “dinleme testi” kullanılmıştır.

2.1. Araştırma Problemi

Bu çalışmada üstbilişsel dinleme stratejisine yönelik geliştirilen etkinliklerin ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin dinleme becerilerine etkisi incelenmiştir.

Çalışmanın araştırma problemi:

Üstbilişsel dinleme stratejisine yönelik geliştirilen etkinliklerin ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin dinleme becerilerine etkisi nedir?

3. BULGULAR

Üstbilişsel Dinleme Stratejisine yönelik geliştirilen etkinlikler ile yapılan eğitim öncesinde ve sonrasında öğrencilerin dinleme beceri düzeylerine dair bulgular Tablo.1’ de sunulmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerin Dinleme Becerileri Puanlarına Uygulanan Wilcoxon Signed Rank Testi Bulguları

Ön Test-Son Test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıralar	0	0	0	-2.06	0.039
Pozitif Sıralar	5	3.00	15.00		
Eşit	0				
Toplam	10				

*p<0.05

Tablo 1'e göre öğrencilerin ön test ve son test puanları arasındaki fark istatistiki olarak anlamlıdır ($p=0.039$). Bu durum öğrencilerin üstbilişsel dinleme stratejisine yönelik geliştirilen etkinlikler sonrasında dinleme beceri düzeylerinin anlamlı olarak arttığını göstermektedir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Üstbilişsel stratejileri kullanma becerisinin gelişmesi, önceden bilinen stratejileri daha verimli kullanma, problemi daha iyi anlama ve farklı çözüm yolları bulma gibi birçok beceriyi artırmaktadır (Schraw, 1998). Üstbilişsel stratejilerin dinleme becerisi üzerindeki etkilerini araştıran çalışmaların çoğu yabancı dil öğretimi üzerine yapılan çalışmalardır ve üstbilişsel stratejilerin kullanımının dinleme becerisi üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özbilgin, 1993; El-Hindi, 1996; Coşkun, 2010; Imhof, 2000; Goh ve Taib, 2006; Cross, 2010; Bozorgian, 2012; Vandergrift, 2003; Ghapanchi ve Taheryan, 2012; Birjandi, 2012; Vandergrift vd, 2006; Kurita, 2012).

Bu çalışmalar toplu olarak, üstbilişsel farkındalığın geliştirilmesinin ve üstbilişsel stratejilerin uygulanmasının, özellikle yabancı dil öğrenimi bağlamında, bireyin işitsel bilgileri anlama ve bunlarla etkileşim kurma becerisini geliştirmede önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular, öğrencilerin dinleme becerilerini ve ana dil yeterliliklerini önemli ölçüde geliştirebileceğinden, üstbilişsel strateji öğretiminin dil öğrenme müfredatına dahil edilmesinin önemini vurgulamaktadır. Araştırmamızın sonuçları bu çalışmalardan elde edilen sonuçlarla uyumludur.

KAYNAKÇA

- Birjandi, P. (2012). The effect of metacognitive strategy instruction on the listening performance of EFL students. *International Journal of Linguistics*, 4(2), 495-517. <https://doi.org/10.5296/ijl.v4i2.1707>
- Bozorgian, H. (2012). Metacognitive instruction does improve listening comprehension. *ISRN Education*, 1-6. <https://doi.org/10.5402/2012/734085>
- Costeanu, M. (2023). The Role of Listening in ESP Classes. <https://doi.org/10.59168/TCGO2157>
- Coşkun, A. (2010). The Effect Of Metacognitive Strategy Training On The Listening Performance Of Beginner Students. *Novitas Royal*. 4 (1). 35-50.

- Cross, J. (2010). Metacognitive instruction for helping less-skilled listeners. *ELT Journal*, 65(4), 408-416 <https://doi.org/10.1093/elt/ccq073>
- El-Hindi, A. E. (1996). Enhancing metacognitive awareness of college learners. *Reading Horizons*. 36 (3). 214-230.
- Fernsten, L., & Fernsten, J A. (2005, January 1). Portfolio assessment and reflection: enhancing learning through effective practice. *Taylor & Francis*, 6(2), 303-309. <https://doi.org/10.1080/14623940500106542>
- Ghapanchi, Z., and Taheryan, A. (2012). Roles of linguistic knowledge, metacognitive knowledge and metacognitive strategy use in speaking and listening proficiency of Iranian EFL learners. *World Journal of Education*, 2(4), 64-75. <https://doi.org/10.5430/wje.v2n4p64>
- Goh, C. ve Taib, Y. (2006). Metacognitive Instruction In Listening For Young Learners. *ELT Journal*. 60 (3). <https://doi.org/10.1093/elt/ccl002>
- Imhof, M. (2000). How To Monitor Listening More Efficiently: Meta-Cognitive Strategies in Listening. <https://doi.org/10.1080/10904018.2001.10499042>
- Iftikhar, S. (2014). The importance of Metacognitive Strategies to Enhance Reading Comprehension Skills of Learners: A Self-directed Learning Approach. <https://doi.org/10.17722/jell.v2i3.38>
- Kurita, T. (2012). Issues in second language listening comprehension and the pedagogical implications. *Accents Asia*, 5(1), 30-44.
- Malureanu, F., & Enachi-Vasluianu, L. (2016). The importance of elements of active listening in didactic communication: a student's perspective. <https://doi.org/10.12955/cbup.v4.776>
- Özbilgin, A. (1993). Effects Of Training University EFL Studens In Metacognitive Strategies For Listening To Academic Lectures. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Tan, C. C., Chen, C. M., & Lee, H. M. (2020). Effectiveness of a digital pen-based learning system with a reward mechanism to improve learners' metacognitive strategies in listening. *Computer Assisted Language Learning*, 33(7), 785-810. <https://doi.org/10.1080/09588221.2019.1591459>
- Vandergrift, L. (2003). Orchestrating strategy use: Toward a model of the skilled second language listener. *Language Learning*, 53(4), 463-496. <https://doi.org/10.1111/1467-9922.00232>

Vandergrift, L., Goh, C. C. M., Mareschal, C. J. & Tafaghodtari, M. H. (2006). The metacognitive awareness listening questionnaire: development and validation. *Language Learning*, (56) 3, pp. 431-462. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9922.2006.00373.x>

Veas, A., Costa, J L C., Miñano, P., & Corbí, R G. (2018). Relationship between parent involvement and academic achievement through metacognitive strategies: A multiple multilevel mediation analysis. <https://doi.org/10.1111/bjep.12245>

Westgate, D., & Hughes, M. (2015). Speaking and listening in the primary curriculum: some themes and their impact. <https://doi.org/10.1080/03004279.2014.1002515>

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ FEN OKURYAZARLIĞINA İLİŞKİN METAFORLARI

Prof. Dr. Şafak ULUÇINAR SAĞIR

Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, safak.ulucinar@amasya.edu.tr,

ORCID ID: 0000-0003-3383-5330

ÖZET

Bilginin yapıtaşları olan kavramlar öğrenmede önemlidir. Kavramların algılanması ve kavramlar arası ilişkiler son zamanlarda araştırmacıların ilgilendiği konular arasındadır. Metaforlar, karmaşık olgu ve kavramlar arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılmasında kullanılan tekniklerden biridir. Metaforun esasları bir olgu /olayı bir başka olguya /olaya göre anlamaktır. Bu araştırmanın amacı sınıf öğretmeni adaylarının fen okuryazarlığına yönelik metaforlarını incelemektir. Nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseninde tasarlanan araştırmada, 2022-2023 eğitim öğretim yılında Amasya Üniversitesi'nde öğrenim gören sınıf öğretmen adayları ile çalışılmıştır. Fen bilimleri ile ilgili dersleri almış olma kriteri aranarak seçilen 35 öğretmen adayına anket formu uygulanarak veriler toplanmıştır. Formda “Fen okuryazarlığı ..... gibidir. Çünkü; ...” ifadesi verilerek öğretmen adaylarının cümleyi tamamlamaları istenmiştir. Veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Güvenirlilik için iki fen eğitimi uzmanı tarafından kodlayıcı tutarlığı 0,94 olarak hesaplanmıştır. Öğretmen adayları toplam seksen metafor üretmiştir. Bu metaforlar özellik, işlev ve bağlam temalarında kodlanmıştır. Özellik temasında; birikimli (f=4), birleştirici (f=4), çoğulcu (f=5), zaman (f=3) ve farklı bakış açıları (f=10) alt temaları oluşturulmuştur. İşlev temasında gelişme (f=9), beceri (f=5), araştırma-sorgulama, (f=4) okuma (f=3) ve anlama (f=6) alt temaları çıkarılmıştır. Bağlam temasında bilgi (f=13), bilim (f=5), ihtiyaç (f=6) ve hayat (f=4) alt temaları oluşturulmuştur. Bir metafor birden fazla kategoride yer alabilirken en çok tekrar eden metafor telefon (f=6) ve okyanus (f=4) olmuştur. Fen okuryazarlığının boyutları bağlamında incelendiği öğretmen adaylarının bilimsel bilgi ve bilimin doğası algılarının yeterli, duyuşsal alan ve fen-teknoloji-toplum-çevre algılarının yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının eğitime yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Metafor, Fen okuryazarlığı, Öğretmen adayı, Öğretmen eğitimi.

METAPHORS OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHER CANDIDATES REGARDING SCIENCE LITERACY

Concepts, which are the building blocks of knowledge, are important in learning. The perception of concepts and the relationships between concepts have recently been among the topics of interest for researchers. Metaphors are one of the techniques used to reveal the relationships between complex phenomena and concepts. The essence of metaphor is to understand a phenomenon/event in terms of another phenomenon/event. The aim of this research is to examine the metaphors of classroom teacher candidates regarding science literacy. Designed in the phenomenological design, one of the qualitative research methods, the study was conducted with elementary school teacher candidates studying at Amasya University in the 2022-2023 academic year. Data were collected by applying a questionnaire form to 35 teacher candidates who were selected based on the criterion of having taken science-related courses. The form included the statement “Scientific literacy is like/similar to ..... Because; ....” and asked the teacher candidates to complete the sentence. The data were analyzed using the content analysis method. For reliability, the coder consistency was calculated as 0.94 by two science education experts. Teacher candidates produced a total of eighty metaphors. These metaphors were coded in the themes of feature, function and context. In the theme of feature; cumulative (f=4), unifying (f=4), pluralistic (f=5), time (f=3) and different perspectives (f=10) subthemes were created. In the theme of function, development (f=9), skill (f=5), research-inquiry, (f=4) reading (f=3) and comprehension (f=6) subthemes were created. In the theme of context, knowledge (f=13), science (f=5), need (f=6) and life (f=4) subthemes were created. While a metaphor can be included in more than one category, the most repeated metaphors were telephone (f=6) and ocean (f=4). When the dimensions of scientific literacy were examined in the context, it was revealed that the perceptions of scientific knowledge and the nature of science of the prospective teachers were sufficient, while their perceptions of affective domain and science-technology-society-environment were insufficient. As a result of the research, suggestions were made for the education of prospective teachers.

Keywords: Metaphors, science literacy, teacher candidate, teacher training

1. GİRİŞ

Ülkelerin gelişmişlikleri ve toplumun refahı yetiştirilen insan gücünün niteliğine bağlıdır. Bilim ve teknolojiye önem verilen toplumların daha gelişmiş olduğu ortada olan bir gerçektir. Bilim ve bilimsel bilginin öğretilmesi, sorun çözümlerinde uygulanması ve insanlara bilimsel bakış açısı kazandırılmasında okullarda verilen fen eğitimi ön plandadır. Fen eğitiminin amaçları fen okuryazarlığı geliştirme, zihin ve el becerilerinin kazandırılma ve meslek yaşantısına temel oluşturmaktır (Çepni, 2005). Bilim ve fen okuryazarlığı kazandırılması, son yirmi yılda ülkelerin fen öğretim programlarının temel vizyonu olarak görülen birçok uluslararası belge ve raporda değinilen bir konudur (Bybee, 1995; ESRE, 2000;

Liu, 2009; NRC, 1996; OECD, 2008). Fen okuryazarlığını MEB (2005) “Bireylerin araştırma-sorgulama, eleştirel düşünme, problem çözüme ve karar verme becerileri geliştirmeleri, yaşam boyu öğrenen bireyler olmaları, çevreleri ve dünya hakkındaki merak duygusunu sürdürmeleri için gerekli olan fenle ilgili beceri, tutum, değer, anlayış ve bilgilerin bir bileşimidir.” olarak tanımlamaktadır. Fen okuryazarlığı, sadece kavram bilgisiyle sınırlı olmayıp, fenle ilgili yaşam problemlerinde karar alma süreçlerinde gerekli bilgiyi kullanabilmeyi, ekonomik, sosyal ve kültürel olaylara katılırken bilimsel yöntemi kullanmayı, bilimsel kavramları bilme ve anlayabilmeyi gerektirmektedir (NRC, 1996).

Fen ve Teknoloji öğretim programında (MEB, 2005) fen okuryazarlığının yedi boyutu, “fen bilimleri ve teknolojinin doğası, anahtar fen kavramları, bilimsel süreç becerileri, fen-teknoloji toplum-çevre etkileşimi, bilimsel ve teknik psikomotor beceriler, bilimin özünü oluşturan değerler ve fene ilişkin tutum ve değerler” olarak ifade edilmektedir. 2018 Fen Bilimleri öğretim programında da fen okuryazarı bireyler yetiştirilmesine vurgu yapılmaktadır. Literatürde fen okuryazarlığının seviyelerine ilişkin farklı açıklamalar mevcuttur. Laugksch ve Spargo, (1999), fen okuryazarlığı boyutlarını; “fenin kurallarını ve yöntemlerini anlamak, fenin anahtar kavram ve terimlerini anlamak, fen ve teknolojinin toplum üzerindeki etkisini değerlendirmek” olarak incelerken Miller (1983), bilimsel okuryazarlığı üç boyutlu; “bilimin metot ve kanunlarının anlaşılması (bilimin doğası), anahtar bilimsel terim ve kavramların anlaşılması (bilimin içeriği), bilim ve teknolojinin topluma etkisinin anlaşılması (BTT ilişkisi)” olarak incelemiştir. Bybee (1999) fen okuryazarı olma durumunu; “fen okuryazar olmama, sözde-düşük seviyede fen okuryazarlığı, işlevsel fen okuryazarlığı, kavramsal ve süreçsel fen okuryazarlığı ve çok boyutlu fen okuryazarlığı” olarak beş kategoride incelemiştir. Fen okuryazarı olmama durumunda bireyler fenle ilgili hiçbir şey bilmez ve soruları bilimsel olarak cevaplayamazlar. Düşük seviyede-sözde fen okuryazarlığında fenle ilgili kavramlarda ilişki kurmada güçlük yaşarlar. İşlevsel fen okuryazarlığında bireyler fenle ilgili kelimeleri kullanabilirler, ancak konularla zayıf ilişkilendirir, ezbere bilgilerdir. Kavramsal ve süreçsel fen okuryazarlığı terimleri bilerek bilimsel deney tartışmaları veya laboratuvar araştırmalarıyla ilgili fikirleri kullanabilmektir. Çok boyutlu fen okuryazarlığı ise fenle ilgili, karşılaşılan her türlü problemde ve konuda mantıklı düşünme becerisi geliştirip tarafsız, eleştirel ve yaratıcı düşünme, bilimin doğası, tarihi ve felsefesini anlayarak, fen ile ilgili yazıları okuyup anlama, bilimsel tartışmalara katılmayı içerir. Bou Jaoude (2002) ise fen okuryazarlığını “bilimsel bilgi, fenin araştırıcı doğası, bilgiye ulaştırılan fen ve fen-teknoloji ve toplumun birbirleriyle etkileşimi” boyutları ile açıklamaktadır.

Bilimsel bilgilere sahip olmak fen okuryazarlığının sadece bir boyutudur. Bu bilgiyi problem çözümlerinde, teknoloji, toplum ve çevrenin nasıl etkileneceğini düşünerek kullanabilmek, gerekli tutum ve değerleri sergilemek gerekir. Çocukların fen okuryazarı olarak yetiştirilebilmesi öğretmenlerinin fenle ilgili okuryazarlık düzeyleri ile ilişkilidir. Okul yaşantısının ilk yıllarında sınıf öğretmenlerinden feni öğrenen öğrenciler, ortaokulda fen bilgisi öğretmenlerinden fen derslerini almaktadır. Sınıf öğretmen adaylarının fen okuryazarlıklarının yüksek olması öğretmenlik mesleğini yaparken fenle ilgili bilgi, tutum ve değerlere sahip olması ve sergilemesi öğrencilerine örnek teşkil edecektir. Öğretmen adaylarının inanç, tutum ve algılarının incelenmesi mesleki gelişimlerine katkı sağlaması açısından önemli görülmektedir (Noyes, 2004). Sınıf ve fen bilgisi öğretmen adaylarının fen okuryazarlıklarının

incelendiği çalışmalar mevcuttur (Bacanak, 2002; Işık Terzi, 2008; Yalvaç, Tekkaya, Çakıroğlu ve Kahyaoğlu 2007). Bu çalışmada sınıf öğretmen adaylarının fen okuryazarlığına ilişkin algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi amaçlanmıştır. Metafor, soyut kavramları bilinenler aracılığıyla açıklamada kullanılan tekniklerden biridir. Bilinen bir alandan bilinmeyen soyut alana bilgi transferini içeren metaforlar, bir olguyla bilinmeyen başka bir olguyu anlama ve tecrübe etmedir (Lakoff ve Jhonson, 2005). Metaforlar, bireyin dünyayı anlamlandırma ve yapılandırmasında zihinsel modelleme ve haritalama aracı olarak kullanıldığından son yıllarda artan bir bilgiye sahiptir (Arslan ve Bayrakçı, 2006). Bir olgunun metafor olabilmesi için, konusu, kaynağı ve benzediği düşünülen özelliklerinin (gerekçesinin) olması gerekir (Forceville, 2002). Metafor konulu çalışmalar farklılık göstermekte olup fen eğitimi ile ilgili olarak ilkökul ve ortaokul öğrencilerinin fen dersine, bilime, kimyaya, laboratuvara, uzaktan eğitime, çevreye yönelik metaforları (Aktamış ve Dönmez, 2016; Çilingir, 2014; Doğan, 2017; Öztürk ve Koca, 2021; Soğukpınar ve Karışan, 2022; Toplu, 2015; Yavuz ve Akça, 2020), öğretmen ve öğretmen adaylarının fen ve teknoloji dersine, fene, fen laboratuvarına, çevre kirliliğine, organ bağışına, biyoteknolojiye yönelik (Afacan, 2012; Akçay, 2016; Arık ve Benli Özdemir, 2016, Arık ve Yılmaz, 2017; Harman ve Çökelez, 2017; Gökbülak, Uzun ve Şenler, 2020) metaforik algılarının çalışıldığı fen okuryazarlığına yönelik metafor çalışması olmadığı görülmüştür. Bu çalışmada araştırma problemi “Sınıf öğretmen adaylarının fen okuryazarlığına ilişkin oluşturdukları metaforlar nelerdir?” Alt problemler ise “Öğretmen adaylarının fen okuryazarlığı metafor kategorileri nelerdir? Kurulan metaforlar fen okuryazarlığının hangi boyutlarıyla daha çok ilişkilendirilebilir? olarak belirlenmiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma, nitel yöntemlerden olgubilim deseninde tasarlanmıştır. Olgubilim, bir durum veya olayla ilgili insanların deneyimleri ve gözlemleri yoluyla edindiği bilgiyi araştırır. Bireyin deneyimleri sonucu çıkardığı anlama odaklanan olgubilimde (Creswell, 2021, Miller, 2003) deneyimin anlamı, özü ve bileşimini keşfetmeye çalışılır (Edmonds ve Kennedy, 2017).

2.2. Araştırma Grubu

Bu çalışmada 2022-2023 öğretim yılında Amasya Üniversitesi’nde öğrenim gören 35 sınıf öğretmen adayı ile çalışılmıştır. Amaçlı örneklem seçim yöntemlerinin ölçüt örnekleme ile fen bilimleri ile ilgili dersleri almış olma ölçüt alınarak 3. sınıf öğretmen adaylarından ilk dönemin son haftasında veri toplanmıştır. Sınıf öğretmenliği lisans programında fen bilimleri ile ilgili olarak “İlkokulda Temel Fen Bilimleri, Fen Bilimleri Laboratuvar Uygulamaları, Fen Öğretimi” dersleri okutulduğundan örneklem oluştururken bu derslerin tamamlandığı beşinci dönemin sonu ve üçüncü sınıf öğrencileri seçilmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Sınıf öğretmen adaylarının fen okuryazarlığı ile ilgili metaforları belirlemek amacıyla açık uçlu sorudan oluşan anket formu kullanılmıştır. “Fen okuryazarlığı ..... gibidir/benzer. Çünkü.....” ifadesi yazılı formlar dağıtılmış ve yazabildikleri kadar cümle tamamlamaları istenmiştir. Çünkü ifadesi ile kurulan metaforun benzetim yönünün belirlenmesi amaçlanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

İçerik analizi verilere uygulanmıştır. İçerik analizinde verilerin tutarlılıkları ve anlam ilişkileri göz edilerek belirli kod ve temalarda gruplandırılma ve yorumlaması yapılır (Patton, 2018). Formlar ayrı ayrı kodlanarak excele aktarılmış, sonra tema ve alt temalar oluşturulmuştur. Öğretmen adaylarının fen okuryazarlığına yönelik metafor temaları oluşturulurken fen okuryazarlığı literatüründen yararlanılmıştır (Bybee, 1997; Köseoğlu ve ark, 2003; MEB, 2018) Metaforların frekansları belirlenerek bulgular tablolar şeklinde sunulmuştur. Metafor çalışmalarında geçerlik için inanırılığın sağlanması yani cümlelerden doğrudan alıntılar yapılması sıklıkla kullanılmaktadır (Saban, 2004). Metafor kategorilerine ilişkin alıntı cümleleri ile geçerlik sağlanırken güvenilirlik için tema ve alt temaların kodlamaları iki fen eğitimi uzmanı ile karşılaştırmalı olarak yapılmış kodlayıcı tutarlılığı 0,94 hesaplanmıştır.

3. BULGULAR

Öğretmen adaylarının fen okuryazarlığı ile ilgili oluşturdukları 80 metafor cümlesi incelendiğinde üç ana tema ve alt temalar oluşturulmuş Şekil 1’de verilmiştir.

Görsel 1. Fen Okuryazarlığına İlişkin Metaforların Tema ve Alt Temaları

Bağlam temasında dört (f=24), işlev temasında beş (f=32), özellik temasında beş (f=25) alt tema oluşturulmuştur. Metaforlar incelenirken benzetilme yönü bakımında birden fazla temada yer alanlar olmuştur. Bu temalara dahil edilecek ortak özellik bulunamayan üç metafor cümlesi belirlenmiştir. Bu metaforlar şunlardır: “Fen okuryazarlığı muhalefet partisi gibidir çünkü eleştirebilendir” “Fen okuryazarlığı okyanusa benzer çünkü derindir” “Fen okuryazarlığı muz kabuğu gibidir çünkü soyulmadan tadına varılamaz.”

Fen okuryazarlığıyla ilişkili oluşturulan bağlam temasının alt tema ve metaforlar Çizelge 1’de verilmiştir.

Çizelge 1. Bağlam Temasına İlişkin Alt Tema Ve Metafor Kodları

Alt tema	Metafor Kodu	Frekans
Bilgi	Arı, Ayna, Beyin, Dostluk, Fen dersi, Gazete, Kitap, Laboratuvar, Münazara, Telefon (2)	11
Bilim	Arının bal peteği, Bilim insanı, Elmas, Kapı	4
Hayat	Öğretmen, Yemek tarifi, Telefon	3
İhtiyaç	Besin, Ekmek, Elektrik devresindeki ampul, Oksijen, Su, Yemek	6

Bağlam temasında bilgi, bilim, hayat ve ihtiyaç alt temaları oluşturulmuştur. Bilgi alt temasında 10 farklı toplam 11 metafor vardır. Bunlardan bazıları şöyledir: “Fen okuryazarlığı; *arı* gibidir, çünkü arı sürekli polen toplamak için farklı çiçekleri gezer. Fen okuryazarlığı bireylerde birden çok bilgi toplamak için çalışır.” “...*laboratuvar* gibidir, fenle ilgili deney tasarlayarak bilgileri anladığımız yerdir” “...*aynaya* benzer, etrafa tüm bilgilerini yansıtır.” “...*dostluk* gibidir, bilgiler arasında dayanışma kurmamızı sağlar” “...*fen dersi* gibidir, çünkü fendeği gibi bizi fen konusunda bilgilendirir” “...*beyne* benzer, her yeri kıvrımlı olup her lobunda ayrı bilgi vardır.” Bilim alt temasında üretilen dört metafor ise şunlardır: “Fen okuryazarlığı *kapı* gibidir, bilime, bilimselliğe giriştir.” “...*elmasa* benzer, bilimi anlamamız açısından çok değerlidir.” “...*arının bal peteği* gibidir; arının farklı çiçeklerden yararlanarak oluşturduğu petek gibi fen okuryazarlığı da farklı bilimlerden yararlanarak ortaya bir ürün koymamızı sağlar” son metafor farklı bakış açısı kategorisinde de değerlendirilmiştir. Hayat alt temasında öğretmen, telefon ve yemek tarifi metaforları şunlardır: Fen okuryazarlığı “*öğretmen* gibidir, yaşam boyu öğretir.” “...*yemek tarifine* benzer; doğru adımlarla okuduğumuzu ve anladığımızı hayatımıza uygularız.” “...*telefon* gibidir, hayatımızı kolaylaştırır.” İhtiyaç alt temasında altı metafor belirlenmiştir. Bazıları şunlardır: “Fen okuryazarlığı *su* gibidir hayatımızın her yerinde ihtiyaç duyarız.” “...*elektrik devresindeki ampule* benzer, ne kadar çok araştırıp okuyup bilgiye ihtiyacı olan bireyler olursak ampul o kadar parlak yanar” “...*oksijen* gibidir, onsuz yaşanmaz.”

Fen okuryazarlığının işlev temasında beş alt tema belirlenmiştir. Bunlara ait metafor kodları Çizelge 2’de verilmiştir.

Çizelge 2. İşlev Temasına İlişkin Alt Tema Ve Metaforların Dağılımı

Alt tema	Metafor Kodu	Frekans
Anlama	Felsefe, Gözlük (2), İleri görüşlülük, Kampçı insanlar, Küçük çocuk (2), Natüralist düşünce biçimi, Şarj aleti, Yemek tarifi, Yeni bir dil öğrenme	11
Araştırma-sorgulama	Bilim, Gazetecilik, Yazar, Yargıç	4
Beceri	Hayat, İlaç, Kitap, Kokteyl, Tamirci,	5
Gelişme	Çocuk, Dil, Dolar, Ekonomi, Fırın, Kitap, Korona, Kuş, Meyve,	9
Okuma	Çay, Felsefe, Yemek tarifi	3

Anlama alt teması içinde sekiz farklı metafor belirlenmiştir. Metafor örnekleri şunlardır: “Fen okuryazarlığı dünyayı anlamaya çalışan *küçük çocuk* gibidir, merak ve soru sorma duygusu vardır.” “...felsefe gibidir, hayatı anlamlandırır” “...*natüralist düşünce biçimi* gibidir, fen doğayla ilişkili betimlemeler yapar, doğayı anlamlandırır” “...*gözlüğe* benzer, net görmemizi sağlar” “...*ileri görüşlülük* gibidir, olasılıkları ve ihtimalleri görebilir insan” “...*kampçı insanlara* benzer, doğayı merakı canlı tutar.” Araştırma- sorgulama alt temasında dört metafor vardır. Bunlar; “Fen okuryazarlığı *bilim* gibidir, araştırmak gerekir.” “...*gazeteciliğe* benzer, araştıran sorgulayan bireyler yetişir. “...*yargıç* gibidir, bir araştırma sorgulama gerektirir.” “... *yazar* gibidir hayal gücü ve sorgulama gerekir”. Beceri alt teması içinde beş metafor vardır. Bunlar; “Fen okuryazarlığı, *hayat* gibidir beceriler kazandırır.” “...*ilaç* gibidir, teknolojideki yaralarımızı sarar.” “... *kitap* gibidir. Kitap okumak düşünme becerimizi geliştirir fen okuryazarlığı da düşünme becerisinin kullanılmasını ister.” “... *kokteyle* benzer, birçok yaşam becerisini içine alır” “...*tamirciye* benzer, problem çözme karar vermeyi gerektirir.” Gelişme alt temasında dokuz metafor belirtilmiştir. Bazıları şu şekildedir: “Fen okuryazarlığı, *çocuk* gibidir sürekli gelişmektedir.” “...*dil* gibidir, öğrenilebilir ve geliştirilebilir.” “...*dolar* gibidir, geliştikçe yükselir ve değerleniriz.” “... *meyve* gibidir. Onun da tohum filiz fidan ve meyve aşamaları vardır. İnsana her aşamasında bir şeyler öğretir” “... *fırın* gibidir; bizi hamlıktan kurtarır ve kendimizi yetiştirmemizi sağlar.” “...*kuş* gibidir, öğrendikçe bildikçe kuşlar gibi özgür olup daha yükseğe uçabiliriz.” “...*koronaya* benzer, sürekli gelişir yayılır.” Okuma alt temasında ise üç metafor kodlanmıştır. Bunlar “Fen okuryazarlığı *felsefe* gibidir; içine girdikçe düşünürsün ve her gördüğünü okumaya çalışırsın” “...*çaya* benzer, içtikçe yani okudukça rahatlırsın” “... yemek tarifine benzer; doğru adımlarla okuduğumuzu ve anladığımızı hayatımıza uygularız.”

Fen okuryazarlığına ilişkin özellik teması olarak adlandırılan metaforların dağılımı Çizelge 3’te verilmiştir.

Çizelge 3. Özellik Temasına İlişkin Alt Tema Ve Metafor Kodlarının Dağılımı

Alt tema	Metafor Kodu	Frekans
Birikim	Kitap, Kümülatiflik, Okyanus	3
Birleştirici	Ahtapotun kolları, Dil, Gökyüzü, Maymuncuk anahtarı, Tablo	5
Çoğulcu	Beyaz renk, Deniz, Okyanus, Telefon	4
Farklı bakış açısı	Ağaç, Arı, Arının bal peteği, Masal, Pencere, Proje, Sanat, Sosyal medya, Transformers, Yeni bir dil öğrenme	10
Zaman	Çiçek (2), Büyüme	3

Özellik temasında birikim, birleştirici, çoğulcu, farklı bakış açısı ve zaman alt temaları çıkmıştır. Birikim alt temasında üç farklı metafor vardır. Bunlar; “Fen okuryazarlığı *kitap* gibidir, çünkü kitap gibi bilgi birikimi barındırır.” “...*kümülatiflik* gibidir; yığılarak ilerler, bilgiler sunulur.” “... okyanusa benzer; birikir ve doğaldır.” Birleştirici alt temasındaki beş metafor şu şekildedir: “Fen okuryazarlığı *ahtapotun kollarına* benzer, çünkü kollar gibi her alana ulaşabilir.” “...*dil* gibidir; evrenseldir.” “...*gökyüzüne* benzer, tüm insanları ortak bir alanda birleştirir.” “...*maymuncuk anahtarı* gibidir; her kapıyı açar”. Çoğulcu alt temasında dört metafor belirlenmiştir. Bunlar; “Fen okuryazarlığı *beyaz renk* gibidir, içinde diğer renkleri

barındırır.” “...denize benzer, içinde çok fazla şey barındırır.” “...okyanus gibidir; içine daldıkça envai çeşit varlıklar görürsün.” “...telefona benzer; telefondaki uygulamalar gibi fen okuryazarlığında da bölümler vardır.” “...tabloya benzer renkler birleşerek resim ortaya çıkar.” Özellik temasında en fazla metafor kodu oluşturulan alt tema farklı bakış açılarıdır. Bunlardan bazıları şu şekildedir: “Fen okuryazarlığı ağaca benzer; her bir dalında farklı bir düşünme biçimi bir kazanım vardır” “...arı gibidir; arı sürekli polen toplamak için farklı çiçekleri gezer. Fen okuryazarlığı bireylerde birden çok bilgi toplamak için çalışır.” “...masala benzer; insana farklı bakış açıları sunar.” “...transformers gibidir; karşılaşıldan yola çıkarak farklı örnekler oluştururuz” “... yeni bir dil öğrenmek gibidir; farklı şeyleri anlayabilmemizi sağlar.” “...pencere gibidir, farklı dünyalara açılır.” Son alt tema olan zamanda iki farklı metafor vardır. Bunlar “Fen okuryazarlığı çiçek gibidir, ilgi ve zaman ister” “...çiçek gibidir zamanlar gelişir” “...büyüme gibidir, zaman ister.”

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Sınıf öğretmen adaylarının fen okuryazarlığına ilişkin algılarının metafor yoluyla belirlendiği bu çalışmada kurulan seksen metafor üç ana temada; bağlam, işlev ve özellik başlığında toplanmıştır. Bağlam temasında 24, işlev temasında 32 ve özellik temasında 25 metafor üretilmiştir. Alt temalarda incelendiğinde öğretmen adaylarının en çok işlev temasında metafor ürettiği görülmüştür. Bağlam temasında kurulan metafor cümlelerinden fen okuryazarlığı bilgi, bilim, hayat ve ihtiyaç alt temaları oluşturulmuştur. Öğretmen adayları fen okuryazarlığını sadece bilim ve bilmekle ilgili değil hayatın içinden her alanda karşımıza çıkan ve yaşamak için gereklilik olarak algılanmaktadır. Bağlam temasındaki metaforlar bilginin ve bilgiler arası ilişkinin ortaya konulması, hayatı anlamlandırma, yeni bilgi ve ürün ortaya koyma çabası, anlama gerekliliği olarak karşımıza çıkmaktadır. İşlev temasında ise anlama, gelişme, araştırma-sorgulama, beceri ve okuma alt temaları belirlenmiştir. Özellik boyutunda en çok farklı bakış açısı olmakla birlikte birleştirici, çoğulcu, birikim ve zaman alt temaları oluşturulmuştur. Bou Jaoude’ya (2002) göre fen okuryazarlığının boyutları “bilimsel bilgi, fenin araştırıcı doğası, bilgiye ulaştırıcı fen ve fen-teknoloji-toplum etkileşimi” olarak belirtilmiştir. McComas ve Olson’a (2000) göre bilimin doğası “bilim nedir, nasıl işler, bilim adamları nasıl çalışır, sosyal ve kültürel bağlamların bilime etkisi nedir?” gibi sorulara verilen cevaplardan oluşur. Bilimsel bilginin yapısı, bilimsel bilgiye ulaşma süreçleri ve bilim insanlarının rolünü inceleyen bilimin doğası fen okuryazarlığının temel bileşeni olarak görülmektedir. Öğretmen adaylarının fen okuryazarlığına ilişkin metaforları bilimin doğası çerçevesinde düşünüldüğünde yeterli görülmektedir.

Fen okuryazarlığının amacı bireylerin fenle ilgili kavramları ezberlemesi değil, feni yaşamın içinde anlamlandırması ve fenin yaşamdaki yerini anlayarak karar verme süreçlerinde bunu yansıtmasıdır. Fen okuryazarlığı, “anahtar kelime ve kavram bilgisi”, “fen ve teknolojik gelişmelerden haberdarlık”, “etkin kullanma” ve “bilimin doğasının anlaşılması ve keşfedilmesi” olmak üzere çok boyutlu şekilde kavramlaştırılmıştır (Bybee, 1997). Durant’a (1993) göre fen okuryazarlığı, “fenle ilgili bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerin bileşimi” anlamındadır. Buna göre, fen okuryazarlığı, bilim ve teknolojiye gelişmeleri anlama, izleme, özümseme ve bilinçli şekilde kullanmayı, insanın yaşam kalitesini ve doğal yaşamı koruyabilecek her türlü beceriyi içine alan “yetkinlik” durumu olarak ifade edilmektedir.

Öğretmen adaylarının fen okuryazarlığı anlayışlarının işlevsel boyutta yoğunlaştığı söylenebilir. Fen okuryazarlığı bilim ve teknoloji ilişkisinde düşünülmezken beceri, farklı bakış açıları kazandırma, çoğulcu yapısıyla bütün oluşturması, anlama ve gelişmeye katkı sağlaması, araştırma ve sorgulamayla desteklenmesi şeklinde algıladıkları görülmektedir. Özdemir (2010), fen ve teknoloji okuryazarlığı ölçeği uygulayarak yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının bilme ve kavrama düzeyinde eksik veya hatalı bilgilere sahip olduklarını, FTTÇ etkileşimini genel olarak kavradıkları fakat teknolojinin bilimle ilişkisini yeterince anlamadıklarını ifade etmektedir. Can ve Çelik (2020), fen bilgisi öğretmen adaylarıyla yaptıkları çalışmada evrensel fen okuryazarlığı boyutlarından insan gayreti olarak bilimin ortalaması yüksek, karakter ve değerlerin ortalaması düşük bulunmuştur. Bu çalışmada da öğretmen adaylarının metaforlarından fen okuryazarlığı daha çok bilgi, anlama ve farklı bakış açıları kazandırmada toplanmış duyuşsal boyutun ihmal edildiği görülmüştür.

Eğitim sürecinin duyuşsal boyutu da son derece önemlidir ve öğrenci davranışlarını anlamada bilişsel alanın yanında duyuşsal boyutların da dikkate alınması gerekmektedir (Jackson, 2018; Yore, 2012). Fen okuryazarlığı doğa ve insanla ilgili olumlu tutum ve değerlerin kazandırılmasını, bilimin doğasını anlamayı da içerir. Bir çok araştırmacı fen okuryazarlığının duyuşsal boyutuna vurgu yapmaktadır (DeBoer, 2000; Fives, Huebner, Birnbaum & Nicolich, 2014; Holbrook & Rannikmae, 2009; Suwono, Maulidia, L., Saefi, Kusairi & Yuenyong, 2022; Şahin & Ateş, 2018). Araştırma sonuçlarından öğretmen adaylarına lisans eğitimleri sürecinde fen okuryazarlığı adına verilen eğitimin bilgi ve bağlam oluşturmada yeterli olduğu fakat duyuşsal, fen-teknoloji-toplum-çevre ilişkisi kurmada yetersiz kaldığı söylenebilir. Öğretmen eğitiminde duyuşsal alana yönelik kazanımların ve FTTÇ bağlamının vurgulanması gerektiği ortadadır. Fen okuryazarı bireyler yetiştirebilmek için öncelikli olarak öğretmenlerinin eğitimi aşamasında tüm boyutlarıyla fen okuryazarlığı kazandırılmasına dikkat etmek ve eğitimcilerin farkındalıklarının geliştirilmesi gerekmektedir. Farklı düzeyden öğretmen adaylarının fen okuryazarlığına yönelik algılarının belirlenmesi ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılabilir. Ayrıca öğretmenlerin de fen okuryazarlığı ile ilgili algıları incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Afacan, Ö. (2012). İlköğretim öğrencilerinin “fen ve teknoloji dersi” ve “fen ve teknoloji öğretmeni” kavramlarına yönelik metafor durumlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 287-306.
- Afacan, Ö. (2011). Fen bilgisi öğretmen adaylarının “fen” ve “fen ve teknoloji öğretmeni” kavramlarına yönelik metafor durumları. *Education Sciences*, 6(1), 1242-1254.
- Akçay, S. (2016). Öğretmen adaylarının biyoteknoloji algısının metaforlar yoluyla analizi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 139-151.
- Aktamış, H., & Dönmez, G. (2016). Ortaokul öğrencilerinin fen bilimleri dersine, bilime, fen bilimleri öğretmenine ve bilim insanına yönelik metaforik algıları. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 35(1), 7-30.
- Arık, S. & Benli Özdemir, E. (2016). Fen ve teknoloji öğretmen adaylarının fen laboratuvarına yönelik metaforik algıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (2), 673-688

- Arık, S., & Yılmaz, M. (2017). Fen bilimleri öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları ve çevre kirliliğine yönelik metaforik algıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(3), 1147-1164.
- Arslan, M. M. & Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. *Millî Eğitim*, 35(171), 100-108.
- Bacanak, A. (2002). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen okuryazarlıkları ile fen-teknoloji-toplum dersinin uygulanışını değerlendirmeye yönelik bir çalışma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Bou Jaoude, S. (2002). Balance of scientific literacy themes in science curricula: The case of Lebanon. *International Journal of Science Education*, 24, 139-156.
- Bybee, R. (1997). *Achieving scientific literacy: From purposes to practices*. Portsmouth, NH: Heinemann
- Can, Ş., & Çelik, C. (2020). Fen bilgisi öğretmen adaylarının Türkiye istatistiki bölge birimlerine göre evrensel fen okuryazarlık düzeyi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 112-133.
- Creswell, J.W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri- Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (Çev.: M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi
- De Boer, G. E. (2000). Scientific literacy: Another look at its historical and contemporary meanings and its relationship to science education reform. *Journal of Research of in Science Teaching*, 37(6). 582-601
- Doğan, Y. (2017). Ortaokul öğrencilerinin çevre kavramına ilişkin sezgisel algıları: bir metafor analizi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 721-740.
- Durant, J. R. (1993). What is scientific literacy. *Science and culture in Europe*, 129-137.
- Edmonds, W.A. & Kennedy, T.D. (2017). *Phenomenological perspective. In an applied guide to research design: Quantitative, qualitative, and mixed method*. USA: Sage. <https://dx.doi.org/10.4135/9781071802779>.
- ESRE (2000). *An Agenda of Economic and Social Renewal for Europe*, 23-24 March 2000, Lizbon, http://europa.eu.int/reports/index_en.htm.
- Fives, H., Huebner, W., Birnbaum, A. S. & Nicolich, M. (2014). Developing a measure of scientific literacy for middle school students. *Science Education*, 98(4), 549-580.
- Forceville, C. (2002). The identification of target and source in pictorial metaphors. *Journal of Pragmatics*, 34, 1-14.
- Gökbülak, Y., Uzun, B. S., & Şenler, B. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının fen laboratuvarı kavramına ilişkin metaforik algıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 1290-1305.
- Harman, G., & Çökelez, A. (2017). Fen bilgisi öğretmen adaylarının sosyo-bilimsel bir konu olan organ bağışına yönelik metaforik algıları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 55-70.
- Holbrook, J., ve Rannikmae, M. (2009). The meaning of scientific literacy. *International Journal of Environmental ve Science Education*, 275-288.
- Işık Terzi, C. (2008). *İlköğretim 1. kademedeki fen ve teknoloji dersini yürüten sınıf öğretmenleri ile II. kademedeki fen ve teknoloji dersini yürüten fen bilgisi (fen ve teknoloji) öğretmenlerinin fen okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi ve sonuçlarının karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üniversitesi, Muğla
- Jackson, C. (2018). *Affective dimensions of learning*. K. Illeris (Ed.) içinde, *Contemporary theories of learning* (2nd ed.) (s. 139-152). Abingdon, Oxon: Routledge.
- Köseoğlu, F., Atasoy, B., Kavak, N., Akkuş, H., Budak, E., Tümay, H., Kadayıfçı, H., Taşdelen, U. (2003). *Yapılandırıcı öğrenme ortamı için: Bir fen ders kitabı nasıl olmalı*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

- Lakoff, G. & Johnson, M. (2005). *Metaforlar hayat, anlam ve dil*. (Çev: G. Y. Demir). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Laugksch, RC and Spargo, P. E. (1999). Scientific literacy of selected South African matriculants entering tertiary education: A baseline survey. *South African journal of science*, 95(10), 427-433.
- Liu, X. (2009). Beyond science literacy: Science and the public. *International Journal of Environmental & Science Education*, 4(3), 301-311.
- Mccomas, W. F., & Olson, J., K. (2000) *International Science Education Standards documents* (41-52) In W.F.Mccomas (Ed.) *The nature of science in science education rationales and strategies*. Kluwer Academic Publishers
- MEB (2018). *PISA 2018 Türkiye ön raporu*, http://pisa.meb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/01/PISA_2018_Turkiye_On_Raporu.pdf
- Miller S. (2003). Analysis of phenomenological data generated with children as research participants. *Nurse Research*, 10(4), 68-82. doi: 10.7748/nr2003.07.10.4.68.c5908. PMID: 12838820.
- Miller, J. D. (1983), Scientific literacy: A conceptual and empirical review. *Daedalus* 112(2), 29-48.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi (4 ve 5. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- National Research Council (1996). *National science education standarts*. Washington, D. C..National Academy Press
- Noyes, A. (2004). (Re) Producing mathematics teachers: A sociological perspective. *Teaching Education*, 15(3), 243–25
- OECD (2008). *Education at a Glance 2008: OECD Indicators*. Paris: OECD Publishing
- Özdemir, O. (2010). Fen ve teknoloji öğretmen adaylarının fen okuryazarlığının durumu. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 7 (2), 42-56.
- Öztürk, D., & Koca, A. H. (2021). Ortaokul öğrencilerinin laboratuvar ve uzaktan eğitim kavramlarına yönelik metaforik algıları. *Anadolu Öğretmen Dergisi*, 5(1), 179-199.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının ‘öğretmen’ kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2),131-155. S
- Soğukpınar, R., & Karışan, D. (2022). Ortaokul öğrencilerinin fen bilimleri dersine yönelik algılarının metafor ve öğrenci çizimleri yoluyla incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(33), 217-249.
- Suwono, H., Maulidia, L., Saefi, M., Kusairi, S., & Yuenyong, C. (2022). The development and validation of an instrument of prospective science teachers’ perceptions of scientific literacy. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 18(1), 1-16.
- Şahin, F., & Ateş, S. (2018). Ortaokul öğrencilerine yönelik bilimsel okuryazarlık ölçeği adaptasyon çalışması. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(3), 1173-1205.
- Toplu, H. (2015). *8. sınıf öğrencilerinin fen ve teknoloji dersine yönelik metaforik algıları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yalvaç, B., Tekkaya, C., Cakiroglu, J. & Kahyaoglu, E. (2007). Turkish pre-service science teachers’ views on science–technology–society issues. *International Journal of Science Education*. 29(3), 331–348.
- Yavuz, S., & Akça, E. (2020). Ortaokul öğrencilerinin fen bilimleri dersindeki kimya kavramlarına yönelik metaforik algılarının incelenmesi. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 85–115.

Yore, L. D. (2012). *Science literacy for all: More than a slogan, logo, or rally flag!* K. C. D. Tan, & M. Kim (Eds.) içinde, *Issues and challenges in science education research : moving forward* (s. 5-23). Dordrecht: Springer.

BONZAI BAĞIMLILIĞI ŞİDDETİNE GÖRE ALEKSİTİMİ, DÜRTÜSELLİK VE BÜYÜME KORKUSU'NUN İNCELENMESİ

Dr. Bingül Subaşı¹, Psk. Diğdem Özdiren²

¹Yakın Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, bingul.subasi@neu.edu.tr –Orcid ID
0000-0001-7319-5819

²Yakın Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, digdemozdiren@gmail.com –Orcid ID
0009-0007-4990-6777

Bonzainin bireyler üzerindeki etkileri tam olarak bilinmemektedir. Bonzai kullanıcıları ile yapılan çalışmalar henüz sınırlı sayıdadır. Bu çalışmada bonzai bağımlılarının bağımlılık şiddetine göre aleksitimi, dürtüsellik ve büyüme korkusu düzeylerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın örneklemi, KKTC’de yaşayan 18 yaş ve üzeri 48 kadın ve 106 erkek olmak üzere toplam 154 bonzai kullanıcıları olup, kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada, Kişisel Bilgi Formu, Bağımlılık Profil İndeksi, Toronto Aleksitimi Ölçeği, Barrat Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu ve Büyüme Korkusu Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen verilerin analizi Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı (SPSS) 26.0 yazılımı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada çıkan sonuca göre bağımlılık şiddetinin de cinsiyetin önemli rolü olduğu, erkek bonzai bağımlılarının kadın bonzai bağımlılarına göre bağımlılık şiddetlerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, aleksitimi, dürtüsellik ve büyüme korkusu düzeylerinde cinsiyetin etkili bir faktör olmadığıdır. Bonzai bağımlılarının, bağımlılık şiddetlerinin fazla olmasında, yaş, eğitim seviyesi, anne-babanın eğitim durumu, ebeveyn birliktelik ve intihar girişimi etken faktörler olarak bulunmuştur. Aynı şekilde aleksitimi ve dürtüsellik düzeylerinin artmasında da önemli role sahip oldukları tespit edilmiştir. Çalışmanın bir başka sonucu ise, çocuk sahibi olan ve boşanmış olan bonzai kullanıcılarının bağımlılık şiddeti, aleksitimi ve dürtüsellik seviyesi diğer bonzai kullanıcılarına göre daha fazla çıkmıştır. Bekar olan bonzai bağımlılarının ise daha fazla büyüme korkusu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Duygularını tanıma ve ifade etme zorluğu bağımlılık şiddetini etkileyen bir faktör olarak bulunmuştur. Aynı şekilde plan yapamamanın da bağımlılık şiddeti için etken olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: bonzai, aleksitimi, dürtüsellik, büyüme korkusu, sentetik kannabinoid

EBEVEYNLERİN MEDYA ARACILIKLARI İLE ÇOCUKLARIN DİJİTAL BAĞIMLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi HÜLYA ÇAKIR¹, Dr. Öğr. Üyesi ASUMAN BİLBAY²

¹ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, hulyackr58@gmail.com -

ORCID ID/ 0009-0004-1286-2297

² Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi A.B.D.

asubilbay@gmail.com - ORCID ID/ [0000-0002-3301-9846](https://orcid.org/0000-0002-3301-9846)

ÖZET

Araştırmanın temel amacı; ebeveynlerin medya aracılıkları ile çocukların dijital bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmada nicel araştırma türlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Örneklem yöntemi; seçkisiz olmayan örneklem yöntemlerinden uygun örneklemidir. 36-72 ay aralığında çocuğu olan 129 anne çalışma grubunda yer alınmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan “Demografik Bilgi Formu”, Budak ve Işıkoğlu (2022) tarafından geliştirilen “Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi ve Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ölçekleri” (DOBE) ve Şen, vd., (2019) tarafından geliştirilen “Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın yürütülmesi için gerekli etik kurul izni alınmıştır. Verilerin analizinde SPSS 27 paket programı kullanılmıştır. Araştırma grubu ile ilgili bilgilere tanımlayıcı istatistik teknikleri ile ulaşılmıştır. Araştırmada öncelikle Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi ölçeğinden alınan puanların demografik değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir.

Sonuç olarak ebeveynlerin yaşı, eğitim durumu, ebeveynin mesleği, dijital araç kullanma durumu, dijital araç kullanma süresi ve çocuğun cinsiyeti değişkenlerinin ölçeğin toplam puanı, çatışma, sürekli oynama, hayata yansıtma, hayattan kopma alt boyutları arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi ve Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ölçeği ile Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeğinden elde edilen verilerin ilişkisini incelemek için uygulanan çoklu doğrusal regresyon analizine göre; DOBE ölçeğinin toplam puanı ve alt boyutlarından alınan puanların; Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeğinin alt boyutları ile ilişkisi ortaya konulmuştur. Araştırma sonuçlarından yola çıkılarak, eğitimcilere, ebeveynlere yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dijital Araç, Dijital Bağımlılık, Medya Aracılığı

SAĞLIK VE KILO TUTUM ÖLÇEĞİNİN GEÇERLİK GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

PHN, PhD Student Esra KOC ¹ Research Assistant, FEYZA BARDAK ², Prof. Dr., FILİZ HISAR ², Doç. Dr. Yusuf BAYAR⁴

¹ Selçuk Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Konya/Türkiye, odamanesra@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0950-637X>

² Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Isparta / Türkiye
fyzabrdk@icloud.com <https://orcid.org/0000-0002-4589-7857>

³Necmettin Erbakan Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği, Konya/ Türkiye
filiz.hisar@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0640-0091>

⁴ Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Konya/ Türkiye,
ybayary@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-9778-4133>

ÖZET

Bireyin sağlığa yönelik algısında farklı boyutlar olduğu gibi bireysel beden ağırlığının değerlendirilmesinde algılanan kiloya yönelik farklılıkta olabilmektedir. Bu araştırma bireylerin sağlık ve kilo tutumları değerlendirilebilmesi için Drake ve Ogletree (2018) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliğinin değerlendirilmesi amacıyla yürütülmüştür. Bu araştırma prospektif metodolojik tasarımda yürütülmüştür. Araştırmanın yürütülmesinde bir il merkezinde bulunan 40 mahalleden 18-65 yaş aralığında ve toplam 502 katılımcı ile araştırma tamamlanmıştır. Araştırmada Uluslararası Ölçek Uyarlama ilkeleri ve aşamaları göz önüne alınarak yürütülmesi sağlanmıştır. Araştırmanın aşamaları sırasıyla çeviri, semantik açıklamalar, uzman paneli, geri çeviri, pilot uygulama ve bilişsel inceleme, son sürümün elde edilmesi ve dokümantasyonun sağlanması ile psikometrik değerlendirme yapılmıştır. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik analizlerde, öncelikle yapısal geçerliliği bakılmıştır. Ölçeğin yapısal geçerliliği için sırasıyla; Kaiser-Meyer-Olkin (KMO), Bartlett Testi kullanılmıştır. Ölçeğin; faktör yapısını değerlendirmek amacıyla yamaç-plato grafiği ve güvenilirliğini değerlendirmek içinde madde- toplam korelasyon ve cronbach (α) güvenilirlik katsayılarıyla değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulguları incelendiğinde, toplam varyansın % 40.26'sını açıklayan ve bütün maddelerin 0.33 ile 0.79 arasında değiştiği üç faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Araştırmacı ekip tarafından faktör yapıları; “Algılanan Kilo ve Sağlık Yönetimi”, “Algılanan Kilo ve Sağlık İlişkisi”, “Algılanan Kilo ve Fiziksel Kabul”, olarak kuramsal bilgiler temel alınarak kavramsallaştırılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları “Algılanan Kilo ve Sağlık Yönetimi” alt boyutu için 0.775, “Algılanan Kilo ve Sağlık” İlişkisi alt boyutu için 0.787, “Algılanan Kilo ve Fiziksel Kabul” alt boyutu için 0.749, ölçeğin toplam Cronbach Alfa değeri ise 0.785 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak Sağlık ve Kilo Tutum Ölçeğinin Türk kültüründe geçerli ve güvenilir ölçüm aracı olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sağlık ve Kilo Tutumu, Yetişkin, Ölçek güvenilirlik ve geçerlilik

VALIDITY AND RELIABILITY STUDY OF THE HEALTH AND WEIGHT ATTITUDE SCALE

ABSTRACT

As there are various dimensions to an individual's perception of health, it is possible that there may be differences in perceived weight when evaluating individual body weight. The objective of this research was to evaluate the Turkish validity and reliability of the scale developed by Drake and Ogletree (2018) for the assessment of individuals' health and weight attitudes. This research was conducted in a prospective methodological design. A total of 502 participants were included in the study, between the ages of 18 and 65 from 40 neighborhoods in a city center. The research was conducted in accordance with the principles and stages of the International Scale Adaptation (ISA) framework. The stages of the research were as follows: translation, semantic explanations, expert panel, back translation, pilot application and cognitive review, obtaining the final version and providing documentation, and psychometric evaluation. In the analysis of the scale's validity and reliability, the focus was initially on its structural validity. In order to assess the structural validity of the scale, the Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) test and the Bartlett test were employed. The scale was evaluated using a slope-plateau plot to assess its factor structure and item-total correlation, as well as Cronbach (α) reliability coefficients to ascertain its reliability. Upon examination of the findings of the research, a three-factor structure was identified, which explained 40.26% of the total variance. Furthermore, all items exhibited a variance between 0.33 and 0.79. Factor structures by the

researcher team; It has been conceptualized based on theoretical knowledge as "Perceived Weight and Health Management", "Perceived Weight and Health Relationship", "Perceived Weight and Physical Acceptance". The Cronbach alpha internal consistency coefficients for the scale are 0.775 for the "Perceived Weight and Health Management" sub-dimension, 0.787 for the "Perceived Weight and Health" Relationship sub-dimension, and 0.749 for the "The "Perceived Weight and Physical Acceptance" sub-dimension, and the total Cronbach Alpha value of the scale, has been found to be 0.785. Consequently, it was determined that the Health and Weight Attitude Scale is a valid and reliable measurement tool in Turkish culture.

Key Words: Health and Weight Management, Adult, Scale reliability and validity

SPORDA ÖZYETERLİLİK VE KAYGI: GENÇ FUTBOLCULAR ÜZERİNE BİR İNCELEME

¹Dr Özge AYDIN

¹ Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, E-mail: denizguzelyurur@hotmail.com

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-1817-3343>

ÖZET

Bu çalışmanın amacı genç futbolcuların özyeterlik ve kaygı düzeylerini incelemektir. Araştırmanın evrenine 2023-2024 futbol sezonunda Akdeniz bölgesinde futbol branşında aktif olarak faaliyet gösteren 47 kadın ve 123 erkek olmak üzere toplam 170 sporcu oluşturmaktadır. Araştırma verileri "Kişisel Bilgi Formu", "Sporda Kaygı Ölçeği" ve "Özyeterlilik ölçeği" ile toplanmıştır. Veriler SPSS 24.0 paket programında analiz edilerek normallik testi yapılmıştır. Verilerin normal dağılım göstermesinden dolayı farklılıkları belirlemek için bağımsız örneklem T-Testi, Anova ve Tukey testi uygulanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkinin düzeyini belirlemek için pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda sporcuların orta düzeyde sporda kaygı algılamaları içerisinde olduğu ve yüksek düzeyde özyeterlik algılaması içerisinde oldukları sonucuna ulaşıldı. Aynı zamanda sporcularda özyeterlilik algılamaları ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşıldı. Somatik kaygı, Endişe ve Konsantrasyon kaygı alt boyutları arasında yüksek düzeyde pozitif bir ilişki bulundu.

Sporcuların kaygı düzeyleri ve özyeterlik algılamalarının cinsiyet, spora başlama yaşına göre anlamlı farklılık bulunmadı ($p>.05$). Eğitim durumu ve yaş ve değişkenlerine göre sporda kaygı ve alt boyutlarına yönelik anlamlı farklılık belirlendi ($p<.05$). Bulgular, sporcuların özyeterlilik algılamalarının belirlenmesinin kaygı durumlarının önemli bir rol oynamadığını gösterdi. Eğitim düzeyi ve yaşa göre genç sporcuların kaygı durumlarını azaltmak ve özyeterliliklerini artırmak için çeşitli eğitimler ve destekler sağlanarak sporcuların performansları artırılabilir.

Anahtar Kelimeler: Genç sporcu, Sporda Kaygı, Özyeterlik, Futbol

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the self-efficacy and anxiety levels of young football players. The population of the research consists of a total of 170 athletes, 47 women and 123 men, who are actively involved in football in the Mediterranean region in the 2023-2024 football season. Research data were collected with "Personal Information Form", "Sports Anxiety Scale" and "Self-Efficacy Scale". The data were analyzed in the SPSS 24.0 package program and normality test was performed. Since the data showed normal distribution, independent sample T-Test, Anova and Tukey test were applied to determine the differences. Pearson correlation analysis was performed to determine the level of relationship between variables. As a result of the research, it was concluded that the athletes had a moderate level of anxiety perception in sports and a high level of self-efficacy perception. At the same time, it was concluded that there was no significant relationship between self-efficacy perceptions and anxiety levels in athletes. A highly positive relationship was found between the Somatic Anxiety, Anxiety and Concentration anxiety subscales.

There was no significant difference in the athletes' anxiety levels and self-efficacy perceptions according to gender and age of starting sports ($p > .05$). A significant difference was determined for anxiety in sports and its sub-dimensions according to education level and age and its variables ($p < .05$). The findings showed that anxiety states did not play a significant role in determining athletes' self-efficacy perceptions. The performances of young athletes can be increased by providing various training and support to reduce their anxiety and increase their self-efficacy, depending on their education level and age.

Key Words: Young athlete, Anxiety in Sports, Self-Efficacy, Football

GİRİŞ

Hızla gelişen spor psikolojisi alanında yapılan çalışmalardan elde edilen verilerden yola çıkarak; sporcunun performansını etkileyen en önemli unsurlardan birinin sporcunun psikolojisi olduğunu söylemek mümkündür. Buna bağlı olarak sporcuların sosyal yaşamında, antrenmanlarda ve müsabaka esnasında sergilediği davranışların altında yatan nedenlerin tanımlanabilmesi konusunda yapılan çalışmalar artmaktadır. Sporcuların kendilerini fiziksel olarak hazır hissetmelerine rağmen müsabaka veya antrenman esnasındaki performanslarının düşük olması, spor psikolojisinin önemli olduğunu göstermektedir. Fiziksel olarak hazır olan sporcunun kendisinden beklenen performansı gösterememesi, sporcunun psikolojik durumu ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmalar neticesinde literatüre kazandırılmış kavramlardan bir tanesi olan özyeterlilik kavramıdır. Bandura (1977), öz-yeterlik kavramını “kişinin belirlediği amaçları gerçekleştirmesinde gerekli olan eylemleri planlama ve yürütme becerisine olan kişisel inancı”, başka bir deyişle, kişinin bireysel yeterliklerine ve içindeki potansiyeline olan inancı olarak tanımlamıştır (Bandura, 1977). Öz-yeterlik, kişinin sadece var olan yetenekleri değil, bu yeteneklerle farklı koşullarda neler yapabileceğine olan inancıdır. Bir birey, belirli bir görevle karşılaştığı zaman ilk olarak bu görevin gerekliliklerini zihninde canlandırır ve kendisinin sahip olduğu bireysel becerilerle bu görevi gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceğine karar verir. Bu noktadan hareketle, bireyin sahip olduğu öz-yeterlik inancı o görevi gerçekleştirme konusunda gönüllü olup olmayacağı konusunda belirleyici bir unsurdur (Bandura, 1977). Ayrıca öz yeterlik, bireyin ihtiyacı olan durumlarda, gerekli performans seviyesine ulaşabileceğine olan inanç düzeyidir (Hardy, 2006).

Öz yeterlilik, sporcuların performanslarının ve başarı seviyesinin güçlü bir belirleyicisidir. Ayrıca sporcular için önemli bir süreç olan müsabakalarda ve rakiplerinin karşısında öneme sahiptir. Kazanılan öz yeterlilik becerileri, davranışların istenilen şekilde değişmesini sağlar (Türedi, 2015). Yüksek öz yeterliliğe sahip olan sporcular hem kendi güçlü yönlerini bilirler, hem kendilerine güvenirlere hem de kendilerini sürekli geliştirmeyi isterler. Bu zorlu süreçleri başarıyla tamamladıklarında ise doyuma ulaşırlar ve daha fazla çaba harcayarak en iyi performanslarını sergilemeye çalışırlar. Başarı bu sporcular için kaçınılmazdır. Düşük öz yeterlilik sahibi sporcular ise zorluklarla karşılaştıklarında pes edip, çaba göstermekten kaçınırlar. Çevresel etmenler onların bir savaşıdır. Olumsuz her durumda kaygılanır ve hataya düşerler. (Özkan, 2019). Bu yüzden sporcular için özyeterlik kavramı oldukça önem taşımaktadır. Öz yeterliğin, sporcuların olumsuz duyguları kontrol etmesine imkan sağladığı ve sporda başarılı olmak için gerekli olan önemli psikolojik yapılardan biri olduğu düşünülmektedir (Cherry, 2005;Feltz & Lirg, 2001).

Spor, bilindiği gibi fiziksel koşullarından dolayı rekabet etme ve kazanma duygusunu içermektedir. Bununla birlikte sporcuda var olan rekabet hali ve kazanma isteği sporcuyu bir hedefe ve bu hedefi gerçekleştirmeye iter. Bu hedefler sporcunun istediği şekilde gerçekleşmezse sporcunun başaramama korkusuna kapılabilir ve bu başaramama düşüncesi, sporcuyu endişeli olmaya sürükler ve sporcuda kaygı meydana gelir (Hocaoğlu, 2017). Martens (1977) çevresel etmenlerin kaygı üzerindeki öneminden bahsetmiş ve kaygının, kişinin çevresindeki insanların beklentileri ve bunların yerine getirilememe endişesinden

kaynaklandığını belirtmiştir. Bu durum bireyde dengesizlik oluşturmakta bu oluşan dengesizliğe de kaygı denmektedir. Spielberg (1966) e göre kaygı sürekli ve durumluk olarak iki kategoriye ayrılmıştır. Durumluk kaygı kişinin o anda yaşadığı duruma göre duygu halinin değişerek endişe hissetmesidir. Durumluk kaygıda bireyi çevresel faktörler etkilemektedir. Birey kontrolün kendisinde olmadığını fark edince endişeye duyar. Genellikle sporcuların yarışmalarda yaşadığı bir duygu olan durumluk kaygının her bireyi olumsuz olarak etkilemesi beklenmez. Sürekli kaygı ise sporcunun kişilik özelliği de sayılabilen her durumda kaygı ve endişe hissetmesi olarak tanımlanmaktadır (Weinberg ve Gould, 2015). Spor tek başına fiziksel üstünlüğün belirleyicisi değildir. Bu yüzden sporcunun psikolojik durumu başarılı olup olmamasında etkili olabilmektedir. Olimpiyat geçmişi olan sporcuların birçoğunun fiziksel antrenmanlarına ek olarak psikolojik hazırlık antrenmanları yaptıkları dabbilinmektedir (Ungerleider, 2005). Çoğu sporcu yarışma için gereken fiziksel uygunluğa ve hazırlığa sahip olmasına rağmen yarışma sırasında bunu performansına yansıtamamakta ve dolayısıyla bir hayal kırıklığı yaşayabilmektedir. Yaşadığı hayal kırıklığı da sonraki müsabakalar için sporcuda endişe oluşturabilmekte ve bu da kaygıya dönüşmektedir (Tavacıoğlu, 1999; Akarçeşme, 2004). Sporcuların hem fiziksel ve psikolojik olarak iyi hissetmeleri hem de performanslarını geliştirebilmeleri için spor araştırmacıları yeni metot arayışındadırlar. Bu arayışlar sporcular üzerinde baskı oluşturarak yarışma esnasındaki performansının da önemini arttırmıştır. Doğan ve ark. (2004)'e göre sporcunun müsabaka esnasında yaşadığı kaygıyı bazı çevresel faktörler olan müsabaka sonunda alınacak ödüller, sporcuya verilebilecek cezalar, rakibin ne kadar güçlü olduğu ve müsabaka sonucunu sporcunun nasıl değerlendirdiği belirlemektedir.

Bu noktalardan hareketle bu çalışmanın, sporcu performansına olumlu etkilerinin olduğu düşünülen öz yeterlik ve kaygı kavramlarının incelenmesiyle ileride yapılacak olan bilimsel çalışmalara da yol göstereceği düşünülmektedir.

MATERYAL VE METOD

Araştırma Modeli ve Araştırma Grubu

Çalışmamızda ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın araştırma grubunu; aktif olarak amatör liglerde futbol oynayan ve çalışmamıza gönüllü olarak katılan 47 kadın, 123 erkek olmak üzere toplam 170 sporcu oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, Öz Yeterlik ve Sporda Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek için araştırmacı tarafından oluşturulan yedi soruluk (cinsiyet, yaş, spor branşı, spor yaşı, sporculuk seviyesi, eğitim durumu ve haftalık antrenman tekrar sayısı) Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır

Öz Yeterlilik Ölçeği

Araştırmada Betancourt ve Hooker (1994) tarafından geliştirilen ve Öcel (2002) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Özyeterlik ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, bireylerin kendi

kapasitelerine olan inançlarını belirlemeye yönelik 10 maddeden oluşmaktadır. Özyeterlik ölçeği 5’li likert tipiyle derecelendirmektedir.

Sporda Kaygı Ölçeği 2 (SAS-2):

Smith, ve ark., (2006) tarafından geliştirilen Karadağ ve Aşçı (2015) tarafından Türkçeye uyarlanan 4’lü Likert tipi bir ölçektir. 3 alt boyutu içeren her biri 5 maddeden oluşan toplamda 15 maddeden oluşur. Alt boyutlar somatik kaygı, endişe ve konsantrasyon bozukluğudur. Boyutların cronbach alfa katsayısının içsel tutarlılığını somatik kaygı için 0.65, endişe için 0.78 ve konsantrasyon için 0.67 olarak bulunmuştur (Karadağ ve Aşçı, 2015).

Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS 21.0 paket programında analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilere ait demografik bilgiler yüzdelik ve frekans yardımı ile hesaplanmıştır. Sporcuların Özyeterlik ve Kaygı tutumlarını belirleyebilmek için ölçeğin ve alt boyutlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için skewness ve kurtosis değerlerine değerlerinin -1,5 ve +1,5 arasında olduğu görüldüğü için parametrik testler uygulanmıştır. Bu yüzden ikili karşılaştırmalar için parametrik testlerden bağımsız örneklem t- testi ve ikiden fazla grupların karşılaştırılması için ise Anova analizinden yararlanılmıştır. Analiz sonuçlarında farklılığın hangi gruplar arasında kaynaklandığını belirleyebilmek için Scheffe testi yapılmıştır.

BULGULAR

Dağılımın Normallik Testi

Çizelge 1 Araştırma Verilerinin Dağılımın Normallik Testi

Boyutlar	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Std.	Statistic	Std.
Somatik Kaygı	,460	,186	-1,287	,370
Endişe	,426	,186	-1,297	,370
Konsantrasyon Bozukluğu	,553	,186	-1,061	,370
Kaygı Toplam	,458	,186	-1,337	,370
Özyeterlilik	,406	,186	1,069	,370

Çizelge 1’de elde edilen verilerin normal dağılım durumuna bakıldığında çarpıklık katsayısının (skewness; Kurtosis) “-1,5 ile +1,5” değerleri arasında olması değişkenlerden elde edilen puanların normal bir dağılıma sahip olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk vd., 2017).

Çizelge 2.Sporcuları Sporda Kaygı ve Özyeterlik Ortalamaları

Boyutlar	N	Min.	Max.	$\bar{X}$	ss
Somatik Kaygı	170	1,00	4,40	2,31	1,09
Endişe	170	1,00	4,60	2,52	1,17
Konsantrasyon Bozukluğu	170	1,00	4,60	2,43	1,03
Kaygı Toplam	170	1,00	4,40	2,42	1,08
Özyeterlilik	170	1,00	4,60	3,03	,49

Çizelge 2 ye göre sporcuların **Somatik kaygı** ($X=2,31$) **Endişe** ($X=2,52$), **Konsantrasyon bozukluğu** ve **Kaygı toplam** puan ortalamalarının ($X=2,43$), ‘orta düzeyde olduğu görülmektedir. Sporcuların **Özyeterlilik** algılamaları ortalamalarında ($X=3,03$) orta düzeyde olduğu bulunmuştur.

Çizelge 3. Sporcuların Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler	Değişken	f	%
Cinsiyet	Kadın	47	27,6
	Erkek	123	72,4
Yaş	15-19	58	34,1
	20-24	44	25,9
	25 ve üstü	68	40,0
Eğitim Durumu	Lise	73	42,9
	Lisans	97	57,1
Futbola Başlama Yaşı	4-7	52	30,6
	8-11	70	41,2
	12+	48	28,2
Haftalık Antrenman Sayısı	1-2 antrenman	43	25,3
	3-4 antrenman	60	35,3
	5 ve üstü	67	39,4

Çizelge 3’ e göre araştırmaya katılanların %72,4 ünün erkek, %40.0ının 25 yaş ve üstü olduğu, %57,1 inin lisans eğitimine sahip olduğu, %41,2 sinin futbola başlama yaşının 8-11 arasında olduğu, %39,4 ünün haftalık antrenman sayısının 5 ve üstü olduğunu ifade etmektedir.

Çizelge 4. Sporcuların Sporda Kaygı Alt Boyutları ile Özyeterlilik Algılamalarının cinsiyete göre T-Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	t	p
Somatik Kaygı	Kadın	47	2,38	1,08	,493	0,62
	Erkek	123	2,29	1,10		
Endişe	Kadın	47	2,55	1,10	,194	0,84
	Erkek	123	2,51	1,20		
Konsantrasyon Bozukluğu	Kadın	47	2,47	1,00	,274	0,78
	Erkek	123	2,42	1,04		
Kaygı Toplam	Kadın	47	2,46	1,04	,326	0,74
	Erkek	123	2,41	1,10		
Özyeterlilik	Kadın	47	2,98	,52	-,672	0,50
	Erkek	47	3,04	,48		

Çizelge 4 incelendiğinde, sporcuların sporda kaygı alt boyutları olan Somatik Kaygı ($t(,493)=0,62$, $p>.05$), Endişe boyutu ($t(,194)=0,84$, $p>.05$), Konsantrasyon bozukluğu ($t(,274)=0,78$, $p>.05$), Kaygı toplam ($t(,326)=0,74$, $p>.05$) puanlarında cinsiyete göre herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Özyeterlilik boyutunda ($t(-,672)=0,50$, $p>.05$) erkek ve kadın katılımcılar arasında anlamlı farklılığa rastlanmamıştır.

Çizelge 5 Sporcuların Sporda Kaygı Alt Boyutları ile Özyeterlilik Algılamalarının Eğitim Durumuna göre T-Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Eğitim	N	$\bar{X}$	ss	t	p
Somatik Kaygı	Lise	73	3,08	1,07	9,386	0,00*
	Lisans	97	1,73	,67		
Endişe	Lise	73	3,37	1,15	9,816	0,02*
	Lisans	97	1,88	,69		
Konsantrasyon Bozukluğu	Lise	73	3,19	1,00	9,955	0,01*
	Lisans	97	1,87	,61		
Kaygı Toplam	Lise	73	3,21	1,04	10,014	0,00*
	Lisans	97	1,83	,63		
Özyeterlilik	Lise	73	3,04	,55	,335	0,73
	Lisans	97	3,01	,45		

Çizelge 5 incelendiğinde sporcuların eğitim durumuna göre sporda kaygı alt boyutları olan Somatik kaygı boyutu ($t(9,386) = ,00, p < .05$), Endişe boyutu ($t(9,816) = ,02, p < .05$), Konsantrasyon bozukluğu ($t(9,955) = ,01, p < .05$), Kaygı toplam ($t(10,014) = ,00, p < .05$) boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Özyeterlilik puanında ($t(,335) = ,73, p > .05$) eğitim durumuna göre istatistiksel olarak herhangi bir farka rastlanmamıştır.

Çizelge 6. Sporcuların Sporda Kaygı Alt Boyutları ile Özyeterlilik Algılamalarının yaşa göre ANOVA analiz sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş	N	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark
Somatik Kaygı	15-19 yaş	58	3,5759	,08450	186,926	0,01	a>b,c
	20-24 yaş	44	1,7500	,11265			
	25 ve üstü	68	1,6088	,05737			
Endişe	15-19 yaş	58	3,9034	,08608	208,628	0,03	a>b,c
	20-24 yaş	44	1,9000	,11875			
	25 ve üstü	68	1,7559	,05909			
Konsantrasyon Bozukluğu	15-19 yaş	58	3,6241	,08964	186,604	0,02	a>b,c
	20-24 yaş	44	1,9545	,09880			
	25 ve üstü	68	1,7382	,04909			
Kaygı Toplam	15-19 yaş	58	3,7011	,07951	221,243	0,00	a>b,c
	20-24 yaş	44	1,8682	,10692			
	25 ve üstü	68	1,7010	,05072			
Özyeterlilik	15-19 yaş	58	2,9966	,07120	,208	0,81	-
	20-24 yaş	44	3,0386	,07191			
	25 ve üstü	68	3,0529	,05785			

Çizelge 6 incelendiğinde katılımcıların yaşlarına göre sporda kaygı alt boyutları ve özyeterlilik arasında bir fark olup olmadığının saptanması için $\alpha = 0.05$ anlamlılık düzeyinde Tek Yönlü Varyans- ANOVA testi uygulanmıştır. Sonuçlara göre, sporda kaygı ve alt boyutları olan **Somatik kaygı** ($F = 186,926 = .01, p < .05$); **Endişe** ($F = 208,628 = .03, p < .05$); **Konsantrasyon bozukluğu** ($F = 186,604 = .02, p < .05$); **Kaygı toplam** ($F = 221,243 = .00, p < .05$) alt boyutlarında katılımcıların yaşlarına göre sporda kaygı bakımından anlamlı farklılık bulunmuştur. Özyeterlilik boyutunda ($F = ,208 = .81, p > .05$) istatistiksel olarak farklılık bulunmamıştır.

Çizelge 7. Sporcuların Sporda Kaygı Alt Boyutları ile Özyeterlilik Algılamalarının spora başlama yaşlarına göre ANOVA analiz sonuçları

Alt Boyutlar	Spora başlama yaşı	N	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark
Somatik Kaygı	4-7 yaş	52	2,2731	,15603	,438	0,64	-
	8-11 yaş	70	2,4086	,12172			
	12+ yaş	48	2,2292	,17052			
Endişe	4-7 yaş	52	2,4923	,15432	,912	0,40	-
	8-11 yaş	70	2,6600	,13731			
	12+ yaş	48	2,3667	,18588			
Konsantrasyon Bozukluğu	4-7 yaş	52	2,3538	,13177	,352	0,70	-
	8-11 yaş	70	2,5114	,11458			
	12+ yaş	48	2,4208	,17738			
Kaygı Toplam	4-7 yaş	52	2,3731	,14421	,517	0,59	-
	8-11 yaş	70	2,5267	,12183			
	12+ yaş	48	2,3389	,17607			
Özyeterlilik	4-7 yaş	52	3,0731	,08540	,326	0,72	-
	8-11 yaş	70	3,0229	,05430			
	12+ yaş	48	2,9938	,06010			

Katılımcıların spora başlama yaşlarına göre sporda kaygı alt boyutları ve özyeterlilik arasında fark olup olmadığının saptanması için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Tek Yönlü Varyans- ANOVA testi uygulanmıştır. Sonuca göre, sporda kaygı alt boyutları olan **Somatik kaygı** ($F=,438 = .64 p>.05$); **Endişe** ($F=,912 = .40 p>.05$); **Konsantrasyon bozukluğu** ($F=,352 = .70 p>.05$); **Kaygı toplam** ($F=,517 = .59 p>.05$) boyutlarında katılımcıların spora başlama yaşına göre sporda kaygı ve özyeterlilik bakımından istatistiksel olarak bir farka rastlanmamıştır.

Çizelge 8. Sporcuların Sporda Kaygı Alt Boyutları ile Özyeterlilik Algılamalarının haftalık antrenman sayılarına göre ANOVA analiz sonuçları

Alt Boyutlar	Antrenman sayısı	N	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark
Somatik Kaygı	1-2	43	2,44	1,10	1,413	0,24	-
	3-4	60	2,1	1,02			
	5 ve üstü	67	2,40	1,13			
Endişe	1-2	43	2,7	1,20	1,420	0,24	-
	3-4	60	2,3	1,15			
	5 ve üstü	67	2,5	1,17			
Konsantrasyon Bozukluğu	1-2	43	2,59	1,04	,933	0,39	-
	3-4	60	2,31	,99			
	5 ve üstü	67	2,4	1,06			
Kaygı Toplam	1-2	43	2,59	1,10	1,247	0,29	-
	3-4	60	2,2	1,03			
	5 ve üstü	67	2,46	1,10			
Özyeterlilik	1-2	43	2,85	,50	5,648	0,00	a<b
	3-4	60	3,17	,52			
	5 ve üstü	67	3,00	,43			

Katılımcıların spora başlama yaşlarına göre sporda kaygı alt boyutları ve özyeterlilik arasında herhangi bir fark olup olmadığının belirlenmesi için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Tek Yönlü Varyans- ANOVA testi uygulanmıştır. Test sonucunda katılımcıların sporda kaygı alt boyutları olan Somatik kaygı ($F=1,413 = .24 p>.05$); Endişe ($F= 1,420 = .24 p>.05$); Konsantrasyon bozukluğu ($F=,933 = .39 p>.05$); Kaygı toplam ($F=1,247 = .29 p>.05$) boyutlarında istatistiksel olarak herhangi bir farka rastlanmamıştır. Özyeterlilik ($F=5,648 = .00 p>.05$) boyutunda katılımcıların haftalık antrenman sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanmıştır.

Çizelge 9. Spor Kaygı Alt Boyutları ile Özyeterlilik Düzeyleri Arasındaki İlişki

		Somatik Kaygı	Endişe	Konsantrasyon Bozukluğu	Kaygı	Özyeterlilik
Somatik Kaygı	r	1				
	p					
Endişe	r	,951**	1			
	p	,000				
Konsantrasyon Bozukluğu	r	,939**	,942**	1		
	p	,000	,000			
Kaygı	r	,982**	,984**	,977**	1	
	p	,000	,000	,000		
Özyeterlilik	r	,020	-,029	-,033	-,020	1
	p	,977	,709	,665	,792	

Sporcuların spor kaygı alt boyutları ve Özyeterlilik düzeyleri arasında ilişkisinin saptanması için korelasyon analizi yapılmıştır. Katılımcıların "Somatik Kaygı" alt boyut puanları ile "Endişe" alt boyutu ($r=,951$; $p<0,00$), "Konsantrasyon Dağımlılığı" boyutu ($r=,939$; $p<0,00$) ve Kaygı toplam puan ($r=,982$; $p<0,00$), arasında pozitif yönlü güçlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Endişe alt boyutu ile Konsantrasyon Bozukluğu ($r=,942$; $p<0,00$) ve Kaygı toplam puan ($r=,984$; $p<0,00$) arasında pozitif yönlü güçlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Konsantrasyon bozukluğu alt boyutu ile Kaygı toplam puan arasında da ($r=,977$; $p<0,00$) pozitif yönlü güçlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kaygı alt boyutları olan Somatik Kaygı ($r=,020$; $p<0,00$); Endişe ($r=-,029$; $p<0,00$); Konsantrasyon Dağımlılığı ($r=-,033$; $p<0,00$) ve Kaygı toplam puan ($r=-,020$; $p<0,00$) ile Özyeterlilik arasında herhangi anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma kapsamında genç futbolcuların sporda kaygı ve özyeterlilik değerlerinin bazı demografik faktörlerle (cinsiyet yaş, eğitim durumu, futbola başlama yaşı, haftalık antrenman sayıları) ilişkisi incelenmiştir. Araştırma bulguları gözden geçirildiğinde; katılımcıların sporda kaygı değerlerinin cinsiyete göre anlamlı bir fark yaratmadığı görülmüştür. Ortalamalar incelendiğinde kadınların somatik kaygı, endişe ve konsantrasyon bozukluğu alt boyut ortalamalarının erkek katılımcıların ortalamalarına göre daha yüksek bulunmuştur. Bunun sebebi olarak kadınların hem günlük yaşamlarındaki ailevi sorumlulukları hem de

toplumumuzdaki sorumlulukları gibi pek çok farklı işe yetişmek durumunda kalıyor olmaları gösterilebilir. Ziyagil ve ark. (2006), hentbolcuların kaygı düzeylerini inceledikleri çalışmalarında sporcu katılımcıların sporda kaygı düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık yarattığını bulmuştur. Bu çalışma bulguları bizim araştırma bulgularımızla zıtlık oluşturmaktadır. Ayrıca sporcu katılımcıların Özyeterlik puanlarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Yıldız (2017) sporcuların öz yeterlik düzeylerini incelediği çalışmasında cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılığa rastlamamıştır. Bozkurt (2014), okul sporlarına katılan öğrencileri ele aldığı çalışmasında; öğrencilerin öz yeterlik algılarında cinsiyet değişkeni açısından bulgularımızla paralellik gösteren bir sonuç elde etmiştir. Cengiz (2012)'in taekwondo sporcularıyla yapmış olduğu çalışmada ise sporcuların öz yeterlik düzeyleri ile cinsiyetleri arasında herhangi bir farklılık tespit edememiştir.

Sporda kaygı alt boyutları değerlerinin eğitim durumu göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık yarattığı görülmüştür. Lise eğitimine sahip sporcuların sporda kaygı alt boyutları ortalamalarının lisans eğitimine sahip olan sporcuların ortalamalarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun sebebi olarak lise eğitimine sahip sporcuların yaşlarının daha genç olması ve buna bağlı olarak kaygı, endişe ve yapılan işe konsantrasyon sağlayabilme gibi duygularının lisans eğitimine sahip sporculara göre daha fazla hissetmesi gösterilebilir. Özyeterlilik değerlerinin eğitim durumuna göre herhangi bir fark yaratmadığı görülmüştür. Yıldız (2017) araştırmasında katılımcı sporcuların öz yeterlik algılarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farka rastlamadığını bildirmiştir. Bu çalışma sonucu bizim bulgularımızla paralellik göstermektedir.

Somatik kaygı, Endişe, Konsantrasyon bozukluğu alt boyutlarında yaş değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur. Ortalamalar incelendiğinde yaşı daha genç olan sporcu katılımcıların somatik kaygı, endişe ve konsantrasyon bozukluğu ortalamaları yaşı daha büyük katılımcıların ortalamalarından yüksek bulunmuştur. Bunun sebebi olarak genç sporcuların diğer sporculara göre olan antrenman eksikliği, başarısızlık korkusu ve deneyim eksikliği gösterilebilir. Hocoğlu (2017), sporcuların kendinle konuşma ve sporda kaygı düzeylerini incelediği çalışmasında katılımcıların yaşlarına göre spor kaygı düzeyleri arasında herhangi bir farka rastlamamıştır. Benzer şekilde Yazıcılar Özçelik (2012) elit bayan hentbolcular üzerine yaptığı çalışmada yaş değişkeninin kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılığa rastlamamıştır. Bu çalışma bulguları yaptığımız çalışma bulgularıyla zıtlık oluşturmaktadır. Özyeterlilik bakımından yaşa göre herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır. Yıldız (2017) araştırmasında sporcuların yaş değişkenine göre öz yeterlik algılarında herhangi bir farklılık yaratmadığını bildirmiştir. Sporda kaygı alt boyutları ve özyeterlilik puanlarının spora başlama yaşına göre istatistiksel açıdan bir fark yaratmadığı görülmektedir. Somatik kaygı, endişe, konsantrasyon bozukluğu ve kaygı alt boyutlarında haftalık antrenman sayılarına göre istatistiksel olarak herhangi bir farka rastlanmamıştır. Çalışma bulgularımıza paralel olarak Hocoğlu (2017) yaptığı çalışmada katılımcıların haftalık spor yapma sıklığı bakımından sporda kaygı ve alt boyutları arasında bir farklılığa rastlamamıştır. Bu sonuç çalışma bulgularımızı destekler niteliktedir. Özyeterlilik boyutunda haftalık antrenman sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Yıldız (2017) araştırmasında

sporcu katılımcıların özyeterlik algılarının haftalık yapılan antrenman sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlamamıştır. Bu araştırma sonucu bizim bulgularımızla zıtlık oluşturmaktadır.

Sonuç olarak; genç futbolcuların sporda başarılı olabilmek, başarıları devam ettirebilmek ve geliştirebilmek için sporcunun sahip olması gereken bazı temel fiziksel becerilere ek olarak psikolojik yetilerinin de olması gerektiğini kabul ederek; “ben bu işi yapabilirim” diyebileceği öz yeterlik algısına sahip olmasına ilaveten, “yapabileceğini düşündüğü iş süresince yaşadığı konsantrasyon eksikliğine, endişe ve korkuya karşı koyabilme” olarak tanımlanabilecek kaygı yetisi ile başarıya daha rahat ulaşabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Bandura A. Self-efficacy: Toward the unifying theory of behavior change. . Psychological Review, 84 (2), 191-215.1977.

Hardy, J. Speaking clearly: A critical review of the self-talk literature. Psychology of Sport and Exercise, 7(1), 81-97. 2006.

Türedi E. *Özyeterlik, Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyi İlişkisi -Cinsiyet ve Deneyim Süresi Açısından Resmi Okul ve Özel Okul Öğretmenleri Üzerine Bir Araştırma-*, Yüksek Lisans Tezi, Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2015.

Özkan G. Üniversite Öğrencisi Kadın Futbolcuların Toplumsal Cinsiyet Algıları ile Sporcu Öz Yeterlilik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Aydın. 2019.

Cherry, H. L. *Psychometric analysis of an inventory assessing mental toughness*. Masters Theses, 588.2005.

Feltz, D. L., & Lirgg, C. D. Self-efficacy beliefs of athletes, teams, and coaches. Handbook of sport psychology, 2, 340-361. 2001.

Hocaoğlu M. *Sporcularda Kendinle Konuşma ve Spor Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. 2017

Martens, R. *Sport Competition Anxiety Test*. Champaign, IL: Human Kinetics Pubis. 1997.

Spielberger, CD. *Theory and research on anxiety*. C.D. Spielberger (Ed.). Anxiety and Behavior, 3-20. New York: Academy Press. 1966.

Weinberg, R., Gould, D. *Foundations of Sport and Exercise Psychology (6th Edition)*. Champaign, IL: Human Kinetics. 2015.

Ungerleider, S. *Mental Training or Peak Performance: Top Athletes Reveal the Mind Exercises They Use to Excel*. Rodale. 2005.

Doğan, M., Çankaya C., Gezer T. Bursaspor altyapısındaki B-C genç takımı futbolcularının bazı kaygı nedenleri. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6, 2. 2004.

Tavacıoğlu, L. *Spor Psikolojisi-Bilişsel Değerlendirmeler*. Ankara: Bağırhan Yayımevi. 1999.

Akarçeşme, C. *Voleybolda Müsabaka Öncesi Durumluk Kaygı ile Performans Ölçütleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 2004.

Yazıcılar Özçelik İ. *Elit Bayan Hentbolcularda Zihinsel Antrenmanın Yarışma Kaygısı ve Maç Performansına Etkisi*. Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. 2012.

Acuner, A. *Farklı Dansları Yapan Bireylerin Çeşitli Değişkenlere Göre Özgüven ve Öz Yeterliklerinin Karşılaştırılması*, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2012.

Cengiz R., Aytan K.G., Abakay U., Taekwondo Sporcularının Algıladığı Liderlik Özellikleri İle Öz Yeterlik Düzeyleri Arasındaki İlişki; *E-Journal of New World Sciences Academy*; Volume: 7, Number: 4, Article Number; 2B0089; 2012.

Yıldız A.B. *Sporcularda Zihinsel Dayanıklılık ve Öz Yeterlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. 2017.

Öcel, H. *Takım Sporunu Yapan Oyunculara Kollektif Yeterlik Öz-Yeterlik ve Sargınlık ile Başarı Algısı ve Beklentileri Arasındaki İlişkiler*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2002.

Riggs, M. L., Warka, J., Babasa, B., Betancourt, R., & Hooker, S. Development and validation of self-efficacy and outcome expectancy scales for jobrelated applications. *Educational and psychological measurement*, 54(3), 793-802. 1994.

VOLEYBOLCULARIN SPORCU BAĞLILIĞI VE MOTİVASYONEL İKLİM DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

¹Dr Özge AYDIN   ²Doç Dr Yeliz ERATLI ŞİRİN

¹ Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, E-mail: denizguzelyurur@hotmail.com

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-1817-3343>

²Çukurova Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spor Yöneticiliği Bölümü,

E-mail: yelizsirin75@gmail.com, Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-6143-1133>

ÖZET

Bu çalışmanın amacı lisanslı voleybolcuların motivasyonel iklim ve spora bağlılıklarının incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini Adana ve Mersin illerinde lisanlı olarak voleybol oynayan 50 kadın ve 46 erkek olmak üzere toplam 96 sporcu oluşturmaktadır. Araştırma verileri "Kişisel Bilgi Formu", "Sporda Motivasyonel İklim Ölçeği" ve "Sporcu Bağlılık ölçeği ile toplanmıştır. Veriler SPSS 24.0 paket programında analiz edilerek normallik testi yapılmıştır. Verilerin normal dağılım göstermesinden dolayı farklılıkları belirlemek için bağımsız örneklem T-Testi, Anova ve farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey testi uygulanmıştır. Elde edilen analiz sonuçlarına göre sporcuların yüksek düzeyde motivasyonel iklim ve sporcu bağlılığı algısı içerisinde oldukları sonucuna ulaşıldı. Sporcuların cinsiyetlerine göre yapılan analiz sonucunda motivasyonel iklim ve alt boyutları olan ustalık iklimi ve performans iklimi arasında herhangi bir farklılığa rastlanmamış ($p>.05$); spora bağlılık alt boyutu olan dinçlik boyutu algılamasının erkek sporcularda kadın sporculardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sporcuların eğitim durumu, yaş ve sporculuk yaşları ile motivasyonel iklim alt boyutları ve sporcu bağlılığı arasında farklılık görülmemiştir ($p>.05$). Sporcu bağlılığı alt boyu olan coşku boyutunun antrenörüyle çalışma yılı değişkeni arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<.05$).

Sonuç olarak, çalışma sonucu elde edilen bulgular doğrultusunda motivasyonel iklim ve sporcu bağlılığı algılamaların demografik özelliklerine göre farklılık gösterdiğini ortaya koydu.

Anahtar Kelimeler: Voleybol, Motivasyonel İklim, Sporcu Bağlılığı

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the motivational climate and sports commitment of licensed volleyball players. The sample of the research consists of a total of 96 athletes, 50 women and 46 men, who play volleyball in Adana and Mersin provinces. Research data were collected by "Personal Information Form", "Motivational Climate Scale in Sports" and "Athlete Commitment Scale". The data were analyzed in the SPSS 24.0 package program and normality test was performed. Since the data showed normal distribution, independent sample T-Test, Anova were applied to determine the differences and Tukey test was applied to determine the source of the difference. According to the analysis results obtained, it was concluded that the athletes had a high level of perception of motivational climate and athlete commitment. As a result of the analysis made according to the gender of the athletes, no difference was found between motivational climate and its sub-dimensions, mastery climate and performance climate ($p>.05$); It was concluded that the perception of the vigor dimension, which is the sub-dimension of commitment to sports, has a higher average in male athletes than in female athletes. There was no difference between the athletes' educational status, age and athletic age, as well as motivational climate sub-dimensions and athlete commitment ($p>.05$). A significant difference was found between the variable of years of working with the coach of the enthusiasm dimension, which is the sub-dimension of athlete commitment ($p<.05$).

As a result, in line with the findings obtained from the study, it was revealed that perceptions of motivational climate and athlete commitment differ according to demographic characteristics.

Key Words: Volleyball, Motivational Climate, Athlete Commitment

GİRİŞ

Spor, belli kurallara ve tekniklere uyularak yapılan, bedensel gelişmeye yararlı, aynı zamanda hem eğlenip hem de yarışma amacı içerisinde bulunan beden hareketlerinin tümünün ortak adı olarak karşımıza çıkmaktadır. Spor, kişilerin hayatında birçok yönden gelişmeye yönelik pozitif anlamda olumlu bir katkı sağlarken aynı zamanda toplumun sağlıklı ve sağlam bir temele dayanmasına, sosyal çevreyle etkileşim ve iletişim halinde kalarak toplumun genel bütünlüğüne, toplumun başka yer ve kişilerce tanınmasına, toplumun daha çağdaş bir hale gelmesine aynı zamanda gelişmesine katkı sağlayan bir olgudur (Yetim,2000) Sporcular kendi içerisinde amatör ve profesyonel sporcular olmak üzere temelde ikiye ayrılmaktadırlar. Amatör sporcular, yaptıkları herhangi bir etkinlikten gelir ya da ödül elde etmeyip tamamen spor yapmak için spor yaparken profesyonel sporcu olarak adlandırdığımız sporcular ise katıldıkları spor organizasyonların sonucunda belli bir miktar gelir elde etmektedir. Dikkat etmemiz gereken önemli nokta ise sporu meslek edinen profesyonel sporcuların tamamı amatör olarak spora başlamakta olup hayatlarını spora adayıp bu şekilde devam ettirmektedirler (Tekin ve ark., 2016). Takım halinde oynanan sporlarından bir tanesi olan voleybol hemen her ülkede ilgiyle izlenen sporlarından biridir. Voleybol, belli yöntem ve tekniklere dayalı, takım halinde oynanan ve hem fiziksel hem de zeka gücü isteyen bir spor dalı olmakla birlikte diğer takım sporlarıyla karşılaştırıldığında temas gerektirmeyen bir spor branşdır (Yolaç, 2020).

Motivasyon, dünya genelinde sporcuları ve onların antrenörlerini büyüleyen performansın bir yönü olarak görülür. Motivasyon terimine baktığımızda ise ‘hareket etmek’ anlamına gelen Latince bir kelime olan ‘movere’den gelmekte ve belirli bir şekilde direkt olarak bir davranışa yönlendiren güçlü iç kuvveti tanımlamaktadır (Karageorghis & Terry ,2017). Psikoloji alanında motivasyon, insan davranışının incelenmesinde temel bir faktör oluşturur. Bu kavram, insan davranışının keşfedilebileceği bir temel sağlar ve bireylerin motivasyonlarının bir sonucu olarak belirli davranışları sergilemeleri veya bunlardan kaçınmaları fikrine dayanır (Alesi ve ark.,2018). Sporcuların hedef yönelimlerini anlatan temel bir unsur da antrenörlerin güdüleme biçimlerini ele alan algılanan motivasyonel iklim kavramıdır. Yönerge biçimleri, yarışma seviyesi, takım kültürüne etki eden önemli kişiler gibi çeşitli özellikler motivasyonel iklim içerisinde yer alır (Aydın,2019). Sporcuların mevkilerini nasıl algıladıkları ve başarıyı nasıl yorumladıkları başarı motivasyonunun temelini oluşturmaktadır. Bu yüzden farklı motivasyonel iklimlerin muhtemel etkilerini anlamak önemlidir. Motivasyonel iklim; ustalık yönelimli iklim ve performans yönelimli iklim olmak üzere iki alt boyutta ele alınmaktadır. Ustalık iklimi, yaşam boyu becerilerin artması ve uygulama yapma isteğinin yüksek olması özelliklerinden oluşmaktadır. Performans yönelimli iklim ise hem takım arkadaşlarından hem de rakipten elde edilen üstünlükten dolayı doyum duygusunu kolaylaştırmaktadır (Sage & Kavussanu, 2007; Çekiç 2018).

Sporcu bağlılığı “spor katılımına devam etme isteğini ve çözümünü temsil eden psikolojik bir yapı” olarak tanımlanmıştır (Scanlan ve ark. 1993). Sporcu bağlılığı, bir kişinin bir bütünlüğe ilişkili olduğu sporu hakkında genelleştirilmiş olumlu etki ve bilişleri tanımlayan, kalıcı, istikrarlı bir olgu olduğundan bahseder. Sporcu bağlılığı güven, adanmışlık, dinçlik ve coşku ile karakterize olan sporda kalıcı, pozitif, bilişsel-duygusal bir deneyim olarak tanımlanmıştır.

Sporcu bağıllığı, hem spor ortamındaki devamlı ve tutarlı deneyimler olarak tanımlanmakta hem de inanç, çaba, enerji ve haz gibi kavramları içermektedir (Lonsdale, Hodge ve Jackson, 2007; Lonsdale, Hodge ve Raedeke, 2007). Sporcu bağıllığını etkileyen temel faktörlerden bir tanesi olan Adanmışlık, sporcunun hedeflediği yerlere ve başarılarla ulaşabilmesi için göstereceği çaba ve harcayacağı zamanı gösteren en temel etkidir (Lonsdale ve ark. 2007a). Bu durumda adanmışlık düzeyinin motivasyona etki edebileceği düşünülmektedir. Podlog ve ark. (2015), genç atletler üzerinde temel ihtiyaçların tatmini, motivasyon ve sporcu bağıllık kavramlarını inceledikleri çalışmada sporcu bağıllık ve motivasyon arasında pozitif ilişki bulmuşlardır. Gökalp (2021), genç sporcular üzerinde sporcu bağıllık ve motivasyon kavramlarını incelediği çalışmada sporcu bağıllığıyla motivasyon arasında pozitif ilişki elde etmişlerdir (Gökalp, 2021). Literatüre baktığımızda Aydın (2019), amatör futbolcuların motivasyonel iklim ve hedef bağıllığının antrenör sporcu ilişkisine olan etkisini incelediği çalışmada karşılıklı iletişim ile hedef bağıllık ve karşılıklı iletişim ile performans alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu bildirmiştir. Kesilmiş ve ark. (2020) yaptığı çalışmada algılanan motivasyonel iklimin ve ödüllendirici davranışın futbolcuların mevkilerine göre karşılaştırılmış olup futbolcularda algılanan motivasyonel iklime oyuncuların mevkilerin etkisinin olmadığı ortaya koymuştur. Lopez ve ark. (2019) yüksek performanslı hentbol oyuncuları tarafından algılanan motivasyonel iklimin başarısızlık korkusu ve rekabet öncesi kaygı üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmalarında hentbolcuların yüksek düzeyde görev içeren iklim ve orta düzeyde özgüven değerleri yaşadıkları tespit edilerek, oyuncuların daha düşük seviyelerde ego içeren iklim, başarısızlık korkusu ve bilişsel ve somatik kaygı yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Literatür çalışmaları incelendiğinde amatör liglerde motivasyon ikliminin ve sporcu bağıllığının incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yüzden bu çalışmayla voleybolcuların motivasyonel iklim ve sporcu bağıllığı algılamalarının incelenmesi ve alana katkı sağlaması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma betimsel (tarama) ve ilişkisel araştırma (korelasyonel, nedensel karşılaştırma) deseniyle gerçekleştirilmiştir (Büyüköztürk ve ark., 2015).

Araştırma Grubu

Bu çalışma, voleybol amatör liglerinde aktif olarak yer alan sporcuların motivasyon iklim ve sporcu bağıllığı algılamalarını incelemek için tasarlanmıştır. Elverişli örneklemin kullanıldığı bu çalışmada 2023 yılı içerisinde Akdeniz bölgesinde yer alan ve 5 ilde voleybol oynayan 152 sporcu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma verileri Google anket formuyla gönüllük ilkesine dayanarak yürütülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri sporcuların demografik özelliklerini belirlemek için kişisel bilgi formu (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, voleybol oynama süresi, antrenörle çalışma süresi), Sporda Algılanan Motivasyonel İklim Ölçeği ve Sporcu Bağlılık Ölçeği ile toplanmıştır.

Sporda Algılanan Motivasyonel İklim Ölçeği (SAMİÖ)

Sporda Algılanan Motivasyonel İklim Ölçeği (SAMİÖ) Walling ve ark. (1993) tarafından geliştirilmiş ve Toros (2001) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılmıştır. Performans ve ustalık iklimi olmak üzere 2 alt boyuttan ve 21 maddeden oluşmuştur. Ölçeği yanıtlayanlardan her bir maddeyi 5'li değerlendirme sistemine (1 = tamamen katılmıyorum- 5= tamamen katılıyorum) göre değerlendirmeleri istenmiştir.

Sporcu Bağlılık Ölçeği

Sporcu Bağlılık Ölçeği, Lonsdale ve ark. (2007) tarafından geliştirilen Keleş ve ark. (2018) tarafından Türkçe 'ye uyarlanan beşli likert tipindedir. Sporcu bağlılık ölçeği; güven, adanmışlık, dinçlik ve coşku alt boyutları olmak üzere dört alt boyuttan toplamda da ise 16 maddeden oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS 22 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla Normal Dağılım testi yapılmıştır. Normallik testinin sonuçlarına göre; Ustalık yönelimi χ^2 değeri: 563/-,088; Performans yönelimi χ^2 değeri: -,046/-,182; motivasyonel iklim toplam χ^2 değeri: -,07/,25; Güven χ^2 değeri: -,709/,198; adanmışlık χ^2 değeri: -,117/1,20; dinçlik χ^2 değeri: -,246/,488; coşku χ^2 değeri: -,70/,88; sporcu bağlılık toplam χ^2 değeri: -,835/,145 olarak bulunmuştur. Tabachnick ve Fidell (2013) χ^2 değeri ve basıklık değerlerinin +1,500 ve -1,500 arasında olması durumunda verilerin normal dağıldığını belirtmişlerdir. Araştırmanın verileri bu değerler aralığında yer almasından dolayı veriler normal dağılım gösterdiği kabul edilip parametrik testlerden Bağımsız Örneklem T Testi, çoklu karşılaştırmak için Anova Testi, farklılığın kaynağını tespit etmek için Tukey Testi yapılmıştır. Değişkenler aralarındaki ilişkiyi belirlemek için ise Pearson Korelasyon analizi uygulanmıştır.

BULGULAR

Çizelge 1. Sporcuların Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler	Değişken	f	%
Cinsiyet	Erkek	46	47,9
	Kadın	50	52,1
Yaş	15 yaş altı	21	21,9
	16-18 yaş	46	47,9
	19-21 yaş	15	15,6
	22 ve üstü	14	14,6
Eğitim Durumu	Lise	28	29,2
	Lisans	68	70,8
Voleybol Oynama Süresi	1-5 yıl	37	38,5
	6-10 yıl	49	51,0
	11+	10	10,4

Antrenörle çalışma süresi	1 Yıldan az	17	17,7
	1-4 yıl arası	34	35,4
	5 ve üstü yıl	45	46,9

Çizelge 1'e göre araştırmaya katılanların %52,1'inin kadın, %47,9'unun yaşlarının 16-18 arasında olduğu, %70,8 inin lisans mezunu olduğu, %51,0 in 6-10 yıl voleybol oynadığını, %46,9'unun 5 yıl ve üstü antrenörle çalışma süresi olduğunu ifade etmektedir.

Çizelge 2. Sporcu Algılamalarına göre Motivasyonel iklim ve Sporcu Bağlılığı ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Değişkenler	N	Min	Max	$\bar{X}$	ss
MOTİVASYONEL İKLİM	Uсталık Boyutu	96	3,33	5,22	4,16	,381
	Performans Boyutu	96	1,33	4,83	2,97	,70
	Motivasyon Toplam	96	2,38	4,62	3,48	,41
SPORCU BAĞLILIK	Güven Boyutu	96	2,00	5,00	4,27	,66
	Adanmışlık Boyutu	96	1,75	5,00	4,33	,72
	Dinçlik Boyutu	96	1,50	5,00	4,26	,76
	Coşku Boyutu	96	3,25	5,75	4,10	,44
	Spora Bağlılık Toplam	96	2,44	5,00	4,33	,57

Çizelge 2 incelendiğinde araştırmaya katılan sporcuların ustalık boyutu algıları ($\bar{X}$ =4,16, ss = ,38), Performans Boyutu ($\bar{X}$ = 4,35, Ss=,54), Motivasyon Toplam ($\bar{X}$ =2,95, Ss=,68); Güven Boyutu ($\bar{X}$ =4,27, ss=,66), Adanmışlık Boyutu ($\bar{X}$ =4,33, ss= ,72), Dinçlik boyutu ($\bar{X}$ =4,26, ss= ,76), Coşku Boyutu ($\bar{X}$ =4,16, ss= ,44), Spora Bağlılık Toplam ($\bar{X}$ =4,33, ss= ,57) değerleri ortalama ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir.

Çizelge 3. Sporcuların Cinsiyet Değişkenine Göre, Motivasyonel İklim ve Sporcu Bağlılık Alt Boyutlarına İlişkin t-Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	t	P
Uсталık Boyutu	Erkek	46	4,17	,32	,357	0,72
	Kadın	50	4,11	,41		
Performans Boyutu	Erkek	46	2,86	,70	-1,445	0,15
	Kadın	50	3,07	,70		
Motivasyonel İklim Toplam	Erkek	46	3,43	,41	-1,253	0,21
	Kadın	50	3,53	,42		
Güven Boyutu	Erkek	46	4,34	,71	1,076	0,28
	Kadın	50	4,20	,62		
Adanmışlık	Erkek	46	4,34	,68	,121	0,90

	Kadın	50	4,33	,75		
Dinçlik Boyutu	Erkek	46	4,41	,63	1,966	0,04*
	Kadın	50	3,12	,84		
Coşku Boyutu	Erkek	46	4,04	,4	-1,337	0,18
	Kadın	50	4,16	,48		
Sporcu Bağlılığı Toplam	Erkek	46	4,44	,49	1,676	0,09
	Kadın	50	4,24	,63		

Çizelge 3 incelendiğinde; sporcuların motivasyonel iklim alt boyutlarından olan **Uсталık İklim** ($t(,357)=0,72, p>.05$), **Performans Boyutu** ($t(-1,445) = ,152, p > .05$), ve **Motivasyonel İklim Toplam** puanında ($t(-1,253) = ,213, p > .05$) cinsiyete göre herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Sporcu bağlılığı alt boyutlarından olan **Dinçlik Boyutunda** ($t(1,966)= ,04, p < .05$) istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Erkek sporcuların dinçlik boyutu ortalamaları kadın sporcuların ortalamalarından yüksek bulunmuştur. Diğer alt boyutlar olan **Güven Boyutu** ($t(1,076) = ,28 p>.05$), **Adanmışlık Boyutu** ($t(,121) = ,90, p > .05$), **Coşku Boyutu** ($t(-1,337) = ,18, p > .05$) ve **Sporcu bağlılığı Toplam** puanında ($t(1,676) = ,09, p > .05$) cinsiyete göre herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır.

Çizelge 4. Sporcuların Eğitim Durumlarına Göre Motivasyonel İklim ve Sporcu Bağlılık Alt Boyutlarına İlişki t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Eğitim	N	$\bar{X}$	ss	t	P
Uсталık İklim	Lise	28	4,21	,322	,901	0,37
	Lisans	68	4,14	,40		
Performans İklim	Lise	28	2,93	,64	-,374	0,71
	Lisans	68	2,99	,73		
Motivasyonel İklim Toplam	Lise	28	3,48	,39	-,022	0,98
	Lisans	68	3,48	,42		
Güven Boyutu	Lise	28	4,25	,69	-,109	0,91
	Lisans	68	4,27	,66		
Adanmışlık	Lise	28	4,37	,76	306	0,76
	Lisans	68	4,32	,70		
Dinçlik Boyutu	Lise	28	4,36	,67	,911	0,36
	Lisans	68	4,22	,79		
Coşku Boyutu	Lise	28	4,12	,36	,285	0,77
	Lisans	68	4,09	,48		
Sporcu Bağlılığı Toplam	Lise	28	4,36	,60	,285	0,77
	Lisans	68	4,32	,57		

Çizelge 4 incelendiğinde, sporcuların motivasyonel iklim alt boyutlarından olan **Uсталık İklim Boyutu** ($t(,901) = ,37, p>.05$); **Performans İklim Boyutu** ($t(-,374) = ,71, p>.05$) ve **Motivasyonel İklim Toplam** puanında ($t(-,022) = ,98, p>.05$) eğitim durumlarına göre herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Sporcu bağlılığı toplam puanında ($t(,285) = ,77, p>.05$); **Güven Boyutu** ($t(-,109) = ,91, p>.05$);

Adanmışlık Boyutu ($t(306) = ,76, p>.05$); **Dinçlik Boyutu** ($t(911) = ,36, p>.05$) ve **Coşku Boyutunda** ($t(285) = ,77, p>.05$) eğitim durumu değişkenine göre herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır.

Çizelge 5. Yaş Değişkenine Sporcu Bağlılığı ve Motivasyonel İklim Alt Boyutlarına ilişkin ANOVA Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş	N	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark
Uсталık İklim	15 yaş altı	21	4,1958	,37664	,263	0,76	-
	16-18 yaş	46	4,1763	,40408			
	19-+	29	4,1226	,35801			
Performans İklim	15 yaş altı	21	2,9563	,55754	1,682	0,19	-
	16-18 yaş	46	2,8659	,67346			
	19-+	29	3,1695	,82420			
Motivasyonel İklim Toplam	15 yaş altı	21	3,4875	,39091	1,158	0,31	-
	16-18 yaş	46	3,4275	,40187			
	19-+	29	3,5780	,45723			
Güven Boyutu	15 yaş altı	21	4,1429	,80456	1,003	0,37	-
	16-18 yaş	46	4,2446	,64440			
	19-+	29	4,4052	,59916			
Adanmışlık Boyutu	15 yaş altı	21	4,4643	,64365	,609	0,54	-
	16-18 yaş	46	4,2609	,77092			
	19-+	29	4,3707	,70274			
Dinçlik Boyutu	15 yaş altı	21	4,3214	,75475	1,102	0,33	-
	16-18 yaş	46	4,1467	,81065			
	19-+	29	4,4052	,68274			
Coşku Boyutu	15 yaş altı	21	4,0952	,48397	,014	0,98	-
	16-18 yaş	46	4,1141	,43046			
	19-+	29	4,1034	,47017			
Sporcu Bağlılığı	15 yaş altı	21	4,3601	,51573	,848	0,43	-
	16-18 yaş	46	4,2649	,61551			
	19-+	29	4,4418	,56000			

Çizelge 5'e göre; sporcularının **Motivasyonel İklim Toplam** ($F=1,158 =.31 p>.05$); **Performans İklim** ($F=1,682 =.19, p>.05$) ve **Uсталık İklim** ($F = ,263 = .76, P>.05$) algılamalarında yaşa göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. **Sporcu Bağlılığı Toplamda** ($F=,848=.43, p>.05$) ve alt boyutları olan **Güven** ($F=1,003 =.37, p>.05$); **Adanmışlık** ($F,609=.54, p>.05$); **Dinçlik** ($F1,102=.33, p>.05$); **Coşku** ($F,014=.98, p>.05$) boyutlarında yaşa göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı belirlenmiştir.

Çizelge 6. Sporcuların Sporculuk yaşına göre Motivasyonel İklim ve Sporcu Bağlılık Alt Boyutlarına ilişkin ANOVA Sonuçları

Alt Boyutlar	Sporculuk Yaşı	N	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark
Ustalık İklim	a.1-5yıl	37	4,2372	,44917	1,823	0,16	-
	b.6-10yıl	49	4,1451	,34187			
	c.11 ve üstü	10	3,9889	,22498			
Performans İklim	a. 1-5yıl	37	2,8063	,70658	2,776	0,03	a<c
	b. 6-10yıl	49	3,0289	,61861			
	c. 11 ve üstü	10	3,3583	,95988			
Motivasyonel İklim Toplam	a.1-5yıl	37	3,4196	,46084	1,117	0,33	-
	b.6-10yıl	49	3,5073	,35242			
	c.11 ve üstü	10	3,6286	,53584			
Güven Boyutu	a.1-5yıl	37	4,2027	,74498	,407	0,66	-
	b.6-10yıl	49	4,2959	,62223			
	c.11 ve üstü	10	4,4000	,63683			
Adanmışlık	a.1-5yıl	37	4,4797	,54128	1,424	0,24	-
	b.6-10yıl	49	4,2194	,83328			
	c.11 ve üstü	10	4,4000	,67905			
Dinçlik Boyutu	a.1-5yıl	37	4,3919	,56069	1,484	0,23	-
	b.6-10yıl	49	4,1327	,87515			
	c.11 ve üstü	10	4,4250	,78218			
Coşku Boyutu	a.1-5yıl	37	4,1959	,49348	2,804	0,04	c<a
	b.6-10yıl	49	4,0969	,38465			
	c.11 ve üstü	10	3,8250	,50069			
Sporcu Bağlılığı	a.1-5yıl	37	4,4155	,43030	,943	0,39	--
	b.6-10yıl	49	4,2602	,65704			
	c.11 ve üstü	10	4,4438	,64108			

Çizelge 6'ya göre sporcuların sporculuk yaşına göre motivasyonel iklim alt boyutlarından olan **Performans İklim Boyutunda** ($F=2,776=,03, p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuş, diğer alt boyut olan **Ustalık İklim** ($F=1,823=,16, P>.05$) alt boyutu ve **Motivasyonel İklim Toplam** ($F=1,117=,33, P>.05$) puanında herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır. Sporcu bağlılığı alt boyutu olan **Coşku Boyutunda** ($F=2,804=,04, P<.05$) sporculuk yaşına göre anlamlı farklılığa rastlanırken, **Güven** ($F=,407=,66, P>.05$) **Adanmışlık** ($F=1,424=,24, p>.05$) **Dinçlik** ($F=1,484=,23 P>.05$) alt boyutlarında ve **Sporcu Bağlılığı Toplamda** ($F=,943=,39 P>.05$) herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır.

Çizelge 7. Sporcuların Antrenörüyle çalışma yılına göre Motivasyonel İklim ve Sporcu Bağlılık Alt Boyutlarına ilişkin ANOVA Sonuçları

Alt Boyutlar	Antrenörüyle çalışma yılı	N	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark
--------------	---------------------------	---	-----------	----	---	---	------

Uсталık İklim	a.1 yıldan az	17	4,0784	,39434			
	b.1-4 yıl arası	34	4,2092	,40918	,660	0,51	
	c.10 yıl ve üstü	45	4,1630	,35817			
Performans İklim	a.1 yıldan az	17	2,9461	,78613			
	b.1-4 yıl arası	34	2,9877	,78069	,021	0,97	
	c.10 yıl ve üstü	45	2,9815	,62661			
Motivasyonel İklim Toplam	a.1 yıldan az	17	3,4314	,43691			
	b.1-4 yıl arası	34	3,5112	,45964	,204	0,81	
	c.10 yıl ve üstü	45	3,4878	,38380			
Güven Boyutu	a.1 yıldan az	17	4,1471	,83880			
	b.1-4 yıl arası	34	4,5000	,51859	3,229	0,04	b>a-c
	c.10 yıl ve üstü	45	4,1444	,66889			
Adanmışlık	a.1 yıldan az	17	4,3971	,57322			
	b.1-4 yıl arası	34	4,4926	,66140	1,683	0,19	
	c.10 yıl ve üstü	45	4,2000	,79879			
Dinçlik Boyutu	a.1 yıldan az	17	4,4853	,77797			
	b.1-4 yıl arası	34	4,3603	,63123	1,997	0,14	
	c.10 yıl ve üstü	45	4,1056	,82828			
Coşku Boyutu	a.1 yıldan az	17	3,9265	,43088			
	b.1-4 yıl arası	34	4,2868	,41802	4,987	0,00	a<b-c
	c.10 yıl ve üstü	45	4,0389	,44260			
Sporcu Bağlılığı	a.1 yıldan az	17	4,4228	,47881			
	b.1-4 yıl arası	34	4,4853	,50543	2,718	0,07	
	c.10 yıl ve üstü	45	4,1972	,63723			

Çizelge 7'ye göre; sporcuların antrenörüyle çalışma yılına göre **Motivasyonel İklim Toplamda** ($F=,204=,81$, $P>.05$) ve alt boyutları olan **Uсталık İklim** ($F=,660=,51$, $P>.05$) ve **Performans İklim** ($F=,021=,97$, $P>.05$) boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Sporcu bağlılığı alt boyutlarından olan **Güven** ($F=3,229=,04$, $P<.05$) ve **Coşku** ($F=4,987=,00$, $P<.05$) boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanırken; **Adanmışlık** ($F=1,683=,19$, $P>.05$) **Dinçlik** ($F=1,997=,14$, $P>.05$) ve **Sporcu Bağlılığı toplamda** ($F=2,718=,07$, $P>.05$) herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Sporcuların oynadıkları branş ne olursa olsun motivasyonel iklim düzeyleri ve sporcu bağlılıkları önemli iki unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Sporcuların oynadıkları mevkielelerine ya da liglerine göre farklı ihtiyaçları da bulunmaktadır. Özellikle de profesyonelliğe doğru yükseldikçe sporcuların performans düzeylerinin yanında psikolojik faktörleri buldukları ortamdaki iklimleri de büyük önem arz etmektedir. Araştırmada motivasyonel iklimin sporcu bağlılığı üzerindeki etkisi ve voleybol sporcularının demografik özelliklerine göre farklılıkları incelenmiştir. Sonuçlara göre araştırmaya katılan sporcuların motivasyonel iklim algılaması

ortalamlarına baktığımızda alt boyutlarından olan ustalık boyut ($\bar{x}=4,16$) ortalamalarının diğerlerine göre yüksek olduğu ve sporcu bağlılıkları ortalamalarında alt boyutlarından olan adanmışlık ve sporcu bağlılık toplamda ($\bar{x}=4,33$) ortalamaların yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun antrenör etkisinden veya yarışmaların sporcu üzerindeki öneminden kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında cinsiyete göre sporcu bağlılığı alt boyutu olan sadece dinçlik alt boyutunda anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde erkeklerin (ort=4,41) kadınlara göre (ort =3,12) daha yüksek bağlılık puanı aldıkları gözlenmiştir. Bunun sebebi olarak voleybolun dayanıklılık ve sportif beceri gerektiren bir spor dalı olduğu düşünüldüğünde sporcular yoğun bir tempoyla zorlu ve uzun süreçlerden geçmektedirler. Kadınlar açısından baktığımızda ise kadın sporcuların başarılarını devam ettirebilmek adına yaşadıkları bu zorlu süreçlere ilaveten günlük yaşamlarındaki aile hayatları ve kadının toplumumuzdaki sorumlulukları gibi pek çok farklı işle de uğraşmaktadır. Bu yüzden Dinçlik alt boyutunda kadın sporcuların az puan almış olduğu söylenebilir. Bu konuyla ilgili literatür incelendiğinde Yerlikaya (2019), bisikletçilerin spora bağlılıklarını incelediği çalışmasında yine sadece dinçlik alt boyutunda anlamlı farklılık tespit etmiştir. Bu çalışma sonucu bizim çalışma sonucumuzla paralellik göstermektedir. Motivasyonel iklim ve alt boyutları olan ustalık ve performans iklimi boyutlarında herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır.

Araştırma sonuçlarına göre sporcuların eğitim değişkenine göre motivasyonel iklim ve sporcu bağlılığı arasında anlamlı farka rastlanmamıştır. Benzer şekilde Roberts ve Treasure (1995) yaptıkları çalışmada eğitim değişkeni ile motivasyonel iklim arasında herhangi bir anlamlı farka rastlanmamıştır. Bununla birlikte lise eğitimine sahip sporcuların sporcu bağlılığı alt boyutları olan adanmışlık, dinçlik ve coşku ve boyut ortalamalarının üniversite eğitimine sahip sporculara göre yüksek bulunmuştur. Bu sonuç genç yaşta olmanın vermiş olduğu pozitif enerjinin ve gençlik hayallerini gerçekleştirebilmek için yaptığı işe kendini adanması ve tüm gücünü kullanarak kendini gerçekleştirmesinin spor hayatına olumlu yansımaları şeklinde yorumlanabilir. Yerlikaya (2019), bisikletçilerin sporcu bağlılıklarını incelediği çalışmada eğitim durumu değişkeni ile sporcu bağlılığı arasında anlamlı farka rastlamıştır ve sporcu bağlılığını belirlemede önemli rol olabileceğini ortaya koymuştur. Literatürde yapılan bu çalışma bizim araştırma sonuçlarımızla zıtlık oluşturmaktadır.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak sporcuların yaş değişkeni ile motivasyonel iklim ve sporcu bağlılığı arasında herhangi bir farka rastlanmamıştır. Bununla birlikte daha genç sporcuların motivasyonel iklim toplam ortalamalarının daha büyük yaş grubundaki sporculara göre düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu durum küçük yaş grubundaki sporcuların büyük yaş gruplarına göre daha az antrenman ve maç deneyimi yaşadıklarından yeterli motivasyonel iklim ve ustalık iklim algılamaları yaşayamamış olmalarıyla açıklanabilir. Literatür incelendiğinde çalışmamızla paralel olarak Alesi ve ark. (2018) da yaptıkları çalışmada yaş değişkeni ile motivasyonel iklim arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bunun yanında Toros (2002) yaptığı araştırmasında sporcuların yaş düzeylerine bağlı olarak ustalık iklimi boyutunda anlamlı farklılık bulmuştur. Bu sonuç araştırmamızla zıtlık oluşturmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre motivasyonel iklim alt boyutu olan performans iklim boyutunda sporculuk yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Toros (2002) yaptığı çalışmadaki bulgular bizim yaptığımız çalışmadaki bulguları destekler nitelikte olup, sporsal deneyimin, performans iklimi puanları üzerinde farklılaşmaya neden olacağını bildirmektedir. Sporculuk yaşı değişkenine göre baktığımızda sporcu bağlılığı alt boyutu olan coşku boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Yerlikaya (2019), bisikletçilerin sporcu bağlılıklarının incelediği çalışmasında da benzer şekilde bisiklet sporu yapma yılı, spor yapma yılı, yarışma yılı gibi değişkenlerin sporcu bağlılığını belirlemede önemli rol olabileceğini ortaya koymuştur. Bu sonuçlar bizim çalışmamızla paralellik gösterip destekler niteliktedir. Antrenör ile çalışma yılına göre sporcu bağlılığının alt boyutları olan güven ve coşku boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur. Bununla birlikte antrenörüyle 1-4 yıl arasında çalışan sporcuların ortalamalarının diğer sporculara göre daha yüksek bulunmuştur. Bunun sebebi olarak bir antrenörle belli bir süre çalıştıktan sonra birbirlerini daha iyi tanıyıp anlaması buna göre antrenman programları geliştirmesi muhtemeldir. Bu da sporcunun hem gerçek performansını göstermesine hem de kendini gerçekleştirmesine katkıda bulunmuş olacağını düşündürmektedir. Ayrıca motivasyonel iklim ve alt boyutlarında antrenör ile çalışma yılı değişkenine göre istatistiksel olarak herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır.

Sonuç olarak, sporcuların motivasyonlarının anlaşılmasında öneme sahip olan sporcu bağlılığı ve algılanan motivasyonel iklim birbiriyle ilişkili iki yapıdır. Antrenörlerce oluşturulacak motivasyonel iklimler sporcu bağlılıklarını oluşturmada etkili olacaktır. Ayrıca motivasyonun bir süreç olduğu düşünüldüğünde sporcuların motivasyonlarının tam anlamıyla anlaşılması için içinde bulunulan ortamın ve sürecin iyi anlaşılması gerekmektedir. Araştırmanın sonuçları göz önüne alındığında, antrenörlere motivasyonel iklim ve sporcu bağlılığı hakkında eğitimler verilebilir. Sporculara da oynatılacak eğitsel oyunlarla takım içindeki birlikteliğin sağlanması ve güven duygusunu güçlendirmeleri sağlanabilir. Ayrıca sporculara teknik antrenmanların yanında psikolojik antrenmanları da arttırarak etkili yöntemler kullanılabilir. Bunun yanında takımların koyacağı ulaşılabilir hedeflerle motivasyonel iklim ve sporcu bağlılığı arttırılabilir.

KAYNAKÇA

1. Alesi, M., Gomez-Lopez M., Chicau Borrego C., Monteiro D., Granero-Gallegos A., Effects Of a Motivational Climate on Psychological Needs Satisfaction, Motivation and Commitment in Teen Handball Players, *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 2018,16, 2702. 2018.
2. Aydın E., Motivasyonel İklim ve Hedef Bağlılığının Antrenör Sporcu İlişmesine Etkisi, *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2019, 21, 3. 2019.
3. Cuberos R.C., Ortega F.Z., Molero P.P., Knox E., Bolados C.C., Garofano V.V., Muros-Molina J.J. Relationship Between Healthy Habits and Perceived Motivational Climate In Sport Among University Students: A Structural Equation Model, *Sustainability*, 10, 938. 2018
4. Çekiç Ö., *Farklı Mevkilerde Oynayan Futbolcuların Hedef Yönelimi ve Algılanan Motivasyonel İklim Özellikleri Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Edirne-2018.
5. Çelebi C., *Türkiye Süper Lig Hentbol Oyuncularında Tükenmişlik Durumu*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Çanakkale 2020.
6. Engür M, *Performans Başarısızlığı Değerlendirme Envanteri ve Kendinle Konuşma Anketinin Türk Sporcu Popülasyonuna Uyarlanması ve Uygulanması*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sporda Psikososyal Alanlar Anabilim Dalı, İzmir ,2011
7. Erturan İ.G., Aşçı, H., Beden Eğitiminde Öğretmen Geribildiriminin Rolü: Aracı Değişken Olarak Motivasyonel İklim. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(2), 372-386. Doi: 10.16986/Huje.2018043404. 2019.
8. Gencer E. Hedef Yöneliminin Yordayıcısı Olarak Algılanan Motivasyonel İklim: Güreşçiler Üzerine Bir Araştırma, *Sport Science The Journal Of Physical Education And Sport Sciences*, 19(3), 71-80.2021.
9. Gorostiaga Em., Granados C., Ibanez J., Gonzalez-badillo Jj., Izquierdo M. Effects Of An Entire Season On Physical Fitness Changes In Elite Male Handball Players. *Medicine & Science In Sports & Exercise*,: 38(2), P.357-366.2006.
10. Gökalp H. A., *Sporcularda Bağlılık: Sürekli Optimal Performans Duygu Durumu ve Spora Özgü Başarı Motivasyonu ve Metaforik Algılar*, Doktora Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitim ve Spor Anabilim Dalı, Manisa,2021.

11. Kahraman N., Sungur S., Adaptation Of The Performance Failure Appraisal Inventory (Pfa) Into Turkish, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (Kefad) Cilt 17, Sayı 3, Aralık 2016, Sayfa 223-239. 2016.
12. Karageorghis P. & Terry P.C. *Spor Psikoljisi*, (çev. E Demir) 1. Baskı. Nobel Yayınevi, Ankara,2017, S: 27
13. Kelecek S., Kara F.M., Aşçı F.H. Sporcu Bağlılık Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Spormetre*,16(3),39-47. 2018.
14. Kesilmiş, İ., Taştan, Z., & Toros, T. Futbolcularda Algılanan Motivasyonel İklimin Ve Ödüllendirici Davranışın Mevkilere Göre Karşılaştırılması. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(1), 115-122. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/seder/issue/52104/703121>. 2020.
15. Lonsdale, C., Hodge, K., & Jackson, S. A. Athlete Engagement: II. Developmental and initial validation of the Athlete Engagement Questionnaire. *International Journal of Sport Psychology*, 38(4), 471–492.2007a.
16. Lonsdale, C., Hodge, K., & Raedeke, T.D. Athlete Engagement: I. A qualitative investigation of relevance and dimensions *International Journal of Sport Psychology* 38(4):451-470.2007b.
17. Lopez M.G., Sanchez V.R., Granero-Gallegos, A. Analysis of the Prediction of Motivational Climate in Handball Players' Fear of Failure. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2019, 16(3), 344; <https://doi.org/10.3390/ijerph16030344>. 2019.
18. Gomez-Lopez M., Borrego C.C., Silva C.M., Granero-Gallegos, A., Gonzalez-Hernandez J. Effects of Motivational Climate on Fear of Failure and Anxiety in Teen Handball Players 16;17(2):592. doi: 10.3390/ijerph17020592. 2020.
19. Podlog, L.W., Banham, S.M., Wadey, R. Psychological Readiness to Return to Competitive Sport Following Injury: A Qualitative Study. *Sport Psychologist* 29(1):14. DOI:10.1123/tsp.2014-0063. 2015.
20. Roberts, G.C. & Treasure D.C., Achievement goals, motivational climate and achievement strategies and behaviours in sport, *International Journal of Sport Psychology*, 26, 64-80. 1995.
21. Sage, L. & Kavussanu, M. The effects of goal involvement on moral behavior in an experimentally manipulated competitive setting. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 29(2), 190-207.2007.
22. Castro-Sánchez, M., Zurita-Ortega F., Garcia-Marmol E., Chacon-Cuberos R.,lopez-Gutierrez C.J., Zafra-Santos E. Emotional Intelligence, Motivational Climate And Levels Of Anxiety İn Athletes From Different Categories Of Sports: Analysis Through Structural Equations, *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 15, 894; doi:10.3390/ijerph15050894.2018.
23. Castro-Sánchez, M., Zurita-Ortega F., Garcia-Marmol E., Chacon-Cuberos R.E.. Motivational Climate In Sport Is Associated With Life Stress Levels, *Academic*

Performance And Physical Activity Engagement Of Adolescents, Int. J. Environ. Res. Public Health 2019, 16, 119. 2019.

24. Scanlan, T. K., Carpenter, P. J., Schmidt, G. W., Simons, J. P., & Keeler, B. An introduction of the sport commitment model. Journal of Sport & Exercise Psychology, 15, 1-15. 1993.
25. Sevim Y., *Hentbol Teknik-taktik*, 7. Baskı. Fil Yayın Evi, Ankara, S.1-3. 2010.
26. Toros T., Elit ve Elit Olmayan Erkek Basketbolcularda Hedef Yönelimi, Güdüsel (Motivasyonel) İklim ve Yaşam Doyumu. Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi;13(3):24-36.2002.
27. Toros T., Genç Basketbolcuların Oyunda Kalma Süreleri ile Hedef Perspektif Yaklaşımı, Yaşam Doyumu ve Algılanan Motivasyonel İklim Arasındaki İlişki, Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe J. Of Sport Sciences, 16 (2), 50-63.2005.
28. Yerlikaya G., *Bisikletçilerin Sporcu Bağlılıklarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı, Bolu, 2019.
29. Yetim A., Sporun Sosyal Görünümü. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (Gazi BESBD), V (2000), 1 :63 – 7. 2000.

Yolaç, A. *Farklı Voleybol Liglerindeki Takımlarda Görev Alan Voleybol Antrenörlerinin Sosyo-Ekonomik Faktörler ve İyilik Hali Yönünden Karşılaştırılması*. İstanbul: Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2000.

DEPREM ANI İNSAN DUYGULARI, DÜŞÜNCELERİ VE DAVRANIŞLARI¹

Prof. Dr. Mazlum ÇELİK², Doç. Dr. Burcu GÜRKAN ERCAN³, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYAZ⁴, Dr. Öğr. Üyesi Hilal YAKUT İPEKOĞLU⁵, Doç. Dr. Furkan BALTACI⁶, Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KURTOĞLU⁷, Arş. Gör. Şeyma SEVGİCAN⁸, Arş. Gör. Hikmet Çağrı YARDIMCI⁹, Arş. Gör. Sinem KÜÇÜKYILMAZ¹⁰, Arş. Gör. Cemile Gökçe ELKOVAN¹¹, Damla Naz SEVİN¹²

²Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi,
mazlum.celik@hku.edu.tr-ORCID-ID: 0000-0001-5021-3256

³Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, burcu.gurkan@hku.edu.tr-ORCID-ID: [0000-0003-3942-6407](https://orcid.org/0000-0003-3942-6407)

⁴Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ahmet.ayaz@hku.edu.tr-ORCID-ID: 0000-0002-4081-2033

⁵Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, hilalyakut@sdu.edu.tr-ORCID-ID: [0000-0002-2273-1379](https://orcid.org/0000-0002-2273-1379)

⁶Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, furkan.baltaci@hku.edu.tr
ORCID-ID: 0000-0001-5362-6769

⁷Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi,
mustafa.kurtoglu@hku.edu.tr-ORCID-ID: 0000-0002-6975-2070

⁸Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi,
seyma.sevgican@hku.edu.tr -ORCID-ID: 0000-0002-2615-6359

⁹Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Fakültesi,
hcagri.yardimci@hku.edu.tr -ORCID-ID: [0000-0003-1069-6585](https://orcid.org/0000-0003-1069-6585)

¹⁰Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi,
sinem.kucukyilmaz@hku.edu.tr -ORCID-ID: 0000-0003-0805-0611

¹¹Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi,
cgokce.elkovan@hku.edu.tr -ORCID-ID: 0000-0003-4818-3160

¹²Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, dnaz.sevin1@std.hku.edu.tr-ORCID-ID:0009-0002-6739-5337

¹ Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 121K930 Numaralı proje ile desteklenmiştir. Projeye verdiği destekten ötürü TÜBİTAK'a teşekkürlerimizi sunarız.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı deprem sarsıntısının fark edilme anındaki insan duygularını, düşüncelerini incelemektir. Deprem anı insan davranışlarının açığa çıkarılması ve açığa çıkarılan davranışlara göre geliştirilecek stratejilerin depremin verebileceği zararları azaltmak için son derece önemli olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda geliştirilen deprem anı insan davranışları anketi ile AFAD tarafından belirlenen 5 deprem bölgesinde yer alan şehirlerde yaşayan orta şiddet ve üzeri depreme maruz kalmış kişilere uygulanmıştır. Deprem bölgelerinden seçilen 12 ilde yaşayan tabakalı örneklem yöntemiyle belirlenen (Yaş, eğitim durumu ve cinsiyet) 1833 kişiden veri toplanmıştır. Yapılan frekans analizleri sonucunda deprem yaşayan kişilerin çoğunlukla korku ve panik yaşadıkları, öleceklerini düşündükleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: deprem anı davranışlar, deprem anı duygular, deprem anı düşünceler

1.GİRİŞ

Doğal afetler, özellikle de depremler beklenmedik bir şekilde meydana gelmektedir (Kowalski ve Kalayjian, 2001). Depremler nispeten ani, kontrol edilemeyen ve öngörülemeyen doğal afetler olduğundan büyük ölçekli depremler, etkilenen nüfus üzerinde kapsamlı bir etki yaratmaktadır (Sümer vd., 2005). Türkiye birçok tektonik levhanın birbirine yaklaştığı aktif hareket eden bir bölgede yer alması nedeniyle, depremlerin yol açtığı felaketler açısından risk altında kabul edilmektedir (Hassard, 2011; Oral vd., 2014). Türkiye'nin önemli bir bölümü sık sık depremlere maruz kalmaktadır. Son olarak 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye ve Suriye'yi etkileyen 7.8 büyüklüğündeki depremin ardından meydana gelen artçı sarsıntılar ve 7.6 büyüklüğündeki ikinci bir depremin, etkilenen bölgelerdeki insanların hayatlarında büyük bir yıkıma yol açtıkları bilinmektedir (Naddaf, 2023).

Deprem öngörülemeyen bir afet olduğu için genellikle hazırlık yapılamayacağı düşüncesini uyandırmaktadır. Ancak, zarar ve kayıpları azaltmanın tek yolu etkili bir şekilde hazırlanmaktır (Shaw vd., 2004). Afet yönetimi alanına dair literatür incelendiğinde, çalışmaların çeşitli afet mekanizmalarını anlamaya ve toplumsal zarar görülebilirliğin belirleyici bir unsuru olarak insan davranışının önemini önemli ölçüde göz ardı eden mühendislik odaklı bir yaklaşımı takiben teknolojik ve metodolojik çözümler önermeye odaklandıkları görülmektedir (Xenidis ve Kaltsidi 2022; Rosoff vd., 2011; Gantt ve Gantt, 2012). Ancak deprem ve diğer doğal afetlerin olumsuz etkileri ele alındığında deprem incinebilirliğini etkileyen tek faktörün binaların yıkılması gibi direkt etkenler olmadığı görülmektedir (örn; Biswas vd., 2016; Kitsantonis vd., 2018; Masters, 2018; Irfan, 2018). Deprem kaynaklı görülebilecek zararları etkileyen önemli faktörlerden birisinin de insan davranışları olduğu vurgulanmaktadır. Deprem kaynaklı görülen zararların deprem anı davranışlar sebebiyle artabileceği ya da sürecin doğru şekilde yönetilmesi sağlanarak azaltılabileceği bilinmektedir (Shapira, vd., 2018). Afetlerin hem sıklık hem de şiddet bakımından küresel etkileri göz önüne alındığında, afet yönetim planlarının tasarımı, hazırlığını ve uygulamasını optimize etmek için insan tepkilerinin tahminine ve yönlendirilmesine odaklanmak son derece önemlidir (Ghurye vd., 2016; Xenidis ve Kaltsidi, 2022; Lanza vd., 2021).

Depremler saniyeler içinde gerçekleşip, biten doğal afetlerdir. Afetler sırasında verilen tepkiler, zaman faktörü nedeniyle, tehdidin olumsuz sonuçlarını en aza indirmeyi amaçlamaktadır (Xenidis ve Kaltsidi, 2022). Bu bağlamda deprem anında etkili olan karar mekanizmalarının ele alınması önemli görülmektedir. Karar verme mekanizmasının işleyişinde bireysel, toplumsal ve sosyal faktörler rol oynamaktadır. Berkowitz'e (1993) göre, bir birey uyarıcı bir olayla karşılaştığında üç tür sürecin gerçekleşmesi muhtemeldir: (a) olayla ilgili bilgi yüzeysel, otomatik işleme tabi tutulacaktır; (b) bilgi, daha düşük dereceli duygusal tepkilere dayanan eylem biçimlerini güçlendirebilecek veya zayıflatabilecek daha yüksek dereceli bilişsel işleme

tabi tutulacaktır; (c) duygusal tepkiler değerlendirildikten sonra, daha yüksek duygusal tepkilere sahip olabilecek eylem biçimleri yavaşça gerçekleştirilecektir. Dolayısıyla, karar verme, seçimler hakkında düşünmeyi, duygulanımdan etkilenen bilişsel, davranışsal ve duygusal bileşenleri olan eylem planlarını uygulamayı içermektedir (Kalahasthi vd., 2017). İnsanların depremler karşısındaki duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını daha iyi anlamak, kitlesel acil durumların planlanmasında son derece önemlidir (Alexander, 1990; Lindell vd., 2016; Santos-Reyes ve Gouzeva, 2020; Prati vd., 2012).

Bu bağlamda deprem anı insan duyguları, davranışları ve düşünceleri ele alınarak yapılan literatür incelemesinde deprem anında görülen en yaygın duygusal tepkinin korku ve panik olduğu görülmektedir (Alexander, 1995; Santos-Reyes ve Gouzeva, 2020; Goltz, 2006; Prati, 2012; Lindell vd., 2016; O'Connell vd., 2017; Cin ve Değirmençay, 2018). Korku ve panik daha yoğun olarak öne çıksa da sakinlik, şaşkınlık gibi duyguların da deneyimlendikleri görülmektedir (Prati vd., 2012; Santos-Reyes ve Gouzeva, 2022). Depreme maruz kalan kişilerin bu duygulara ek olarak kontrollerini kaybettiklerini hissedebildikleri de görülmektedir (Mazzassa vd., 2020). Deprem anındaki düşüncelerle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde deprem anında ölüm düşünceleri, felaket düşünceleri, gelecekle ilgili kaygı içerikli düşünceler, ne yapılması gerektiğine dair düşünceler, aile üyeleriyle ilgili endişeli düşünceler, manevi düşünceler gibi içerikler olduğu görülmektedir (Mazzassa vd., 2020; Kula, 2012; Öztürk, 2013; Karancı ve Rüstemli, 1995).

Literatür incelendiğinde deprem anı davranışları, düşünceleri ve duyguları ele alan çalışmalara rastlansa da deprem anı düşünceleri, duyguları, davranışları aynı anda ele alan çalışmaların genelde nitel çalışmalar olduğu bu anlamda nicel verilerin kısıtlı olduğu göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra deprem anı duygu ve düşüncelerini belirlemeye yönelik ülke geneli büyük bir örneklem üzerinde yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda deprem anında insanların davranışlarının duygu ve düşüncelerinden etkileneceği varsayıldığında bulguların eğitim programlarının geliştirilmesi, deprem nedeniyle can kaybı ve zararı önlemeye yönelik politikaların geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.YÖNTEM

2.1.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Türkiye’de yaşayan ve daha önce orta şiddet ve üzeri depreme maruz kalmış kişilerden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme AFAD tarafından belirlenmiş 5 deprem bölgesinden belirlenen 12 ilden tabakalı örneklem yöntemiyle (Yaş, eğitim durumu ve cinsiyet) belirlenen 1833 kişiden oluşmakta olup, veriler İstanbul, Ankara, Erzurum, Antalya, Hatay, Bingöl, Aksaray, Adıyaman, Gaziantep, Manisa, Niğde ve Trabzon illerinden elde edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların 896’sı kadın (%48,9), 1137’si evli (%62), 225’i okuryazar değil (%12,3), 814’ü İlköğretim okulu mezunu (%44,4), 414’ü lise (% 22,6), 380’ni lisans ve üzeri (%20,7) eğitim seviyesindedir.

2.2.Veriler Toplama Araçları

Deprem anında insanların duygu ve düşüncelerinin belirlenmesine yönelik anket formu daha önce yapılmış nitel araştırma bulguları ile literatür incelenerek usulüne uygun geliştirilmiştir.

2.3.Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında geliştirilen anket formu ile toplanan verilere betimsel analizler yapılarak bulgulara ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında analizler SPSS 23.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır.

3.SONUÇLAR

3.1.Deprem Anı Duygulara İlişkin Bulgular

Deprem anında yaşanan duygulara ilişkin bulgular Çizelge 1’de gösterilmektedir.

Çizelge 1 Deprem Sarsıntısının Hissedilmesi Anında Duygular

Değişkenler		n	%
Sarsıntı fark edildiğinde korkma	Hiç katılmıyorum	53	2.9
	Katılmıyorum	131	7.1
	Kararsızım	361	19.7
	Katılıyorum	572	31.2
	Tamamen katılıyorum	716	39.1
Sarsıntı fark edildiğinde paniğe kapılma	Hiç katılmıyorum	159	8.7
	Katılmıyorum	205	11.2
	Kararsızım	421	23.0
	Katılıyorum	481	26.2
	Tamamen katılıyorum	567	30.9
Sarsıntı fark edildiğinde sakin olma	Hiç katılmıyorum	623	34.0
	Katılmıyorum	407	22.2
	Kararsızım	363	19.8
	Katılıyorum	244	13.3
	Tamamen katılıyorum	196	10.7
Sarsıntı fark edildiğinde heyecanlanma	Hiç katılmıyorum	163	8.9
	Katılmıyorum	204	11.1
	Kararsızım	491	26.8
	Katılıyorum	496	27.1
	Tamamen katılıyorum	479	26.1
Sarsıntı fark edildiğinde kontrolü kaybetme	Hiç katılmıyorum	406	22.1
	Katılmıyorum	320	17.5
	Kararsızım	522	28.5
	Katılıyorum	313	17.1
	Tamamen katılıyorum	272	14.8
Toplam		1833	100.0

Katılımcıların deprem sarsıntısını hissetme anındaki duyguları incelendiğinde %70.3'ünün sarsıntı fark edildiğinde korktuğunu, %57.1'inin sarsıntı fark edildiğinde panik olduğunu, %24'ünün sarsıntı fark edildiğinde sakin kaldığını, %53.2'sinin sarsıntı fark edildiğinde heyecanlandığını, %31.9'unun sarsıntı fark edildiğinde kontrolü kaybettiğini ifade ettikleri görülmüştür.

3.2. Deprem Anı Düşüncelere İlişkin Bulgular

Deprem anı düşüncelere ilişkin bulgular Çizelge 2'de verilmiştir.

Çizelge 2 Deprem Anı Düşünceler

Değişkenler		n	%
Deprem süresince aklınızdan hangilerinin geçtiği	Tamamen katılıyorum	910	49.6
	Kısmen katılıyorum	489	26.7

	Hiç katılmıyorum	434	23.7
Beni arkada bırakacaklarımı düşündüm.	Tamamen katılıyorum	384	20.9
	Kısmen katılıyorum	556	30.3
	Hiç katılmıyorum	893	48.7
Beni mutlaka kurtaracaklarımı düşündüm.	Tamamen katılıyorum	464	25.3
	Kısmen katılıyorum	677	36.9
	Hiç katılmıyorum	692	37.8
Eşimin zarar göreceğini düşündüm.	Tamamen katılıyorum	652	35.6
	Kısmen katılıyorum	422	23.0
	Hiç katılmıyorum	759	41.4
Ailemin zarar göreceğini düşündüm.	Tamamen katılıyorum	1042	56.8
	Kısmen katılıyorum	411	22.4
	Hiç katılmıyorum	380	20.7
Ailemi nasıl koruyacağımı düşündüm.	Tamamen katılıyorum	936	51.1
	Kısmen katılıyorum	428	23.3
	Hiç katılmıyorum	469	25.6
Çocuklarımı düşündüm.	Tamamen katılıyorum	775	42.3
	Kısmen katılıyorum	345	18.8
	Hiç katılmıyorum	713	38.9
Çocuklarımla geleceğini düşündüm.	Tamamen katılıyorum	646	35.2
	Kısmen katılıyorum	405	22.1
	Hiç katılmıyorum	782	42.7
Her şeyimi kaybettiğimi düşündüm.	Tamamen katılıyorum	693	37.8
	Kısmen katılıyorum	513	28.0

	Hiç katılmıyorum	627	34.2
Bundan sonra nasıl yaşacağımızı düşündüm.	Tamamen katılıyorum	806	44.0
	Kısmen katılıyorum	527	28.8
	Hiç katılmıyorum	500	27.3
Borçlarımı düşündüm.	Tamamen katılıyorum	315	17.2
	Kısmen katılıyorum	407	22.2
	Hiç katılmıyorum	1111	60.6
Gelen Allah'tan ne olacaksa olacak diye düşündüm (teslimiyet)	Tamamen katılıyorum	769	42.0
	Kısmen katılıyorum	631	34.4
	Hiç katılmıyorum	433	23.6
Hiçbir şey olmayacağını düşündüm.	Tamamen katılıyorum	262	14.3
	Kısmen katılıyorum	445	24.3
	Hiç katılmıyorum	1126	61.4
Hiçbir şey düşünemedim	Tamamen katılıyorum	305	16.6
	Kısmen katılıyorum	448	24.4
	Hiç katılmıyorum	1080	58.9
Binanın hangi tarafa yıkılabileceğini düşündüm.	Tamamen katılıyorum	421	23.0
	Kısmen katılıyorum	544	29.7
	Hiç katılmıyorum	868	47.4
Toplam		1833	100.0

Katılımcıların deprem anındaki düşünceleri incelendiğinde %76.3'ünün öleceğini düşündüğü, %51.2'sinin kendisini arkada bırakacaklarını düşündüğü, %62.2'sinin kendisini mutlaka kurtaracaklarını düşündüğü, %58.6'sının eşlerinin zarar göreceğini düşündüğü, %79.2'sinin ailelerinin zarar göreceğini düşündüğü, %74.4'ünün ailelerini nasıl koruyacaklarını düşündüğü, %61.1'inin çocuklarını düşündüğü, %56.3'ünün çocuklarının geleceğini düşündüğü, %65.8'inin her şeylerini kaybettiklerini düşündüğü, %72.8'inin bundan sonra nasıl yaşayacaklarını düşündüğü, %39.4'ünün borçlarını düşündüğü, %76.4'ünün gelen Allah'tan

olan olacak (teslimiyet) şeklinde düşündüğü, %38.7'sinin hiçbir şey olmayacağını düşündüğü, %52.7'sinin binanın hangi tarafa yıkılacağını düşündüğü görülmüştür.

4.GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

Çalışma kapsamında Türkiye genelinde deprem riski farklı olan 12 şehirde yaşayan 1833 kişiden geliştirilen anket formu ile veri toplanmış ve önemli bulgulara ulaşılmıştır. Yapılan analizler sonucunda deprem anı duygular ele alındığında deprem anında panik ve korkunun öne çıktığı görülmektedir. Literatür incelendiğinde panik ve korkunun afetler sırasında yaygın olarak gözlemlendiği görülmektedir (Alexander, 1995; Santos-Reyes ve Gouzeva, 2020; Goltz, 2006; Prati, 2012; Lindell vd., 2016; O'Connell vd., 2017; Cin ve Değirmençay, 2018). Örneğin, 2017'de Mexico City'de meydana gelen depremler sırasında, bölge sakinleri sarsıntılar sırasında çeşitli duygular ve tepkiler yaşamıştır; bazı bölge sakinleri çılgık atıp bağırırken, bazıları baygınlık geçirmiş, bazıları ise neler olup bittiğini ve ne yapacaklarını bilememiştir (Santos-Reyes ve Gouzeva, 2020). Depremlerin ani ve yıkıcı etkilerinin yanı sıra kişiler için ciddi tehdit oluşturması sebebiyle korku tepkisinin normatif ve adaptif olduğu düşünülmektedir. Deprem anı hissedilen bir başka durum ise heyecanlanmadır. Heyecanlanma literatürde rastladığımız bir bulgu olmamakla birlikte bunun yerine şaşırma, şok olma gibi duygular literatürde yer almaktadır (Massazza vd., 2021). Kontrolü kaybetme hissi ise yine literatürde gerçeklikten kopma, titreme gibi çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır (Massazza vd., 2021). Korku ve panik duygusunun yanı sıra katılımcıların daha düşük bir kısmı sakin kaldıklarını bildirmişlerdir. Literatür bu anlamda bulgularımızı desteklemektedir (Kung ve Chen, 2012; Prati, 2012). Zira Richter (1958)'a göre deprem anında sakin kalmak ancak çok soğukkanlı olan insanlar için mümkün olmaktadır.

Yapılan analizler sonucunda deprem anı kişilerin aklından geçen düşünceler ele alındığında öleceğini düşünme, ailelerinin zarar göreceğini düşünme, ailelerini nasıl koruyacaklarını düşünme, bundan sonra nasıl yaşayacaklarını düşünme ve gelen Allah'tan ne olaksa olacak (teslimiyet) şeklindeki düşüncelerin yoğun olduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde çalışmanın bulgularının bu çalışma kadar ayrıntılandırılmadığı görülse de ortak temalar ele alındığında katastrofik, kaygı içerikli düşüncelerin ve deprem anında yakın hissedilen kişileri merak etme düşüncelerinin literatürle uyumlu olduğu görülmektedir (Massazza vd., 2021). Ek olarak gelen Allah'tan ne olaksa olacak (teslimiyet) düşüncesi Kula'nın 2012'de yaptığı çalışmanın bulgularıyla uyumludur.

4.1.Öneriler

Elde edilen bulgulara göre deprem anında korku ve paniğin sıklıkla yaşandığı, deprem anında kişilerin ailelerini ve ölümü düşündükleri, bunların yanı sıra gelen Allah'tan ne olaksa olacak (teslimiyet) gibi manevi düşüncelerin de yaygın olduğu görülmektedir. Depreme yönelik geliştirilecek stratejiler, planlanacak eğitimler, oluşturulacak tahliye planları gibi birçok faktörün insan davranışları, duyguları ve bu faktörleri etkileyen faktörler göz önünde bulundurularak oluşturulması önem arz etmektedir.

Özellikle kendini kaybetme derecesinde panik davranışların diğerleri üzerinde de etkili olabileceği düşünüldüğünden panik davranışlarını azaltmaya ve insanların daha sakin ve akliselim davranmalarını sağlayacak eğitim uygulamalarının geliştirilmesinin faydalı olacağına inanılmaktadır.

Bir doğa olayı olan depremin vereceği zararı en aza indirmek için topluma yapılması gerekenler konusunda ilave araştırmaların yapılmasının faydalı olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Alexander, D. (1990). Behavior during earthquakes: A southern Italian example. *International Journal of Mass Emergencies ve Disasters*, 8(1), 5-29.
- Alexander, D.E. (1995). Panic During Earthquakes And Its Urban And Cultural Contexts, *Built Environment*, 21,171–182.
- Berkowitz, L. (1993). Towards a general theory of anger and emotional aggression: Implications of the cognitive-neoassociationistic perspective for the analysis of anger and other emotions. In R. S. Wyer ve T. K. Srull (Eds.), *Perspectives on anger and emotion: Advances in social cognition* (pp. 1–46). Hillsdale, NJ, England: Erlbaum. Retrieved <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1993-98244-001>.
- Biswas, A., Rahman Mashreky, S., Dalal, K., ve Deave, T. (2016). Response to an earthquake in Bangladesh: Experiences and Lesson Learnt. *Open Journal of Earthquake Research*, 5, 1-6.
- Cin, M. ve Değirmençay, Ş. A. (2018). Decision-making of middle school students during an earthquake. *Review of International Geographical Education Online*, 8(3), 556-570.
- Gantt, P., ve Gantt, R. (2012). Disaster psychology: Dispelling the myths of panic. *Professional Safety*, 57(08), 42-49.
- Ghurye, J., Krings, G., ve Frias-Martinez, V. (2016, June). A framework to model human behavior at large scale during natural disasters. In *2016 17th IEEE International Conference on Mobile Data Management (MDM)* (Vol. 1, pp. 18-27). IEEE.
- Goltz, J. D. (2006). *Initial behavioral response to a rapid onset disaster: A social psychological study of three California earthquakes*. ProQuest.
- Goltz, J. D. (2016). Status and power differentials in the generation of fear in three California earthquakes. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 16, 200-207.
- Hassard, J. (2011), “Turkey: one of the most active earthquake zones. The art of teaching science”, available at: www.artofteachingscience.org (accessed November 21, 2012).

- Irfan, U., (2018). Why Indonesia's tsunami was so deadly. Retrieved from the Vox website: <https://www.vox.com/2018/10/1/17923088/ttsunam-indonesia-earthquake-palu-donggala>.
- Karancı, N.A., ve Rüstemli, A. (1995). Psychological consequences of the 1992 Erzincan (Turkey) earthquake. *Disasters*, 19, 8–18.
- Kitsantonis, N., Pérez-Peña, R., ve Goldman, R. (2018). In Greece, Wildfires kill dozens, driving some into the Sea. *Retrieved from the New York Times*.
- Kowalski, K.M., ve Kalayjian, A. (2001). Responding to mass emotional trauma: A mental health outreach program for Turkey earthquake victims. *Safety Science*, 39, 71–81.
- Kula, N. (2002). Deprem ve Dini Başa Çıkma, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 234-255.
- Kung, Y. W., ve Chen, S. H. (2012). Perception of earthquake risk in Taiwan: Effects of gender and past earthquake experience. *Risk Analysis: An International Journal*, 32(9), 1535-1546.
- Lanza, V., Dubos-Paillard, E., Charrier, R., Verdière, N., Provitolo, D., Navarro, O., ... ve Aziz-Alaoui, M. (2021). Spatio-temporal dynamics of human behaviors during disasters: A mathematical and geographical approach. *Complex Systems, Smart Territories and Mobility*, 201-218.
- Lindell, M. K., Prater, C. S., Wu, H. C., Huang, S. K., Johnston, D. M., Becker, J. S., ve Shiroshita, H. (2016). Immediate behavioural responses to earthquakes in Christchurch, New Zealand, and Hitachi, Japan. *Disasters*, 40(1), 85-111.
- Massazza, A., Brewin, C. R., ve Joffe, H. (2021). Feelings, thoughts, and behaviors during disaster. *Qualitative Health Research*, 31(2), 323-337.
- Masters, J., (2018). 5th deadliest wildfire globally in past 100 years: 87 dead from Monday's Greek fires. Retrieved from the Weather Underground website: <https://www.wunderground.com/cat6/5th-Deadliest-Wildfire-Globally-Past-100-Years-Greeces-87-Deaths-Mondays-Fires>.
- Naddaf, M. (2023). Turkey-Syria earthquake: what scientists know. *Nature*.
- O'Connell, E., Abbott, R. P., ve White, R. S. (2017). Emotions and beliefs after a disaster: a comparative analysis of Haiti and Indonesia. *Disasters*, 41(4), 803-827.

- Oral, M., Yenel, A., Oral, E., Aydin, N., ve Tuncay, T. (2015). Earthquake experience and preparedness in Turkey. *Disaster Prevention and Management*, 24(1), 21-37.
- Öztürk, M. K. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının deprem deneyimleri üzerine bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28-1), 308-319.
- Prati, G., Catufi, V., ve Pietrantonio, L. (2012). Emotional and behavioural reactions to tremors of the Umbria-Marche earthquake. *Disasters*, 36(3), 439-451.
- Rosoff, H., John, R., Burns, W. J., ve Maya, I. (2011). Scenario simulation group reactions to the aftermath of the Great ShakeOut Magnitude 7.8 earthquake. *Earthquake Spectra*, 27(2), 597-614.
- Santos-Reyes, J., ve Gouzeva, T. (2020). Mexico city's residents emotional and behavioural reactions to the 19 September 2017 earthquake. *Environmental research*, 186, 109482.
- Shapira, S., Aharonson-Daniel, L., ve Bar-Dayyan, Y. (2018). Anticipated behavioral response patterns to an earthquake: The role of personal and household characteristics, risk perception, previous experience and preparedness. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 31, 1-8.
- Shaw, R., Shiwaku, K., Kobayashi, H. and Kobayashi, M. (2004) "Linking experience, education, perception and earthquake preparedness", *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, Vol. 13 No. 1, pp. 39-49.
- Sümer, N., Karancı, A. N., Berument, S. K., ve Gunes, H. (2005). Personal resources, coping self-efficacy, and quake exposure as predictors of psychological distress following the 1999 earthquake in Turkey. *Journal of Traumatic Stress: Official Publication of The International Society for Traumatic Stress Studies*, 18(4), 331-342.
- Xenidis, Y., ve Kaltsidi, G. (2022). Prediction of humans' behaviors during a disaster: The Behavioral Pattern during Disaster Indicator (BPDI). *Safety science*, 152, 105773.

OSMANLI DÜNYASINDA ÇÖP KAVRAMINA YAKLAŞIM: KAVRAMIN İÇERİĞİ VE TARİHSEL KÖKENLERİ ÜZERİNE TESPİTLER¹

Prof. Dr. Cihan ÖZGÜN

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

ORCID ID: 0000-0001-8337-5876

Özet

Çöpün tanımı zamana, topluma, toplumların ekonomik durumlarına göre farklılık gösterir. Bu durum çöp kavramının tam anlamıyla bir tanımını yapmayı zorlaştırır. Çöpün tanımı insanların gelir düzeylerinden, gündelik hayatta yaşam biçimlerine, buldukları coğrafyadan tüketim alışkanlıklarına kadar geniş bir durumun tüm detayları dikkate alınarak yapılmalıdır. Bu çalışmada “Osmanlı dünyasında çöp nedir, neye çöp denir? Çöp kavramı nasıl tanımlanır ve bu sözcüğün gündelik hayatta ve sözlüklerdeki kaynağı nedir?” gibi sorulara cevap aranacaktır. Bu bağlamda, Osmanlı toplumunda çöpün ne tür niteliklere sahip olduğu ve toplumun yaşam biçimiyle olan yakın ilişkisinin sözlüklere nasıl yansıdığına dair tespitlerde bulunulacaktır. Çalışmanın temel kaynakları arasında Lehçe-i Osmani, Lügat-ı Naci, Lügat-ı Remzi gibi eski Türkçe (Osmanlıca) sözlükler ve çalışmalar başta olmak üzere, günümüzde bu konu üzerine yapılan akademik araştırma ve inceleme eserleri yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Çöp, Atık, Terminoloji

Giriş: Çöp Kavramı, Algısı ve Tarihsel Derinliği

Çöp kavramının tanımlanması zaman, mekan ve ülkeye göre değişkenlik gösterdiği için göreceli ve karmaşıktır. Üstelik, çöpün gündelik hayatın pratikleri içinde, farklı niteliklere sahip olduğu da dikkate alınırsa bu kavramın zamanla kazandığı yeni anlamlar bu tanımı daha da zorlaştırmaktadır. Çöp, tüketim alışkanlıkları ve toplumsal gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi vurgulayan bir konudur. Üstelik çöp bireylerin ya da toplumların ekonomisi, demografik gelişimleri, kentleşme gibi diğer pek çok konu hakkında ip ucu sunacak kadar önemli bir anlamda taşır. Bu nedenle günümüzde sıkça kullanılan “geri kazanım”, “geri dönüşüm”, “sıfır atık” gibi kavramlar çöpten elde edilen değeri ortaya çıkarması bakımından hayli önemlidir. Tüm bu detaylar bir arada değerlendirildiğinde çöp hem “kaybedilen” hem de “kazanılan” bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır². Çöp kelimesinin anlamsal yönü incelendiğinde; çöp insana artık hiçbir faydası olmayan evde veya bulunduğu yerde gereksiz yer kaplayan bir varlık mıdır yoksa bizim ihtiyacımız olmayan herhangi bir şey ihtiyacı olan biri için de çöp müdür? Daha açık bir ifadeyle kullanmadığımız bir eşya bizim için çöpken bunu çöpte bulup kullanan biri için de bu kavram aynı şeyi ifade etmekte midir? En geniş tanımıyla küçük, önemsiz eşyalar da dahil olmak üzere değersiz ve pis kalıntılar çöp olarak atılır³. Çöp gündelik hayatta kullanım ömrü dolan, kullanılmaktan vazgeçilen ve kullanıldıktan sonra artık tekrar işe yaramayacağına kanaat getirilen nesnelere dir. Dolayısıyla çöpün insanların davranışları, yaşam biçimleri ve

¹ Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 122G162 Numaralı proje ile desteklenmiştir.

² İ. Kılıç (2014), s. 470.

³ T. Korkmaz Bulut- Ş. Korkmaz (2019), s. 470 ve 513.

sosyal dinamikleri hakkında doğrudan ya da dolaylı önemli ipuçları sunduğu gerçeği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır⁴.

Çöpü atıktan ayıran temel konu ise, bir nesnenin “tek kullanımlık” ya da “yeniden değerlendirilmeye” değer olup olmamasına dayanır. Tarihin çok eski çağlarına ilişkin arkeolojik kanıtlar, toplumların çöplerine ilişkin sürekli olarak yeni kullanım alanları bulduğunu, bunlara sıklıkla yeni anlamlar ve işlevler yüklediğini ortaya koymaktadır. Örneğin, yiyecek kabukları, hayvan kemikleri gibi atıklar aletlere, mücevherlere veya başka eşyalara dönüştürülmüştür. Yiyecek artıklarından çorba yapılması ya da sofradan artan yiyecekleri çöpe atmak yerine hayvanların beslenmesi için kullanılması, kırık eşyaların tamir edilerek ya da başka biçimlerde yeniden kullanılması, evsel atıkların tarım ve hayvancılıkta gübre olarak kullanılması gibi daha pek çok uygulama aslında çöpün özünde işe yaramaz ya da değersiz olduğu fikriyle çelişmektedir. Özellikle de son yıllarda, atıkların azaltılmasının, yeniden kullanılmasının ve geri dönüştürülmesinin önemini vurgulayan sıfır atık kavramı ilgi görmeye başlamıştır. Ancak ifade ettiğimiz üzere bu yaklaşım yeni değildir, tarihin çok eski çağlarına kadar geriye giden bir mazisi vardır. Atıkların geri kazanımı sadece çevre ve insan sağlığı açısından değil, aynı zamanda kıt olan doğal kaynakların korunması ve bu kaynakların ekonomiye yeniden kazandırılması açısından da büyük önem taşımaktadır. Günümüzde bu durum “atık yönetimi” adı altında atıkların oluşumunun önlenmesi, kaynağında azaltılması ya da yeniden kullanılması, ayrıştırılması, toplanması, depolanması, taşınması, geri dönüşümü, enerji alanlarında geri kazanımı ve nihai bertarafı gibi çok sayıda karmaşık faaliyet, bütüncül bir atık yönetimi yaklaşımı içinde uygulanmaktadır. Her ne kadar günümüzdeki gibi “sürdürülebilir” ve “verimli” bir atık yönetim sistemi tesis edilmemiş olsa da tarihin çok eski zamanlarında bu anlayışın ip uçlarına rastlamak mümkündür⁵. Arkeolojik bulguların incelenmesi, geçmişteki toplulukların yaşam tarzları ve çevre ile ilişkileri hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Özellikle Neolitik dönem yerleşimlerinde keşfedilen çöp-atık türü nesnelere, o dönemlerdeki insanların kaynaklarla nasıl etkileşim kurduklarına, atıklarını nasıl yönettiklerine ve çevreye yaklaşımlarına dair hayli dikkate değer bilgiler içermektedir. Bu kapsamdaki araştırmalar, günümüz toplumlarının sürdürülebilirlik ve atık yönetimi konularında dersler çıkarabilmesi için yaratıcı fikirler de sunmaktadır. Sunulan arkeolojik bulgular, söz konusu atıkların yönetiminde, eski toplulukların sistemli ve planlı bir yaklaşıma sahip olduklarına dair ip uçları sunmaktadır. Üretim süreçlerinde ortaya çıkan taş alet parçaları, seramik kırıkları, hayvan kemikleri, metal gibi atıkların, günlük hayatta tekrar değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, bazı seramik kapların yapımında kil bileşenlerini güçlendirmek için kırık kap parçalarından yararlanıldığı da görülmektedir. Öte yandan, taş aletlerin üretimi sırasında yontulma ya da yongalanma aşamasından arta kalan atıkların, yeni taş aletlerin yapımında kullanılması da dikkat çekicidir. Öte yandan, yıkılan binaların moloz kalıntılarının, yeni inşa edilen binaların temellerini sağlamlaştırmada ya da platform hazırlamada değerlendirildiği de anlaşılmaktadır. Tüm bu örnekler bir arada değerlendirildiğinde tarihin çok eski çağlarında bile toplumların, çöpe ilişkin bir duyarlılık geliştirdikleri, atıklar konusunda da sürdürülebilir ve yenilikçi yaklaşımlar benimsedikleri söylenebilir⁶.

Tarihin eski çağ gündelik hayatında üretimin zorluğu ve hammaddeye erişimin güçlüğü gibi faktörler, insanlar için değerli olan materyallerin çoğunun çöpe atılmak yerine onararak ya da farklı bir amaçla yeniden kullanılmasına yol açmıştır. Bu durum, arkeolojik kazılarda sıklıkla gözlemlenen bir olgudur. Çeşitli arkeolojik bulgular örneğin, Diyarbakır’ın eski çağ

⁴ E. Boynikoğlu (2019), s. 4-13.

⁵ M. Bilgili (2021), ss. 683-703.

⁶ E. Boynikoğlu (2019), s. 2, 26 ve s. 37.

yerleşimi olan Hakemi Use’de bulunan bir kabın üzerindeki onarım izleri, kabın eskimiş veya işlevini yitirmiş olmasına rağmen yeniden kullanıma sokulduğunu göstermektedir. Kırık seramiğin bir iple birleştirilmesi bunun yeniden kullanım alışkanlığının somut bir göstergesidir. Orta Anadolu’da bulunan Aşıklı Höyük ve Boncuklu Höyük örneklerinde de boncuklar üzerindeki onarım ve yeniden delme işlemleri, bu objelerin yeniden işlevlendirildiğini ortaya koymaktadır. Hatta Aşıklı Höyük’te, kırık süs veya takı nesnelerinin giysilere eklendiği de tespit edilmiştir. Bu bulgular, eski çağ toplumlarının, çok eski dönemlerde bile, kıt kaynakları mümkün olan en verimli şekilde kullanma çabasında olduklarını ve değerli malzemeleri çöpe atmak yerine yeniden değerlendirerek kullandıklarını göstermektedir. Söz konusu bu bulgular ışığında tarihin eski dönemlerinde toplumların kullandıkları taş aletlerin, işlevsel özelliklerini yitirdiğinde dahi basit tamir ve düzeltme işlemleriyle yeniden kullanılabilir hale getirildiği veya dönüştürülerek farklı amaçlar için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu durum, söz konusu toplumların malzeme kullanımı konusundaki tasarrufçu ve yenilikçi yaklaşımlarını ortaya koymakta, geçmiş kültürlerin sürdürülebilir ve yenilikçi kullanım pratiklerine ilişkin şaşırtıcı ip uçları sunmaktadır. Bir Neolitik dönem yerleşimi olan Boncuklu Höyük’te insanların gündelik yaşam alanlarının çok daha uzak bölgelerinde çöplerini atma veya yakma yoluyla imha ettikleri anlaşılmıştır. Bu atık maddeler arasında çeşitli yiyecek artıkları, dışkı kalıntıları, hayvan kemikleri, alet parçaları ve insan kafatasları bulunmuştur. Bu çöplük alanları, sadece günlük faaliyetler hakkında değil, aynı zamanda sembolik ve ritüel uygulamalar hakkında da bilgi sunmaktadır. Öte yandan, çöp alanlarının belirli aralıklarla yakılması, bölgede hijyene karşı bir duyarlılığın varlığına işaret etmektedir. Çatalhöyük yerleşimindeki mekân içlerindeki ocakların bulunduğu kirli alanların, temiz alanlardan platformlar aracılığıyla ayrılması da hemen hemen benzer bir yaklaşımın diğer bir örneğini temsil etmektedir. Çatalhöyük kazılarının sunduğu kapsamlı arkeolojik veriler dikkatle incelendiğinde, bu eski yerleşimin çöp birikinti alanlarında ele geçirilen hayvan kemikleri, bölgedeki gündelik pratikler hakkında değerli bilgiler vermektedir. Bu kemiklerin yeni evlerin inşasında temel dolgu malzemesi olarak kullanılması, atıkların dönüştürülerek yeniden değerlendirildiğini açıkça göstermektedir⁷.

Ege Gübre Arkeoloji (İzmir/ Aliğa) Kazı alanında yapılan çalışmalar, Neolitik dönem yerleşiminde çevre temizliği ve çöp imha uygulamalarının önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Avlu alanları, çöp çukurları ve özel olarak oluşturulmuş çöplük alanları, bu dönem insan topluluklarının atıklarını çeşitli yöntemlerle yaşam bölgelerinden uzaklaştırmaya çalıştıklarını ortaya koymaktadır. Bu durum, insanların yaşam alanlarını temiz tutma konusunda bilinç sahibi olduklarını ve çevresel düzenlemeler yaptıklarını göstermesi açısından oldukça dikkat çekicidir. Ayrıca, Hitit döneminde de çevre temizliği konusunda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Tabletlerdeki kayıtlar, Hattuşa’da çok ciddi bir çevre kirliliği problemi olduğunu ve kentin yağmur sularıyla doğal yoldan temizlendiğini göstermektedir. Ayrıca, sokaklara çöp atılmaması, yol kenarlarının tuvalet ihtiyacı için kullanılmaması, fırınları, mutfakları, tapınakları ve göletleri kirletenlerin cezalandırılması gibi uygulamalar, Hitit toplumunun çevre temizliği konusunda bilinç sahibi olduğunu ve bu doğrultuda düzenlemeler yaptığını göstermektedir⁸. Kültepe’de yapılan arkeolojik kazılar da benzer sonuçlar sunmaktadır. Sokakların kemikler, kullanılmayan çanak-çömlekler ve diğer atıklarla dolu olması, Asur toplumunda çevre temizliği konusunda bazı sorunların yaşandığını göstermekteyse de, hayvan kemiklerinden yapılan ve gündelik hayatta kullanılan bazı süs eşyalarına ulaşıldığından, atıkların ekonomik değerinin fark edildiği ve yeniden değerlendirildiği gayet açıktır. Genel olarak, tarihin en eski zamanlarında bile insanların çevre temizliği konusunda bilinç

⁷ E. Boynikoğlu (2019), s. 36, 37, 91-95.

⁸ H. Sağlantımur (2012), s. 223; E. Boynikoğlu (2019), s. 106 ve 122; Ş. Sevimli (2005), s. 78.

geliştirmeye ve çöp imha uygulamalarını çeşitlendirmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Roma ve Yunan uygarlıklarında ise, Anadolu kentlerinde çevre temizliğinin daha bilinçli ele alındığı anlaşılmaktadır. Kent yönetimlerinin, yollar ve kanalizasyonların temizlik ve bakımından bu işlerle ilgilenen görevlileri sorumlu tuttuğu, özel tuvalet ve kanalizasyon sistemleri inşa ederek hem çöplerin kentlerin dışına çıkarılması ve hem de insan sağlığının korunmasına yönelik önemli uygulamaların hayata geçirildiği anlaşılmaktadır⁹. Yunan kentlerinin çevresinde çöp ve pislik yığınlarının birikmesine engel olunarak veba başta olmak üzere çeşitli salgın hastalıklara karşı önlemlerin alınması da oldukça önemlidir. Daha da önemlisi Yunan kentlerinde biriken çöplerin, güneşin antiseptik özelliğiyle ve açık arazilerde organik materyallerin gübreye dönüştükleri ya da domuz, köpek gibi hayvanların bu çöpleri eşeleyerek yiyecek temin etmeleri sayesinde çöplerin doğal yoldan azaldığı ya da yok olduğu da bilinmektedir¹⁰

Ayrıca, en başat temizlik malzemelerinden biri kabul edilen sabun da, bir çeşit geri dönüşümle elde edilmiştir. Efsaneye göre, “*Romalıların kurban ettiği hayvanların küllerle karışan yağları, Tiber nehrine sürüklenir ve nehirde çamaşır yıkayan kadınlar, bu kaygan maddenin karıştığı suyla yıkadıkları çamaşırların daha kolay temizlendiğini görürler. Böylece küllü yağ/ saipo adıyla temizlik malzemesi olarak kullanılmaya başlanır*”¹¹. Bu durum sabunun da, bir çeşit geri dönüşümle elde edildiğini, toplumların atık yönetimi konusunda gündelik hayatta bir takım pratikler geliştirdiklerini göstermektedir. Dolayısıyla tüm bu örnekler çöp kavramının, “*yararsız, pis, ufak tefek, kullanılamaz, çevreye zararlı*” gibi olumsuz anlamlardan sıyrılarak, tarihsel süreçte çok daha geniş bir kapsamda tekrar değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır¹².

Osmanlı Dünyasında Çöp Kavramı ve İçeriği: “Anlamı ve Düşündürdükleri”

Çöp kelimesi eski Türkçeden Karahanlı Türkçesi’nin sonuna kadar “*tortu, çökelti, rüsup, kir, pislik*” anlamlarında geçmektedir. Bu dönemde henüz “*küçük ağaç dalı, tahta parçası, ince saman çöpü, çalı çırpi*” gibi anlamlar yazılı örneklerde görülmemektedir. Çöp kelimesi 13. yüzyılın sonlarından itibaren “*çüb*” kelimesinin etkisiyle özellikle İslamiyet’ten sonraki dönemde “*ilki tortu çökelti kir pislik atık, ikincisi ise saman ot kırıntısı meyve sapı küçük ağaç dalı veya tahta parçası*” olmak üzere birbirinden farklı anlamlar ifade etmektedir. Türkiye Türkçesi’nde “*çer*” kökü ile üç, “*çöp*” kökü ile dokuz olmak üzere toplamda on iki kelime türetilmiştir. Örneğin “*köyleri dolaşarak ufak tefek şeyler satan ayak satıcısı*” karşılığı olarak kullanılan *çerçi*, “*çer*” kökünden türemiştir. Çöp, süprüntü, meyve yedikten sonra atılan kısmı ifade etmek için kullanılan “*çöpik*”, suyu alınmak üzere sıkılmış meyve posası, çürük, ezik meyve, kullanılmış elbise anlamına gelen “*çöpre*”, paçut, paçavra demek olan “*çüprek*”, taranmış yün artıkları demek olan “*çöpür*”, pis, çerçöp, abur cubur şeylerin karşılığı olarak kullanılan “*çöpürdek*”, tarlada bulunan yabani ot içinde çerçöp bulunan buğday, pirinç, fasulye, küçük şey, parça anlamına gelen “*çöpel*” gibi kelimeler, çöp kelimesinden türemişlerdir.¹³

Şemseddin Sami 1901 yılında Kamus-ı Türki adıyla yayınladığı Türkçe sözlüğünde çöp sözcüğünü “*değnek, tahta parçası, süprüntü*” olarak tanımlanmıştır.¹⁴ Lehçe-i Osmani’de de

⁹ Ş. Sevimli (2005), s. 16, 70- 70-8.

¹⁰ E. Boynikoğlu (2019), s. 24.

¹¹ K. Emiroğlu (2014), s. 202.

¹² E. Boynikoğlu (2019), s. 18-19.

¹³ T. Korkmaz Bulut- Ş. Korkmaz (2019), s. 503- 513.

¹⁴ Şemseddin Sami (1317/ 1901), s. 517.

benzer ifade karşımıza çıkmaktadır ve “çöp” ya da “çub”, *ağaç, değnek, odun, sopa, çör çöp* şeklinde tarif edilmektedir¹⁵. *Çer çöp* ise, “çalı çırpı kırıntısı” anlamına gelir¹⁶, “çub” sözcüğü ise Farsça “*ağaç, odun ya da sopa*” demektir¹⁷. Çöp Lugat-ı Naci’de “*ağaç parçası, odun, sopa, çöb/çub tedib*” şeklinde geçmektedir¹⁸. Bu bağlamda çöp kelimesi özel olarak saman, kıymık, dal parçası gibi anlamları da ifade etmektedir ve bu nedenle “*sakınan göze çöp batar*” atasözündeki çöp aslında buradaki “*kıymağa, çalı çırpı kırıntısına*” işaret etmektedir¹⁹. Bu ifadeler, dilbilimsel perspektifin dışında sadece tarihsel açıdan incelendiğinde bile çöp kavramının anlam çeşitliliğine, anlam katmanlarının ve kökeninin ne kadar zengin olduğunu göstermektedir.

Türk dilinin zengin kelime hazinesinde yer alan “çöp” kavramı, geçmişten günümüze kadar çeşitli anlamlar ve kullanımlar kazanmıştır. Örneğin “*çep*” sözcüğü “*çöp*” ya da “*ev artığı*” anlamına gelmektedir²⁰. Ancak çöprü tanımlarken kullanılan “*zayı*” telef olmuş, mahv ve heder olmuş²¹ sözcüklerinin ise yalnızca maddi atıkları değil, aynı zamanda kullanışsız, artık işe yaramaz her türlü nesneyi ifade ettiği de ortadadır. Bu nedenle “*zayı*”, “*heder*”, “*çürük*”, “*cüfa*”, “*levs*” ve “*kırıntı*” gibi kavramlar çöpün nedenleri veya kaynakları olarak değerlendirilebilir. Bunlar, bozulma, kayıp, israf ve kötü kullanım gibi süreçlerin sonuçlarıdır ve çöp oluşumuna yol açarlar.

Çöp “*haşak, har u haşak, çör çöp*” kavramlarıyla da ifade edilir²². Şemseddin Sami “*haşak*” kavramının karşılığı olarak “*çör çöp, süprüntü*” ifadelerini kullanmaktadır²³. Osmanlı dünyasının bu ünlü sözlük yazarı çöp kavramını tanımlarken aynı zamanda “*değnek*”, “*tahta parçası*”, “*odun*” ve “*süprüntü*” gibi kavramları da kullanmıştır ve bunlar günlük yaşamda kullanılan veya üretilen ancak daha sonra atılması gereken nesnelere dir. Yine Şemseddin Sami tarafından çöprü tanımlarken kullanılan “*haşak*”, “*mezbele*” ve “*moloz*” gibi kavramlar ise daha geniş anlamda çöprü temsil ederler ancak bunlar dağınık, kirli veya atık malzemelerin oluşturduğu birikintiler ve birikmelerdir.

Lehçe-i Osmani’de çöp kavramını karşılayan ifadeler arasında “*hutam, kuru ot parçası, çör çöp*” de vardır²⁴. *Has veya har ü has* kavramları da “çöp” demektir²⁵. “Çör çöp, bir şeye yaramayacak atılacak nesne”nin “*ahal*” sözcüğüyle de karşılandığı bilinmektedir. *Akal* ve *kirişte* sözcükleri de çör çöp anlamına gelmektedir ve bu ifadeler çöpün artık atılan ya da atılacak olana işaret ettiği ortadadır. Ancak bazı kavramlar çöp olanın tekrar kullanılabilmesine ilişkin güçlü ipuçları da sunmaktadır. “Bir yerde kullanılmak üzere kaldırılmış eski eşya” karşılığı olarak “*merfiat*”²⁶, “kullanılmış eski ve köhne” karşılığı olarak da “*müstamel*”²⁷, döküntü kırıntı kumaş ve saire parçası için de “*kuraza-i sim*” kavramları kullanılmaktadır²⁸. Bu durum aynı zamanda, Türk dilindeki çöp kavramının hem atılacak hem de yeniden kullanılacak nesnelere kapsadığını ortaya koymaktadır. Bu ifadeler insanların hem çöplerle

¹⁵ Ahmed Vefik Paşa (1293/ 1877), s. 357.

¹⁶ Türkçe Sözlük 1 (1988), s. 462.

¹⁷ M. Pakalın (1993), s. 391.

¹⁸ Muallim Naci (1322/ 1905), s. 337.

¹⁹ T. Korkmaz Bulut- Ş. Korkmaz (2019), s. 472.

²⁰ Y. Çağbayır (2007), s. 933.

²¹ Ahmed Vefik Paşa (1293/1877), s. 1215.

²² Şemseddin Sami (1317/1901), s. 567.

²³ Şemseddin Sami (1317/1901), s. 1089.

²⁴ Ahmed Vefik Paşa (1293/1877), s. 1086.

²⁵ Şemseddin Sami (1317/1901), s. 580; M. Özön (1988), s. 279.

²⁶ F. Devellioğlu (T.Y.), s.17, 26, 624, 741.

²⁷ Muallim Naci (1322/ 1905), s. 818.

²⁸ F. Devellioğlu (T.Y.), s. 631, 888.

olan yakın ilişkisini hem de insanoğlunun ekonomik boyutunun da etkisiyle atıklardan farklı biçimlerde yararlanma çabaları sergilediğine işaret etmektedir. Kısaca “çöp” kelimesi Türk dilinde hayli köklü ve derin bir anlama sahiptir ve maddi atıkların yanı sıra, kullanışsız, işe yaramaz her türlü nesneyi de ifade etmektedir. Ayrıca, yeniden kullanılabilir eşyalar, tasarruflu davranış ve ekonomiyle doğrudan ilgisi olan kavramlarla da ilişkilendirilmektedir. Bu durum, Türk dilinin kelime hazinesindeki zenginliği ve kavramların çok boyutlu anlamlarını yansıtmaktadır.

Döneme ait kaynaklarda “*daneçin*” sözcüğü toplamak, döküntü halde dağınık ufak tefek şeylerden istifade eden²⁹ anlamında kullanılmış, bir şeyin ufalmış parça parça edilmiş ufağı, ufak şey, ufak parça, kırıntı da “*hurda* ya da *rize*”³⁰ sözcükleriyle ifade edilmiştir. Eski çağlarda olduğu gibi Osmanlı dünyasında da insanlar kullanılmış ya da atılmış eşyaların içindeki değerli malzemeleri geri kazanmaya çalışmışlardır. Bunlar, kırık-dökük parçalar, hurda malzemeler, kırıntılar veya rize olarak adlandırılmaktadır. “Küçük parça”, “kırıntı”, “döküntü”, “daneçin”, “rize”, “eski eşya” gibi kavramlar, çöpün ölçek ve çeşitlilik boyutlarını vurgulamaktadır. Bu ifadeler, çöpün yalnızca büyük hacimli atıklardan ibaret olmadığını, aksine mikro düzeydeki parçacıklardan da oluşabileceğini göstermektedir. Ayrıca, “kullanılmış” ve “ev artığı” gibi kavramlar, çöpün günlük yaşam pratiklerinden kaynaklandığını ve tüm bireylerin sorumluluğunda olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim “*daneçin*” kavramı da, atıklardan değerli malzemeleri geri kazanma çabalarını ifade eden bir sözcük olarak değerlendirilebilir. Bu kavram Osmanlı dünyasında geri dönüşüm ve atık yönetimi uygulamalarına dolaylı da olsa işaret etmektedir. Bu bağlamda Osmanlı dünyasında çöp toplamakla görevli olan çöplükçüler ve benzeri kişiler, bu alanda önemli görevler üstlenmiştir. Diğer bir ifadeyle çöplükçü isimli görevliler, belli çöplük alanlarını belli bir bedel karşılığında satın alıp, bu tür maddeleri toplayarak yeniden değerlendirmek için çalışan kişilerdir³¹. Kentleşme, nüfus artışı ve sanayi faaliyetlerindeki gelişmeler, çöp yönetimini giderek zorlaştırmakta ve kentsel yaşam kalitesini olumsuz etkilemekteydi. Osmanlı dünyasında çöp yönetiminin geliştirilmesi, kentsel sağlık ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi açısından önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim 1851 yılına tarihlenen bir olayda Trablusgarp Kalesi'nde birikmiş olan çöp ve atıkların, hastalıklara neden olduğu anlaşılmaktadır. Bunun üzerine Osmanlı hükümeti, bu atıkların şehir dışındaki bahçıvanlara satılmasına ve bedelin de bu işi yapanlara ödenmesine karar vermiştir. Ancak, elde edilen gelirin yeterli olmadığı görülmüş ve eksik kalan kısmın, fakir halk dışında, şehir ahalisinden toplanması için emir verilmiştir³². Benzer şekilde “Tahir Subaşı” adı verilen çöplük subaşlarının, İstanbul sokaklarında biriken süprüntüleri, yıllık bir para karşılığında “arayıcı” denilen esnafa ihale ettikleri, bu esnafın ise, zenbillerle topladıkları süprüntülerden para ve değerli malzemeler arayıp bulup deniz kenarlarında yıkayıp sattıkları da bilinmektedir.³³ Kamus-i Türki'de *çöpçü* “*kapı kapı gezip evlerden süprüntüleri alarak şehrin haricine taşıyan belediye hizmetçisi*”³⁴ olarak tarif edilirken, Lugat-ı Naci'de *süpürücü*, *çöpçü* “*kennas*”³⁵, Lehçe-i Osmani'de “*süpürücü*”³⁶, Lugat-ı Remzi'de *çarubzen*, *süpürücü*, *ferişet edici* şeklinde ifade edilmektedir³⁷. Çöp ile ilgili bu kavramlar, günümüzdeki modern anlamıyla çöp işiyle ilgilenenleri tarif eden kavramlardan oldukça farklıdır. Osmanlı dünyasında çöp

²⁹ Şemseddin Sami (1317/1901), s.600.

³⁰ Muallim Naci (1322/ 1905), s. 379; Şemseddin Sami (1317/1901), s. 577 ve 677.

³¹ Türkçe Sözlük 1 (1988), s. 503.

³² A. Öztürk (2011), s. 327.

³³ R. Koçu (2022) s. 83.

³⁴ Şemseddin Sami (1317/1901), s.518.

³⁵ Muallim Naci (1322/ 1905), s. 638.

³⁶ Ahmed Vefik Paşa (1293/1877), s. 357.

³⁷ Doktor Hüseyin Remzi (1305/ 1888), s. 409.

işiyile uğraşanlara verilen isimlerdeki bu çeşitlilik, çöp yönetiminin Osmanlı kentlerinde önemli bir görev olduğunu ve bu işte uzmanlaşarak farklı unvan ve sorumluluklar taşıyan çok sayıda görevlinin bulunduğunu göstermektedir. Osmanlı dünyasında çöp yönetimi, temelde kent temizliğinin sağlanması üzerine kurulmuştur. Ancak, sözlüklerdeki bu birbirinden farklı ve hayli zengin içerikli tanımlamalar, kentlerdeki çöp ve atık birikiminin ciddi bir sorun teşkil ettiğini de göstermektedir. Kentlerdeki nüfus artışı, sanayi faaliyetlerindeki gelişmeler ve kentleşme sürecinin getirdiği sorunlar, çöp yönetimini giderek zorlaştırmış, bu konuda iş bölümü ve hatta belli uzmanlaşmaların da ortaya çıkmasına neden olmuştur.

1905 yılında yayınlanan Lugat-ı Naci adlı eserde kırıntı, döküntü, sukata-ı sofrta “*sukata*”³⁸ kavramının karşılığı olarak verilmiştir. Şemseddin Sami’nin “*artık*” sözcüğünü tarif ederken kullandığı “*fazla, ziyade, eksiğin zıddı, artan, geri kalan, artık yemek, yendikten sonra kaptan kalan, fazla gelip artan şey, yemek artığı*”³⁹ ifadeleriyle birlikte kırıntı ve sofrta kırıntılarına yapılan bu göndermeler çöp kavramının başka bir boyutuna işaret etmektedir. Günümüzde olduğu gibi Osmanlı dünyasında da bazı çöp ve atıklara gündelik hayat pratikleri içinde kutsallık atfedilmiştir. Osmanlı dünyasında günümüz Türk toplumunda da devam ettiği gibi sofradan artan yiyeceklerin ve sofrta kırıntısı ya da ekmek kırıntılarının çöpe atılmadığı, çöpe atılmasının halk arasında kabul edilmediği, bunların çöpe atılmasının günah ve saygısızlık olarak değerlendirildiği bilinir. Bu aynı zamanda Türk toplumu için israf sayılır. Sofradan kalkarken yemeğin yarım bırakılması, yemek tabağında bırakılan pirinç bulgur tanelerinin çöpe dökülmesi hem israftır hem de yemek artıklarının çöpe atılması günah kabul edilir. Bu hassasiyet o kadar derindir ki yolda yürürken görülen bir simit ya da ekmek yerden alınıp önce öpülür ardından uygunca bir yere konur. Osmanlı dünyasında sürekli unla uğraşan esnaf yürürken una basmaktan kaçındığı için Müslüman ailelerin değirmencilik, fırıncılık gibi mesleklere mesafeli durdukları da diğer bir gerçektir. Dahası fırın sahiplerinin Ramazan ayında zekatlarını fazladan vermeleri de bununla yakından ilintilidir. Unla ve nimetle oyun olmayacağı inancı halk arasında toplumun değerlerinden ekonomik hayata kadar her alanda çok ciddi anlamda etkili olmuştur⁴⁰.

Tüm bu örnekler çöpün, “*yararsız, pis, ufak tefek, kullanılamaz, çevreye zararlı*”⁴¹ gibi kavramlarla tanımlanamayacak kadar derin bir anlamı olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan Osmanlı dünyasında *mezbele* “süprüntü yeri, süprüntülük”⁴², “çöplük”, süprüntü, süprüntüye müteallik şeyler, süprüntü atılan mahal, *mezbele*⁴³, *zibl* “süprüntü”⁴⁴, *mezatil* “süprüntü dökülen yerler” anlamına gelmektedir⁴⁵. Bu kavramların çöp ile olan bağıntısı incelendiğinde Osmanlı toplumunda çöplerin toplanması, bertarafı ya da yeniden kullanılması konularında dikkate değer ipuçları yakalanabilir. Nitekim “*mezbele*”, “*zibl*” ve “*mezatil*” terimleriyle ifade edilen çöp kavramı, Osmanlı dünyasındaki şehirleşme, nüfus artışının getirdiği sorunlar, şehirlerdeki evsel ve kentsel atıkların belirlenen alanlarda toplanması ve depolanmasına yönelik detaylar dikkate alınarak değerlendirilmelidir. *Mezbele* ve *zibl* terimlerindeki süprüntü vurgusu, günümüzde de kentsel atıklara yönelik algının devam ettiğini göstermektedir. Ayrıca, *mezatil* terimi, günümüzde de kentsel atıkların belli alanlarda

³⁸ Muallim Naci (1322/ 1905), s. 477.

³⁹ Şemseddin Sami (1317/1901), s.28.

⁴⁰ M. Özgen (2019), s. 439- 443.

⁴¹ E. Boynikoğlu (2019), s. 18-19.

⁴² Şemseddin Sami (1317/1901), s. 1332; Ahmed Vefik Paşa (1293/1877), s.1329; Muallim Naci (1322/ 1905), s. 742.

⁴³ Şemseddin Sami (1317/1901), s.518.

⁴⁴ Şemseddin Sami (1317/1901), s.681.

⁴⁵ F. Devellioğlu (T.Y), s. 764.

toplanması ve depolanması uygulamalarını çağrıştırmaktadır. Osmanlı dünyasında yerleşim alanlarında geliş güzel yapılaşmaya izin verilmemiş, var olan yerleşim alanlarında yaşayan hane sakinlerinin sayısı kontrol altında tutulmuştur. Bu, çarpık kentleşme ya da belli yaşam alanlarında artan nüfusa bağlı bir çevre kirliliğinin önüne geçmek konusundaki hassasiyete işaret etmesi açısından hayli önemlidir. Özellikle fakir ve yoksul aileler için kentin yaşamaya müsait kesimlerinde ya da kenar kısımlarında insanların yaşayabilecekleri sağlıklı ve temiz alanlarda yerleşmelerine izin verilmiş, sağlıklı olmayan yerlerde yapılaşmaya ya da yeni yaşam alanlarının oluşmasına izin verilmemiştir. Osmanlı dünyasında yolların temiz tutulması, yaşam alanlarında çöplük biriktirilmemesi, mahalle ve yollarda çöplük ya da pis su birikintilerine sebep olacak şekilde ev ve dükkanlardan dışarıya çöp atılmaması hatta ispirto, barut, petrol gibi yanıcı maddelerin yaşam alanları içinde depolanmasına izin verilmemesi gibi dikkate değer önlemler alınmıştır⁴⁶

Birikmiş çöplerin ve pis suların yarattığı sağlık, çevre ya da temizlik sorunları, kentlerdeki yaşam kalitesini de olumsuz etkilemekteydi. Bu durum döneme ilişkin yazılan eserlerde çöp kavramı bağlamında “*çirkef*”, birikmiş pis su⁴⁷, “*cüfa*” su üzerindeki çör çöp⁴⁸, taaffün etmiş bulaşık suyu⁴⁹, “*levs*”, bulaşık, çürük, kir⁵⁰, “*çirkab*”, murdar pis su, bulaşık suyu⁵¹, tanımlamalarında karşımıza çıkmaktadır. Türk halk kültüründe, pis su ve çöp ile ilgili birçok inanış ve gelenek de bulunmaktadır. Bulaşık suyunun gece vakti dökülmesi, duvar dibine veya saçak altına çöp atılması gibi uygulamaların üç harflileri kızdırdığına inanılmaktadır. Aslında, bu inanışların kökeni, eski Türk inançlarına ve Şamanizm’e dayanmaktadır. Şamanlar, doğaüstü güçlerin varlığına inanır ve bu güçlerle iletişim kurmaya çalışırdı. Pis su ve çöp, bu inanca göre, doğaüstü varlıkları rahatsız eden unsurlar olarak görülmüştür⁵².

Diğer taraftan “*zebil*”, *gübre*, *pislik*⁵³, “*fışkı*” *gübre*, *tezek*⁵⁴ kavramları da genellikle atık ve artıklar için kullanılır. Bunlar doğal ve organik maddelerdir ve hatta çöp olarak bile değerlendirilmeyebilir. Bu atıklar, toprağı ve yetişen bitkileri beslemek için kullanıldığı için özellikle Anadolu halk kültüründe bu türden atıklar dışkı ya da çöp olarak adlandırılmamış, bunlara tezek denilmiştir. Anadolu’nun bazı bölgelerinde dışkılarının tezek yani yakacak olarak kullanılmak üzere toplandığı yere de könlük adı verilmiştir. Ahırdan çıkan dışkıyı köylünün gözünde atık ya da çöp olamayacak kadar değerli kılan unsur bunun tarımsal üretim etkinliklerinde gübre veya ısınmada tezek olarak kullanılmasıdır⁵⁵. Ancak buna rağmen Osmanlı dünyasında tezek, gübre gibi sözcükler çöpün yeniden değerlendirilmesi bağlamında ele alınarak “*fışkı*, *gübre*, *tezek*, *enbar*, *dolu*, *yığın*, *küme*, *kuvvet vermek için ekinlere dökülen çör çöp*, *gübre*”⁵⁶ ifadeleriyle tarif edilmiştir. Her ne olursa olsun Osmanlıca sözlüklerdeki çöp tanımlamalarının, atık yönetimi ve geri dönüştürülebilir atık kavramlarıyla olan yakın ilgisi bağlamında fışkı, gübre ve tezek gibi artıkların, ekinlere güç vermek için kullanılması, bu atık maddelerinin geri dönüştürüldüğünü göstermesi bakımından önemlidir. Çöp kavramının tanımlanmasında kullanılan ifadeler arasında “*moloz*” yapıdan artan, viranelerden çıkan ufak

⁴⁶ R. Beyru (2011), s. 306.

⁴⁷ Şemseddin Sami (1317/1901), s.509.

⁴⁸ F. Devellioğlu (T.Y), s. 178.

⁴⁹ Ahmed Vefik Paşa (1293/1877), s. 346; Şemseddin Sami (1317/1901), s.509.

⁵⁰ Ahmed Vefik Paşa (1293/1877), s. 1308.

⁵¹ Doktor Hüseyin Remzi (1305/ 1888), s. 413.

⁵² M. Özgen (2019), s. 437.

⁵³ Doktor Hüseyin Remzi (1305/ 1888), s. 617.

⁵⁴ Ahmed Vefik Paşa (1293/1877), s. 575.

⁵⁵ M. Özgen (2019), s.461-462.

⁵⁶ F. Devellioğlu (T.Y), s. 263.

taşlar, yola moloz dökmek⁵⁷, moloz duvar⁵⁸, “esleb” moloz ve topak taşlara⁵⁹ rastlanması da, çöp kavramının Osmanlı toplumunda ne kadar yaygın ve çeşitli olduğuna işaret etmekte, çöpün sadece günümüzdeki anlamıyla atık madde değil, aynı zamanda tarımsal artıklar, yıkıntı ve moloz malzemeleri, su üzerindeki birikintiler gibi daha pek çok farklı formu da içerdiğini göstermektedir. Tarihin eski çağlarında olduğu gibi Osmanlı dünyasında da yapılardan arta kalan moloz ve topak taşların, yol döşeme ve duvar örme gibi amaçlarla kullanılması geri dönüşümün bir başka örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan, “enbar, dolu yığınlar, bulaşık ve çürük maddeler, su üzerindeki çöp” gibi ifadeler atık toplama, depolama ve bertarafının çöpün temel bileşenleri olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer yandan, Dr. Hüseyin Remzi Bey, Şemseddin Sami gibi sözlük yazarlarının çöpü tanımlarken, çöpün kentsel yaşam ve sanayi faaliyetlerinden kaynaklanan anorganik bileşenlerine işaret eden, “haşak”, “moloz”, “hurda” ve “tezek” gibi kavramları kullanmaları ve aynı zamanda bu türden atıkların, çoğunlukla geri dönüştürülebilir veya yeniden değerlendirilebilir malzemelerden oluşması çöp, atık, geri dönüşüm bağlamında bir tesadüf değildir. Üstelik çöpü tanımlamak için kullanılan bu ifadelerin anlam derinliği dikkatlice incelendiğinde şaşırtıcı bir detay daha karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı dünyasının son döneminde yaşayan sözlük yazarı ya da dil bilim uzmanlarının çöpü tanımlarken kullandıkları “*fişki*”, “*tezek*”, “*gübre*” ve “*pislik*” gibi kavramlar, çöpün doğadan kaynaklanan organik bileşenlerine işaret etmektedir. Bu durum Osmanlı aydınları arasında çöp ya da atıkların doğal ayrışma süreçleri yoluyla çevreye geri dönerek, ekosistem dengesi için hayati önem taşıdığına dair zengin bir bilgi birikimine sahip olduğunu da göstermektedir. Bu noktada, Osmanlı döneminde atık yönetimi konusunda da belirli düzenlemelerin ve uygulamaların olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum Osmanlıca sözlüklerdeki çöp tanımlamaları, günümüz atık yönetimi ve geri dönüşüm kavramlarıyla yakından ilişkilidir. Bu tanımlamalar, Osmanlı toplumunda çöp kavramının ne kadar geniş ve çeşitli olduğunu göstermekte, aynı zamanda atık yönetimi uygulamalarının köklü bir geçmişi olduğuna da işaret etmektedir.

Osmanlı dünyasında çöpün yeniden değerlendirilmesi ve atık yönetimi, bazı geleneksel mesleklerin üretim süreçleriyle de yakından ilişkilidir. Bu durum, Osmanlı toplumunda çevre duyarlılığı ve sürdürülebilirlik anlayışını yansıtmaktadır. Debbağlık, yazmacılık, dokumacılık gibi geleneksel meslekler, üretim süreçlerinde ortaya çıkan atıkların değerlendirilmesi ve yeniden kullanımı konusunda önemli bir rol oynamışlardır. Bu mesleklerin üretim süreçlerinde ortaya çıkan çöp ve atıklar, günümüzdeki sıfır atık ya da geri dönüştürülebilir atık kavramlarıyla ilişkilendirilebilir. Debbağlık, deri işleme sürecini ifade eder. Taze köpek pisliği başta olmak üzere inek sidiği, güvercin pisliğinin derinin işlenmesinde deriyi temizleyip işlenmeye hazırlayan uygulamalar içinde ana malzeme olarak kullanılması bu atıkların çöp olmaktan çıkarak mesleki bir unsur ve atık malzemesi haline dönüştüğünü gösterir. Yazmacılık ise, kumaş ve kağıt üzerinde çeşitli desenler oluşturma sanatıdır. Ahır gübresinin kokusunun kullanıldığı geleneksel mesleklerin başında yazmacılık gelmektedir. Ahır gübresi Tokat’ta yazmacı esnafının 1940’lı yıllarda kumaş üzerindeki boya sabitlemek amacıyla baş vurdukları ucuz ve yaygın yöntemin adı olmuştur. Hayvanın gübre kokusu ve yeli yazmalar üzerindeki alizar boyasını sabitlemek için kullanılmıştır. Yazmacı esnafı yeni boyadan çıkan kumaşlarını civar köylerde kiraladıkları ahırlara göndererek köylüye de ek gelir kapısı oluşturmuşlardır. Benzer şekilde dokumacılık ise, yün, ipek, pamuk gibi farklı malzemelerden kumaş üretme işlemidir. Osmanlı dünyasında dokumacı esnafı için boyama özelliği olan “soğan kabuğu” adeta çöp ya da atık olmaktan çıkarak halk kültürünün bir unsuru haline gelmiştir.

⁵⁷ Şemseddin Sami (1317/1901), s.1435.

⁵⁸ Ahmed Vefik Paşa (1293/1877), s. 784.

⁵⁹ Doktor Hüseyin Remzi (1305/ 1888), s. 13.

Anadolu’da kök boya yapımında tekstil ürünlerinin kumaş ve ipliklerin boyanmasında soğan kabuğu tercih edilmiştir. Soğan kabuğunun boyama amaçlı kullanıldığı bir başka halk kültürü alanı ise bahar bayramı kutlamalarıdır. Özellikle hıdrellez ya da paskalya bayramları ile özdeşleşen yumurtaların soğan kabuğu ile boyanması soğan kabuğunu toplumsal ritüelin ve geleneğin bir parçası haline dönüştürmüştür. Soğan kabuğu gibi bitkisel atıklar, hayvan dışkıları gibi diğer atıklar tekstil boyacılığı ve deri işleme gibi alanlarda faydalı bileşenler olarak değerlendirilmiştir. Soğan kabuğundaki doğal renklendiriciler, kumaş ve deri ürünlerinin boyanmasında kullanılmış, bu sayede atık malzemelerin ekonomik değeri de artmıştır. Tüm bu geleneksel mesleklerin üretim aşamalarında ortaya çıkan atıklar, Osmanlı toplumunda yeniden değerlendirilmiş ve çeşitli formlarda yeniden kullanılmıştır. Deri işleme sürecinde ortaya çıkan atıklar, gübre veya diğer ürünlerin elde edilmesinde kullanılmış, benzer şekilde, kumaş ve kağıt üretiminde oluşan atıklar da değerlendirilerek yeni ürünlerin elde edilmesine çalışılmıştır⁶⁰.

“Ev artığı” ifadesi ise oldukça geniş bir duruma işaret eder. Bu nedenle bu ifade sofradan, mutfağa, gündelik temizlikten insan/ kişisel atıklara kadar geniş bir anlam bütünlüğü içinde değerlendirilmelidir. Örneğin ev artığı kapsamında yer alan çöpler arasında insanların kişisel temizlikleri sonrasında ortaya çıkan saç, tırnak gibi atıklar çöptür. Bunlar, insan ve diğer canlıların normal yıpranma ve ayrışma süreçlerinin ürünleridir. Saç, tırnak gibi kesilip çöpe atılan insan vücuduna ait atıkların evin sınırları içinde herhangi bir yere, evin bahçesine ya da evin yakınlarında toprağa gömülerek doğaya geri kazandırılması Anadolu’da yaygın olarak görülür. Bu durum organik atıkların doğal döngüye dâhil edilme alışkanlığı ve evsel atıkların doğal bir döngünün parçası olduğu inancıyla açıklanabilir⁶¹. İnsana ait biyolojik atıkların, Osmanlı toplumunda tarımsal üretimde gübre olarak değerlendirildiği, bunların toprak zenginleştirici ve verimlilik artırıcı özellikleri nedeniyle, tarla ve bahçelerde gübre olarak kullanıldığı ve böylece bu atıkların doğrudan çevreye salınması engellenerek, tarımsal üretimin sürdürülebilirliğinin sağlandığı da anlaşılmaktadır. Döneme ilişkin sözlüklerde insanların ya da hayvanların biyolojik atıklarına “*levs*”, “*necaset*”, “*pislik*”, “*murdarlık*”⁶² gibi kavramlarla göndermeler bulunmaktadır. Anadolu halk kültüründe idrarın şifa verici yönü ile de kullanıldığı bilinmektedir özellikle deri hastalıklarında egzama, mantar, sedef gibi cilt rahatsızlıklarının iyileştirilmesinde idrarın antiseptik özelliğinin kaşıntılı bölgeyi dezenfekte ettiği de düşünülmektedir. Hatta kaşıntılı bölgenin üzerine şifa vermek amacıyla işenmesi dilimize yerleşmiş olan “yaralı parmağa dahi işemez” deyimini akla getirmektedir, bu idrarın şifa verici özelliğine kapalı ve mecazi de olsa bir göndermeyi ifade eder⁶³. Özellikle insan ve hayvana ait atıkların bir kısmının halk hekimliği uygulamalarında sıklıkla tercih edilmesi, adı geçen atıkların halk kültürünün başat bir unsuru olarak işlevselliğini ortaya koymaktadır. Örneğin kurumuş leylek pisliğinin ya da insan idrarının nazar ve büyüğü sağaltmak amacıyla kullanılması her ikisini de atık olmaktan çıkararak halk kültürü unsuru yapmıştır. Ya da özellikle kurbana ait atıkların dinen kutsal kabul edilmesi bu atığın tabuya dönüşerek çöplüğe atılmasını değil, toprağa gömülmesini gerekli kılmıştır⁶⁴. “Zayı”, “heder”, “çürük”, “cüfa”, “levs”, “saç”, “tırnak”, “idrar”, “insan ya da hayvan dışkısı” gibi kavramlar, çöp olgusunun psikolojik, sosyal ve kültürel boyutlarına işaret etmesi açısından önemlidir. Ancak çok daha önemlisi Osmanlı toplumunda bu türden atık maddelerin “değersiz” veya “kirli” olarak algılanarak bu kavramlara yönelik olumsuz tutumların oluşmamasıdır. Bu genel algı Osmanlı dünyasında çöp yönetimini derin zorluklarla karşılaşmaktan alıkoymuş ve çöpe ilişkin toplumsal farkındalığı da artırmış olmalıdır.

⁶⁰ M. Özgen (2019), s. 435- 463.

⁶¹ M. Özgen (2019), s. 448- 452.

⁶² Muallim Naci (1322/ 1905), s. 661.

⁶³ M. Özgen (2019), s. 456.

⁶⁴ M. Özgen (2019), s. 465.

Sonuç: “Bulgular ve Tespitler”

Günümüz modern yaşamının kaçınılmaz bir gerçeği olan çöp, insanlığın üretim, tüketim ve atık döngüsünün ayrılmaz bir parçasıdır. Çöp kavramı, yalnızca fiziksel olarak gözlemlenen katı atıklardan ibaret değildir; aksine, insan faaliyetlerinin bütününden kaynaklanan, çok boyutlu ve karmaşık bir olguya işaret etmektedir. Nitekim Osmanlı dünyasında çöp kavramının tanımında kullanılan ifadeler, çöp olgusunun çok yönlü doğasını ve insan-çevre etkileşimindeki derin izlerini sergilemektedir. Bu nedenle Osmanlı toplumunda çöp algısı ve kavramın tanımlanması sırasında çöple ilgili kullanılan birbirinden farklı sözcükler çöpün çeşitli türlerini, kaynaklarını ve hallerini ifade ederler. Bunlar aynı zamanda farklı bağlamlarda oluşan atık, artık ve kullanılmış malzemelere de işaret etmektedir. Osmanlı dünyasında dil bilimi ve sözlük çalışmalarıyla ilgilenen aydınların çöp kelimesinin anlamsal derinliğini ve çeşitliliğini bütüncül bir yaklaşımla ele aldıkları, Osmanlı toplumunda çöp algısını çözümlenmeye yarayacak türden kapsamlı ve ayrıntılı bilgiler sundukları görülmektedir. Çöp kelimesinin etimolojisi, sözlükteki tanımları ve özel bağlamlardaki kullanımlarına dair detaylı açıklamalar, çöp kelimesinin dil tarihindeki yerini daha iyi anlamaya yardımcı olmaktadır. Osmanlı dünyasında çöp kavramı, yalnızca teknik bir sorun olarak değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir olgu olarak da ele alınmıştır. Çöp, yalnızca fiziksel bir sorun değil, aynı zamanda psikolojik, sosyal, kültürel ve çevresel boyutlara sahip bir olgudur.

Osmanlı dünyasında çöp kavramına yönelik tanımlamada kullanılan ifadelerin çok sayıda ve içerik açısından zengin olması çöp yönetiminin Osmanlı kentlerinde önemli bir görev olduğunu ve farklı unvan ve sorumlulukların bulunduğunu ve çöp olgusunun sosyal ekonomik kültürel boyutlarla ele alındığını göstermektedir.

Osmanlıca sözlüklerdeki çöp tanımlamaları, günümüz atık yönetimi ve geri dönüşüm kavramlarıyla yakından ilişkilidir. Bu tanımlamalar, Osmanlı toplumunda çöp kavramının ne kadar geniş ve çeşitli olduğunu göstermekte, aynı zamanda atık yönetimi uygulamalarının da çok köklü bir tarihi zemini olduğuna işaret etmektedir. Bu kavramların ayrıntılı analizi, Osmanlı dünyasında çöp yönetimi, geri dönüşüm ve sürdürülebilirlik konularında belli bir düzeyde farkındalık oluştuğuna işaret etmektedir. Özellikle evsel ve tarımsal atıkların geri dönüştürülerek tekrar kullanılması, Osmanlı toplumunun dikkat çekici özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı toplumunda atıkların geri dönüştürülebilir şekilde tekrar kullanılması, çevre bilincinin ve döngüsel ekonomi anlayışının köklü bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir. Osmanlı toplumunda, insanların ihtiyaçlarını karşılamak için bu atık malzemeleri kullanmayı adet edindikleri de anlaşılmaktadır. Bu durum aynı zamanda, üretim ve tüketim alışkanlıklarının çevreye duyarlı bir şekilde şekillendiğini de göstermektedir.

Kaynakça

- Ahmed Vefik Paşa (1293/ 1877), *Lehce-i Osmani*, I, İstanbul.
- Bilgili, Muhammed Yunus (2021), “Sıfır Atık Yaklaşımının Kökenleri ve Günümüzdeki Anlamı”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(40), ss. 683-703.
- Boynikoğlu, Ediz İbrahim (2019), *Anadolu’da Neolitik Dönem Yerleşmelerinde Çöpün Değerlendirilmesi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- Çağbayır, Yaşar (2007), *Ötüken Türkçe Sözlük*, 1, İstanbul.
- Devellioğlu, F. (T.Y), *Osmanlıca Türkçe Osmanlıca Lügat*, Ankara.

- Doktor Hüseyin Remzi (1305/ 1888), *Lugat-ı Remzi*, 1, İstanbul.
- Emiroğlu, Kudret (2014), *Gündelik Hayatımızın Tarihi*, Türkiye İş Bankası yay., 4. Basım, İstanbul.
- Kılınç, İsmail (2014), “Çöp, Geri Dönüşüm ve Hukuk”, *Ankara Barosu Dergisi*, c. 2, ss. 465-476.
- Koçu, Reşad Ekrem (2022), *Tarihte İstanbul Esnafı*, Doğan Kitap, İstanbul.
- Korkmaz Bulut, Türkan- Korkmaz, Şenol (2019), “Çöp Kelimesinin Tarihi Gelişimi ve Çer/Çöp İkilemesi”, *Gübre- Tezek- Çöp Kitabı*, Ed. Emine Gürsoy Naskali, İstanbul, ss. 469-519.
- Muallim Naci (1317/ 1901), (Ömer Hulusi), Müstecabizade İsmet, *Lügat-ı Naci*, İstanbul.
- Özgen, Mutlu (2019), Özgen, “Türk Halk Kültürü Uygulamalarında Çöplük”, *Çöp, Atık, Gübre- Tezek- Çöp Kitabı*, Ed. Emine Gürsoy Naskali, İstanbul.
- Özön, Mustafa Nihat (1988), *Küçük Osmanlıca Türkçe Sözlük*, 4. Basım, İstanbul.
- Öztürk, Ali İhsan (2011), “Modern Belediyenin Kuruluşundan Sonra İstanbul’da Yolları Sulama ve Yıkama Hizmetleri (1858-1914)”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 61/ 2, ss. 323-356.
- Pakalın, Mehmet Zeki (1993), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II*, MEB yay., İstanbul.
- Sağlantı, Haluk (2012), “Ege Gübre Neolitik Yerleşimi”, *Ege Üniversitesi Arkeoloji Kazıları*, Ed. A. Çilingiroğlu vd., Ege Üniversitesi yay., İzmir, ss. 95-114.
- Sevimli, Şükran (2005), *Anadolu Uygarlıklarında Temizlik Kavramı ve Uygulamalarının Evrimi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Adana.
- Şemseddin Sami (1317/1901), *Kamus-ı Türki*, İkdam Matbaası, İstanbul.
- Türkçe Sözlük 1* (1988), Haz. İsmail Parlatır vd., 8. Baskı, TDK, Ankara.

EMPOWERING INDUSTRY 4.0 WITH DEEP LEARNING: ENHANCING ASSEMBLY LINE EFFICIENCY THROUGH AI-POWERED PRODUCT IDENTIFICATION

Adegboye Moguel

Jaypee Institute of Information Technology, India

Abstract

This paper explores the application of deep learning in enhancing assembly line efficiency through AI-powered product identification. We propose a novel deep learning model that leverages convolutional neural networks (CNNs) to accurately identify products on the assembly line in real-time. The model is trained on a large dataset of product images and achieves high accuracy in identifying different product types and variations. We demonstrate the effectiveness of our approach through a case study in a manufacturing setting, where the proposed model significantly improves assembly line efficiency by reducing product identification errors and streamlining the production process. Our work highlights the potential of deep learning to revolutionize industrial automation and pave the way for the next generation of intelligent factories.

Keywords: Deep Learning, Assembly Line, Product Identification, Convolutional Neural Networks, Industrial Automation

EVALUATING THE PRIVATE MONETARY BENEFITS OF HUMANITIES AND EDUCATION PROGRAMS IN OSUN STATE'S PUBLIC UNIVERSITIES: A FIELD OF STUDY ANALYSIS

Angel Muñoz Daniel Guzmán

Institut für Informationsverarbeitung, Leibniz Universität Hannover, Germany.

ABSTRACT

This study investigates the private monetary benefits, measured by the rate of return to investment (ROI), of humanities and education programs in Osun State's public universities. Employing a field of study analysis, we utilize data on graduates' employment status, salaries, and program completion costs to compare the ROI across different fields. Our findings reveal significant variations in ROI, with some fields in humanities and education exhibiting substantial returns comparable to those of STEM fields. The study offers insights for policymakers, students, and universities in allocating resources and optimizing program offerings to enhance graduates' employability and financial well-being.

Keywords: Humanities education, private monetary benefits, field of study analysis, return on investment, Osun State, Nigeria

NAVIGATING THE E-LEARNING LANDSCAPE: AN EXPLORATION OF STUDENT LEARNING EXPERIENCES WITH DIVERSE E-TOOLS

Assis. Prof. Dr. Amanda Jones

Kobe University, Japan

Abstract

This study investigates student learning experiences within the dynamic and diverse landscape of e-learning, focusing on the utilization of various e-tools. Employing a mixed-methods approach, the research examines student perceptions, engagement levels, and learning outcomes associated with diverse e-tools. Findings reveal the critical role of e-tools in enriching learning experiences, fostering engagement, and promoting deeper understanding. However, challenges regarding accessibility, technical proficiency, and student agency are also identified. The study concludes with recommendations for optimizing e-tool integration within educational practices, fostering student empowerment, and navigating the evolving e-learning landscape.

Keywords: E-Learning, Student Learning Experiences, E-Tools, Technology Integration, Educational Landscape

NAVIGATING THE MAZE OF UNIVERSITY CURRICULUM POLICYMAKING IN CHILE: A CASE STUDY OF CHANGE AND REFORM

Joanna Lee , Dillon- Peksa,

Belorussian State Agricultural Academy, Gorki, Belarus

Abstract

Chile's higher education landscape is marked by ongoing curriculum reform efforts, driven by aspirations for improved quality, access, and equity. This study delves into the intricate web of policymaking processes, focusing on a specific reform initiative aimed at enhancing undergraduate curriculum flexibility. Employing a qualitative case study approach, we explore the interplay between diverse stakeholders, including government agencies, universities, and student organizations, within the policymaking labyrinth. Our analysis reveals five key dynamics shaping curriculum reform: (1) Contested visions: Divergent views on the purpose and direction of curricular change among stakeholders. (2) Power struggles: Unequal influence of actors in shaping policy decisions and implementation. (3) Bureaucratic complexities: Navigating intricate administrative procedures and regulations. (4) Limited resources: Challenges in securing adequate funding and support for effective reform implementation. (5) Emerging spaces for innovation: Pockets of opportunity for universities to develop creative curriculum solutions within the policy framework. By unpacking these key dynamics, this study offers valuable insights into the complexities of university curriculum reform in Chile, providing recommendations for more inclusive and effective policymaking processes that prioritize student learning and institutional autonomy.

Keywords: university curriculum, policymaking, Chile, higher education reform, stakeholder engagement

THE COLLABORATIVE SPARK: MIDDLE GRADE TEACHERS IGNITE SHARED LEARNING

Vasiliki Kontzinos, Panagiotis Markaki, Vagelis Karakolis, John Psarras
Indian Institute of Management Rohtak, Haryana India

Abstract

Traditionally, middle grade classrooms have been islands of individual practice. This study explores the transformative power of collaboration, examining how a professional development program nurtured a culture of shared learning among middle grade teachers. Through collaborative planning, peer observation, and resource sharing, participants co-constructed innovative instructional approaches, fostered student engagement, and experienced personal and professional growth. This qualitative inquiry reveals that embracing collaboration ignited a cycle of learning, leading to a more vibrant and responsive learning environment for both teachers and students. The findings suggest that middle grade education can be significantly enriched by fostering collaborative practices that prioritize shared learning and professional growth.

Keywords: Collaboration, shared learning, professional development, middle grades, transformation.

HARNESSING THE POWER OF CHATBOTS: A GLIMPSE INTO THEIR POTENTIAL IN HIGHER EDUCATION

Christos Vlachou, Ourania Kokkinakos,

Department of Architectural Engineering at Birzeit University, Palestine

Abstract:

The educational landscape is undergoing a digital transformation, with chatbots emerging as promising tools to enhance student engagement and learning outcomes. This abstract explores the potential of chatbots in higher education, focusing on five key areas: personalized learning, accessibility and inclusivity, 24/7 support and guidance, improved student engagement, and enhanced learning analytics. We delve into how chatbots can personalize learning paths, provide on-demand support for diverse learners, and offer real-time feedback, ultimately fostering a more engaging and effective learning experience. By integrating seamlessly with existing learning management systems, chatbots can revolutionize higher education, paving the way for a future of personalized, accessible, and data-driven learning.

Keywords: chatbots, higher education, personalized learning, student engagement, learning analytics

MODELS OF COPYRIGHT SYSTEMS: BALANCING RIGHTS, INNOVATION, AND ACCESS

A. G. Matveev

University of Hamburg, Department of Sociology, Germany

Abstract

Copyright systems face a constant challenge: balancing the rights of creators with the need for access and innovation. This paper explores different models of copyright, focusing on five key aspects: monism vs. dualism, the role of moral rights, the impact of technology, the evolution of fair use doctrines, and the emergence of alternative licensing models. By analyzing the strengths and weaknesses of each model, we aim to spark a critical discussion about how copyright can best adapt to the 21st century, fostering both creative expression and equitable access to knowledge.

Keywords: copyright, intellectual property, moral rights, fair use, open access

MODERN CHALLENGES IN RUSSIAN SPORTS LAW

Dr. Yurlov Sergey

University Mouloud Mammeri, Tizi-Ouzou, Algeria

Abstract

Abstract: Despite significant investment and ambition in recent years, Russian sport continues to grapple with a complex web of legislative shortcomings. This abstract explores the key problems that plague the current system, highlighting issues of ineffectiveness, ambiguity, and uncertainty. We delve into the lack of enforcement mechanisms, the inadequate protection of athletes' rights, and the inconsistent regulatory framework across different sports. Further, we examine the challenges posed by outdated legal provisions, vague terminology, and the unclear division of responsibility between state and non-state actors. By shedding light on these critical issues, this abstract aims to stimulate a necessary dialogue on modernizing Russian sport legislation and paving the way for a more effective, transparent, and athlete-centric system.

Keywords: Russian sport, legislation, , ambiguity, rights, regulation, vague terminology,

HOW TO MODERNISE THE EUROPEAN COMPETITION NETWORK (ECN)

Dr. Dorota Galeza

Corporacion Universitaria Minuto De Dios – Colombia

Abstract

The European Competition Network (ECN), a cornerstone of EU competition policy, faces challenges in keeping pace with the dynamic digital era. This paper proposes a four-pronged approach to modernize the ECN: enhancing efficiency through streamlined case allocation and resource pooling; leveraging expertise through specialized task forces and knowledge-sharing platforms; fostering agility by adopting flexible enforcement approaches and embracing data-driven investigations; and promoting transparency through increased public engagement and clear communication of enforcement priorities. By implementing these reforms, the ECN can ensure a robust and responsive competition framework, safeguarding fair competition and consumer welfare in the EU's digital marketplace.

Keywords: European Competition Network (ECN), modernization, efficiency, expertise, agility, transparency, digital era.

**WOMEN'S RIGHTS IN CONFLICT WITH CULTURAL AUTONOMY:
NAVIGATING THE MINEFIELD OF ACCOMMODATION**

Assis. Prof. Dr. Nazia Khan

Nelson Manderla Metropolitan University – South Africa

Abstract

The pursuit of women's rights often collides with the cherished principle of cultural autonomy, sparking heated debates and practical challenges. This paper delves into this friction, exploring the problems of cultural accommodation in three key areas: 1) Universal versus relative standards: Can universal women's rights standards be applied without infringing on diverse cultural practices? 2) Agency and consent: How can we distinguish harmful patriarchal traditions from genuine cultural expressions, ensuring informed consent from women? 3) Top-down versus bottom-up approaches: Do external interventions undermine cultural autonomy, or can communities be empowered to reinterpret traditions and promote women's agency from within? Navigating this minefield demands critical engagement, respectful dialogue, and context-sensitive solutions that uphold both cultural integrity and women's fundamental rights.

Keywords: women's rights, cultural autonomy, cultural accommodation, agency

EMPLOYMENT DISCRIMINATION IN CIVIL SERVANT RECRUITMENT: A PERSISTENT STAIN ON MERITOCRACY

Li Lei , Jia Jidong

Faculty of Education, University of Hradec Králové, Institute of Primary and Pre-primary
Education, Rokytanského, Czech Republic

Abstract

Despite legal frameworks advocating for fair and meritocratic civil service recruitment, discriminatory practices persist, eroding public trust and hindering diversity. This paper delves into four key areas: (1) Prevalence of Discrimination: We analyze the insidious forms of bias targeting protected groups (e.g., gender, ethnicity, disability) through implicit biases, opaque selection processes, and discriminatory job descriptions. (2) Consequences of Exclusion: We examine the societal and economic ramifications of a skewed civil service, including diminished service delivery, underrepresentation, and talent drain. (3) Strategies for Mitigation: We explore effective interventions such as unconscious bias training, standardized selection procedures, and diverse recruitment panels. (4) Future Directions: We propose advancements in data-driven monitoring, legislative reforms, and community-based advocacy to foster a truly inclusive civil service landscape.

Keywords: Civil Service Recruitment, Discrimination, Meritocracy, Diversity, Inclusion.

DEPENDENCY DYNAMICS: EXAMINING US-MIDDLE EAST TIES THROUGH IRAN, SAUDI ARABIA, AND TURKEY

Assis. Prof. Dr. Abdelhafez Abdel Hafez

Assis. Prof. University of University of Hardec Kralove , Czech Republic

Abstract

This study applies the lens of Dependency Theory to dissect the intricate relationship between the United States and the Middle East, focusing on three key players: Iran, Saudi Arabia, and Turkey. By analyzing their economic, political, and cultural dependencies on the US, we aim to unveil the power dynamics and inherent inequalities shaping their interactions. Through comparative case studies, we explore how historical legacies, resource endowments, and ideological alignments have fostered diverse dependencies, leading to varying degrees of autonomy and often conflicting regional and global agendas. This nuanced analysis sheds light on the complexities of US-Middle East relations, revealing the limitations of a unidirectional power structure and the potential for alternative partnerships within the region.

Keywords: Dependency Theory, Middle East, United States, Iran, Saudi Arabia, Turkey

THE DESIGN INSPIRED BY PHRA MAHA CHEDI: ECHOES OF ROYALTY, CRAFTSMANSHIP, AND MODERNITY

Assis. Prof. Dr. Taechit Cheuypoung

Kazakh National University after Al-Farabi, Kazakhstan

Abstarct

This research delves into the intricate world of Thai pattern design, drawing inspiration from the majestic Phra Maha Chedi at Wat Phra Chetuphon, a testament to the reign of Kings Rama I-IV. Through meticulous study of the pagodas' history, architecture, and decorative techniques, four distinct application patterns emerge. These patterns bridge the gap between royal heritage and contemporary aesthetics, seamlessly blending traditional Thai motifs (lotus, vines, geometric shapes) with modern color palettes and innovative application methods. By reimagining the charm and craftsmanship embedded within the Phra Maha Chedi, this project offers a fresh perspective on Thai design, preserving its essence while adapting it to a global audience.

Keywords: Thai design, Phra Maha Chedi, Wat Phra Chetuphon, royal heritage, contemporary aesthetics, pattern design, craftsmanship, modernity.

A COMPARATIVE STUDY OF COSTUMES FOR RELIGIOUS FESTIVALS IN ASEAN COUNTRIES

Jaruphan Supprung

Kazakh National University after Al-Farabi, Kazakhstan

Abstract

The vibrant tapestry of Southeast Asia, woven from diverse cultures and religions, comes alive during its numerous religious festivals. This study delves into the captivating costumes donned during these celebrations in ten ASEAN nations, exploring the intricate interplay between faith, identity, and artistic expression. By comparing the symbolic motifs, materials, and techniques employed in costumes for festivals like Loy Krathong in Thailand, Thaipusam in Malaysia, and Bon Odun in Cambodia, we unveil a rich narrative of cultural exchange and adaptation. Through this comparative lens, we discover how religious beliefs are visually translated into magnificent attire, shaping collective memory, social cohesion, and individual expression. Ultimately, this study illuminates the costumes as not merely adornments, but as vibrant expressions of faith and cultural identity, enriching the tapestry of ASEAN's religious landscape.

Keywords: Religious Festivals, Costumes, ASEAN, Cultural Expression, Symbolism, Identity

LOAN GUARANTEE SCHEMES: PRIVATE AND PUBLIC EXAMPLES

Assis. Prof. Dr. Simeon Karafolas, Maciej Woźniak

Tokyo University of Agriculture and Technology, Koganei, Tokyo, Japan

Abstract

Abstract: Loan guarantees, offered by both private and public entities, bridge the gap between borrowers deemed risky and lenders seeking security. This paper delves into the design and implementation of these schemes, analyzing their impact on credit risk mitigation, financial inclusion, and economic growth. We explore key features like eligibility criteria, coverage ratios, and risk-sharing mechanisms, highlighting how they influence program effectiveness. Case studies from diverse countries are examined to compare and contrast private and public schemes, identifying factors that contribute to their success or failure. Finally, we discuss the evolving role of loan guarantees in the face of emerging financial landscapes and technological advancements.

Keywords: Credit Risk Mitigation, Financial Inclusion, Economic Growth, Public vs. Private Schemes

THE APPLICATION OF RHIZOPHORA WOOD TO DESIGN: A WALKING STICK FOR ELDERLY

Noppadon Sangwalpetch

Sustainable Education in Daugavpils University, Latvia

Abstract

This study explores the potential of Rhizophora wood, a naturally durable and lightweight material, in designing walking sticks for the elderly. Through user research with 70 individuals aged 60-80, we identified key needs for a cane: strength, comfort, balance support, and non-slip functionality. Rhizophora wood's inherent properties align with these requirements, offering a sustainable and locally available alternative to traditional materials. We propose a design concept incorporating the wood's inherent beauty alongside ergonomic considerations for optimal grip and stability. This research contributes to the development of age-friendly assistive devices that prioritize both functionality and user well-being.

Keywords: Rhizophora wood, elderly, walking stick design, bio-based materials

RHIZOPHORA CHARCOAL: A SUSTAINABLE MATERIAL FOR INNOVATIVE PRODUCT DESIGN

Tanutpong Phriwanrat

Sustainable Education in Daugavpils University, Latvia

Abstract

Rhizophora charcoal, derived from a fast-growing mangrove species, offers unique properties for sustainable product design. This study explores its potential in three key areas: (1) electrical conductivity, (2) impurity absorption, and (3) fresh produce preservation. Contrary to expectations, Rhizophora charcoal exhibited negligible electrical conductivity, making it unsuitable for electronic applications. However, its outstanding liquid impurity absorption proved promising for water filtration and environmental cleanup products. Moreover, tests revealed a significant extension in shelf life for various fresh fruits when stored with Rhizophora charcoal, suggesting its potential in food packaging and storage solutions. These findings highlight the versatility of Rhizophora charcoal as a sustainable material, paving the way for innovative product design that addresses environmental concerns and promotes resource efficiency.

Keywords: Rhizophora charcoal, product design, sustainability, electrical conductivity, impurity absorption, fresh produce preservation.

FABRIC PRINTING DESIGN: AN INSPIRATION FROM THAI KITES

Assis. Prof. Dr. Suwit Sadsunk

“Vasile Alecsandri” University of Bacău, Romania

Abstract

Drawing upon the vibrant tapestry of Thai kite motifs, this research explores the potential for translating their intricate beauty and rich symbolism into captivating fabric printing designs. Through analyzing the diverse patterns and colors adorning these airborne artworks, we delve into four key themes: mythological creatures like mythical birds and celestial serpents, auspicious symbols representing prosperity and good fortune, natural elements evoking the rhythm of life, and geometric forms echoing the harmonious balance of the universe. By deconstructing and reinterpreting these motifs for fabric application, we aim to breathe new life into traditional Thai artistry, creating contemporary textiles that resonate with global audiences. This project bridges the gap between cultural heritage and modern textile trends, offering a fresh perspective on fabric printing design while preserving the essence of Thai kites' captivating allure.

Keywords: Thai kites, fabric printing design, cultural heritage, contemporary textiles, motif adaptation

UNVEILING MUEANG'S ECOTOURISM SOUL THROUGH ENGLISH MATERIALS

Ress. Assis. Kitda Prarathhajariya

Instituto de Educação da Universidade de Lisboa, Portugal

ABSTARCT

Mueang District, nestled in Samut Songkram, Thailand, whispers its unique ecotourism story waiting to be heard. This study delves into crafting captivating English materials to illuminate Mueang's identity for the global audience. Through meticulous research, we uncover four key facets of Mueang's ecotourism essence: (1) Mangrove Majesty: Embark on a journey into the vibrant tapestry of mangrove forests, their ecological significance, and the fascinating creatures that call them home. (2) Ancient Whispers: Unearth the district's rich history, from ancient temples like Wat Phet Samut Worrawihan to the whispers of bygone eras, woven into the fabric of local life. (3) Sustainable Symphony: Immerse yourself in the harmonious coexistence between communities and nature, where ecotourism practices resonate with responsible resource management. (4) Culinary Canvas: Savor the symphony of flavors in traditional dishes, showcasing the bounty of the land and sea, meticulously prepared with generations-old wisdom. By weaving these threads into compelling English materials, we aim to paint a vivid picture of Mueang's ecotourism spirit, enticing travelers to embark on a transformative journey where nature, culture, and sustainability intertwine.

Keywords: Ecotourism, Mueang District, Samut Songkram, English Materials, Cultural Identity, Mangrove Forests, Sustainable Practices, Culinary Heritage.

THE CORRELATION OF ECONOMIC VARIABLES ON DOMESTIC INVESTMENT

Amirreza Attarzadeh

Eastern Mediterranean University, Cyprus

Abstract:

This paper aims to investigate the relationship between economic variables, e.g., inflation rate, interest rate, trade openness and the growth rate of GDP, with domestic investment. The present study also draws on conceptual economy related theories to verify the negative effect of interest rates on domestic investment. However, trade openness and growth rate had a positive correlation, and the inflation rate may have a positive or negative impact on domestic investment.

Keywords: Inflation rate, growth rate of GDP, interest rate, trade openness, domestic investment.

AN ASSESSMENT ON THE EFFECT OF PARTICIPATION OF RURAL WOMAN ON SUSTAINABLE RURAL WATER SUPPLY IN YEMEN

Afrah Saad Mohsen Al-Mahfadi

University of Mohammad V. Rabat - Morocco

Abstract:

In rural areas of developing countries, participation of all stakeholders in water supply projects is an important step towards further development. As most of the beneficiaries are women, it is important that they should be involved to achieve successful and sustainable water supply projects. Women are responsible for the management of water both inside and outside home, and often spend more than six-hours a day fetching drinking water from distant water sources. The problem is that rural women play a role of little importance in the water supply projects' phases in rural Yemen. Therefore, this research aimed at analyzing the different reasons of their lack of participation in projects and in what way a full participation -if achieved- could contribute to sustainable water supply projects in the rural mountainous areas in Yemen. Four water supply projects were selected as a case study in Al-Della'a Alaala sub-district in the Al-Mahweet governorate, two of them were implemented by the Social Fund and Development (SFD), while others were implemented by the General Authority for Rural Water Supply Projects (GARWSSP). Furthermore, the successful Al-Galba project, which is located in Badan district in Ibb governorate, was selected for comparison. The rural women's active participation in water projects have potential consequences including continuity and maintenance improvement, equipment security, and improvement in the overall health and education status of these areas. The majority of respondents taking part in GARWSSP projects estimated that there is no reason to involve women in the project activities. In the comparison project - in which a woman worked as a supervisor and implemented the project – all respondents indicated that the participation of women is vital for sustainability. Therefore, the results of this research are intended to stimulate rural women's participation in the mountainous areas of Yemen.

Keywords: Assessment, rural woman, sustainability, water management.

ARMED GROUPS AND INTRA STATE CONFLICT: A STUDY ON THE EGYPTIAN CASE

Ghazan Mahmoud Abdel Aziz

6th of October University – cairo Egypt

Abstract:

This case study aims to identify the intrastate conflicts between the nation state and armed groups. Nowadays, most wars weaken states against armed groups. Thus, it is very important to negotiate with such groups in order to reinforce the law for the protection of victims. These armed groups are the cause of conflicts and they are related with many of humanitarian issues that result out of conflicts. In this age of rivalry; terrorists, insurgents, or transnational criminal parties have surfaced to the top as a reaction to these armed groups in an effort to set up a new world order. Moreover, the intra state conflicts became increasingly treacherous than the interstate conflicts, particularly when nation state systems deal with armed groups which try to influence the state. The unexpected uprising of the Arab Spring during 2011 in parts of the Middle East and North Africa formed various patterns of conflicts. The events of the Arab Spring resulted in current and long term change across the region. Significant modifications in the level, strength and period of armed conflict around the world have been made. Egypt was in the center of these events. It has fought back the armed groups under the name of terrorism and spread common disorder and violence among civilians. On this note, this study focuses on the problem of the transformation in the methods of organized violence within one state rather than between two state or more and analyzes the objectives, strategies, and internal composition of armed groups and the environments that foster them, with a focus on the Egyptian case.

Keywords: Armed groups, conflicts, Egyptian armed forces, intrastate conflicts.

ROLE OF LEADERS IN MANAGING EMPLOYEES' DYSFUNCTIONAL BEHAVIOR AT WORKPLACE

Aya Maher, Pakinam Youssef
German University in Cairo . Egypt

Abstract:

The objective of this theoretical study is to explore in depth the role of leaders in managing employees' dysfunctional behavior at workplace in an effort to recommend strategies and solutions for these destructive behaviors that affect employees' performance. The significance of the study lies in the fact that dysfunctional behavior has been widely spread in almost all organizations, public and private, with its very destructive manifestations. Dysfunctional behavior may be classified into thefts, sabotage, sexual harassment, jealousy, envy, revenge, vulgarity all of which affect employees' moral, self-esteem and satisfaction level drastically which will be reflected negatively on their performance and productivity. The main research question will focus on the role of leaders in managing employees' dysfunctional behavior effectively at the workplace through the different strategies and control measures. In this study, the data will be collected from different academic literature and through some primary data by conducting interviews with some public and private employees from different managerial levels and fields.

Keywords: Dysfunctional behavior, employees' deviant behavior, employees moral, leaders' role.

THE RELATIONSHIP BETWEEN SCHOOL HEALTH AND OBESITY AND PHYSICAL ACTIVITY

Specialist Nurse ŞEYMA YILDIRIM¹, Prof. Dr. FİLİZ HİSAR²

¹Meram State Hospital, seymayldrm2886@gmail.com -
0000-0003-4223-0472

²Necmettin Erbakan University, Faculty of Nursing, filiz.hisar@gmail.com -
0000-0003-0640-0091

ABSTRACT

The World Health Organization (WHO) defines overweight and obesity as 'excessive fat accumulation that is highly risky for health'. Obesity has become a disease that causes many health problems such as cancer, heart diseases, diabetes, respiratory difficulties and affects every life stage of human beings in genetic, psychological, cultural and economic aspects. Today, it has spread rapidly and threatened the whole world. In particular, childhood obesity has increased at an alarming level, becoming a global public health problem and one of the most common chronic diseases in children. Although obesity has complex and multifactorial causes, reduced physical activity behavior is the main cause of childhood obesity. Physical activity is one of the healthy lifestyle behaviors and forms the basis of a healthy life. WHO defines physical activity as 'a bodily movement produced by body muscles that requires energy consumption'. People need to move in order to continue their lives in a healthier and more efficient way. Especially childhood is an important period for the development of activity skills and the acquisition of healthy habits. Physical activity behavior has been proven to be effective in protecting and improving physical health, reducing negative and risk-posing behaviors and improving quality of life. Irregular and decreased physical activity causes obesity epidemic in children, and obesity prevents physical activity and turns it into a vicious cycle. In order to prevent this vicious cycle, it is essential to develop regular physical activity habits during childhood. Approaches to prevent obesity and promote physical activity should be included within the scope of school health and should be increasingly advocated. School health should aim to ensure that children achieve and maintain optimal mental, physical and social health. The use of school-based interventions to prevent obesity and promote physical activity in the school environment is extremely important for child health.

Keywords: Childhood, Physical activity, Obesity, School health.

OKUL SAĞLIĞININ OBEZİTE VE FİZİKSEL AKİVİTE İLE İLİŞKİSİ

ÖZET

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) fazla kilo ve obeziteyi, ‘sağlık açısından oldukça riskli aşırı yağ birikimi’ olarak tanımlamaktadır. Obezite kanser, kalp hastalıkları, diyabet, solunum güçlüğü gibi birçok sağlık sorunlarına neden olarak insanın her yaşam evresini genetik, psikolojik, kültürel ve ekonomik yönlerden etkileyen bir hastalık olmuştur. Günümüzde ise hızla yayılarak tüm dünyayı tehdit altına almıştır. Özellikle çocukluk çağı obezitesi kaygı verici düzeyde artış göstererek küresel bir halk sağlığı sorunu haline gelmiş ve çocuklarda en sık görülen kronik hastalıklardan biri olmuştur. Obezitenin karmaşık ve çok faktörlü nedenleri olsa bile azaltılmış fiziksel aktivite davranışı çocukluk çağı obezitesinin başlıca nedenidir. Fiziksel aktivite sağlıklı yaşam biçimi davranışlarından olup, sağlıklı bir hayatın temelini oluşturmaktadır. DSÖ tarafından fiziksel aktivite, ‘enerji tüketimi gerektiren vücut kaslarının ürettiği bir bedensel hareket’ olarak tanımlanmaktadır. İnsan, hayatını daha sağlıklı ve verimli şekilde devam ettirebilmek için hareket etme gereksiniminde bulunur. Özellikle çocukluk dönemi aktivite becerileri gelişimi için, sağlıklı alışkanlıklar edinme yolunda önemli bir dönemdir. Fiziksel aktivite davranışının, fiziksel sağlığı koruma ve geliştirmede, olumsuz ve risk oluşturan davranışların azaltılmasında ve yaşam kalitesinin artırılmasında etkili olduğu kanıtlanmıştır. Düzensiz ve azalmış fiziksel aktivite, çocuklarda obezite salgınına sebep olmakta, oluşan obezite ise fiziksel aktiviteyi engelleyerek bir kısır döngüye çevirmektedir. Bu döngünün önüne geçilebilmesi için, çocukluk döneminde düzenli fiziksel aktivite alışkanlıklarının kazandırılması esastır. Obeziteyi önleme ve fiziksel aktiviteyi teşvik etme yaklaşımları okul sağlığı kapsamında yer almalı ve giderek daha fazla savunulmalıdır. Okul sağlığı ile çocukların en iyi düzeyde ruhsal, bedensel ve sosyal yönden sağlıklı olmaları ve bu sağlıklı durumlarını sürdürmeleri amaçlanmalıdır. Okul temelli uygulamaların okul ortamındaki obezite önlemi ve fiziksel aktiviteyi desteklemesi için kullanılması çocuk sağlığı için son derece önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk dönemi, Fiziksel aktivite, Obezite, Okul sağlığı.

THE RELATIONSHIP BETWEEN SCHOOL HEALTH AND OBESITY AND PHYSICAL ACTIVITY

1.OBESITY

Today, obesity, which is spreading rapidly and threatening the whole world, is recognized as a disease that has different components including genetic, psychological, cultural and economic components affecting every life stage of human beings and negatively affects the quality and duration of life of the individual. WHO defines obesity as 'excessive and risky fat accumulation that may impair the health of the individual' (WHO, 2022).

1.1. Causes of Obesity

Although there are genetic factors that cause obesity, the main cause is the long-term imbalance between energy consumed and energy expended. Unhealthy nutrition and insufficient physical activity, which cause this imbalance, are among the leading causes of overweight and obesity. This situation causes childhood obesity to increase gradually. Children spending long time in front of the screen, sedentary life and unhealthy eating behaviors are directly related to obesity (Başar, 2019; Lin & Li, 2021; Kılınç & Kartal, 2022).

1.2. Obesity and its effects

Obesity is a disease that affects most body organs and systems such as the heart, liver, kidneys and joints (WHO, 2022). Children who are overweight and obese are more likely to have physical problems such as asthma, low-grade systemic inflammation, liver disorders and musculoskeletal problems. In addition, obesity affects a child's growth, leading to a shorter height. In addition to the physiological problems of childhood obesity, psychological problems are also common. Children who are overweight or obese are more likely to experience emotional and behavioral disorders such as depression, anxiety and low self-esteem. The child may avoid establishing close relationships with peers to avoid feeling excluded and may experience introversion (Yeşilfidan & Adana, 2019; Di Cesare et al., 2019; Lin & Li, 2021).

There is evidence that about three-quarters of obese children carry this condition into adulthood. Increased body fat can lead to disability and early death by increasing the risk of developing many diseases such as cardiovascular diseases, diabetes, cancer and musculoskeletal disorders in adulthood (Başar, 2019; Di Cesare et al., 2019).

2. PHYSICAL ACTIVITY

Physical activity is a healthy lifestyle behavior and a prerequisite for a healthy life. WHO defines physical activity as physical movement produced by body muscles that requires energy consumption. For children and adolescents, physical activity is playing games, jumping, running, playing sports or doing exercises planned within the scope of physical education at home, school or anywhere with family or other people (WHO, 2022).

2.1. Physical Activity and Child Health

Physical activity, which provides many benefits to the human body in terms of prevention, treatment and rehabilitation of diseases, is considered as the foundation of a healthy childhood. Activity greatly affects a child's physical development, social life and educational process (Warburton & Bredin, 2018). It improves the heart and respiratory system, increases the strength of bones and improves body structure. At the same time, physical activity is the most important determinant of body weight. Individuals who exercise regularly have a low risk of weight gain and obesity. Participation in sports and physical activity also reduces mental health problems that develop during childhood. Physical activity has a positive effect on children,

increasing their self-confidence and producing a healthier body image. Thanks to its effects on strong muscle, bone and joint structure, it improves body smoothness and awareness, creating children who are at peace with their bodies, feel good and happy (Öncel et al., 2016; Dimitri et al., 2020; Gualdi-Russo et al., 2022). Physical activity, which is habitualized during childhood, has an important place in adulthood as it provides a tendency to be sustained throughout life (Alves and Alves 2019).

3.SCHOOL HEALTH

According to the Centers for Disease Control and Prevention (CDC), the healthy development of children and adolescents is influenced by many social institutions. School is the primary institution responsible for children's development after the family (CDC, 2020). Schools have an important place in terms of public health because they are an environment that enables students to take responsibility for their own health and to acquire lifelong health-promoting behaviors and attitudes (DesOrmeaux, 2019).

School health aims to ensure that school-age students have the best level of mental, physical and social health and maintain this healthy state. Considering that children spend most of their day at school, obesity prevention and exercise programs that should take place in schools constitute the basis of school health (Altay et al., 2018).

3.1.School Health Nursing

According to the definition made by the National Association of School Nurses (NASN), school health nursing is a professional branch of nursing that works to improve and protect children's health, increase their level of education and maintain a healthy life (NASN, 2019). School nurses help meet the health needs of students, ensuring that they both regain their health and increase their success at school. They support student success by providing health services that include health assessment, intervention and follow-up for all children in the school environment (Öncel et al., 2016).

3.2.School-Based Obesity Approach

The fact that schools are the place where children spend the most time and are a means of transferring information to students through education is very important in the fight against obesity. Schools are in the first step in the prevention of school-age obesity by offering healthy nutrition options, encouraging physical activity, and activities for children's healthy lifestyle habits (WHO, 2019). Within school education programs, parents should be trained by the school health nurse and school administration. It is important and necessary to inform the families, who have a say in the care and upbringing of the child, about the measures to be taken to prevent

chronic, metabolic and psychological health problems caused by obesity in the later period of the child's life (Alici, 2021; Yılmaz et al., 2022).

School nurses are a large, highly skilled workforce that is underutilized in the fight against childhood obesity. School nurses should work on providing obesity prevention services to students, and school administration and educators should support these efforts. Planning obesity and weight management programs provided by school nurses for families will both make families more conscious and help children acquire healthy lifestyle behaviors more easily (Kubik et al., 2018).

3.3.School-Based Physical Activity Approach

Promotion of physical activity is of utmost importance in the school health nurse's work for health protection and promotion in schools. Physical activity is a real school nurse challenge as it is a key factor in preventing many problems throughout life, including cardiovascular disease, diabetes mellitus, osteoporosis and mental health problems. Identifying barriers to physical activity at school is a step that school nurses should take. The school nurse in the role of health educator should create and deliver physical activity education to students, both individually and as a group in the classroom, appropriate to the age group and needs of the students. Creating a positive environment that can affect students' physical activity levels and the perception of the benefits of physical activity by students and their families are among the main tasks of school nurses (Lin et al., 2020).

Considering the relationship between physical activity and the incidence of obesity, it is important for nurses to support students' participation in daily physical activity, to determine the appropriate sports activity for children's development and to be successful in this activity. At the same time, giving positive feedback to students who succeed in participating in the activity by the nurse helps to increase self-confidence (Öncel et al., 2016). School nurses should take initiatives to correct the misconceptions that students, families and educators know about physical movement and to explain that regular exercise started in childhood is effective and appropriate for children to spend the later part of their lives healthier. In cooperation with families and educators, a training plan should be prepared and given appropriately about the negativities such as accidents and injuries that may occur during the activity (Akca & Ayaz-Alkaya, 2021).

REFERENCES

Akca, A., Ayaz Alkaya, S. (2021). Health literacy in school age and the role of school health nurse. Hacettepe University Journal of Nursing Faculty, 8(3), 328-334. <https://doi.org/10.31125/hunhemsire.1050438>

Alici H. (2021). School-based obesity prevention programs: a systematic review. *Journal of Aegean Scientific Research*, 4(1), 1-19.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/egebad/issue/66316/1033746>

Altay M., Cabar H. D., Altay B. (2018). Nutrition and school health in adolescent children. *Sinop University Journal of Social Sciences*. 2(1), 173-180.
<https://doi.org/10.30561/sinopusd.414093>

Alves J. G., Alves G. V. (2019). Effects of physical activity on children's growth. *J Pediatr (Rio J)*, 95(S1), 72- 78. <https://doi.org/10.1016/j.jped.2018.11.003>

Başar E. (2019). Obesity prevalence in school-age children aged 11-14 years. *Health Academy Kastamonu*, 4(1), 53-66. <https://doi.org/10.25279/sak.407795>.

Centers for Disease Control and Prevention. (CDC). (2020) Preventing Bullying. https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/yv/Bullying-factsheet_508.pdf

DesQrmeaux, C. N. (2019). *School Health*. Nies, M. A., McEwen, M. (Eds). *Community/Public Health Nursing Promoting the Health of Populations* (pp. 1270-1305).

Di Cesare M., Sorić M., Bovet P., Miranda J., Bhutta Z., et al. (2019). The epidemiological burden of obesity in childhood: a worldwide epidemic requiring urgent action. *BMC Medicine* 17, 212. <https://doi.org/10.1186/s12916-019-1449-8>

Dimitri P., Joshi K., Jones N. (2020). Moving more: physical activity and its positive effects on long term conditions in children and young people. *Arch Dis Child*, 105(11), 1035-1040. <https://doi.org/10.1136/archdischild-2019-318017>

World Health Organization (WHO). (2019). Taking action on childhood obesity <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/274792/WHO-NMH-PND-ECHO18.1-eng.pdf>

World Health Organization (WHO). (2022). Physical activity. <https://www.who.int/news-room/factsheets/detail/physicalactivity>

World Health Organization (WHO). (2022). World obesity day 2022. <https://www.who.int/news/item/04-03-2022-world-obesity-day-2022-accelerating-action-to-stop-obesity>

Gualdi Russo E., Rinaldo N., Zaccagni L. (2022). Physical activity and body image perception in adolescents: a systematic review. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 19(20), 13190. <https://doi.org/10.3390/ijerph192013190>

Kılınç E., Kartal A. (2022). Evaluation of the Relationship Between Sedentary Life, Nutrition Behaviors and Overweight Obesity in High School Students: A Case Control Study. *Dokuz Eylül University Faculty of Nursing Electronic Journal*, 15(1), 30-39. <https://doi.org/10.46483/deuhfed.898847>

Kubik M. Y., Fulkerson J. A., Sirard J. R., Garwick A., Temple J., et al. (2018). School-based secondary prevention of overweight and obesity among 8- to 12-year old children: Design and sample characteristics of the SNAPSHOT trial. *Contemp Clin Trials*, 75, 9-18. <https://doi.org/10.1016/j.cct.2018.10.011>

Lin M. L., Wang W. Y., Liao C. C., Luo Y. J., Kao C. C. (2020). Examining the relationship between cellphone use behavior perceived exercise benefit and physical exercise level among university students in taiwan. *Healthcare*, 8,556. <https://doi.org/10.3390/healthcare8040556>

Lin X., Li H. (2021). Obesity: Epidemiology, Pathophysiology, and Therapeutics. *Front Endocrinol (Lausanne)*, 706978. <http://doi.org/10.3389/fendo.2021.706978>

National Association of School Nurses. (NASN). (2019). Framework for 21st century school nursing practice: National Association of School Nurse. *NASN School Nurse*, 31(1) ,45-53. <https://www.nasn.org/nasnresources/framework>

Öncel S., Akcan A., Meydanlıoğlu A. (2016). *Improving the Health of School-age Children*. Gözüm S. (Ed.). *Health Promotion and Disease Prevention* (pp. 188- 253).

Yesilfidan D., Adana F. (2019). Obesity in adolescents with a public health nursing perspective. *Journal of Nursing Science*, 2(2), 38-4. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hbd/issue/50152/599084>

Yılmaz M., Ağartıoğlu Kundakçı G., Uyanık G., Ongan D., Yıldırım Sarı H., et al. (2022). Investigation of obesity, physical activity and self-efficacy-eficacy levels in primary school students. *Ahi Evran Med J*, 6(2), 174-183. <https://doi.org/10.46332/aemj.841750>

Warburton D. E., Bredin S. S. (2018). Health benefits of physical activity: a systematic review of current systematic reviews. *Curr Opin Cardiol*, 32, pp.541 - 556. <https://doi.org/10.1097/HCO.0000000000000437>